

**Vaderlandsche historie, vervattende de geschiedenissen der
Vereenigde Nederlanden uit de geloofwaardigste schryvers en
egte gedenkstukken zamengest. : ten onmiddelyken vervolge
van Wagenaars Vaderlandsche historie**

<https://hdl.handle.net/1874/37266>

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

VIER- EN- TWINTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,
VERVATTENDE DE
GESCHIEDENISSEN
DER
VEREENIGDE NEDERLANDEN,

Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte
Gedenkstukken zamengesteld.

Met Platen.

VIER. EN. TWINTIGSTE DEEL.

BEGINNENDE MET DEN JAARE 1766 EN EINDIGENDE MET
DEN JAARE 1774, BEVATTENDE HET TYDPERK DER MEER-
DERJAARIGHEID DES ERFSTADHOUDERS, WILLEM
DEN V, TOT DE AMERICAANSCH E ONLUSTEN.

TEN ONMIDDELYKEN VERVOLGE VAN
WAGENAARS VADERLANDSCHE
HISTORIE.

Te AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART.

MDCCLXXXIX.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

NEGEN- EN- TACHTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

Eenigen in Friesland willen WILLEM DEN V eenen Instructie by zyne Meerderjaarrigheid geeven. Wensch van den Raad van Staaten by het overleveren der Petitie voor dit Jaar. Voorafgaande Schikkingen by de Algemeene Staaten tot de Meerderjaarrig verklaring van zyne Hoogheid. De Uitschrijving van den Dank- Vast- en Bededag maant de Ingezeten en aan om des te gedenken. Begroetingen by zyne Hoogheid. Hy bezweert de Commissien van zes Gewesten. Legt den Eed by de Algemeene Staaten af. In den Raad van Staaten ingeleid. Commissie van Staaten van Holland aan zyne Hoogheid opgedraagen. WILLEM DE V legt op dezelve den Eed af. Wordt ten Hove van Holland, Zeeland, en Friesland ingeleid.

XXXIX.
BOEK.

XXIV. DEEL. A leid.

LXXXIX. *leid.* Schikking by hun Hoog Mogenden op
 BOEK. de Patenten. De Hertog van BRUNSWYK,
 — uit naam der Algemeene Staaten, bedankt,
 en verzogt in Dienst van den Staat te blyven.
 Staaten van Holland draagen aan zyne
 Hoogheid het begeeven der Krygsampten, als
 mede het Opperhoutvester of Jaagermeester-
 schap, op. Erkentenis van twee maal honderd
 duizend Guldens door hun aan den Hertog
 van BRUNSWYK geschonken. Vreugde-
 bedryven by de Meerderjaargheid. De Joo-
 den neemen 'er byzonder deel in. Verdere
 Gelukwenschingen, en Bevorderingen in Krygs-
 bedieningen. Het Opperbewindhebber- en
 Gouverneurgeneraalschap der Oost-Indische
 Maatschappye aan zyne Hoogheid op-
 gedraagen. De Prins legt een bezoek te
 Leyden af, als mede te Delft, Rotterdam
 en Dordrecht. Vreugde in Zeeland op den
 achtsten van Lentemaand. Neemt daar ver-
 volgens zitting in de Staatsvergadering. Tot
 Markgraaf van Veere en Vlissingen ingehul-
 digd, en Zittingneeming in de andere Zeeuw-
 sche Vergaderingen. Verwelkomingen te Ber-
 gen op Zoom, Breda, en in 's Hertogen-
 bosch. Zyne Hoogheid te Utrecht ingehaald.
 In Gelderland ingehuldigd. Pragtig ont-
 haal op Rosendaal. In Overysfel ontvangen.
 Inhaaling te Kampen, te Zwolle, en te De-
 venter. Vreugdebetooningen in de Oost- en
 West-Indien over de Meerderjaargheid van
 den Prins. Zyne Hoogheid tot Opperbescher-
 mer en Opperdeken van Pictura in 's Gra-
 venhaage aangesteld. De Tekenschool te Am-
 sterдам bloeit. De Maatschappye der Ne-
 der-

derlandsche Letterkunde te Leyden opgeregt. LXXXIX.
 Aanvang van het Kunstgenootschap, Kunst BOEK.
 wordt door Arbeid verkreegen, te Leyden.
 Honderdste Verjaardag van het Aalmoeseners-
 huis te Amsterdam gevierd. Zwaare Brand
 te Hilversum. Redding der Ongelukkigen.
 Deerlyke Brand te Leyden. De Grenschei-
 dingen van Gelderland, en het Hoogstift
 Munster geregeld. Geschil in Friesland tus-
 schen het Hof en de Staaten, door zyne
 Hoogheid, ten voordeele van de laatsten, be-
 slist. De Stadhouder handhaaft de Magi-
 straat van Harlingen tegen een Besluit van
 Gedeputeerde Staaten van Friesland. Doet
 zulks ook de Magistraat van Sneek. Voor-
 stel van de Meerderheid des Kwartiers van
 Oostergo. Oordeel van zyne Hoogheid over 't
 zelve. Het Geschil in Friesland over het zen-
 den van Grietmannen en Edelen ten Lands-
 dage. Ongemeene laagte der Rivieren in 't
 einde des Jaars MDCCLXVI en 't begin
 des Jaars MDCCLXVII. Onderhandelinge-
 ren over de Rivieren. Besluiten tot beteuge-
 ling van het Haarlemmer Meer. Dankzeg-
 ging deswegen in het Aalsmeerder Ambagt.
 Droogmaakeryen en Bedykingen in Holland
 gunstig toegestaan. Twee soorten van Wa-
 termolens, door J. JONGENEEL en L.
 SMIT uitgevonden, met Octroy door Staaten
 van Holland begiftigd. Plakaaten ten voor-
 deele van de Katoendrukkeryen in deeze Ge-
 westen. Maaking van PIETER MOGGE
 tot het opregten eener Hoogeschoole te Zierik-
 zee. Handelingen in Zeeland daar over.
 Leyden kant 'er zich tegen. Onderhandelinge-

LXXXIX. *gen met Holland. Door Staaten van Zee-
BOEK. land dit verzoek afgeslaagen. Opregtig van
— de Maatschappij tot behoudenis der Dren-
kelingen. Door hoog Gezag ondersteund, en
elders gevolgd. Lastontheffingen aan eenige
Dorpen der Meierij van 's Hertogenbosch ge-
schonken.*

1766. **D**e Minderjaargheid des Erftadhou-
ders, die, op eenige plaatzen in den Lan-
de, gelyk onze Beschryving van dat Tyd-
perk uitwyst, aanleiding gegeven hadt
tot deeze en geene stoorenissen, schoon
van geen geweldigen aart, en meest ge-
weerd door de hand te houden aan de
Schikkingen op de Voogdyschap in de on-
derscheide Gewesten beraamd en aangenomen,
siep met den vervulden Achttienden
Jaardag, den achtsten van Lentemaand
deezer Jaars MDCCLXVI invallende,
ten einde. De stond, dien het Kwartier
der Zevenvrouden in Friesland één jaar hadt
willen vervroegen (*), verscheen met de
daad. By deszelfs annadering betoonden
de Meerderheid der Volmagten van Ooster-
go, in geheel andere begrippen omtrent
het Stadhouderschap te staan dan die Voor-
baargen. Zy bestonden den Prins voor te
houden het Ontwerp van een Staatsbesluit,
in

Eenigen
in Fries-
land wil-
len WIL-
LEM DEN
V. eene
Instructie
by zyne
Meerder-
jaargheid
geeven.

F (*) Zie het XXXIII Deel der *Vaderl. Historie*
bl. 364.

in de gedaante van eene *Instructie*, waar LXXXIX.
by de vermeerderde Magt, aan WILLEM BOEK.
DEN IV, en deszelfs Afstammelingen, ———
opgedraagen, hem zou worden onttrok- 1766.
ken, en hy dus verftooken van een wettig
verkreegen Regt: eene onderneeming,
door een ernstig Vertoog, den dertienden
van Sprokkelmaand ter Staatsvergadering,
ingeleverd is tegen gegaan en verydeld (*).

De Raad van Staaten de Petitie voor dit Jaar aan hun Hoog Mogenden overleve-
rende, verzuimde geenzins de kort aan- van den
staande Verheffing van zyne Hoogheid in Raad van
aanmerking te neemen, en liet dezelve ver- Staaten by
gezeld gaan van een buitengewoon Vertoog het over-
over 't Staatsbelang en de gronden van het leveren
welzyn eens Lands, welker overweeging der Peti-
zy hun Hoog Mogenden, op 't ernstigst, tie.
aanprezen. Ten slot vuurig wenshende
„ dat het Tydmerk, 't welk zyne Hoogheids
„ Meerderjaargheid in zyn Leeven maa-
„ ken zou, tevens een Tydmerk mogt
„ worden in de Geschiedenisfen, van waar
„ men den aanvang van 's Lands herftelde
„ Magt en Luister telde. Daar toe was de
„ medewerking van allen, die deel in 's
„ Lands

(*) In deezer voege drukt zich zyne Hoogheid
daar over zelve uit, in éenen Brieve den 6 van
Juni 1767 aan Staaten van *Friesland* geschreeven.
Nederl. Jaarb. 1767. bl. 1020. 't Was deeze
bedoelde Instructie, over welker weigering c. l.
VAN BEYMA, in den Jaare 1786, ten Landsdage
zich zo sterke taal liet ontvallen. *Utrecht. Cour.*
5 Febr. 1787.

6 V A D E R L A N D S C H E

LXXXIX. „ Lands Regeering hadden noodig. Har-
 BOEK. „ ten en Handen moesten veréénigd wor-
 — „ den. De Naamen van *Prinsgezind* en
 1766. „ *Staatsgezind* moesten dezelfde betekenis
 „ krygen, of liever geheel verbannen wor-
 „ den.” En hoopten zy dat de thans ge-
 daane Petitie daar toe zou strekken (*).

Schikkin- Te gewigtig was dit Tydstip om niet by
 gen by de tyds bedagt te weezen op het maaken van
 Algemee- Schikkingen toen de jonge Vorst de hooge
 ne Staaten Waardigheden en Ampten hem wagtende,
 tot de Meerder- zou aanvaarden. Ter Algemeene Staats-
 jaarigver- vergaderinge regelde men, in Slachtmaand
 klaaring des verloopen Jaars, alles wat, op dien
 van zyne staatlyken Dag daar, en in den Raad van
 Hoogheid. Staaten, zou geschieden, als mede de noo-
 dige Bekendmakingen van deeze gewigti-
 ge Gebeurtenis, met de Aanschryvingen
 aan allen, die belang hadden deswegen
 Staatswyze onderrigt te worden. Men be-
 paalde, dat de Afbeelding van zyne Hoog-
 heid, door een der bekwaamste Schilderen
 vervaardigd en geplaatst zou worden in de
 gewoone Vergaderkamer van hunne Hoog-
 Mogenden; en bestelde het maaken van
 vier Gouden Doozen, gesneden met het
 Wapen der Generaliteit, twee ter waarde
 van omtrent drie duizend Gulden, de een
 om te dienen tot het Groot Zegel, en de
 ander om de Aste van Commissie van zyne
 Hoogheid, als Erf-Capitein en Admiraal
 van de Unie te bevatten, en nog twee an-
 de-

(*) *Resol. van Holl.* 3 Jan. 1766.

derc, ieder van omtrent achttien honderd LXXXIX.
Gulden, ter plaatzing der Actens van Com- BOEK.
missie van zyne Hoogheid, als Erf-Stad-
houder, Erf-Gouverneur en Erf-Capi- 1766.
tein-Generaal, over *Brabant, Vlaanderen*,
en het Overkwartier van *Gelderland*, en
die van deeze zelfde Waardigheden der
Landen van *Overmaaze* (*).

's Lands vaders wekten, in de Uitschry- De Uit-
ving van den gewoonen Jaarlykschen Dank- schryving
Vast- en Bededag, op den negentienden van den
van Sprokkelmaand bepaald, de Ingezeten Vast- en
op om de aanstaande Gebeurtenisse te ge- Bededag
denken. „ Het Jaar, waar in wy getree- maant de
„ den zyn, „ luidt hunne taal, „ opent, Ingezete-
„ onder G O D S zegen, een alleraange- nen aan
„ naamstuitzigt aan de Republick, het ver- om des te
„ toont ons de aannadering van dat voor- geden-
„ naam en aanzienlyk Tydstip, waar in ken.
„ een Prins, die de liefde en hoop is van
„ deeze Natie, de dierbaare Spruit van
„ een Gellacht, waar van de wederga niet
„ dan spaarzaam aan de Wereld is gegee-
„ ven, merkwaardig bewaard door de hand
„ der Voorzienigheid, tot de edelfte ver-
„ rigtingen opgeleid door een groot en va-
„ derlyk Leidsman, en met alle gewensch-
„ te talenten en hoedanigheden begaafd,
„ in de hooge Bedieningen van het Erf-
„ stadhouderfchap zal treden, en de zit-
„ plaats neemen van die onsterflyke Hel-
„ den, die, onder 's Hemels zegen, ze-
„ dert

(*) *Resol. General. Merc. 27 Nov. 1765.*

LXXXIX. „ dert den tyd vantage twee Eeuwen, de voor-
 BOEK. „ naamste Werktuigen, tot de opregting en
 — „ bevestiging van deezen vryen en onaf-
 1766. „ hanglyken Staat zyn geweest, en welker
 „ Naamen geheilgd zyn in de Harten van
 „ alle Liefhebberen van Godsdienst en
 „ Vryheid, en in de dankbaare geheuge-
 „ nis van een vry en gelukkig Volk.” —
 De Regeeringen der meeste Steden van
Holland, voor ongeregeldheden, uit over-
 maat van vreugd gebooren, vreezende, lie-
 ten by tyds Afkondigingen doen, tegen
 alle balddaadigheden, of wat eeniger wyze
 aanleiding kon geeven tot stoorenis der
 blydschap.

Begroe-
 tingen by
 zyne
 Hoogheid.

Daags voor den Jaardag, die alle de voor-
 gaande zo verre overtrof, vervoegden
 zich, overeenkomstig met de vastgestelde
 schikkingen, eene Bezending uit het mid-
 den van hunne Hoog Mogenden, by den
 Prins, om hem, met den kort aanstaanden
 heuchlyken Dag zynen Meerderjaargheid,
 geluk te wenschen, en te verneemen, wan-
 neer het zyne Hoogheid zou behaagen om
 de Vergadering van hunne Hoog Mogen-
 den met zyne tegenwoordigheid te ver-
 reeren, en, naa aflegging van den Eed, den
 Erftadhouderlyken Zetel te beklimmen.
 Hy betuigde gereed te zyn om tegen eif-
 puren die staatlyke verrigting te volvoeren.
 De Raad van Staaten en de Generaliteits
 Rekenkaamer storte dien Dag reeds, met
 de gewoone plegtigheden, de Gelukwen-
 schingen uit.

't Vorst-

't Vorstlyk 's *Gravenhaage* hoorde den LXXXIX.
 Jaardag aankondigen door het gebalder van BOEK.
 één- en- twintig stukken kanon. Reeds ———
 vroeg ontving zyne Hoogheid de Geluk- 1766.
 wenschingen der Heeren Generaals en ver- Hy be-
 dere Officieren: vervolgens die der Afge- zweert de
 vaardigden van *Gelderland, Zeeland, Utrecht,* Commis-
Friesland, Overysfel en van *Stad en Lande.* sion van
 Voorts begaf zich de Erffstadhouder, in zes Ge-
 een vertrek naast de gewoone Gehoorzaal, westen.
 waar hy de Gelukwenschingen ontvangen
 en beantwoord hadt, en bezwoer daar de
 Commissien, hem door ieder deezer Ge-
 westen in handen gesteld.

Onder deeze verrigtingen was het be- Legt den
 paalde uur genaderd, op 't welke zyne Eed by de
 Hoogheid, by hunne Hoog Mogenden, en Algemeene
 in den Raad van Staaten, stondt ingehul- ne Staaten
 digd te worden. De Heeren VAN WASSE af.
 NAAR TWICKEL, en VAN VOORST
 TOT BERGENTHEIM, Afgevaardigden
 van *Friesland* en *Overysfel*, benoemd om
 den Prins af te haalen en ter Algemeene
 Staatsvergaderinge in te leiden, volvoer-
 dendien last. Hy verscheen, van hun verge-
 zeld, voorgegaan door zyne Levery be-
 dienden, Edellieden en Generaals Adju-
 danten, en gevolgd door zyne Kamerhee-
 ren en Pages. De voorzittende Heer VAN
 BRONKHORST verwelkomde hem met
 eene gepaste Aanspraak, op eene verplig-
 tende wyze door den Prins beantwoord, en
 nam hem vervolgens den Eed af op de
 Commissien van Erf-Capitein en Admiraal
 Generaal der *Vereenigde Nederlanden*; van
 Erf-

LXXXIX. Erf-Stadhouder, Erf-Gouverneur, Erf-
BOEK. Capitein-Generaal van *Brabant, Vlaanderen*, en het Overkwartier van *Gelderland*,
 — als mede van de drie Landen van *Overmaaze* en van *Wedde* en *Westwoldingerland*, gelyk ook op het Formulier in Lentemaand des Jaars **MDCXLVII** vastgesteld, en op de Instructie van den Raad van Staate. Twee Heeren geleidden den beëdigden Vorst na den Stadhouderlyken Stoel. De Raad van Staaten ter Vergadering bescheiden kreeg kennis dat zyne Hoogheid, volgens den gedaanen Eed, de op hem vervallene Waardigheden en Bedieningen aanvaard hadt.

In den
 Raad van
 Staaten
 ingeleid.

Drie Heeren uit het midden van hunne Hoog Mogenden geleidden zyne Hoogheid, in de Vergaderplaats van den Raad van Staaten, waar de Heer **VAN WASSENAAR CATWYK**, hem met eene Aanspraak aanbeval, door den Heer **VAN BOETZELAAR**, toen Voorzitter, beantwoord: naa het vertrek der Heeren, die zyne Hoogheid ingeleid hadden, woonde deeze eene korte poos de Raadpleegingen by, en vier Heeren vergezelden hem na 't Stadhouderlyk Vertrek.

Commissie van
 Staaten
 van *Holland* aan
 zyne
 Hoogheid
 opgedraagen.

Was zyne Hoogheid, onmiddelyk naa de Gelukwenschingen der Afgevaardigden van de zes Gewesten, met hun in een afzonderlyk vertrek gegaan om de Commissien te bezweeren (*). Zulks geschiedde in *Hol-*

(*). Zie hier boven, bl. 9.

Holland, als het Gewest, waar hy zich tegenwoordig bevondt, met meer staatlykheids. Men hadt ter Staatsvergaderinge van *Holland en Westvriesland* de noodige schikkingen gemaakt om zyne Hoogheid, ten deezen Dage, tot de Waardigheden en Bedieningen van het Erftadhouderfchap in te huldigen. Eene Commisfie, door den Raadpenfionaris vervaardigd, en by een Besluit van den zeven- en- twintigften van jongst verloopen Sprokkelmaand, welgevallig verklaard, hoofdzaaklyk van den Inhoud als die voor Prins WILLEM DEN IV in den Jaare MDCCXLVII vastgesteld was, luidde woordlyk. — „ De Staaten van *Holland en Westfriesland*, doen te weeten. Dat wy, uit confideratie van de kommerlyke constitutie van tyden en zaaken, en om, onder GODS zegen den Staat deezer Landen des te beter te redden uit den zorglyken en gevaarlyken toestand, waar in dezelve zich bevindt, als mede uit aanmerking van de goede, getrouwe, notable en aangenaame dienften, die uit zonderlinge affectie, by voorige Heeren Prinzen van *Oranje*, hoogloflyker memorie, als fuccesfivelyk Stadhouders, Gouverneurs, en Capiteinen Generaals en Admiralaals der voorschreeve Landen, veele Jaaren lang, in veele en menigvuldige zwaare tyden, gelegenheden en periculen, tot GODS Eer, bevrydinge en welvaaren van denzelven Lande waren beweezen, zyne Hoogheid den Door- „ lug-

LXXXIX.

BOEK.

1766.

- LXXXIX. „ lugtigen Furst en Heere WILHELM
 BOEK. „ CAREL HENDRIK FRISO, Prins
 — „ van *Oranje en Nassau* &c. &c. &c., tot
 1766. „ Stadhouder Capitein Generaal en Admi-
 „ raal over de Militie te Water en te Lan-
 „ de van onze Provincie, met alle zodani-
 „ ge Digniteiten en Waardigheden, als
 „ dezelve hooge Charges voor deezen by
 „ voorige Prinzen van *Oranje* hoogloflyker
 „ Gedagtenisfe zyn bekleed geweest, heb-
 „ bende onthouden, gecommiteerd, ge-
 „ steld en geordonneerd, en voorts by on-
 „ ze Resolutie van den zestienden Novem-
 „ ber MDCCXLVII, dezelve hooge Dig-
 „ niteiten en Charges, aan hooggemelde
 „ zyne Hoogheid alzo Erflyk hebbende ge-
 „ defereert, op hoogst deszelfs zo Manly-
 „ ke als Vrouwlyke Descendenten, in wet-
 „ tig Huwelyk geprocreeerd, in maniere als
 „ breder daar by is gestatueerd, — zo is
 „ 't dat wy, vastlyk betrouwende, dat by
 „ zyne Hoogheid den doorlugtigsten Furst
 „ en Heere WILHELM Prins van *Oranje*
 „ en *Nassau*, Grave van *Catzenelleboge*,
 „ *Vianden*, *Dietz* &c. &c. &c., in navol-
 „ ging van de exempelen en voetstappen
 „ van hoogstdeszelfs Heer Vader, en van
 „ voorige Heeren Prinzen van *Oranje*, zy-
 „ ne Hoogheids Voorzaaten, den voorsz.
 „ Onzen Lande uit gelyke affectie en me-
 „ de tot voorstand van de waare Christlyke
 „ Religie, zo die tegenswoordig by publi-
 „ que autoriteit in den voorsz. Lande ge-
 „ exerciseerd wordt, insgelyks goede diens-
 „ ten zullen mogen beweezen worden,
 „ met

„ met goede kennisfe van zaaken, en met LXXXIX.
 „ deliberatie van Raade, den hooggemel- BOEK.
 „ den Heere WILHELM, Prince van ———
 „ *Oranje* hebben onthouden, gecomit- 1766.
 „ teerd, gefield en geordonneert, onthou-
 „ den, committeeren, ftellen en ordon-
 „ neeren mits deezen jegenwoordige, als
 „ Erf-Stadhouder, Erf-Gouverneur en
 „ Erf-Capitein Generaal en Admiraal van
 „ den voorfz. onzen Lande van *Holland*
 „ en *Westfriesland*, met den *Brielle* en
 „ *Voorne*, weezende geleegen en behoo-
 „ rende aan den voorfz. onzen Lande van
 „ *Holland*, geevende den hooggemelden
 „ Heere Prinfe WILHELM volkomene
 „ magt, autoriteit en bevel, der voorfz.
 „ Staat van Erf-Stadhouder, Erf-Gou-
 „ verneur, Erf-Capitein Generaal en Ad-
 „ miraal, voortaan te houden, exercee-
 „ ren, en bedienen, daar inne voor te
 „ ftaan, te vorderen en bewaaren de Hoog-
 „ heid, Geregtigheid, Privilegien en wel-
 „ vaaren der voorfz. onzen Lande, Lee-
 „ den en Ingezetenen van dien, mitsga-
 „ ders het gebruik van de voorfchreeve
 „ Christlyke Religie dezelfde te conser-
 „ veeren en te befchermen van alle over-
 „ last en foulen, disorder, oneenigheid,
 „ afbreuk en fchade: voorts in den voor-
 „ fchreeven Lande te doen gebruiken en
 „ adminiftreeren Regt en Justitie, de pro-
 „ vifien van de Justitie behoorlyk te doen
 „ verleenen allen den geenen, die zulks
 „ verzoeken zullen, en dezelve te doen
 „ executeeren; alles aangaande de zaaken
 „ van

- LXXXIX. „ van Justitie met advis van den President,
 BOEK. „ en Raaden over onzen Lande van *Hol-*
 ——— „ *land en Westfriesland.* Verders, naa
 1766. „ genomen advis van gemelden onzen Ho-
 „ ve te verleenen Brieven van Gratie, re-
 „ misien, pardon en abolitie, des dat de
 „ voorsz. respective Brieven zullen moeten
 „ worden geïnterineerd als na behooren:
 „ welverstaande nogthans dat van gequali-
 „ ficeerde Doodslagen, en andere enorme
 „ Delicten, gecommitteerd met gelegder
 „ laage en opzetter wille, geen remisie of
 „ pardon zal worden verleend, of gegee-
 „ ven. En aangaande de zaaken van Oor-
 „ log en Policie van den voorsz. onzen
 „ Lande by goëddunken van Ons, en met
 „ advis van onze Gecommitteerde Raaden
 „ in conformiteit van derzelve Instructie.
 „ De Burgemeesteren, Schepenen en Wet-
 „ ten te veranderen naar behooren, en ag-
 „ tervolgende de Privilegien van de re-
 „ spective Steden en Plaatzen; te doen
 „ houden goede opzigt, ordre en wagte
 „ in de Steden, en Sterkten aldaar, zo te
 „ Water als te Lande, daar 't zelve van
 „ nooden weezen zal, en voorts in 't ge-
 „ neraal en 't particulier alles te doen, dat
 „ een goed en getrouw Erf-Stadhouder,
 „ Erf-Gouverneur, Erf-Capitein en Ad-
 „ miraal van den voorsz. onzen Lande ver-
 „ mag en behoort te doen, waar op den
 „ hooggemelden Heer WILHELM, Prins
 „ van *Oranje en Nassau* gehouden wordt
 „ te doen den behoorlyken Eed aan Onzen
 „ handen; Lasten en bevelen daarom den
 „ Pre-

„ President en Raaden van den voorsz. on- LXXXIX.
 „ zen Hove, en alle andere Justiciëren en BOEK.
 „ Officiëren van meergemelden onzen Lan-
 „ den van *Holland* en *Westfriesland*, dat 1766.
 „ zy den hooggemelden Heere Prins
 „ WILHELM houden en respectceeren als
 „ Erf- Stadhouder, Erf- Gouverneur, Erf-
 „ Capitein Generaal en Admiraal voor-
 „ noemd, denzelven te bewyzen alle Ee-
 „ re en Reverentie in alle het gunt het be-
 „ leid en gebruik van den voorsz. Staat
 „ aangaan mag, en het gunt daar aan
 „ kleeft, hem te obedieeren en te doen al-
 „ le addres en assistentie (*).”

Zyne Hoogheid betuigde gereed te wee- WILHELM
 zen om, op die Commissie, den Eed, in DE V legt
 de Vergadering van Staaten van *Holland*, op dezel-
 af te leggen. Derwaards begeleid door ve den
 een Heer uit de Ridderfchap en drie Bur- Eed af.
 gemeesteren uit de Steden *Dordrecht*, *Am- Ten Hove*
sterdam en *Alkmaar*, met den Raadpension- van *Hol-*
 naris STEYN, begroette de laatstgemelde land, *Zee-*
 hem met eene Aanfpraak, en nam den Eed land en
 af. Een korten tyd woonde de Erftad- *Friesland*
 houder de Vergadering by, om vervolgens ingeleid.
 in de Raadkamer van den Hove en ter Rol-
 le te verschynen, waar alles tot eene pleg-
 tige ontvangst in gereedheid was. Gelas-
 tigden uit *Holland* en *Zeeland* bragten hem
 daar binnen, de Raadpensionaris STEYN
 voerde weder het woord van verwelko-
 ming, en werd daar in vervangen door den
 Raad-

(*) *Resol. van Holl.* 27 Feb. 1766.]

LXXXIX. Raadpensionaris van *Zeeland* VAN CIT-
BOEK. TERS, die eene Aanspraak naar tydsge-
—— legenheden deedt aan den Voorzitter en
1766. Raaden van den Hove; de eerste beant-
woordde dezelve uit aller naam, en ver-
klaarde zyne Hoogheid zyne bereidvaardig-
heid, om, aan 't hoofd van dit aloud en
aanzienlyk Geregts-hof geplaatst, alles aan
te wenden tot het handhaaven en bescher-
men van het Regt deezer Landen. — Ter
Gehoorzaale van de Rolle ingeleid namen
de vier Advocaaten, by het Pleit, de ge-
legenheid waar om zyne Hoogheid te be-
groeten. Naa het bepleiten en uitspreken
der hangende Regtzaake weder in de Raad-
zaal gekomen, geleidde men den Vorst na
't Stadhouderyke Kwartier, en de Voor-
zitter van den Hove voerde daar andermaal
het woord tot zyne Hoogheid, die ook an-
dermaal zyne gereedheid betuigde om met
den Hove de Regtoefeningen te helpen on-
dersteunen. (*).

Schikkin-
gen by
hun Hoog
Mogenden
op de
Patenten.

Zo ter Vergaderinge van hunne Hoog
Mogenden, als in die der Staaten van *Hol-*
land, vielen, ten deezen Dage, eenige
zaaken voor, die eene byzondere melding
verdienen. Ter eerstgemelde Vergaderin-
ge stelde men op nieuw vast, wat voor-
heen

(*) *Extract uit de Resolutien van de Hove van Holland, Zeeland en Friesland, agter de Notulen van Zeeland 1766. bl. 17. Alle deeze Aanspraaken, met derzelver Beantwoordingen vindt men in de N. Nederl. Jaarb. 1766. bl. 127. enz.*

heen (*) bepaald was, ten opzichte van de LXXXIX.
 Patenten, de Bekendmaakingen aan de Am- BOEK.
 basfateurs en Ministers der vreemde Mo- ———
 genheden; het gebruiken van den Naam 1766.
 van zyne Hoogheid in de Sententien, Ee-
 den, en andere Acten van de Collegien ter
 Admiraliteit, en andere tot Hoogstdenzel-
 ven betrekkelijke zaaken.

Hadt zyne Hoogheid, in de Beantwoor- De Her-
 ding der Aanpraake hem te deezer Verga- tog van
 deringe gedaan, verklaard; „ Ik erken *Brunswyk*,
 „ G O D S goede Voorzienigheid over my, uit naam
 „ dat, daar ik, in myne tedere Jaaren, een der Alge-
 „ geliefden Vader en Moeder heb verloo- meene
 „ ren, myne Opvoeding bestuurd is, door Staaten,
 „ een zo groot en waardig Prins als de bedankt
 „ Hertog van *Brunswyk*, aan wien ik al en ver-
 „ myn leeven blyken van myne dankbaar- zocht in
 „ heid zal geeven, als gevoelende wat ik dienst van
 „ aan Hoogstdenzelven ben verschuldigd; den Staat
 „ hunne Hoog Mogenden benoemden eene te blyven.
 „ Bezending om den Hertog plegtig te bedan-
 „ ken „ voor de uitmuntende Diensten door
 „ denzelven den Lande gedaan, zo in den
 „ nooit genoeg geprezen yver, onvermoei-
 „ den arbeid, en tedere zorg, met welke
 „ hy de Opvoeding van den Erftadhouder
 „ hadt bestuurd, als in de geduurige waak-
 „zaamheid, en oplettenheid, met welke
 „ hy het Erf-Capiteinschap hadt waarge-
 „ nomen, en hem te verzekeren van de
 „ duur-

(*) Te weeten op 27 van Slachtmáand des
 Jaars 1765.

XXIV. DEEL.

B

LXXXIX. „duurzaame hoogagting en toegenegen-
BOEK. „heid van hun Hoog Mogenden.”

— Zyne Hoogheid, van deeze benoemde
1766. Bezending verwittigd, gaf deswegen zyn
genoegente kennen, en telfens te verstaan;
dat, „gelyk hem niets aangenaamer zou
„weezen dan deezen Staat nog lang te zien
„genot trekken van de uitmuntende Ta-
„lenten van den Hertog, en tevens om
„voor zich zelve gelegenheid te hebben,
„om zich van deszelfs wyzen raad en by-
„stand te bedienen, hy het ten dien einde
„dienstig keurde het Hof van *Weenen*,
„tot het welk de Hertog eene zo naau-
„we betrekking hadt, daar van te ver-
„wittigen.” — De Heer VAN BUR-
MANIA, buitengewoon Gezant ten dien
Hove, werd aangeschreeven, 't zelve te
verzoeken, om de bewilliging dat de Her-
tog verder in dienst van den Staat mogt
blyven (*). Haare Keizerlyke Majesteit
bewilligde hier in ten vollen.

Staaten
van *Hol-*
land draa-
gen aan
zyne
Hoogheid
op de Be-
geeving
der Krygs-
ampten,
als mede
het Op-
perhout-
vester-
schap.

Staaten van *Holland* vonden, ten dien
Dage niet alleen goed, dat aan alle Gou-
verneurs, Commandeurs, en Militaire Offi-
cieren, in dit Gewest kennis zou gegeven
worden van de Inhuldiging en Beëdiging
van zyne Hoogheid, met last om denzel-
ven in zyne Waardigheden te erkennen,
de Orders en Patenten door hem gegeven,
getrouwlyk te gehoorzaamen; maar dat
aan hem ook de Begeeving van alle Krygs-
amp-

(*) *Resol. Gen. Sabbathi 8 Maart 1766.*

ampten, op de lyst en ter betaalinge van **LXXXIX.**
Holland staande, van Vaandrig tot Collo- **BOEK.**
 nel toe, zou worden opgedragen, bene-
 vens het *Oppershoutvester* - of *Jaagermeester-* **1766.**
schap. — In het verleenen deezer laatste
 Waardigheid bewilligden alle Steden van
Zuid-Holland; doch de Afgevaardigden van
Hoorn, *Enkhuizen* en *Medemblik* daar op
 niet gelast, verklaarden het wel te willen
 laten doorgaan, op den zelfden voet als, in
 den Jaare **MDCLXXII** en **MDCCXLVII**,
 zonder daar mede de oude Vryheid van
West-Friesland te benadeelen. Ook dedden
 de Afgevaardigden van *Edam*, *Monniken-*
dam en *Purmerende* aantekenen, dat zy, in
 de gemelde opdragt, toestemden, behou-
 dens en onverminderd de Privilegien van
 de Jagt, Vogelvangst en Vischerye, by
 de Inwoonderen dier Steden oudtyds ver-
 kreegen. — Men besloot by een Plakaat in 't
Gooiland te verbieden het Jaagen, het Wei-
 spel te oefenen, of ook eenig Wild te van-
 gen, op dat zyne Hoogheid het vermaak
 van de Jagt aldaar ongestoord en met meer
 genoegen mogt genieten. — En kree-
 gen de Steden last om de Benoemingen der
 Magistraatsbestellingen aan den meerderjaa-
 rig geworden Stadhouder toe te zenden.

Streelend was voor den Hertog van *Brunswyk* het omtrent hem gebeurde en be-
 slootene by hunne Hoog Mogenden, dan
 Staaten van *Holland*, in overweeging geno-
 men hebbende of men, by eene dergelyke
 Dankbetuiging, niet iets daadlyks zou voe-
 gen om daar van ten klinkenden blyk te

Erkente-
 nis door
 hun aan
 den Her-
 tog van
Brunswyk
 geschou-
 ken.

LXXXIX. strekken, werden te raade hem te ver-
 BOEK. zoeken, van hunnen wege, eene erkente-
 ————— nis van 200,000 Guldens te willen aanvaar-
 1766. den (*).

Vreugde-
 bedryven
 te diege-
 legenheid.

Naa het verrigten van zo veele zaaken,
 en het volvoeren van alle deeze staatlykhe-
 den, aanschouwde 's *Gravenhaage* den groot-
 schen optocht van den Erfstadhouder, van
 de Algemeene Staaten, en den Raad van
 Staaten, na het *Oude-Hof* om daar onthaald
 te worden op een pragtigen maaltijd, door
 zyne Hoogheid voor honderd en twintig
 Per-

(*) *Resol. van Holl.* 8 Maart 1766. Deeze er-
 kentenis gelden, zo van de byzondere Gewesten,
 als van zyne Hoogheid zelve, beliepen 611,000
 Guldens.

<i>Gelderland</i>	gaf voor zyn aandeel	f 50000	- : - :
<i>Holland</i>	-	200000	- : - :
<i>Zeeland</i>	-	30000	- : - :
<i>Utrecht</i>	-	25000	- : - :
<i>Friesland</i>	-	40000	- : - :
<i>Overysfel</i>	-	36000	- : - :
<i>Groningen</i>	-	25000	- : - :
<i>'t Land van Drente</i>	-	5000	- : - :
		f 411000	- : - :
<i>Zyne Hoogheid</i>	-	f 200000	- : - :
		f 611000	- : - :

De Prins hadt, daarenboven, ten blyk zyner
 erkenentisse aan dien Voogd, hem aangesteld tot
 Collonel en Ritmeester Commandant van het Es-
 quadron *Gardes du Corps*, in welke hoedanigheit
 hy, op den dag der Inhuldiging, voor den Raad
 van Staaten, den Eed deedt.

Perſoonen aangerigt. — Het geſchut LXXXIX.
 in de Hofplaatze, 't welk de aankomſt van BOEK.
 deezen Dag aangekondigd hadt, liet zich —
 weder op den Middag, en ten derden maale 1766.
 's avonds omtrent acht uren, hooren. De
 tyd, tot het verlichten der Huizen be-
 ſtemd, was niet verſcheenen of men zag,
 als in één oogenblik, de duifternis wy-
 ken, en den nagt in een helderen dag
 herſchapen. Niets pragtiger niets ver-
 rukkender, kan men zich verbeelden, dan
 't geen Kunst en Vernuft in de verlich-
 ting van openbaare en byzondere Gebou-
 wen ten toon ſpreidde, en vol genoeg
 door zyne Hoogheid, vergezeld van den
 Hertog van *Brunswyk*, beſchouwd werden.
 Tot byzonderheden kunnen wy niet af-
 daalen; wy mogen van deezen Dag zeg-
 gen, dat op denzelven, in alle Steden,
 Dorpen en Gehugten van *Holland*, de
 Blydſchap, en Vrolykheid ten reie ging;
 dat de Illuminatie, bykans overal, in
 vinding en kunst, die men in de Jaaren
 MDCCXLVII en MDCCXLVIII aan-
 ſchouwd hadt, overtroffen.

Dewyl deeze Dag op Saturdag inviel De *Fooden*
 betoonden de *Foodſche* Gemeenten in dit neemen
 Land, byzonder te *Amſterdam* en in 's 'er byzon-
Gravenhaage, welk een deel zy namen in der deel
 in.
 deeze Gebeurtenisſe, door, behalven by de
 Gewoone Godsdienſtoefening een plegtig
 Gebed uit te ſtorten voor de Staaten van
Holland en *West-Friesland*, den Erſtad-
 houder, en de Magiſtraat, afzonderlyke
 daar toe opgeſtelde Lofzangen aan te hef-
 fen,

LXXXIX. fen , en de *Boeken van Mozes* te vertoon-
 BOEK. nen op eene wyze alleen by de grootste
 ——— Hoogtyden gebruiklyk (*). Deeze ge-
 1766. denkwaardige Dag en Nagt liep, zonder
 floorenis, en in volle vreugd, ten einde.

Verdere
 Geluk-
 wenschin-
 gen, en
 bevoorde-
 ringen in
 Krygsbe-
 dienin-
 gen,

Den volgenden Dag werd deels den
 Godsdienst, deels aan Gelukwenschingen
 der vreemde Gezanten, en andere aanzien-
 lyke Perfoonen, gewyd. Zyne Hoogheid
 woonde den openbaaren Godsdienst by, en
 hoorde uit den mond van den Eerw. J.
 VAN SPAAN, eene Redenvoering naar
 tydsgellegenheid ingerigt, en met zegen-
 bede beslooten (†). — In de Vergadering
 van Gecommitteerde Raaden deezes Ge-
 wests nam zyne Hoogheid des Maandags,
 zonder eenige plegtigheid, bezit van den
 Stadhouderlyken Stoel; en ontving, zo
 verre de tyd wilde gehengen, de begroe-
 tingen der Afgevaardigden van het Land-
 schap *Drente*, van de Ridderchap en Ste-
 den van *Holland*, van de Gecommitteer-
 de Raaden van het Zuider- en Noorder-
 kwartier en van andere Hooge Collegien;
 welke laatsten dien Dag ter Maaltyd ont-
 haald

(*) Byzonderder vermelding vindt men in de
N. Nederl. Jaarb. 1766. bl. 185.

(†) Ten dien Dage werden veele Leerredenen
 over dit Onderwerp gehouden, van welken eeni-
 ge, met die van den Eerw. J. VAN SPAAN, het
 licht zien. En niemand twyfelt dat de Dichters
 hunne snaaren spanden om deeze Gebeurtenis te
 bezingen. Zie eene beoordeeling, zo van de Leer-
 redenen, als Gedichten, in de *Vaderl. Letteroef.*
 VII Deel, bl. 37 en 170.

haald werden. Die zelfde eer genooten, LXXXIX.
 twee dagen laater, de Afgevaardigden van BOEK.
 de zes overige Gewesten, die van het ———
 Landschap *Drente*, die van de Collegien 1766.
 ter Admiraliteit, met de in 's *Gravenhaage*
 tegenwoordig zynde Generaals en Admi-
 raals. — By deeze gelegenheid gefchiedde,
 op voorftellinge van zyne Hoogheid, door
 de Algemeene Staaten, eene talryke bevor-
 dering van Generaals Perfoonen, gevolgd
 door de opdragten van de mindere Krygs-
 waardigheden, in meest alle de Regimen-
 ten onder bezolding van deezen Staat staan-
 de, door zyne Hoogheid zelve, ingevolge
 van de Magt hem opgedraagen.

Geen minder Eers en Voordeels dan Het Op-
 de jongst overleden Stadhouder bekleed perbe-
 en genooten hadt, dagt men zynen nu windheb-
 Meerderjaarigen Zoon toe. De Maat- berschap,
 fchappyen van 's Lands Vastigheden en in de Oost-
 Volkplantingen in de Oost- en West-Indien en West-
 toonden zulks. Die van de Oost-Indi- Indische
 fche Maatfchappye, daar toe naar eisch ge- Maat-
 magtigd door de Algemeene Staaten (*), fchappye
 vaardigden eene aanzienlyke Bezending, aan zyne
 beftaande uit Bewindhebberen en Hoofd- Hoogheid
 deelgenooten, en de Advocaaten der opgedraa-
 onderfcheide Kameron, tot zyne Hoogheid gen.
 af, die den tweeden van Grasmaand ge-
 hoor kreegen, en de Aanftellingsbrief tot
 het *Opperbewindhebber - Gouverneur - Gene-
 raal*.

(*) *Refol. Gen. Lunæ 24 Maart. Jovis 27 Maart*
 1766.

LXXXIX. *raalschap over de geheele Oost-Indische Compagnie* overleverden. Uit kragte van deez-
BOEK. zen Lastbrief verkoos de Eerstadhouder
 1766. den Heer THOMAS HOPE om zyn Persoon te verbeelden in alle Vergaderingen der Maatschappye, tot welke aanzienlyke Waardigheid hy den tienden dier Maand, met de gewoone Plegtigheden, werd ingehuldigd. Staaten van *Holland* hingen het zegel hunner goedkeuringe aan het ver- rigtte ter Algemeene Staatsvergaderinge, met bygevoegde verklaring, dat de verkiezing van Bewindhebbers in de Kamers van dit Gewest, uit een Drietal van be- voegde Persoonen, aan zyne Hoogheid zou worden overgelaaten (*). — De *West-Indische* Maatschappye volgde het voetspoor der *Oost-Indische* Maatschappye, en bragten eenige Bewindhebbers en Hoofddeelnooten, daar toe, door 's Lands Hooge Staatsvergaderingen gevolmagtigd, op den achtsten van Grasmaand, in een Gouden Doos, den Opdragsbrief van het *Gouverneur-Generaal- en Opperbewindhebberschap van de West-Indische Compagnie* dezer Landen aan zyne Hoogheid (†).

De Prins legt een bezoek te Leyden af. Mogten, op den Dag der Inhuldiging, alle Steden en Plaatzten dezes Gewests, buiten het Vorstlyk 's *Gravenhaage*, haare vreugde betoonen, zonder het Voorwerp van

(*) *Resol. van Holl.* 23 April 1766.

(†) *Resol. van Holl.* 23 April 1766. *N. Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 333—352.

van dezelve te aanschouwen, welhaast had- LXXXIX.
den eenige het genoeg om die Vreugde- BOEK.
bedryven, te hervatten, als de Erftadhou-
der dezelve met een bezoek vereerde. Ley- 1766.
den viel dit eerst ten deele, werwaards zich
zyne Hoogheid, op den vyf- en- twintig-
ften van Grasmaand, vervoegde vergezeld
van den Hertog van *Brunswyk*, en verder
aanzienlyk gevolg. De Magiftraat der
Stad, en de Leden der Hoogefchool, be-
fchikten alles wat tot voorkoming van On-
gelukken, en ter ftaatlyke Inhaalinge, kon
dienen. 't Losfen van 't Gefchut, het lui-
den der Klokken, het Klokkenfpel, en
Trompetten gefchal, kundigden de naade-
ring van zyne Hoogheid aan. Plegtig wa-
ren de begroetingen op het Stadhuis, zo
van de Regeering als van de Hoogleeraa-
ren, en de Kerkenraaden der Proteftantsche
Gemeentens. Deels door de gefchaarde Bur-
gerye, deels door de in orde gefchikte
ryen van de Studeerende Jeugd heen, ge-
fchiedde de optocht na de Gehoorzaal van
's Lands Hoogefchool; eenigen uit de
laatstgemelden betuigden onder den weg,
by monde van den Heer BOREEL, het
genoegen van alle de Leden der Hoo-
gefchool, over dit bezoek. De Hoo-
leeraar ANDREAS WEISS, die zyne
Hoogheid eenige Jaaren in verfcheide Wee-
tenfchappen onderweezen hadt, hieldt eene
Redenvoering, waarin's Vorften bekwaam-
heden, op den trant der Redenaaren wer-
den voorgesteld; waar naa de Hoogleeraar
ADRIANUS VAN ROIJEN, beroemd

LXXXIX. wegens zyne hanteering der *Romeinsche*
 BOEK. Lier, eene *Heilgroete der Leydsche Zang-*
 ——— *godinnen*, in *Latynsche Verzen* liet vol-
 1766. gen (*). Op den Doele verleende de
 Prins gehoor aan den Krygsraad der Bur-
 gerye, en begaf zich na de plaats waar de
 Studenten in de Regtsgeleerdheid een prag-
 tig Vuurwerk vervaardigd hadden; welks
 afteeken hy bywoonde, en, naa dankbe-
 tuiging over de eere hembewezen, in den
 avond weder na 's *Gravenhaage* vertrok.

Als mede
 te Delft,
 Rotterdam
 en Dord-
 recht.

De Steden *Delft*, *Rotterdam* en *Dord-*
recht verwittigd, dat zy den Prins, op zy-
 ne reize na *Zeeland*, in 't laatst van Bloei-
 maand, binnen haare muuren zouden zien,
 vervaardigden alles om hem met luister te
 verwelkomen en te ontvangen. In Eer-
 en Vreugd-betooningen poogden die Ste-
 den elkander voorby te streeven, en liep 'er
 alles, ondanks de woelingen der menigte,
 door de welgemaakte schikkingen, geluk-
 kig af (†).

Vreugde
 in *Zeeland*
 op den 8
 Maart.

Schoon in *Zeeland*, by openbaare af-
 kondiging, bekend gemaakt was, dat men
 de Vreugdebedryven over de Meerderjaa-
 righeid van den Erftadhouder, en het
 aan-

(*) Van deeze Heilgroete zien twee *Neder-*
duitsche Naavolgingen het licht, de een van Dr.
 H. DE BOSCH; de ander van den Eerw. A. VAN
 ASSENDELFT in de *Werken van de Maatschappy*
der Nederlandsche Letterkunde te Leyden II Deel,
 bl. I.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 356. 432. 438.
 473.

aanvaardten dier Waardigheid, zou uitstel- LXXXIX.
 len tot den tyd dat hy ter Staatsvergade- BOEK.
 ring in dat Gewest Zittinge zou nee-
 men (*), hadt het den achtsten van Len- 1766.
 temaand te *Middelburg*, en in eenige ande-
 re Steden, aan geene Vreugdbetooningen
 ontbrooken. *Vlissingen* en *Veere* staaken
 boven alle andere uit; en de eerstgemelde
 deezer twee Steden, die op zyne Hoog-
 heid, als Heer en Markgraaf, eene nadere
 betrekking hebben, was, zo verre wy
 weeten, de eenige, die deezen Dag ter
 byzondere Godsdienstoefening bestemde,
 en den Voormiddag flect in de Grootte
 Kerk zo onder 't gehoor des Orgels en
 van verscheide Speeltuigen, als van eene
 Redenvoering, des oudsten Leeraars G.
 VROLYKHERT; op den Middag staatly-
 ke Maaltyden hieldt, en aan 't Volk Bier
 ten beste gaf om zich, onder het losfen
 van 't Kanon, het afvuuren der Bezetting,
 en het gestadig gelui der Klokken vrolyk te
 maaken.

Dit alles was een voorspel van der Neemt
Zeeuwen verknogtheid aan 't Stadhouder- daar zit-
 lyk Huis: want toen zyne Hoogheid naa ting in de
 eene voorspoedige Reize den twee- en Staatsver-
 twintigsten van Bloemaand te *Middelburg* gadering.
 landde werd hy in die Hoofdstad op 't staat-
 lykst ontvangen, en daags naa zyne aankomst
 door de regeerende Burgemeesters der Zes
 stemmende Steden, uit 's Lands Huis van
 den Eersten Edelen in de Abtdye, hem ten
 Ho-

(*) *Not. van Zeel.* 3 Feb. 1766.

LXXXIX. Hotel vervaardigd, afgehaald en naar de
 BOEK. voorgemaakte schikkingen ter Staatsver-
 ——— gadering ingeleid (*). Alle de Huizen
 1766. dier Stad waren 's avonds op 't fraayst en
 kostbaarst verlicht, en werd een kunstig
 vuurwerk, in 't byzyn van zyne Hoogheid,
 afgestooken. — De Raadpensionaris WIL-
 LEM VAN CITTERS, voorheen door
 den Prins benoemd om, by voorraad, de
 Plaats van Eersten Edelen te bekleeden,
 kreeg hier toe thans de volledige aanstellin-
 ge, en werd, het Raadpensionarischap aan
 ADRIAAN STEENGRACHT opgedraa-
 gen (†).

Tot Mark- Hoogstaatlyk gingen de Inhuldigungen
 graaf van tot Markgraaf van *Veere* en *Vlisfingen* toe.
Veere en Van *Middelburg*, de plaats waar zyne
Vlisfingen Hoogheid bestendig overnachtte, begaf hy
 ingehul- zich, den acht- en- twintigsten van Bloei-
 digd, en maand, na *Veere*. De poorten dier Stad na-
 Zitting- derende verwelkomde hem de Magistraat
 neeming en Raad, en handigde de Sleutels over.
 in andere *Zeeuwfche*
 Vergade- In vorstlyken trein reedt hy door eene me-
 ringen. nigte Eerepoorten en Zegeboogen na het
 Stadhuis: voor 't zelve waren de Burger
 Compagnien vergaderd; op de puie van
 dat Gebouw, met een heerlyk verhemelte
 bedekt en verciert, verscheen de Mark-
 graaf, ontving onder 't zelve de hulde der
 Burgerye, en deedt den Eed ter handhaa-
 ving haarer Voorregten.

Twee

(*) *Not. van Zeel.* 22 en 23 Mey 1766.

(†) *Not. van Zeel.* 14 April 26 Mey 1766.

Twee dagen laater verrigtte men te *Vlis-* LXXXIII
singen dezelfde Inhuldiging, genoegzaam BOEK.
 met dezelfde plegtigheden. In beide de ———
 Steden waren de Huizen verlicht, en een 1766.
 Vuurwerk besloot den Vreugdedag, welker
 heugenis door gegeevene Gouden en Zil-
 veren Gedenkpenningen, bewaard bleef.
 Geduurende zyn verblyf op dit Eiland nam
 zyne Hoogheid Zitting in het Collegie der
 Admiraliteit van *Zeeland*, in de Vergade-
 ring van Bewindhebberen der *Oost-Indi-*
sche Maatschappye, als mede in 't Collegie
 der Staaten van *Walcheren*. De Steden
Toolen, *Goes* en *Zierikzee*, schoon niet ver-
 eerd met 's Prinsfen tegenwoordigheid,
 deelden in de Vreugdebetooningen der drie
 andere.

Op de herwaards reize bezogt de Stād- Verwel-
 houder het welversterkt *Bergen op Zoom*, komingen
 't welk hem, onder 't driemaal afbranden te *Bergen*
 des Geschuts, met alle Krygsecre, ont- op *Zoom*,
 ving; hy bezag de Vestingwerken, en *Breda* en
 Schansfen, deedt de Wapenschouw over de in 's *Her-*
 Bezetting; de vreugde der Burgeren ver- togenbosch.
 toonde zich in de gewoone tekenen, die
 by uitstek groot waren te *Breda*, welke
 Stad hun Heer en Baron, eenige dagen
 daar naa, zag binnen ryden, geen straat zo
 gering of dezelve pronkte met Eereboo-
 gen, de aanzienlyke met Eerepoorten,
 naar verschillende Bouworders vervaar-
 digd, met toepasfelyke Opschriften en
 Cieraaden voorzien. — De Vryheid
Oosterhout onthaalde den Prins op het schie-
 ten met den Handboog; en de Nonnen
 eens

LXXXIX. eens Kloosters in de nabuurschap van deeze

BOEK. Heerlykheid op het zingen van het *Te Deum*. — *'s Hertogenbosch*, 't welk

1766. reeds den Jaardag volvrolyk gedagt, en op de staatlykste wyze den veertienden van Lentemaand, het Staatsbesluit van hunne Hoog Mogenden, waar by zy dien Prins het Erftadhouderfchap over *Staats-Brabant* opdroegen, van het Stadhuis afgekondigd hadt, deelde in 't genoeg van den Vorst te ontvangen. De Burgery en de Bezetting hadden zich in de Straaten geschaard, door welke zyne Hoogheid na het Gouvernement des Hertogs van *Brunswyk* reedt, die, als Gouverneur dier Stad, de Bezetting opleidde om den Prins Krygs-eere te bewyzen. Het verlichten der Hui-zen, het afsteeken van een pragtig Vuurwerk, besloot de Eer en Vreugdbetooningen, die zyne Hoogheid op deeze *Zeeuw-sche* Reize vergezeld hadden: en vondt hy, by zyne wederkomst, in *'s Gravenhaa-ge*, de Schuttery om hem te verwelkomen op 't kostbaarst uitgedoscht in de wapenen geschaard.

Zyne
Hoogheid
te *Utrecht*
ingehaald.

Hoewel te *Utrecht*, en in het *Sticht*, de achtste van Lentemaand niet ongevierd bleef, wagtte men met de volle Eer- en Vreugdbetooningen tot den tyd der komste van zyne Hoogheid om Zittinge te neemen in de Hooge Vergaderingen van dat Gewest. Deeze Dag brak den achtsten van Hooimaand aan, en waren de staatlykheden geëvenredigd aan den geruimen tyd besteed in de gereedmaaking van al-

alles wat tot Eer en Vreugdbewys kon dienen, zo van de zyde der Staats- en Stads-
 Regeeringe en der Burgerye, als der Hoo-
 ge Schoole. Wy kunnen, zonder langwylig
 te worden, alles wat geduurende dit ver-
 blyf voorviel niet ophaalen; alleen moeten
 wy aan stippen, dat *Utrechts* Burgery, die in
 Uniform verscheen, en zints een geruimen
 tyd in den Wapenhandel by uitstek geoe-
 fend was, de lof betuiging van den Prins
 weg droeg, „ dat hy in onderscheide *Ne-*
 „ *derlandfche* Steden, geen fraaijer en beter
 „ geschikte Burgery gezien hadt.” Deeze
 vergezelde zyne Hoogheid toen hy, in
 staatlyken trein, reedt na de Vergadering
 van Staaten, om in den Hove Provinciaal,
 als Stadhouder, Zitting te neemen, en ge-
 lyk ze hem by het inkomen opgewagt
 hadt, deedt zy hem ook uitgeleide. —
 De Academie Jeugd van *Utrecht* wilde het
 die der *Hollandfche* Hooge Schoole niet ge-
 wonnen geeven; zy toogen in onderscheide
 afdeelingen, met twee Vaandels, en ont-
 bloot zydgeweer uit om zyne Hoogheid te
 ontvangen, by monde van den Heer DE
 RIDDER te begroeten, en geleidde hem
 na de *Domkerk* om de Redenvoering van
 den Hoogleeraar JOHAN FREDERIK
 REITZ, gepaard met een overheerlyk
 Muzyk, te hooren, en vergezelden hem,
 by den uittocht. Het pragtig Vuurwerk,
 op hunne kosten vervaardigd, 't geen de
 Prins zelve aanstak, voldeedt even zeer
 als de achthoekige Tempel, die met de
 schoonste Zinnebeeldige Cieraaden pronkte.
 Heer-

LXXXIX.

BOEK.

1766.

LXXXIX. Heerlyk werd geheel *Utrecht* verlicht on-
BOEK. der de openbaare Gebouwen stak de *Doms-
— tooren*, de *Staaten Kamer*, het *Hof*, het
1766. *Duitsche Huis*, de Voorgevel van de *St.
Jans Kerk*, en het *Fundatie Huis* der Vrou-
we van *Renswoude* uit.

In *Gelder-* Van *Utrecht* begaf zich zyne Hoogheid
land inge- na de Lustplaats het *Loo*, om in *Gelder-*
huldigd. *land* den dertienden van Oogstmaand, te
Arnhem tot de Hooge Waardigheden in-
gehuldigd te worden. De gedaane Af-
kondigingen in de Steden *Nymegen*, *Zut-*
phen en *Arnhem*, om de openbaare Vreug-
de tekenen, tot dien tyd, uit te stellen,
hadden de Ingezetenen niet bewoogen om
zich des geheel te onthouden; in *Zut-*
phen betoonde eene zints drie Jaaren opge-
rigte Societeit, op dien Jaardag, haare
blydschap door het afsteeken eens kunst-
igen Vuurwerks. Werkte de verkleefdheid
der Landzaaten van dat Gewest aan het
Huis van *Oranje*, by voorraad, zo sterk,
men verbeelde zich dan hoe zeer zy zich
vertoonde, wanneer de gelegenheid, om
daar van volle blyk te geven, geboren
werd, en de Magistraat van *Arnhem*, van
den bepaalden Dag der komste zyner Hoog-
heid aan de Burgerye kennis gaf, niets
werd 'er gespaard, wat ter eere van den
jongen Vorst en ter Vreugdbetooninge over
die gewenschte Gebeurtenis, kon dienen.
De Intrede was zeer pragtig, zo ook de
Zittingneeming ter Vergadering der Staa-
ten, waar de Graaf VAN LYNDEN,
Heer van *Hemmen*, Burggraaf des *Ryks*
van

van Nymegen, als Voorzitter, hem verwelkomde. De Verlichtingen van Stadswege gedaan, een Kolom en Tempel ten dien einde opgerigt, als mede die der Inge-
 tenen, weezen uit dat men moete, noch
 kosten gespaard hadt.

Meer byzonder, als van alle andere onderscheiden, verdient vermeld te worden het Onthaal aan zyne Hoogheid gegeven op het bekende zo vermaaklyke *Rosendaal*, eene Vrye Heerlykheid, een uur van *Zutphen* gelegen. De Heer en Vrouwe van *Rosendaal*, en een groot getal vanden Adel, ontvingen den Prins, die niet lang in huis vertoefde; maar verkoos eene wandeling te doen, om van naby, de schoonheden, waar mede Natuur en Kunst, als om stryd, deeze Lustplaats verciert en verrykt hebben te bezigtigen. Het aanzienlyk Gezelschap verspreidde zich door de aangenaame Wandeldreeven, die het oog verrukten, terwyl het oor gestreeld werd door een keurig Muzyk, vermengd met het gedruis der Fonteynen en Watervallen. Na deeze betoverende wandeling werd in verscheide vertrekken gespeeld, tot dat de gevalle avond gelegenheid gaf tot nieuwe vermaaken. Een kostbaar Vuurwerk verwekte, door zyne ongemeene heevigheid, en gestadige veranderingen, de bewonderende goedkeuring van alle Aanschouweren. Gedurende het afsteeken hoorde men een gestaadig Veldmuzyk van Pauken en Trompetten, het gebalder van 't

LXXXIX.

BOEK.

1766.

Pragtig
onthaal op
Rosendaal

LXXXIX. zwaar Geschut, verzelde onophoudelyk het
 BOEK. Vuurwerk; alles wrogt mede om het luis-
 — terryk en ontzaglyk te maaken. — Nauw-
 1766. lyks waren de feliikkerende lichten van
 dat Kunstvuur uitgebluscht, of, ze wer-
 den van zagter vervangen, die op nieuw
 de duifternis verdreeven. Een onnoeme-
 lyk getal Lampions, in een oogenblik aan-
 gestooken, verlichtten het groote Bloem-
 perk, de schoone Grotwerken, benevens
 derzelver kleine Kabinetten, de beide groo-
 te Watervallen, als ook de bovenste Ter-
 ras en het geheele Theater; het Cyfer
 van zyne Hoogheid maakte een einde aan
 dit lusterlyk verschieet. Tusschen ieder
 Oranje-boom in 't groote Bloemperk was
 een Pyramide van licht; de Boord van de
 Gragt, als mede die van de Terras, de
 trappen voor de Grot, en de geheele bo-
 ven randen van dezelve, waren alle met
 Lampions, die een vierdubbeld licht ga-
 ven, bezet. De onderste Waterval was,
 tot aan de Gragt, op ieder trap verlicht,
 vallende telkens het water over 't licht
 heenen; by deeze vertooningen, volmaakt
 éénig in haare soort, kwam het onophoude-
 lyk springen der Fonteynen: stil en schoon
 weder begunstigde dit Tooneel van ver-
 lichting, in welks beschouwen het oog zich
 nauwlyks kon verzaaden. — Op nieuw
 werd dit stil vermaak afgewisseld door het
 woeliger van een Bal, door het verkwik-
 kende van een Soepé aan, voor meer dan hon-
 derd Persoonen, reeds vervaardigde tafels;

naa

naa 't welk men het Bal hervatte door zy- LXXXIX.
 ze Hoogheid tot drie uren in den mor- BOEK.
 gentond bygewoond: die, onder het te
 rug ryden, den geheelen weg van *Rosen-* 1766.
dual na *Arnhem* met Pekkranssen verlicht
 vondt, terwyl boven op den zogenaamden
Kapellenberg, eene zeer hooge Pyramide
 van Pektonnen, in volle vlam, een verbaa-
 zend licht verspreidde.

De Steden *Nymegen* en *Zutphen* bleeven *Nymegen*
 niet onbezogt, en ontbrak het in deeze, en *Zut-*
 even min als te *Arnhem*, aan blyken van *phen* be-
 hoogagting en liefde, op de kunstigste en zogt.
 kostbaarste wyze ten toone gespreid; wat
 de Regeering, de Burgery, en de Krygs-
 bezetting in dezelve daar toe kon bydraa-
 gen aanschouwde de vergenoegde Vorst.

Even als in *Zeeland*, *Utrecht* en *Gelder-* In *Overys-*
land, de staattyke Eer- en Vreugdbetoonin- *sel* ontvan-
 gen, wegens de Meerderjaargheid des gen. In-
 Erftadhouders waren uitgesteld, tot dat haaling te
 hy in die Gewesten ter Staatsvergaderinge *Kampen.*
 Zitting zou neemen, zo stondt het ook
 met *Overysfel* geschaapen. Men wagtte
 zulks deezen Zomer en besteedde den tyd
 in toerustingen om de Ontvangst niet min
 luisterryk te doen zyn dan in andere Ge-
 westen. Te *Kampen*, waar de Inleiding
 ter *Overysfelfche* Staatsvergadering zou ge-
 schieden, werden eenigen bedagt, om,
 door het opregten van een Cadetten Corps,
 die Plegtigheid iets by te zetten, wat el-
 ders geen plaats gevonden hadt, en over-
 eenkwam met eene vroegere Inhuldiging

LXXXIX. daar ter Stede (*). Op het verzoek eeni-
 BOEK. ger ongetrouwde Heeren van den eersten
 — rang, die zich verbonden om zulks, op
 1766. hunne kosten, werktellig te maaken, be-
 kwamen zy daar toe van de Magistraat ver-
 lof, als mede de vryheid, om het Vaandel
 aan vroeger Vry Compagnie verëerd en by
 't zelve gebruikt, te mogen voeren. Be-
 halven de Officieren zou dit *Cadetten Corps*
 uit twee- en- zeventig Man bestaan. De
 schikkingen van alles, wat door 't zelve,
 by de Inhaalinge, en voorts, zou geschie-
 den, werden met de Magistraat beraamd,
 en waren zy in gereedheid toen, op den
 acht- en- twintigsten van Oogstmaand, die
 lang gewenschte Dag aanbrak.

Eene Bezending uit de Ridderfchap en
 Steden van *Overysfel* ging op de grenzen van
 dat Gewest zyne Hoogheid, van het *Loo*
 komende te gemoet, verwelkomde en bege-
 leidde hem tot het grondgebied der Stad
Kam-

(*) De oprigting van zulk een *Cadetten Corps*,
 of *Vry Compagnie*, was in *Kampen* geene nieuwig-
 heid. 't Zelfde was geschied toen WILLEM DE III
 in den Jaare MDCLXXV, naa het vertrek der *Fran-*
schen, tot Stadhouder van *Overysfel* werd ingehul-
 digd. De Vry Compagnie, ten dien tyde opgerigt,
 en op 't verzoek van dien Vorst op een vasten voet
 gebragt, werd, geduurende deszelfs leeven, in
 stand gehouden; zy nam haare gewoone wagten
 waar, nevens de andere Burger-Compagnien, en
 werd niet afgedankt dan naa den dood van dien
 Vorst, wanneer het Vaandel, door den zelve
 geschonken, op het Stadhuis gebragt en bewaard
 werd.

Kampen, waar eenigen uit de Magistraat LXXXIX.
 hem opwagten, begroetten, en ter Stad BOEK.
 inleidden, en de gemelde Vry Compagnie, ———
 op het heerlykst uitgedoscht, binnen de 1766.
 Poort stondt, om den binnen rydenden Stad-
 houder Krygsecre te bewyzen. Door van
 Stads wege opgeregte en andere Eerepoor-
 ten ging de vorstlyke trein, tot aan het
 Raadhuis, waar de Burgery in de wapenen
 geschaard stondt, en voorts onder het ge-
 luid van Klokkenspel en andere Speeltui-
 gen, tot het Huis ten verblyve van zyne
 Hoogheid geschikt; in 't welk hy van ver-
 scheide Collegien de begroetingen ontving,
 om vervolgens, door eene aanzienlyke Be-
 zending afgehaald en ter Staatsvergade-
 ring, voorgegaan door het *Cadetten Corps*,
 begeleid te worden. In dezelve gekomen
 nam hy Zitting, en werd verwelkomt
 door den Drost van *Twente*. Daar uit te
 ruggelkomen hadt de Capitein met de Offi-
 cieren van het *Cadetten Corps* de eer van een
 afzonderlyk gehoor by zyne Hoogheid,
 die hun niet alleen minzaam ontving, maar
 ook verzogt dien nacht, en den volgenden
 dag, de wagt by zyn Logement te willen
 houden: dewyl de Grenadiers, aldaar an-
 ders de wagt houdende, zouden aftrck-
 ken, om 's anderen daags de Wapenoefe-
 ning te kunnen verrigten: zy volvoerden
 dit met alle wilvaardigheid. Aan plegtige
 Maaltyden, en heerlyke Verlichtingen ont-
 brak het niet: en gaf de ligging der Stad,
 als mede de lange *Ijselbrug* gelegenheid om
 eene eene verlichting éénig in haare soort

LXXXIX. en zeer grootsch te vertoonen. De vlakke
 BOEK. en stille *Yssel* kaatste, met eene wondere
 — uitwerking, het licht zagtyk te rugge,
 1766. terwyl op 't *Kamper Eiland*, drie hooge
 pyramiden van brandende pektonnen, door
 de Huislieden van dit Eiland aangestookten,
 een ontzettend vertoon opleverden. — Op
 eenegroote Vlake buiten de Stad, de *Green-*
te gheheten, verrigtte 's anderen daags,
 een Bataillon Infantery eerst den Wapen-
 handel voor zyne Hoogheid, en hieldt daar
 op een Spiegelgevegt. Deeze dag werd voorts
 in Begroetingen en Affcheidswenschen ge-
 flecten, en hadt de Heer N. W O N N E M A N,
 Muntmeester van *Overysel*, de eer om den
 Stadhouder en den Hertog van *Brunsvyk*
 ieder een Gouden Gedenknning, tot ver-
 eenuwiging deezer gebeurtenisse geslaagen,
 aan te bieden. Het *Cadetten Corps*, 't welk
 byna zes- en- dertig uren onder de wa-
 penen geweest was, werd door zyne Hoog-
 heid bedankt, en versoond hem 's ande-
 ren daags, by zyn vertrek te vergezellen;
 gelyk hy ook voor alle plegtigheden by het
 uittrekken bedankte.

Te Zwol-
 le.

Te Zolle was alles in gereedheid om zyne
 Hoogheid, met allen luister, te ontvan-
 gen. Een Bouwgevaarte, den Tempel der
 Eendragt verbeeldende, de geheele hoogte
 en breedte van het Stadhuis beslaande, stak
 hier boven alles uit; en hadt tot wederga-
 de, agter het Stadhuis, tegen de zoge-
 naamde Raad Tooren, eene zeer zinnryke
 Illuminatie, ter hoogte van honderd voe-
 ten, in den smaak van een Tent vervaar-
 digd.

digd. Den dag in 't ontvangen van Eer- LXXXIX.
betooningen, in Onthaal, en 't bezigtigen BOEK.
der vervaardigde kostbaare Illuminatieën ge-
fleeten hebbende, vertrok zyne Hoogheid, 1766.
terwyl de *Zwollenaaren* den avond en nacht
zich verlustigden in de Vreugdelichten ter
eere van den Vorst, van Stads wege, en
door byzondere Perfoonen, ontflooken.

Deventer wagtte het bezoek van den Erf- Te De-
stadhouder op den tweeden van Herfst- venter.
maand, en werd van 't *Loo* derwaards ko-
mende op de Grenzen van *Overysfel*, door
de twee oudste Burgemeesteren begroet,
reedt de Stad in tusschen de geschaarde
Burgerye, en na de Stads weide om de
Wapenhandeling der Bezettinge te bezig-
tigen. Op 't Stadhuis toefde de Magistraat
den Stadhouder ten maaltyd, tot de val-
lende avond het afsteeken van een over-
heerlyk Vuurwerk op den *Brink* begunstig-
de; onder zyn vertrek werden de Illumina-
tieten door de gansche Stad angevangen: en
was by deeze gelegenheid de Vreugde van
Deventers Ingezetenen niet minder, en wa-
ren de Eerbewyzingen niet geringer, dan
in eenige Stad van ons Vereenigde Ge-
meenebest, die zyne Hoogheid deezen
Zomer met zyn bezoek vereerde (*).

Fries-

(*) Wy hebben van alle die Eer- Vreugdebe-
tooningen, met zo veel verscheidenheids, als ons
mogelyk was, eenig verslag willen geeven. De
Dagpapieren van dien tyd verleen en omslagtige
beschryvingen, en kan men het voornaamste vin-
den in de *N. Nedert. Jaarb.* 1766. bl. 432. 438.
473. 571. 611. 681. 808. 849. 990.

LXXXIX. *Friesland*, als mede *Stad en Lande* mog-
 BOEK. ten den achtsten van Lentemaand vrolyk

— gedenken; doch moesten de staatlyke be-
 1766. tooning van het deel 't geen zy namen in
 Vreugde- deze Gebeurtenisse dit Jaar uitstellen: de-
 betoonin- wyl geen Bezoek van zyne Hoogheid daar
 gen in de toe gelegenheid verschaftte. — In de Volk-
 Oost- en plantingen van den Staat, waar zodanig
 West-Indi- iets niet te wagten was, beyverde men
 dien over zich in het vieren van de Meerderjaarig-
 de Meer- heid des Erftadhouders, ten eigensten da-
 derjaarig- ge. *Batavia*, de Hoofdplaats van *Neder-*
 heid van *landsch Indie*, kondigde denzelven aan,
 den Prins. door 's morgens het Kanon van alle de
 Bolwerken, en het geschut van alle de
 Schepen op de Reede leggende, te lossen,
 't welk men 's avonds, naa dat den gan-
 schen Dag van de Schepen de Vlaggen en
 Wimpels gewaayd hadden, herhaalde. De
 geheele Stad was des nagts geillumineerd;
 en de Lusttuinen der Vermogendsten praal-
 den met verlichtingen, die een zweem van
Oosterfche grootheid hadden; welke zich
 in Bloemaand des volgenden Jaars, by de
 openlyke Voorftelling van zyne Hoogheid,
 als *Oppergouverneur* van *Nederlandsch Indie*,
 in vollen glans ten toon spreidde, met
 vorstlyke Staatfie ging zulks toe, en het
 Vreugdefeest hieldt, met alles wat fraay
 en kostbaar mogt heeten, eenige dagen
 aan. — Zeer plegtig geschiedde, ten
 dien zelfde dage, de Voorftelling van zy-
 ne Hoogheid in die Waardigheid, te *Sou-*
racarta, eene der Hofplaatzen van den
 Keizer van *Mataram*, gelegen op *Javas*
 Noord.

Noord-Oost Kust, waar de *Oost-Indische* LXXXIX.
 Maatschappy een Kantoor en haare Bedien- BOEK.
 den heeft. De Keizer, deedt door den
Javaanschen Secretaris, de Voorstelling 1766.
 aan zyn Volk bekend maaken, 't welk daar
 op, naar der *Chineesen* wyze, vreugde be-
 toonde, terwyl de Vorst, de Vorstin, en
 hun Zoon, de Vrolykheden der *Nederlan-*
deren niet alleen bywoonden; maar 'er
 werklyk deel in namen. — Op *Ceylon*
 deedt men, in Wynmaand diens Jaars, de
 Voorstelling met veel plegtigheids (*). —
 Het handeldryvend Eiland *St. Eustatius*
 vierde den achtsten van Lentemaand met
 alles wat de Geneigdheid voor den Meer-
 derjaargeworden Vorst aan den dag kon
 leggen; de Gouverneur ontving de Geluk-
 wenschingen van de Burgery, van de Ca-
 piteins der Schepen, en de Kooplieden;
 het draagen van Oranje Cocarden en Strik-
 ken was zo algemeen dat de Negerflaaven
 zelfs 'er zich mede vertoonden (†).

In 's *Gravenhaage*, het middelpunt der De Prins
 Feestvermaaken in onze Vereenigde Ge- tot Oppers.
 westen, mogt men nogmaals dit Jaar, in bescheet-
 Wynmaand, een verlustigend deel neemen mer en
 aan eene Plegtigheid, die wel tot een be- Opperde-
 paald Kunstgenootschap behoorde; maar ken van
 door een pragtig Vuurwerk aller oogen in *Pictura* in
 's *Graven-*
haage aan-
 de gesteld.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 1249. Voor 't
 Jaar 1767. bl. 1460. Voor 't Jaar 1768. bl. 562.
 739.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 796.

LXXXIX. de Hofplaats trok. 't Behaagde zyne Hoog-
 BOEK. heid het Kunstgenootſchap *Pictura*, 't
 ——— welk, zints lang eenige Vertrekken boven
 1766. het Koornhuis, ten gebruike heeft (*)
 voor de eerſte maal met zyne tegenwoor-
 digheid te vereeren, om als Opperbeſcher-
 mer en Opperdeken der Teken Academie
 ontvangen te worden. De toebereidzelen
 tot deezen Vierdag waren groot. De Re-
 genten en de Secretaris van het Genoot-
 ſchap, ontvingen in hunne kamer de Bur-
 gemeesters en Oudburgemeesters van 's *Gra-*
venhaage, als gewoone Beſchermers en eer-
 ſte Raaden des Genootſchaps, vervolgens
 de gewoone Raaden en den Advocaat van
 't zelve. Deeze Heeren, met den anderen
 de groote Regeering van die Broedersſchap
 uitmaakende, hadden allen de beeldtenis
 van *Pictura*, aan een Oranje lind om den
 hals hangen. Eenige Heeren hielden zich
 in twee Vertrekken, gereed om zyne Hoog-
 heid, en de gewoone Leden, te ontvan-
 gen, welke laaſten allen verſcheenen met
 het teken van *Pictura* aan een Oranje ſtrik
 voor de borst. Tot het bywoonen van
 deeze Plegtigheid waren als Gaſten genoo-
 digd de Prins van *Nasſau Weilburg*, de Her-
 tog van *Brunswyk*, de Griffiers F A G E L,
 Vader en Zoon, die 'er kwamen kort vóór
 dat zyne Hoogheid in ſtaatsie zich derwaard
 vervoegde, en onder veel eerbetoons bin-
 nen

(*) *Tegenwoordige Staat van Holland VI Deel,*
 bl. 70.

nen tradt. Verwelkomd zynde hing de LXXXIX.
Jr. FREDERIK HENDRIK Baron van BOEK.
Wasfenaar, den Prins het Gouden Orde-
teken, of de Beeldtenis van *Pictura* om 1766.
den hals, waar op hy door dien Heer, en
de overigen, als Opperbefchermer en Op-
perdeken van de Kunstkamer en Teken-
Academie begroet werd. De Prins van
Nassau Weilburg, en den Hertog van
Brunswyk, werden desgelyks het Orde-
teken aangeboden. Een prachtige en vorst-
lyke maaltyd verving deeze plegtige in-
huldiging. By het Naageregt deedt de
Heer ELLINKHUIZEN, uit naam der
Regenten, eene cierlyke aanspraak, de
Kunstmin van zyne Hoogheid in 't alge-
meen, en zyne zugt voor de Schilderkunst
in 't byzonder, in top haalende. Door
zyne Hoogheid werden, naa het uitdrinken
van den zilver vergulden Beker van *Pictura*,
de Hertog van *Brunswyk*, de Prins van *Nas-
sau Weilburg*, de Griffier FAGEL, en
Opperschenker BIGOT, de Kamerheer
Baron *Voigt van Elspe* en de Edelman Ba-
ron van *Heeckeren tot Kel*, tot Leden van de
Broederschap ingehuldigd. Een heerlyk
Vuurwerk, door zyne Hoogheid zelve
aangestookten, besloot dit Feest. Het Ge-
bouw daar toe vervaardigd droeg alleszins
de merktekens van het vindingryk vernuft
en de bekwaame hand der Leden
van de Broederschappen, die 't zelve ge-
spitst, en het uiterste huns Kunstvermo-
gens aangewend hadden om het fraay en
op de tydselegenheid toepasfelyk te maaken;

LXXXIX. ken; 't was dien avond, en vervolgens
BOEK. nog ééns, heerlyk verlicht (*).

— Zette de toevoeging van zulke aanzien-
1766. lyke Leden der Teken-Academie van de
De Te- Hofplaats luister by; de Tekenschool te Am-
kenschool *sterdam*, die in den Jaare MDCCCLVIII,
te *Amster-* het hoofd, naa eene lange kwyning, weder
dam begon op te beuren, was, op 't einde des
bloeit. verloopen Jaars, door de keuze van be-
kwaame Bestuurders en Mcesters, zo verre
gevorderd, dat ze op de gemaakte Schik-
kingen de goedkeuring der Burgemeesteren
verzogten, en bekwamen, mits de Teken-
school bleef onder het opzigt van den Bur-
gemeester JONAS WITSEN, die, door
het Genootschap als Hoofdbestuurder ver-
kooren, zich des niet onttrok, maar gun-
stig die post ter kunstbevordering aan-
vaardde (†). Van dit alles gaf de Heer
CORNELIS PLOOS VAN AMSTEL,
één der Bestuurderen, den Leden kennis.
De vlyt der Kunstbeoeffenaaren, uitge-
lokt door de drie gestelde Eereprijzen,
welke 's Jaarlyks stonden uitgedeeld te
worden, ontving in Grasmaand deezes
Jaars, voor de eerste keer, die Eerbe-
looning, met veel plegtigheds, by welke
uitdeeling de Heer JACOB OTTEN
HUSLEY eene gepaste en aanmoedigen-
de Redenvoering hieldt. Behalven den
eer-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 1172.

(†) *WAGENAAR Besch. van Amsterdam*, VIII
Stuk, bl. 770.

eersten Eerprys droeg de uitmuntende Jongeling JURIAAN ANDRIESSEN een Open Brief weg op pergament geschreeven, met verlof om dien aan ieder, en overal waarhy het noodig zou oordeelen, en zyne Eer het vorderde, te vertoonen (*). De bloei en aanwasch deezer Kunstfchoole was zo groot dat Burgemeesters en Thesauriers van *Amsterdam*, als Beschermers van alle nutte Kunsten en Weetenfchappen; eer dit Jaar ten einde liep, beslooten, aan de Leden van de Tekenschool eene Kamer te verleenen in het benedenfte gedeelte van het Stadhuis, in plaatze van het vertrek hun voorheen boven de *Leydsche* Poort toegestaan, en tot hier toe gebruikt (†).

Kunsten en Weetenfchappen gaan als hand aan hand, en Tyden, die de eerste bevorderen, kweeken ook doorgaans de laatste. Althans dit Jaar leverde hier van een voorbeeld op, daar in het Letterlievend *Leyden* eene Maatschappy gebooren werd, die niet alleen den opbouw der *Nederlandsche* Taalkunde, Dichtkunst en Welspreekenheid ten doel hadt; maar ook de Oudheid en Historiekunde beoogde bevorderlyk te zyn. De bedenking hoe veel invloeds de *Taal* op onze wyze van denken heeft, hoe veel derzelver beschaving en uitbreiding toebrengt tot de juiste

LXXXIX.

BOEK.

1766.

De Maatschappy der *Nederlandsche* Letterkunde te *Leyden* opgericht.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 367.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1767. bl. 29.

LXXXIX. te vorming, nette onderscheiding en klare
 BOEK. uitdrukking onzer denkbeelden, als mede
 — tot de wezenlyke vermeerdering onzer
 1766. Kundigheden; dat de beoefening der Dicht-
 kunst en Welsprekenheid het vernuft aan-
 kweekt, dat zy beiden, door de gemoe-
 deren aangenaam te beweegen, dezelve te ge-
 lyk verleevendigen en verzagten, en zich
 rechtstreeks den weg tot het menschlyk
 hart baanen; dat de Oudheidkunde aller-
 noodzaaklykst is tot een recht verstand on-
 zer oude Vaderlandsche Wetten, van wel-
 ke veele nieuwe Wetten niet zelden licht
 ontvangen; en dat de grondige Kennis der
 Historien, onontbeerlyk is voor allen, die
 zich in Staats- of Stadsbestuur geplaatst
 vinden, wees de nuttigheid eener Maat-
 schappye, die zich met de beoefening dee-
 zer Kunsten en Weetenschappen, met een
 oog op 't Vaderland geslaagen, zou bezig
 houden, ten overtuiglyksten aan by allen,
 die zich dermaate niet ingenomen vonden
 met een vooroordeel ten aanzien van de
 Weetenschappen der Ouden en Vreemden,
 dat zy waanen deeze geene hulde te kunnen
 doen dan ten koste en met veragting der
 Vaderlandsche Letterkunde.

Uit geringe beginzelen hadt deeze
 Maatschappy haaren oorsprong. Een klein
 Gezelschap van Letterminnaaren te *Ley-*
den, ten Zinspreuk voerende *Minima*
crescunt, was, omtrent tien Jaaren gele-
 den, gewoon ter beoefening der Taal-
 Dicht- Oudheid- en Historickunde, zom-
 tyds by een te komen, en noodigde, door
 ee-

eenen pryslyken yver voor de fraaye Let- LXXXIX.
 teren gedreeven, eenige Beminnaars der BOEK.
 Vaderlandsche Letterkunde, waar onder —
 de voornaamste Leden van twee soortgely- 1766,
 ke Gezelschappen, het een te *Hoorn* onder
 de Zinspreuk *Magna molimur parvi*, en het
 ander te *Utrecht*, onder de Zinspreuk *Dulces*
ante omnia Musæ, Letterkundige Byeenkom-
 sten houdende, om elkanderen de vrugten
 van hunnen arbeid, ter meerdere uitbrei-
 ding, mede te deelen. In eene Vergadering
 van deeze Kunstgenooten werd het denk-
 beeld om eene Maatschappij der *Nederland-*
sche Letterkunde op te rigten, gebooren;
 en waagden zy het, dit, schoon van el-
 ders niet ondersteund, op eigen kosten, een
 daadlyk bestaan te geeven. Het klein getal
 van Letterminnaaren, waar uit dit gezelschap,
 in den beginne, bestondt, ont-
 dekte dit oogmerk aan anderen, met ver-
 zoek om in de volvoering hun de behulp-
 zaame hand te bieden. En, schoon zom-
 migen, bevooroordeeld tegen alle nieuwe
 Onderneemingen, anderen, om den gerin-
 gen Oorsprong van het Ontwerp, aan eenen
 gelukkigen uitslag wanhoopende, hun
 de verzogte hulp weigerden, selde de
 gulhartige toetreeding van anderen, met
 eene zucht om dit Plan tot volkomenheid te
 brengen bezielde, hun in staat om een vry
 aanzienlyk getal van Leden, in Hooimaand
 deezer Jaars, by een te roepen, en de eerste
 grondslagen te leggen tot den opbouw eener
 Maatschappye, die den naam van MAAT-
 SCHAAPPY DER NEDERLANDSCHE
 LET-

LXXXIX. LETTERKUNDE zou voeren, en welker
BOEK. Zetel te *Leyden* zou gevestigd blijven (*).

— Te dier zelfde Stede nam, in Slacht-
1766. maand van 't zelfde Jaar, een ander Kunst-
Aanvang van het Kunstge-
nootschap Kunst-
nootschap **KUNST**
wordt door ARBEID VERKREE-
Arbeid **GEN** (†).
verkreuen.

Honderd-
jaarg Mogt Kunst- en Lettermin zich over zo
Feest in 't veels genooten goeds, en met zulke gunsti-
Aalmoes- ge vooruitzigten, verheugen, dankbaare
niers Huis Vrolykheid ging ten reie in de *Amstelslad*,
te *Amster-* wanneer het kinderryk *Aalmoesniers Huis*,
dam. plegtige Gedagtenis vierde van de honderd-
ste Verjaaring der betrekking diens zo
veel bezorgenden Gefligts. Regenten en
Re-

(*) Hoe zeer deeze Maatschappij in luister aan-
wiesch, de bescherming niet alleen der *Leydsche*
Regceringe, maar ook van *Neerlandsch* Erffstad-
houder WILLEM DEN V, verkreeg, en eerlang
met een Openbrief, door Staaten van *Holland*
begunftigd werd, is te zien in de Voorre-
dens der *Werken van de Maatschappij der Neder-*
landsche Letterkunde te Leyden, I en III Deel. Men
flaa ook, boven al wat den eerften aanleg betreft,
naa D. V. ALPHENS Vervolg op MIERIS *Befchry-*
ving van Leyden Byvoegzel, bl. 1 enz.

(†) In het boven aangehaalde *Byvoegzel* des
Heeren VAN ALPHEN bl. 10. word de Herkomst
en Voortgang van dit bloeiend Genootschap opge-
geeven; dit, en hoe het verder in aanzien is toe-
genomen vindt men breedvoerig, in de *Voorre-*
den van het I Deel der Taal- en Dichtlievende-
Oefeningen van het Genootschap, *Kunst wordt*
door Arbeid verkreuen.

Regentesfen, met de regeerende Burgemeesters, woonden deeze Feestviering by; en zaten, naa het onthaal van tusfchen de duizend en elfhonderd Kinderen (*) bygevoond te hebben, aan eenen deftigen Maaltyd in 't Regenten vertrek aangerigt, waar elk der Gasten een Gedenkpenning ontving, op deeze omftandigheid betrekelyk, door de Regenten en Regentesfen, op hunne kosten, vervaardigd. Den volgende Zondag maakten de Stadspredikanten in alle Kerken dankbaar gewag van dit Eeuwgetyde, en werd deeze Weldaad, in de drie Kerken, waar de Kinderen uit dit Huis alle Zondagen hun Godsdienst ver- rigten, wel diep op 't harte gedrukt (†).

LXXXIX.

B O E K.

1766.

Zwaare
Brand te
Hilversum.

Twee Branden van meldenswaardig belang wifelden de Vreugdtooneelen deezes Jaars in tooneelen van Droefheid en kommer af. De eerfte dreigde, op den vyften- twintigften van Zomermaand, het groot en welvaarend Dorp *Hilversum* in 't *Gooiland*, uit zeven honderd en tien Huizen bestaande, en door elfhonderd Huisgezinnen bewoond, geheel in de afche te leggen. Te midden van het Dorp ontflondt dit verwoestend vuur ten huize eens *Foodfchen* Vleeschhouwers, omtrent den middag. De vlammen floegen, door een fterken Oosten wind gedreeven, fchielyk tot

(*) WAGENAAR *Befch. van Amsterdam* VIII Stuk, bl. 382.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 10.

LXXXIX. tot de andere Huizen over, zo dat de
BOEK. Brand op veele plaatzen als te gelyk uit-
—— borst. De afgebrande Huizen op derzel-
1766. ver puinhoopen nederstortende, scheenen
nieuwe vuurkolken te openen, die door
den wind aangeblaazen, allerwegen ver-
derf dreigden, en aanbragten.

Alles wat dienst kon doen was in de
weer; maar wat vermogten de zwakke
poogingen dier verlegene helperen, onder
zulk een algemeenen Brand in Rieten Da-
ken, by een onvermydelyk gebrek aan
Water, op eene plaats, waar geen Gragten
zyn, en reeds veele Pompen waren afge-
brand. Zy deden ondertusfchen alles wat
zy, in deeze algemeene verwarring, doen
konden, om den Brand te blusfen, of het
voortflaan te fluiten, terwyl anderen be-
zig waren om hunne Goederen, zo zy
meenden, veilig te bergen in Huizen, wel-
ke, fchoon op een verren afftand van de
brandende, en van fteen opgehaald, een
oogenblik daar naa, op 't onverwagtst, in
vlam ftonden, en met alles, wat 'er in
was, verteerden. Dit was het noodlottig
gevolg van het brandend Dakriet, van 't
eene Huis op 't ander overwaaijende.
Zulks vermeerderde de vrees van de Zie-
ken door de doodlyke vlammen te zien
verteeren; en verdubbelde de beweging
om de tilbaare Have heen en weder te voe-
ren, na eene plaats, waar men ze 't eene
oogenblik veilig en het volgende in gevaar
keurde. De verwarring groeide aan, en
byftere wanhoop klom ten hoogften top.
Men

Men werd eindelyk te raade de Zieken, de Kraamvrouwen, de Stokouden en Kinderen, na 't open veld te brengen.

LXXXIII.
BOEK.

De Kerktooren, reeds vroeg in brand geraakt, stortte ondertusfchen, met een ysfelyk geweld, neder, vermeerderde de verflaagenheid en 't gejammer van groot en klein. De Kerk, op een vry grooten afstand van het Huis waar dit leed begon, was ter bergplaats van veele Goederen gebruikt; doch ftondt eerlang in ligterlaaije vlam, welke in dit fchoon Gebouw zulk een geweld baarde, dat niet alleen de geborgen Goederen daar aan ten prooije wierden; maar dat zelfs de Grafzerken borften, en de Beenderen der Lyken den volgenden morgen nog even heftig brandden, tot ze tot asche verteert waren. — Verfcheide Menfchen werden, terwyl zy edelmoedigen byftand beweezen, verzeerd en gekwetst. Eene blinde Vronw kwam deerlyk in 't midden der vlammen om; een onheil te deerlyker voor haaren Egtgenoot, terwyl hy haar uit een Huis, dat tegen verwagting gefpaard bleef, hadt overgebragt in 't geen waar zy, ondanks zyn yverig poogen om haar met het dreigendst leevensgevaar te redden, met een Kind dat fchriklyk einde vindt.

In zo veel leeds eindigde de Dag, en fchoon de Vlammen, met het vallen van den Avond, op de meeste plaatzen, verwonnen waren, deden de nog van tyd tot tyd opblaakende, het ergfte dugten, dat

LXXXIX. ook het gevolg zou geweest hebben, in-
 BOEK. dien de Wind na 't Westen geschooten
 was en met dezelfde kracht hadt blyven
 1766. aanhouden. Dan schoon men voor dat
 leed bewaard bleef, bragt de aankomende
 Nagt onvermydbaar elenden voort voor
 de Ongelukkigen, die, van Huis en Have
 beroofd, en geen hulp by Vrienden en Maa-
 gen kunnende vinden, als welken zelven
 of in de uiterste rouwe gedompeld, of
 door de grootste verlegenheid benard wa-
 ren, door het open veld troostloos om-
 zworven, aan de knaagendste droefheid,
 zo niet aan bystere wanhoop overgege-
 ven, te midden van de uitgebragte Kran-
 ken, even bevallene Vrouwen, Zuigelin-
 gen, Grysaarts, alle voorwerpen wier
 hulplooze staat de akeligheid vermeerder-
 de in 't oog der berooiden, die uit hun
 welvaard geschopt, Kleederen, Voedzel
 en Dekzel misten. De Dorpleeraar, wiens
 Huis verbrand was en zich ten nauwen
 noode met zyne Huisvrouw uit de vlam-
 men gered hadt, wel verre van troost aan
 de Gemeente te kunnen geeven, behoefde
 deeze balzem der Ongelukkigen. De Ge-
 neesheeren der Plaats waren, in den alge-
 meenen ramp ingewikkeld, buiten staat om
 den Zieken en Kranken den noodigen by-
 stand te bieden. De Huizen en Ovens der
 Bakkers vernield deden het deezen onmo-
 gelyk worden om den Hongerigen brood te
 verschaffen, en andere Eetwaaren vondt
 men niet voor handen.

Wan-

Wanneer de eerste verwarring over was
 ruimden de Dorpgenooten, van 't woedende
 Vuur vry gebleeven, een gedeelte hunner
 Huizen en Schuuren in, namen 'er tien,
 twintig, en meer, op. De Menschlykheid
 zegepraalde over Gezindheidsyver *Room-*
schen en *Onroomschen* beschouwden elkander
 niet anders dan als *Christenen* en *Medebur-*
gers. Ontoereikend was hun Mededoogen
 om in alle, om zelfs in de dringendste be-
 hoefsten te voorzien. — Welhaast kwam
 'er bystand uit het nabuurig 's *Graveland*,
 waar de Bezitters der Buitenplaatzen van dit
 bekoorelyk Dorp, grootlyks deel namen in
 dien ramp en dagelyks een wagen met Brood
 derwaards zonden; Mevrouw *BIKKER*
 wordt geroemd als die het eerste voorbeeld
 van dit Liefdewerk gaf. Andere nood-
 wendigheden werden welhaast van elders
 aangevoerd.

LXXXIX.

BOEK.

1766.

Redding
dier onge-
lukkigen.

Dan dit reikte niet toe tot een eenigzins
 duurzaamen bystand der Bewoonderen van
 twee honderd en drie afgebrande Huizen;
 welker schade men op één Millioen begroot-
 te: dewyl de meeste Fabrieken van La-
 kens, Baaien, en Streepten, in dit Dorp
 menigvuldig, geheel verdelgd waren; en
 zou dit verlies nog grooter geweest zyn,
 indien men geene byzondere en welgelukte
 zorg voor de Werkstoffen gedraagen en
 een groot gedeelte daar van behouden
 hadt.

De Regenten en Armbezorgers van het
 Dorp lieten by eene schriftlyke en aan-
 geslaage Beede weeten, waar men, tot

LXXXIX. Leevensonderhoud en Lyfsdekking van
 BOEK. veele honderden Menschen zyne Liefdegaven kon besteeden, verzekerd van eene
 1766. evenmaatige uitdeeling. Schoon dit geene geringe baate aanbragt, vonden Regeerders van *Hilversum*, om tot herstel der geknakte welvaart te komen, het noodig Staaten van *Holland* aan te gaan met een verzoek tot de Vryheid om zich te mogen vervoegen by Burgemeesteren en Regeerderen van zodanige Steden en Plaatsen, waar zy oordeelden met vrugt aanzoek tot het ver-rigten eener Inzameling te kunnen doen; 't welk werd ingewilligd onder zekere be-paalingen om de Penningen ten meesten nutte der Ongelukkigigen te besteeden. Ook verwierven zy, op hun verzoek, verscheide Gunstbetooningen, Kwyt-scheldingen, en Ontlastingen, voor zekeren tyd van 's Lands wege, om Kerk, Pastory en School te herbouwen, en weder in vorigen bloei te geraaken (*).

Deerlyke
 Brand te
Leyden.

Kleinder van begrip, minder in schade; doch deerlyker in het omkomen van Menschen, was eene tweede Brand, dien wy meldenswaardig keurden. Deeze viel voor te *Leyden* in den nacht tus-schen den twee-den en derden van Wynmaand. In een Huis by de *Vischbrug* ontstaan, stak de-zel-

(*) *Brief van een Ooggetuigen, den Schryver van den Philosoph toegezonden*, Zie het 1 Deel van dit Zedefchrift bl. 209. *N. Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 567. 675. *Resol. van Hoff.* 2. 4 July en 7 Nov. 1766. 30 July 1767.

zelve drie nevensstaande Huizen aan, die LXXXIX.
het zelfde onheil ondergingen. Het holst BOEK.
van den Nacht, de ongereedheid der ———
Brandspuiten, de Brandstoffen met welke 1766.
deeze Huizen opgevuld waren, het digte
verband waar in ze stonden, liep alles za-
men om deezen Brand zo breed te doen
uitflaan, zich toorenschoogte in de lugt te
verheffen, en een allervreeslykst gezigt te
verwekken; 't geen egter min aandoenlyk
was voor de Aanschouwers dan het ysse-
lyk geschreeuw en gekerm der Ongelukki-
gen, die in het Huis, waar uit de Brand
ontstondt, omkwamen. Hun aanhoudend
roepen om Hulp kon niet baaten: geene
middelen konden die toebrengen. Alles
liep zamen om dit akelig te maaken. De
Bewoonder was met zyne Vrouw, door
een Kelderdeur, het brandend Huis ont-
vlugt; doch het gejammer van vier zyner
Kinderen hoorende, door die zelfde deur
weder na binnen gekeerd, om, indien mo-
gelyk, zyn Kroost te redden; dan de
Muur instortende versparde den weg langs
welken hy met zyne twee Dogters meende
te ontkomen, en verbrandde hy nevens
haar op de Kelder trappen. Twee zyner
Zoonen hadden de wyk na boven geno-
men, en, door doodlyken angst gedree-
ven, beslooten, schoon onvoorzien van
touw, of eenig ander gereedschap, van de
vorst langs de muur zich te laten afzak-
ken. De oudste hielp daar toe den jongsten
Broeder; doch beiden op den Vorsttop ko-
mende, geraakte de oudste overwigtig:

LXXXIX. dewyl hy zyn Broeder by de hand hadt, en
 BOEK. vondt zich toen genoodzaakt hem los te
 ——— laten, die in den vuurgloed nederstort-
 1766. tende, in 't lot van Vader en Zusters deel-
 de; terwyl de Oudste, met het uiterste
 leevensgevaar, langs de muur afzakte, en
 behouden bleef. Ten nauwen noode ont-
 toogen zich de overige Bewoonders en
 Huisgenooten aan den Brand, eene Dienst-
 maagd met een Kind, nog in slaap toen de
 vlam hunne Kamer aantastte, zouden ge-
 slikt geweest zyn, indien de deur niet ge-
 lukkig hadt opengestaan. Het keeren van
 den Wind, terwyl de Brand woedde,
 wendde het dreigend gevaar af van de aan-
 gelegene agterhuizen, meest met brand-
 voedende stoffen opgevuld, en daar onder
 eenige vaatjes Buskruid. Uit het eene Huis
 was niets, uit de twee andere eenig goe-
 deren geborgen, de Bewooneresse van het
 vierde hadt het meeste behouden.

De Weduw, die Goed en Bloed verloo-
 ren hadt, en twee haarer Gebuuren, die
 meest van alles beroofd waren, vervoeg-
 den zich by de Regeering, met ootmoedig
 verzoek, dat 'er in de Stad eene algemee-
 ne Inzameling, ten hunnen behoefte, mogt
 geschieden; die dit gereedlyk inwilligden,
 en de vierde lotgenoot deden aanbieden
 of zy deel wilde hebben aan de ingeza-
 melde Penningen; doch deeze Weduwe
 van GYSBERT WALLER, wier naam
 verdient gemeld te worden, bedankte be-
 leefd en edelmoedig voor dit aanbod, en
 verzogt, in tegendeel, wel ernstig dat
 men

men liet Huis, waar in zy haar Winkel zou doen, terwyl haar Huis weder werd opgebouwd, by de Inzameling niet mogt voorby gaan. De Inzameling geschiedde naa voorafgedaane Bekendmaaking staatlyk door die van den Geregte, Vroedschappen, Veertigen, Kerkendienaaren, Ouderlingen en Diakenen, mitsgaders de Meesters van de Huis-Armen, en bedroeg de som van veertien duizend negen honderd zeven- en -vyftig Guldens (*).

Over de Grensfcheidingen van *Gelderland* en het Hoogstift *Munster* waren, in de voorgaande Eeuwe, eenige schikkingen by voorraad gemaakt, en de hervatte Onderhandelingen in het negen- en - twintigste Jaar deezer Eeuwe vrugtloos afgelopen. Men werd te raade dit te hervatten en benoemde in 't Jaar MDCCLXV van wederzyden Gelaftigden om dit werk, op nieuw te onderneemen, die 't zelve met zo gelukkig een uitslag volvoerden, dat men, in Wynmaand, de Grensfcheidingen volstrekt bepaalde, en overeenkwam, om, tot wegneeminge van alle onzekerheden, en voorkoming van verdere onlusten, die scheidings door steenen paalen af te perken. By het daadlyk zetten deezer Scheidpaalen in den Jaare MDCCLXVI kreeg al-

LXXXIX.
BOEK.

1766.

De Grensfcheidingen tusfchen *Gelderland* en *Munster* bepaald.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 1050. Deeze droeve Gebeurtenis is vereeuwigd door vier Afbeeldingen; met eene daar by gevoegde Beschryving van dit Ongeluk te *Leyden* by C. VAN HOOVEN Junior.

LXXXIX. alles de behoorelyke bekräftiging, en ver-
BOEK. effende men een toen nog hangend Gefchil
over zeker regt van Weide, *Koppelweide*

1766. of *Compasfum* genoemd, waar uit niet zel-
den hooggaande onaangenaamheden tus-
fchen de Ingezetenen van wederzydsche
Landen reezen. De *Gelderfche* Gelaftig-
den lagen, ten besluite van dit alles, een
bezoek af, by den Keurvorst van *Keulen*,
die ook tevens Bifchop van *Munfter* was,
en zich toen te *Ahaus* bevondt, die hun
minzaam met groote eerbetooning, ont-
ving en pragtig ter middagmaal onthaal-
de (*).

Gefchil in
Friesland
tusfchen
het Hof en
de Staaten
ten voor-
deele van
de laafte
door zyne
Hoogheid
bellist.

Reeds in den Jaare MDCC LXI hadden
verregaande moedwilligheden eeniger Jon-
gelingen, Leden van de Hooge School te
Franker aanleiding gegeven, dat het Hof
den Procureur Generaal gelastte, tegen drie
der fchuldigften in Regten te handelen, en
dus de zaak der Academifche Vierschaar te
onttrekken. De Senaat zyn Regtsdwang
verkort agtende, beklagde zich, over het
gedrag van den Hove, zo in dit als in ande-
re gevallen, ten zynen opzigte gehouden,
by de Curatoren, die dit Beklag, verge-
zeld van een Vertoog by Gedeputeerde
Staaten inleverden, met bede dat de Voor-
regten der Hooge Schoole mogten gehand-
haafd worden; 't welk aanleiding gaf tot
onderhandelingen tusfchen Gelaftigden uit
Gedeputeerde Staaten en uit den Hove;
waar

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1767. bl. 14.

waar in zy het niet eens konden worden. LXXXIX.
Het Hof stelde den Staaten een Betoog-BOEK.
schrift ter hand, Gedeputeerde Staaten
bleeven niet in gebreke om 'er op te ant- 1766.
woorden, en te verstaan te geeven, dat
het Hof, zints een geruimen tyd, getragt
hebbende zyn Regtsgebied verder uit te
strekken, en voornaamlyk zich in te men-
gen in zaaken het Collegie behoorende,
schoon 't zelve daar over het ongenoegen
van den Souverain te meermaalen hadt
moeten ondervinden, nu ook den Acade-
mischen Senaat besprongen hadt, en aan 't
Collegie het wettig Regt omtrent de zorg
en 't bestuur, aan 't zelve toevertrouwd,
zocht te ontwringen. De gevoelens der
Staaten verdeeld zynde bleef deeze zaak
slepende en onbeslist tot de Meerderjaarg-
heid van den Erftadhouder, wien men,
als *Curator Magnificentissimus*, dezelve ter
beslissing opdroeg. Deeze deedt uitspraak,
dat de zaak zou gelaaten worden aan den
Academischen Senaat, en gelastte het Hof
zich daar in niet verder te mengen; die
ook ieder der Studenten in eene Geldboete
verwees. Zyne Hoogheid gaf wyders te
kennen, dat, indien 'er, in 't vervolg,
nieuwe Verschillen van dien aart mogten
ontstaan, hy, als hun Ed. Mogenden zulks
goedvonden, zich der beslissinge in zulke
onverhoopte gevallen, niet zou onttrek-
ken.

Schoon de Staaten dit Besluit goedkeur-
den, oordeelde het Hof gegronde reden te
hebben om zich daar over te beklagen,
en

LXXXIX. en de bezwaaren deswegen zyne Hoogheid
BOEK. onder 't oog te brengen, gelyk zy deden
by eenen breedspreekigen Brieve. Het

1766. Antwoord behelsde de bevreemding van zyne Hoogheid over dit schryven; en dat hy, volgens verzoek, de zaak beflist hebbende, zo als hij ten meesten nutte van den Lande meende te behooren, zich gaarne buiten de noodzaaklykheid gezien hadt om den Hove te moeten voorhouden „dat,
„ zo lang als Onderwerping aan de Uitspraak der Heeren Stadhouderen in den tyd, het bekwaamste en toereikendste middel tot Vereeniging der verschillende gevoelens, en tot wegneeming van Verschillen en Oneenigheden zyn zou, en „ zo lang het Reglement Reformatoir op de Regeering van één- en- twintig December MDCCXLVIII, de onwrikbare grondslagen van zyn erflyk Regt en Gezag in *Friesland* zou uitleveren; het „ zo lang eene ontegenzeggelyke waarheid zou zyn en blyven, dat de *verbindende* „ kragt en *legislative* uitwerking van zyne „ Decisien en Uitspraaken by niemand minder dan bij de Raaden van een Hof van Justitie, aan welkes Hoofd hy geplaatst was, in twyfel moest getrokken worden.” — Te minder betuigde hy verwagt te hebben een aandrang van het Hof op eene intrekking van zyne Uitspraak: dewyl 'er in dien Brief geen nieuwe redenen daar tegen waren aangevoerd; waarom hy zich aan de ééns gegevene Uitspraak hieldt, ter overboodige opheldering
het

het Hof verwittigende „ dat aan den Aca- LXXXIX.
 „ demifchen Senaat van 's Lands Univerfi- BOEK.
 „ teit, ook in het Crimineele, eenige meer- ———
 „ dere Jurisdic tie, dan wel aan de Neder- 1766.
 „ regters in de Steden en Landen, moest
 „ worden toegekend.”

Het Hof, in aanmerking neemende, dat het Staatsbeftuit, by 't welke de Uitspraak van den Stadhouder bevestigd was, niet alleen eene Beftiffing van de Zaak in gefchil; doch ook een Reglement voor het toekomende inhieldt, waar door het Regtsgebied van 't Hof voor altoos verminderd, en dat van den Senaat boven de aloude Vastftellingen uitgebreid werdt, oordeelde zich verplicht deswegen een nader Vertoog by de Staaten te moeten doen, gelyk zy dit in Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXVII, overleverden. De Staaten meenden een middelweg in te flaan, met het Geval, waar over zy in gevolge der Uitspraake van zyne Hoogheid, beflooten hadden, alleszins te laaten als zynde dit vonnis op eene wettige wyze geveld, — doch verklaarden van gevoelen te weezen, dat, voor het toekomende, het Beftuit in den Jaare MDCCXVII omtrent de Academifche Jurisdic tie genomen, in volkomen kragt dien- de te blyven, en de grondflag, op welken de voorkomende gevallen moesten worden beftit.

Welhaast werd zyne Hoogheid van ter zyde onderregt, dat de Staaten, by het ontvangen zyner Uitspraak, zich daar mede wel veréénigd; maar op een Vertoog
 door

LXXXIX. door het Hof ingeleverd, ook van zich
 BOEK. verkreegen hadden, om de Voorziening
 — voor het toekomende in een gewigtig ge-
 1766. deelte te vernietigen, endoor het inroepen
 van een door hem in dit geval, gewraakt
 Staatsbesluit, de Uitspraak, zo niet voor 't
 geheel, althans met betrekking tot een
 voornaam gedeelte, buiten kragt te stellen.
 Dit wekte 's Vorsten misnoegen, die by
 enen Brieve antwoord verzocht op twee
 vraagen den Staaten van *Friesland* voorge-
 houden „ of zy van gevoelen waren, dat
 „ het Besluit van den Jaare M D C C X V I I,
 „ tot een Regel en Rigtsnoer, in de be-
 „ handeling van zaaken en geschillen tus-
 „ schen het Hof en den Senaat zou moe-
 „ ten strekken? — Maar voor al, of het hun
 „ ernst ware, om een Besluit, in 't ge-
 „ melde Jaar genomen, en dat dus den
 „ oorsprong verschuldigd was aan de om-
 „ standigheden van die tyden, waar in de
 „ Stadhouderlyke Waardigheid over *Fries-*
 „ *land* beroofd en ontbloot was van de ge-
 „ noegzaame *Authoriteit om de Regeering in*
 „ *haare wettige Constitutie te bewaaren*, —
 „ een Besluit, waarby aan den Hove Pro-
 „ vinciaal, met opzigte tot *twyfelagtige ge-*
 „ vallen, de volkomene beschikking op de
 „ Uitlevering en te Regtstelling der Over-
 „ treederen wordt toegekend, tegen zyn
 „ Regt van *Cognitie* en *Decisie* te doen gel-
 „ den?” — Het antwoord op die vraa-
 gen was, gelyk men ligt kon denken, de
 Intrekking van het Besluit op 't Vertoog
 des Hofs genomen, en het volharden by het
 Staats

Staatsbesluit des voorgaanden Jaars. — LXXXIX
 Zyne Hoogheid kreeg hier van kennis en BOEK.
 betuigde zyn genoeg over den uitflag der —
 zaake, die aan zyne hoop, en verwagting 1766.
 voldeedt (*).

De Magistraat der Stad *Harlingen* vondt Zyne
 zich, zedert het Jaar MDCCLXII, inge- Hoogheid
 wikkeld in geschil met Gedeputeerde Staa- handhaaft
 ten van *Friesland*, over 't gebruik der Stads de Magi-
 gragten om 'er Hout in te leggen om tot straaf te
 verkoop gevoerd te worden onder het *Harlingen*
 Regtsgebied der Grietenye *Barradeel*, 't tegen een
 welk dezelve onder zekere Geldboete, 't Besluit van
 boodt. De daar in belang hebbende ver- Gedeputeeerde
 voegden zich by Gedeputeerde Staaten, Staaten
 die de Magistraat bevel gaven, hun onge-
 moeid te laten, onder bedreiging eener
 Geldboete, in gevalle zy anders handelden.
 Zy beklaagden zich, ten deezen Jaare, by
 den Meerderjaarigen Stadhouder over dee-
 zen indragt op hun wettig gezag, verzoe-
 kende dat het Besluit tegen hun genomen
 mogt werden ingetrokken.

Zyne Hoogheid verzogt de Overzending
 van Stukken, en Opening van zaaken by
 de Gedeputeerde Staaten. De Overlevering
 der Stukken was zeer onvolkomen, en de
 gevraagde Opening kon niet wel gegeven
 worden: dewyl meest alle Leden, die over
 deeze zaak geoordeeld hadden, reeds af-
 scheid van het Collegie hadden genomen en
 hun-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 594. Voor 't
 jaar 1767. bl. 939—958.

LXXXIX. hunne Zitting in 't zelve geëindigd was.

BOEK. Uit de traaglyk ontvangene bescheiden oordeelde zyne Hoogheid in Sprokkelmaand

1766. des volgenden Jaars, het daar voor te moeten houden „ dat de Heeren Gedeputeerden, door 't verleenen van het Strafdreigend Verbod, zich *ten dien tyde* even „ dat zelfde Regt hadden aangemaatigd, en „ daadlyk uitgeoefend, 't welk door den „ Hove Provinciaal, in *politique* en *domestique* „ *que* zaaken, voorheen te meermaalen was „ geusurpeerd, dan tegen welke onderneemingen van den Hove, door eene uitdruklyke Landswet in *Friesland*, tot „ handhaaving van het *Politique* Gezag van „ de Magistraaten in de Steden en Districten op 't kragtdaadigst was voorzien. — „ Hadt de Magistraat van *Harlingen* zich, „ geduurende zyne Minderjaargheid, be- „ roofd gevonden om een voegelyk herstel „ haarer bezwaaren te erlangen, het Regt „ en de Magt thans erflyk op hem gekomen, om de Regeering van *Friesland* by „ *derzelver wettige Constitutie te bewaaren*, „ en kennis te neemen en beslissende uitspraak te doen in gevallen van Oneenigheid, gaf hem overvloedige en alleszins „ gewigtige redenen en beweegmiddelen „ aan de hand, die Hem niet toelieten „ onverschillig te zyn omtrent zodanige „ Gebeurtenissen, welke, afwykende van „ de wettige Constitutie der Regeeringe, „ en derzelver bestaan alleen aan zyne Minderjaargheid verschuldigd waren, geen- „ zins tot een Model van navolging moes-

„ tek

„ ten verftrekken; maar als nu veel eer, LXXXIX.
„ door een gepast gebruik van zyn Gezag, BOEK.
„ herfteld en verbeterd behoorden te wor-
„ den.”

1766.

Naardemaal den Stadhouder nergens gebleeken was, dat Gedeputeerde Staaten ooit het Regt bekomen hadden van eene Hoogere Kennisneeming wegens *Domestique Stedelyke* zaaken, waar van het Hof zo duidlyken last hadt zich te onthouden, bragt hy deeze zaak ter tafel van Staaten van *Friesland*, met verzoek dat Gedeputeerde Staaten zouden gelast worden het Stuk tegen de Magiftraat van *Harlingen* weder in te trekken: ten waare zy meenden gegronde reden te hebben, om deezen zulk eene Oppermagt in het Huishoudelyke van Stedelyke zaaken toe te kennen. — De Staaten vonden zich, gelyk zy by wedschryven betuigden, niet weinig verlegen, over het gedaane verzoek, aan den eenen kant wilden zy gaarne voldoen aan de begeerte en de aanbeveeling van zyne Hoogheid; doch vermeenden, aan den anderen kant, niet bevoegd te weezen om hunne Magt, als Staaten en Reprefentanten van den Souverain, te gebruiken, tot het veranderen of vernietigen van eene Beftelling, door het Collegie, deels voor eenige Jaaren, verleend, dewyl zulks ftreedt met de heilzaame Grondwetten; en het beftendig nog in kragt zynde Gebruik, dat wie zich, wegens Bepaalingen van het Collegie, bezwaard vondt, daar van, binnen tien dagen moest beroepen en dit voort-

LXXXIX. zetten; eene zaak door de *Harlinger* Magistraat niet gedaan: weshalven die Bestelling begroeid was en door de Staaten niet
 1766. kon vernietigd worden. Dit tegenpartelen om in de beslissinge mede te werken bleek geheel ydel te weezen. In eenen Brieve van den Stadhouder aan de Magistraat van *Harlingen*, waar in hy de gemaakte uitvlugten wederspreekt en zich op het hem toegekende Regt van Bestelling beroept, gelastte hy dezelve 't Verbod, wegens 't leggen van Hout in de Stadsgragten, te vernieuwen zonder zich daar van, door eenige Bevelen, verbiedende Bestellingen, of anderszins, te laten aftrekken. Met dank werd deeze last door de Magistraat ontvangen en uitgevoerd (*).

Doet
 zulks ook
 de Magi-
 straet van
Sneek.

Op dezelfde wijze ging zyne Hoogheid te werk in een geval te *Sneek*, waar de Magistraat zich, zints den Jaare MDCC LX verkort oordeelde in de aanstelling van den Ontvanger der Eigenerfde Staats Floreen te dier Stede. Men hadt naamlyk eene Zamenroeping der Eigenaaren van de Floreenpligtige Landen van de Magistraat gevorderd, om eenen nieuwen Ontvanger te benoemen; deeze oordeelde dat de Begeeving van dit Ampt haar toekwam, en beklagde zich over dien eisch by Gedeputeerde Staaten. Wel verre van 't gewenschte gehoor te verwerven, werd zy gelast die Zamenroeping binnen acht dagen te doen.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1767. bl. 959.

doen. Zy beriepen zich op de Staaten van *Friesland*; doch werden afgewezen met het kort bescheid „ dat in deezen niet ge- , treeden kon worden.” Waar op zy zich genoodzaakt vonden tot die Zamenroeping, by welke, schoon onder tegenbetuiging als eene ongehoorde nieuwigheid, die Stemming ondernomen, en uitgebragt werd op eene wyze, in twee voornaame opzigten strydig met 's Lands Wetten: dewyl 'er zodanigen stemden, die daar toe niet geregtigd waren, en de gestemde onbevoegd was, uit hoofde zyner Gezindheid, onder de *Doopsgezinden* behorende, tot de waarneeming van dit Ampt. De Magistraat van *Sneek* hadt deezen Ontvanger moeten aanneemen, en in zyn post laten blyven; doch vervoegde zich, het voetspoor der *Harlingfche* betreedende, met het afloopen deezes Jaars, by den nu Meerderjaargen Stadhouder, met verzoek dat het Gewysde der Gedeputeerde Staaten, met den aankleeve van dien, mogt vernietigd worden.

Zyne Hoogheid verzogt aan Gedeputeerde Staaten een omftandig verflag van den ganschen toedragt der zaake, te kennen geevende niet te kunnen verwagten, dat zy zich aan 't geeven der vereischte openinge zouden onttrekken door het bybrengen der veranderingen in de Zitting der Leden zints den Jaare MDCCCLX voorgevallen: by ontfentenisfe van zulk eene volledige openinge zou hy het daar voor moeten houden, dat hun Ed. Mogenden

LXXXIX. in 't bewyzen van de dugtigheid en ge-
 BOEK. grondheid der genomene Besluiten, te kort
 — schooten, en zich ten overvloede gewet-
 1766. tigd oordeelen, om over de zaak van *Sneek*
 en *Harlingen* (*) zonder eenig verder
 verwyl, zodanige bestelling te maaken, als
 hy oordeelde met de oorspronglyke en wet-
 tige Regeerings gesteltenisse overeen te ko-
 men. — Geen volledig verslag moesten
 de Gedeputeerde Staaten erkennen te kun-
 nen opleveren; doch gaven zyne Hoog-
 heid, dit vermeldende, in bedenking, „of
 „ het hun wel geoorlofd was over eene
 „ questie, reeds in kragt van een gewysde
 „ overgegaan, op nieuw, te delibereren;
 „ dan of hun de magt geschapen was
 „ om het verband, dat uit hoofde van
 „ eene Resolutie van den twaalfden May
 „ MDLXXXIX, op het Collegie lag, te
 „ ontduiken (†).” Zy voegden 'er by,
 dat het Hoofdverschil hun zodanig voor-
 kwam, dat zy, waren zy ten dien tyde 'er
 als Regters over geroepen geweest, ook ee-
 ne andere uitspraak zouden gedaan hebben;
 dewyl zy meenden, dat de Regten van de
 Stad *Sneek*, door de verleende Vaststelling
 geen-

(*) Deeze Brief was den 2 van Jan. 1767 ge-
 schreeven toen de zaak van *Harlingen* nog niet
 was afgedaan.

(†) By deeze Resolutie verbieden de Staaten
 hunne Gedeputeerden, in geenerlei wyze te re-
 tracteren, of te veranderen, 't geen by derzel-
 ver Voorzaaten in Officie, eens gedisponeerd,
 geappointeerd of geordonneerd is.

geenzins gehandhaafd, doch zichtbaar ver- LXXXIX.
kort waren, 't welk zy erkenden mede BOEK.
plaats te vinden ten aanzien van het ge-
val der Stad *Harlingen*. 1766.

Het wederfchryven van zyne Hoogheid aan Staaten van *Friesland* hieldt in, dat hy de Stad *Sneek* in haar wettig Regt verkort oordeelde, het gehouden gedrag van Gedeputeerde Staaten, als eene nieuwigheid wraakte, en uit kragte van de aan hem Erflyk opgedraagen Magt en Gezag, het noodig keurde hun te verzoeken, dat Collegie te gelaften, het bewuste Stuk in te trekken, in 't zelve met den aankleeve van dien, buiten werking te stellen; met verderen last om zich voortaan zorgvuldig te onthouden van alles, waar door aan de Regten inde Steden en aan de Grondwetten van den Lande, eenig nadeel kon worden toegebracht. — Staaten van *Friesland* hoe zeer geneegen om gehoor te leenen aan de verzoeken van den Stadhouder, vreesden, gelyk zy, in hun antwoord te kennen gaven, dat het geval in geschil tusfchen de Magiftraat der Stad *Sneek* en de Floreenpligtige Eigenaaren, niet in alle deszelfs omftandigheden was voorgesteld, en geene genoegzaame Opening gegeven van de oude Bepaalingen in deezen, volgens welken, die Eigenaars beweezen, altoos en van onheuglyke tyden af, eene byzondere beftuuring over de *Floreenen* ten hunnen lafte komende gehad te hebben, zonder dat de Magiftraat zich daar mede bemoeide; eene openlyke erkenenisfe daar van, in den

LXXXIX. Jaare MDCCXIV gedaan, tot ſtaaving by-
 BOEK. brengende. Hier op waren Gedeputeerden
 — in den Jaare MDCCCLX te werk gegaan;
 1766. en hadt de Magiftraat van *Sneek*, indien zy
 zich door die uitspraak bezwaard geoordeeld
 hadt, binnen tien dagen zich daar van
 moeten beroepen, 't welk niet gefchied
 was: waarom Staaten van *Friesland* zich
 niet bevoegd oordeelden tot het verande-
 ren of vernietigen van het gewezene door
 hunne Gedeputeerden: dewyl zulks zou
 aanloopen tegen de heilzaame Grondwetten
 van hun Gewest: waarom zy den Prins
 verzogten, hun in deezen te verontſchuldi-
 gen, en het niet aan *onwil*, maar aan *onbe-
 voegdheid* toe te ſchryven, dat zy aan des-
 zelfs verzoek niet konden voldoen.

De Magiftraat van *Sneek* ontving daar op
 een Brief van den Stadhouder, ingerigt om
 de Wettigheid haars beklags te erkennen;
 de ingeleverde zwaarigheden der Staaten
 te wederleggen, en de ongegrondheid aan
 te toonen van de jongst bygebragte Beken-
 teniſſe, als een doorſlaand Bewys tegen de
 Magiftraat aangevoerd, en teffens den aan-
 geſtelden Ontvanger, als onwettig benoemd,
 en in zich zelve onbevoegd, terſtond van
 zyn Ampt te ontzetten, en een ander in
 diens plaatze te ſtellen: gelyk zy onmidde-
 lyk deden, en des den Stadhouder kund-
 ſchap lieten toekomen. — Zyne Hoog-
 heid verwylde niet aan de Gedeputeerde
 Staaten te ſchryven, dat de uitſlag van ver-
 ſcheide gewigtige Raadpleegingen op den
 laatst afgelopen Landdag, en wel inzon-
 der-

derheid de twee Antwoorden op zyne Brieven, raakende de klagten der Magistraaten van *Harlingen* en *Sneek*, voor hem het tydstip werklyk daar gesteld hadden, waar in hy, hoe ongaarne ook, zoter handhaaving van de wettige Constitutie der Regeeringe, als van de hooge Voorregten aan het Erftadhouderlyk Gezag wettig verknogt, zich genoodzaakt hadt gevonden om, op de klagten dier Steden, zodanige Voorzieningen te doen als de Brieven aan dezelve geschreeven uitweezen (*).

Ter Staatsvergaderinge raadpleegde men over den ingekomen Brief, en bragt de Meerderheid des Kwartiers van *Oostergo*, in 't midden, „ dat zy, over de *Sneeker Historie*, wegens het Ontvang der Floreenpligtige Eigenaars buiten *Sneek* als „ nog volhardden by hun Advis, op den „ voorgaanden grooten Landdag gegeven: „ 'er by voegende, „ en vermits „ de Wettige Regten en de Souverainiteit „ van het Land, den Volke toebehoorende, „ gelyk ook de Wettige Regten van „ zyne Doorlugtigste Hoogheid, aan de „ Volmagten ten Landsdage, door Jaarlyksche Procuratien, worden aanbevolen „ te conserveeren en heilig te bewaaren, „ en aan de Naakomelingen naa te laten, „ zo zyn wy van Advis, dat geen Volmagt ten Landsdage zulks kan of vermag

(*) Afschriften dier Brieven waren by deezen afgesloten.

LXXXIX. „ mag te breeken , of te renverfeeren ;
 BOEK. „ maar een ieder by zyn regt en posfessie
 ——— „ te laaten ; zouden even daarom , tot
 1766. „ weeringe van verdere confusie in den
 „ Staat , en tot confervatie van de liefde
 „ en agting des Volks voor de Heeren
 „ Staaten , en voor zyne Doorlugtigfte
 „ Hoogheid , eene Misfive aan zyne
 „ Doorl. Hoogheid laaten afgaan ; en , in
 „ dezelve , op eene zeer decen te manier ,
 „ aan toonen zo als voorschreeven is , dat
 „ wy Volmagten , door de Procuratien ,
 „ niet bevoegd zyn , iemand , wie hy zy ,
 „ uit zyne Wettige Regten te ontzet-
 „ ten , en dus de fundamenteele Wetten
 „ des Lands te vertreeden ; edoch , is het
 „ noodig , dat 'er verandering in 's Lands
 „ Regeering gemaakt worde , zou het nut
 „ en dienftig zyn , dat alle gequalificeerde
 „ Ingezetenen by een geroepen wierden ,
 „ om de Volmagten , by fchriftlyke Pro-
 „ curatien , te autorifeeren .” De Min-
 „ derheid dit Advis tegensprekende ver-
 „ klaarde , „ geen deel te willen hebben
 „ in een Advis dat haar toefcheen alleen
 „ te ftrekken om de rust en de geveftig-
 „ de Regeering des Lands te turbeeren ,
 „ deszelfs Wetten te vertreeden .” ———
 „ De Meerderheid deedt eene fcherpe Te-
 „ genaantekening , boven al haare verwon-
 „ dering betuigende „ dat 'er onder de
 „ protefteerende Leden veelen gevonden
 „ werden , die , by het neemen des Be-
 „ fluits , ten grooten Landsdage over dee-
 „ ze zaak , toen de yverigften en fterkften
 „ daar

„daar voor waren (*).” — *Westergo* LXXXIX.
 hieldt de zaaken voor afgedaan, en trok de BOEK.
 gewraakte Besluiten op den dertienden van —
 Lentemaand genomen in. — *Zevenwou-* 1766.
den bragt geen Advis uit. — De Ge-
 volmagtigden der *Steden*, lieten niet alleen
 het verrigtte van zyne Hoogheid zich wel-
 gevallen, met intrekking der gemelde
 Staatsbesluiten; maar werd, uit naam van
 dat Kwartier, een Brief aan zyne Hoog-
 heid afgevaardigd vol betuigingen van de
 grootste erkentnisse en hartlykste dank-
 baarheid voor de verleende bescherming
 en handhaaving van de Regten en Voor-
 regten der *Steden*.

De Stadhouders, door Staaten van *Fries-* Oordeel
land onderregt van het voorgevallene op van zyne
 deezen buitengewoonen Landdag, en verzocht Hoogheid
 om zyne beslissing in de gevallen van *Har-* over 't
lin- zelve.

(*) De Meerderheid bestondt uit de Heeren
 Jr. J. H. U. V. BURMANIA; P. V. SCHELTIN-
 GA; Jr. H. D. E. V. AYLVA; Z. GERROLD-
 SMA; C. V. SCHELTINGA; M. V. SCHEL-
 TINGA; D. B. V. HAERSMA; C. V. COENEN;
 H. W. V. ALTENA; J. V. SMINIA; L. V.
 HAERSMA; C. V. HAERSMA; C. V. SCHEL-
 TINGA (wegens *Tdaerderadeel*); Jr. L. V. BUR-
 MANIA; P. E. FRIESWYK; Jr. T. Æ. J. H.
 V. EYSINGA en W. V. GLINSTR. —
 De Minderheid uit de Heeren Mr. JO. HENR.
 VOORDA; E. J. DE SCHEPPER; Jr. H. L. V.
 HEEMSTRA; W. BERGSMA; Jr. W. H. V.
 HEEMSTRA; H. H. V. HAERSMA; Mr. B.
 SCHULTENS; A. C. VISSCHER; Jr. M. P. D.
 V. SYTZAMA; G. B. DE WENDT; Dr. JOH.
 CASP. BERGSMA en J. VOORDA.

LXXXIX. *lingen* en *Sneek*, beantwoordde dit in 't
BOEK. breede, verklaarende, de zaak dier twee
— Steden voor afgedaan te houden. Terwyl

1766. hy zyn genoegen betuigde, wegens de uitgebragte Raadslagen van *Westergo* en de *Steden*, en het stilzwygen des Kwartiers van *Zevenvouden* ten besten duidde, liet hy zyn ongenoegen over het Voorstel van *Oostergo*, op de sterkste wyze blyken; noemende 't zelve „ een hoogvliegend, „ alleszins verbaazend, en teffens op de „ onderwerpen van zyne verrigtingen „ gansch ontoepasfelyk Voorstel;” het zegel zyner goedkeuring hangende aan de tegenverklaring der Minderheid van dat Kwartier. „ Wy willen,” luidde zyne taal, dien voorslag betreffende, „ niet ontveinen, dat Wy, hartgrondig deel neemen „ de in de bewaaring en vermeerdering „ van den alouden roem en luister, die eene „ Provincie, aan welke Wy met de tederste banden zyn verbonden, door de wysheid haarer Staatsbesluiten, en door het gewigt en de welgeschiktheid haarer Kamer-Advifen, zich heeft verworven, „ niet dan met fmerte kunnen zien, dat „ dit Kamer-Advis van *Oostergo* in de Registers van U Ed. Mogenden geinfereerd blyvende, even daar door aan dien alouden roem en luister geene geringe atteinte en eene zichtbaare vermindering „ zal werden toegebracht: want wat zien „ onze oogen? — Het Kwartier van „ *Oostergo* stelt voor eene Byeenroeping „ van alle de Gequalificeerde of Stem- „ draa-

„ draagende Ingezetenen des Lands; en LXXXIX.
 „ waar toe? *Om*, is het nood, verande- BOEK.
 „ ring te maaken in de Regeering; *om* de —
 „ Volmagten, by nadere schriftlyke autho- 1766.
 „ rifatie te geeven eene bevoegdheid,
 „ welke zy tot hier toe niet hebben, en
 „ welk eene bevoegdheid? Eene bevoegd-
 „ heid *om iemand uit zyne wettige Regten te*
 „ *ontzetten, en dus de fundamenteele Wetten*
 „ *des Lands te vertreeden.* — Wat mon-
 „ ster is dit! Hoe vreemd, hoe wonder-
 „ baar klinkt die Voorslag in de ooren?
 „ En welke toch vraagen Wy zyn de *Wet-*
 „ *tige Regten*, die in de onderwerpen van
 „ onze verrigtingen, nopens de beide zaa-
 „ ken der Steden *Harlingen* en *Sneek* ge-
 „ raakt zyn, en daar in belang zyn heb-
 „ bende? Dit vraagen Wy en doen deeze
 „ Vraag in 't volmaakte vertrouwen op
 „ een met Ons eenstemmig Antwoord van
 „ het kundig en onzydig Publiek, en van
 „ allen en een iegelyk, die door geene
 „ verkeerde driften gedreeven, niet ge-
 „ woon zyn hun oog voor 't licht der
 „ waarheid geslooten te houden; het zyn
 „ de *Wettige Regten* van de Magistraat der
 „ Stad *Harlingen*, die door onze Brieven
 „ van autorisatie zyn verdedigd; het is
 „ het Stedelyk Gezag aan de Magistraaten
 „ in alle de Steden der *Vereenigde Neder-*
 „ *landen* ontwyfelbaar competeerende, dat
 „ door ons is gemaintineerd en gehand-
 „ haafd, met afdoening van alle turbatie
 „ en hindernisse daar in by de Magistraat,
 „ gedurende Onze Minderjaargheid, ge-
 „ le-

LXXXIX. „ leden. Het is eene Politicque Disposi-
 BOEK. „ tie door het Collegie der Heeren Ge-
 — „ committeerde Raaden voormaals ver-
 1766. „ leend, waar aan Wy eene uitwerking
 „ hebben benomen, die, door andere
 „ voorbeelden gevolgd, de Burgers en In-
 „ gezetenen der Steden van *Friesland* wel-
 „ haast zoude hebben onttrokken aan de
 „ betragtinge van alle, zelfs tot de minste
 „ der pligten, welke zy in alle gepoliceerde
 „ Landen en Staaten aan de Burger-Over-
 „ heid verschuldigd zyn: het is eene Poli-
 „ tique Dispositie, omtrent welke de Ge-
 „ deputeerde Staaten, wel verre van de-
 „ zelve als eene wettige daad van hunne
 „ Predecesseurs aan te zien, of staande te
 „ willen houden, niet duister erkennen,
 „ dat tot verkortig van de Stadsregten
 „ strekte: het is eene Dispositie door het
 „ opgemelde Collegie geheel buiten eeni-
 „ ge bevoegdheid gegeven, en waar uit
 „ die geen, die dezelve hebben weeten
 „ te verkrygen, nimmer zonder de groot-
 „ ste der ongerymdheden, een wettig Regt
 „ kunnen afmeeten: het is dusdanig eene
 „ Dispositie, die Wy, uit kragte van de
 „ erflyke, onherroepelyke en onverander-
 „ lyke delatie van de genoegzaame Autho-
 „ riteit, tot bewaaring der wettige Consti-
 „ tutie van Regeering, aan wylen onzen
 „ Heer Vader by 's Lands Staaten plegtig
 „ opgedraagen, in haare verdere uitwer-
 „ king hebben gestuit en buiten effect ge-
 „ steld.”

Naa ten opzigte van het gebruik te LXXXIX.
Sneek dergelyke aanmerkingen gemaakt en BOEK.
beweerd te hebben, dat hy daar niet alleen —
de Stads Regten gehandhaafd; maar ook de 1766.
Schennis van het *Reglement Reformatoir* in

de verkiezing van een onbevoegd Persoon,
gewrooken hadt, vervolgt de Stadhouder;
„ De Wet, geduurende onze Minderjaa-
„ righeid geinfringeerd, is door ons be-
„ schermd en verdedigd; en tot dat einde
„ alleen hebben Wy Ons bediend van het
„ Gezag Ons wettiglyk opgedraagen; en
„ het is op die wyze dat Wy, door de ver-
„ deediging en handhaaving van 's Lands
„ Wetten, Ons kwytende van de verplig-
„ ting die op ons is liggende, Ons op den
„ weg hebben gesteld, dien wy altoos on-
„ veranderlyk zullen betreeden, vaststaan-
„ de in het vertrouwen, dat Wy dus
„ voortgaande steeds meer en meer by den
„ Volke van *Friesland* zullen versterken
„ die gevoelens van agting en liefde voor
„ Ons en Onze Regeering, waar van de
„ Conservatie, langs dien weg, en dien
„ weg alleen, Ons waardig en Ons dier-
„ baar zal zyn: en waarlyk het Volk van
„ *Friesland*, de Gequalificeerde of Stem-
„ geregtigde Ingezetenen van die Provin-
„ cie, zyn te zeer verlicht nopens den aart
„ hunner weezenlyke belangen, te wel
„ bewust hoe dat in ons Erftadhouderlyk
„ Gezag het sterkste Bolwerk ter bescher-
„ minge van hunne Wettige en welver-
„ kreege Regten en Vryheden gelegen zy;
„ ja, wat zeggen Wy? de Gevoelens van
„ lief-

- LXXXIX. „ liefde en aankleefing voor Ons en Ons
 BOEK. „ Huis zyn in de Harten van alle edel-
 — „ moedige en regtgeaarte *Friezen* te diep
 1766. „ geworteld, dan dat wy anders dan met
 „ veragtinge zouden aanzien de flinkſche
 „ wegen, en Landverderflyke kunſtenaa-
 „ ryen van zommigen, wien het aan geen
 „ verkeerde lust en geneigdheid zou ont-
 „ breeken, om den Volke van *Friesland*
 „ tegenovergeſtelde gevoelens in te boeze-
 „ men. — Trouwens de Meerderheid
 „ der Heeren Volmagten van *Ooſtergo*
 „ houden het Ons ten beſten, dat wy de
 „ Middelē tot *Conſervatie van de liefde en*
 „ *agting des Volks voor de Heeren Staaten*
 „ *en voor Ons*, by die Heeren voorgelaa-
 „ gen, even zo weinig als hunne denk-
 „ beelden omtrent den aart van *wettige en*
 „ *welverkreege Regten*, ooit of ooit zouden
 „ overneemen, of de Onze maaken: im-
 „ mers het geheugt diezelfde Heeren van
 „ *Ooſtergo*, en het geheugt Ons, hoe dat,
 „ weinige dagen vóór het bepaalde Tyd-
 „ ſtip wanneer Wy, onder het gunſtige
 „ Beſtuur der Godlyke Voorzienigheid,
 „ door de Wet geroepen wierden, om de
 „ Erſtadhouderlyke Digniteiten ook over
 „ de Provincie van *Friesland* te aanvaar-
 „ den, en te treden in de daadlyke Ex-
 „ ercitie van alle de Regten en Prerogati-
 „ ven, met welke het Stadhouderschap in
 „ den Jaare MDCCXLVIII, was vermeer-
 „ derd, hoe dat als toen werd onderno-
 „ men om Ons voor te houden 't Ontwerp
 „ van een Staatsbeſluit, by forme van In-
 „ ſtruc-

„ Instructie, waar by de vermeerderde LXXXIX.
 „ Magt, en de genoegzaame Authori- BOEK.
 „ teit aan wylen onzen Heer Vader en —
 „ aan zyne Descendenten, by wettig 1766.
 „ Besluit van 's Lands Staaten, den elfden
 „ Jan. MDCCXLVIII, gedefereert, van
 „ Ons werd afgetrokken, en waar door
 „ Wy dus van een wettig en welverkree-
 „ gen Regt zouden zyn ontzet en verftoo-
 „ ken geworden; dan welke ondernee-
 „ ming, door een ernstig en nadruklyk
 „ Vertoog, by Misfivē van den dertien-
 „ den Febr. MDCCXLVI is tegengegaan
 „ en verydeld (*). — Dan wy schui-
 „ ven het Gordyn agter de Voorwerpen,
 „ waar door wy meer dan ééns geleerd
 „ zyn, wat wy te wagten hebben van de
 „ zodanigen, by wien eene volftrekte af-
 „ keerigheid van Ons, en van Onze wet-
 „ tige Regeering, zelfs midden onder 't
 „ genot van gedistingueerde weldaaden,
 „ zo van onze Vorstlyke Ouders als van
 „ Ons ontvangen, alle andere gevoelens
 „ heeft uitgedoofd (†).”

Met dien Brief, zeer verscheidenlyk be-
 oordeeld, liep de netelige zaak in *Fries-
 land* ten einde, en hebben wy, om alles
 wat dezelve aankleefde by een te voegen,
 als mede om te toonen op welk eene wyze
 de Erftadhouder zich, in dat Gewest, van
 den aanvang zyns Bewinds, deelt gelden,
 de

(*) Zie hier boven, bl. 1.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1767. bl. 981.

LXXXIX. van de Uitgaande Regten; en stonden zy
BOEK. weder, voor twee Jaaren, den vryen en
onbelasten Uitvoer toe van Suikeren en

1766. Syroopen in Suiker-Rafinaderyen van dee-
ze Geweften gemaakt (*). Desgelyks
keurden zy het noodig om, by een streng
Plakaat, de Wervingen van Krygs- en
Scheepsvolk, ten dienste van vreemde Mo-
genheden en Staaten, te verbieden, op dat
het Land, van Persoonen tot deelen dienst
bekwaam, niet mogt ontbloot worden (†).

1767. Te meermaalen gewaagden 's Lands Jaar-
boeken, by 't slot, of het begin, eens Jaars,
Laagte der Rivie- van deerlyk Waterwee, door de hoogge-
ren. zwolle Rivieren veroorzaakt, zeldzaam
van gebrek aan water in dezelve, 't welk
nogthans het geval was in 't laatst des Jaars
MDCCLXVI, en in den aanvang van het
volgende. Berigten uit *Manheim* hielden
in, dat de *Rhyn* niet alleen op ondiepe
plaatsen doorwaadbaar was; maar zelfs
dermaate uitgedroogd, dat het water
naauwlyks, waar het omtrent die Stad op
het diepste was, den buik van een paard
bereikte.

Te *Keulen* werden de grondslagen van
een Steenen Brug, tot nog onbekend daar
oort over de Rivier gelegen te hebben,
zichtbaar. Overeenkomstig hier mede was
de laagte van die Rivier, en van de *Waal*,
in de *Nederlanden*. — In 't laatst van
Herfst.

(*) *Resol. General.* 21 Feb. 1766.

(†) *Resol. General.* 17 Sept. 1766.

Herfstmaand des Jaars MDCCLXVI kon LXXXIX.
 men te *Deventer*, door de laagte van den BOEK.
Tsfel, met geene Schepen of Schuiten aan —
 den wal komen; het daalde in Slagtmaand 1767.
 nog laager, de Scheepvaart stondt stil, de
 Kooplieden moesten hunne Waaren met
 Wagens, of kleine platboomde Schuitjes,
 laaten afhaalen. — De *Lek* was op zom-
 mige plaatzen boven *Vreeswyk*, gezegd de
Vaard, weinig breeder dan een Weetering,
 en kon men met Rydtuigen daar door trek-
 ken. De Schepen en eenigzins beladen
 Vaartuigen laagen op het drooge geklemd;
 zelfs was de vaard op deeze Rivier, bene-
 den het gemelde Dorp, niettegenstaande
 de Vloed der Zee tot niet verre van daar
 oploopt, ten uiterste bezwaarlyk; en in 't
 begin van Louwmaand vondt men aldaar
 niet meer dan vyf- en- twintig of dertig
 duimen Waters; eene laagte, door geen
 Mensch, ten minsten zedert de graaving
 van het *Pandersche Kanaal*, op deeze Ri-
 vier waargenomen.

De zaak der Rivieren, die zo menigmaal Onder-
 verwoestende Overstroomingen dreigen, handelin-
 bleef niet buiten bewerking, en werd, gen over
 van de *Hollandsche* zyde, meer dan door de Rivie-
 andere belanghebbende aangeboden (*). ren:
 In Bloeiimaand des voorleeden Jaars veree-
 nigden de *Stichtenaars* zich met hun in het
 doen eener Aanbiedinge aan de *Gelderschen*
 om

(*) Zie het XXXIII Deel der *Vaderl. Historie*
 bl. 378.

LXXXIX. van de Uitgaande Regten; en stonden zy
BOEK. weder, voor twee Jaaren, den vryen en
onbelaste Uitvoer toe van Suikeren en

1766. Syroopen in Suiker-Rafinaderyen van dee-
ze Gewesten gemaakt (*). Desgelyks
keurden zy het noodig om, by een streng
Plakaat, de Wervingen van Krygs- en
Scheepsvolk, ten dienste van vreemde Mo-
genheden en Staaten, te verbieden, op dat
het Land, van Persoonen tot deezen dienst
bekwaam, niet mogt ontbloot worden (†).

1767. Te meermaalen gewaagden 's Lands Jaar-
boeken, by 't slot, of het begin, eens Jaars,
Laagte der Rivie- van deerlyk Waterwee, door de hoogge-
ren, zwolle Rivieren veroorzaakt, zeldzaam
van gebrek aan water in dezelve, 't welk
nogthans het geval was in 't laatst des Jaars
MDCCCLXVI, en in den aanvang van het
volgende. Berigten uit *Manheim* hielden
in, dat de *Rhyn* niet alleen op ondiepe
plaatzen doorwaadbaar was; maar zelfs
dermaate uitgedroogd, dat het water
naauwlyks, waar het omtrent die Stad op
het diepste was, den buik van een paard
bereikte.

Te *Keulen* werden de grondslagen van
een Steenen Brug, tot nog onbekend daar
ooit over de Rivier gelegen te hebben,
zichtbaar. Overeenkomstig hier mede was
de laagte van die Rivier, en van de *Waal*,
in de *Nederlanden*. — In 't laatst van
Herfst.

(*) *Resol. General.* 21 Feb. 1766.

(†) *Resol. General.* 17 Sept. 1766.

Herfstmaand des Jaars MDCCLXVI kon LXXXIX.
 men te *Deventer*, door de laagte van den BOEK.
Tsfel, met geene Schepen of Schuiten aan —
 den wal komen; het daalde in Slagtmaand 1767.
 nog laager, de Scheepvaard stondt stil, de
 Kooplieden moesten hunne Waaren met
 Wagens, of kleine platboomde Schuitjes,
 laten afhaalen. — De *Lek* was op zom-
 mige plaatzen boven *Vreeswyk*, gezegd de
Vaard, weinig breeder dan een Weetering,
 en kon men met Rydtuigen daar door trek-
 ken. De Schepen en eenigzins beladen
 Vaartuigen laagen op het drooge geklemd;
 zelfs was de vaard op deeze Rivier, bene-
 den het gemelde Dorp, niettegenstaande
 de Vloed der Zee tot niet verre van daar
 oploopt, ten uiterste bezwaarlyk; en in 't
 begin van Louwmaand vondt men aldaar
 niet meer dan vyf- en- twintig of dertig
 duimen Waters; eene laagte, door geen
 Mensch, ten minsten zedert de graaving
 van het *Pandersche Kanaal*, op deeze Ri-
 vier waargenomen.

De zaak der Rivieren, die zo menigmaal Onder-
 verwoestende Overstroomingen dreigen, handel-
 bleef niet buiten bewerking, en werd, gen over
 van de *Hollandsche* zyde, meer dan door de Rivie-
 andere belanghebbende aangeboden (*). ren:
 In Bloeimaand des voorleeden Jaars veree-
 nigden de *Stichtenaars* zich met hun in het
 doen eener Aanbiedinge aan de *Gelderschen*
 om

(*) Zie het XXXIII Deel der *Vaderl. Historie*
 bl. 378.

LXXXIX. om het verschilpunt wegens *Herwen* te ver-
 BOEK. effenen; maar 't Kwartier van *Nynegen*
 ——— verwierp dezelve (*). Dit gaf aanleiding
 1767. tot den voorflag, en het daar mede over-
 eenkomstig Besluit der Staaten van *Holland*,
 om zyne Hoogheid te verzoeken, zyne
 veelvermogende poogingen aan te wenden
 tot vereeniging der strydige gevoelens, ten
 einde *Gelderland* en *Utrecht* een toege-
 vend Besluit op het Werk der Rivieren
 mogten neemen (†). De Landmeesters
 BEYERINCK en BOLSTRA werden
 gezonden om de gesteldheid der Rivieren
 naauwkeurig op te neemen: de Hoog-
 leeraar LULOFS gaf zyne bedenkingen
 op het Verslag deezer Heeren, en werd
 vervolgens in eigen Persoon derwaards afge-
 vaardigd om met eigen oog de geschaapen-
 heid der Rivieren, en de veranderingen
 daar voorgevallen, te bezigtigen. Zyn
 berigt, zo wel als dat der Landmeesteren,
 was van een ontzettenden aart. Men zag
 belemmering van Scheepvaart en Over-
 strooming beide te gemoet (§). Andere
 middelen moesten 'er aangewend om aan
 de Rivieren een beter loöp te geeven. De-
 ze werden aan Staaten van *Holland* voorge-
 slaagen, die goedvonden hier over een Brief
 aan de Staaten van *Gelderland*, *Utrecht* en
Overysfel te schryven, en den voorflag te
 doen

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 898.

(†) *Resol. van Holl.* 14 July 1766.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 917. 935.

doen om de Onderhandelingen in 's *Gravenhaage* te houden, ten einde de Stadhouder, door zyne tegenwoordigheid en veelvermogen- LXXXIX.
BOEK.
de tusschenspraak, tot een gewenschte uitslag mogt medewerken (*). Dit vondt een gunstigen ingang. *Overysfel*, zich dus lang deezer Onderhandelingen onttrokken hebbende, stemde met de twee andere Landschappen in de Byeenkomst te 's *Gravenhaage*. Ecne aanzienlyke Bezending van Gevolmagtigden kwam zamen, en vergaderde den twee- en-twintigsten van Wynmaand in de Treves-kamer. Eer men tot het overweegen der Middelen, die ter bereiking van het algemeen oogmerk zouden vereischt worden, overging, werd 'er een Brief ter tafel gebragt, van de *Kleeffsche* Regeering aan die van *Gelderland*, behelzende een voorstel om een Schutdyk, tot bescherming van den *Millingschen Dyk*, en van de Water-werken aldaar, aan te leggen; 't zelve vondt zich ondersteund door de *Duffelsche* Geërfden, en een uitgewerkter voorslag van den Dykgraaf 1767.
ERBERFELD. De gevoelens der Leden waren, op nieuw, zo verschillende, dat deeze Onderhandelingen, buiten het vaststellen van eenige punten, vrugtloos afliepen (†). Kundige Lieden vervoegden zich, op last der belanghebbende Gewesten, ter nadere bezigtiging van de Gesteldheid

(*) *Resol. van Holl.* 16 Sept. 1766.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 1064.

LXXXIX. heid der Rivieren, welker Verslag den
 BOEK. Hoogleeraar LULOFS ter hand gesteld,
 — en met zyne Bedenkingen daar op by Ge-
 1767. committeerde Raaden ingeleverd werd.
 Die van *Utrecht* keurden de door hem
 voorgeslaagene middelen af, sloegen ande-
 ren voor, en de Hoogleeraar gaf zyn tegen
 bedenkingen (*).

In Lentemaand deezes Jaars hervatten de
 Gemagtigden der vier Gewesten, by wel-
 ker eerste Zittinge ook de Stadhouder ver-
 scheen, en dezelve met eene gepaste Aan-
 spraak opende, hunne Onderhandelingen.
 Die van *Overysfel* toonden zich min dan an-
 deren gelast; om tot iets te besluiten. Om-
 slagtig waren de Voorstellen, en elk bleef
 zyne gevoelens aankleeven. De Vergade-
 ring scheidende vastgesteld hebbende om
 op alles het Antwoord en de Bemiddeling
 van zyne Hoogheid af te wagten, die in
 Zomermaand aan de Staaten der vier Ge-
 westen kennis gaf, hoe hy, uit aanmerking
 dat de verschillende Gevoelens van des
 kundige Lieden te wederzyden te werkge-
 steld, grootlyks de vertraaging van dit
 Werk der Rivieren veroorzaakten, geen
 veiliger en gepaster weg meende te kunnen
 inslaan, dan door een gelyk getal kundige
 Lieden uit *Gelderland*, *Holland* en *Utrecht*
 te benoemen, die hy vervolgens gelast
 hadt, alles te bezigtigen, en aan hun toe-
 gevoegd twee van 's Lands Officieren, op
 wel-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1767. bl. 5. 634.

welker beproefde bekwaamheid, in het LXXXIX.
stuk der Rivieren en Waterwerken, hy zich BOEK.
volkomen verlaaten kon, naamlyk den Luitenant Collonel Directeur der Fortificatiën, 1767.

DE ROY, en den Capitein Ingenieur VAN
SUCHELEN. Deezen maakten met el-
kander een Plan om te strekken tot eene
Vereeniging in de verschillen over de zaak
der Rivieren, door zyne Hoogheid aan de
vier Gewesten gezonden. Het voldeedt
die van *Holland* dermaate, dat het een vol-
komene goedkeuring wegdroeg, en zy aan
den Stadhouder in bedenking gaven of het
niet dienstig zou wezen, om, zo ras de
Besluiten der Staaten van de overige Ge-
westen waren ingekomen, eene Vergade-
ring in 's *Gravenhaage* te beleggen om over
de uitvoering te raadpleegen. Doch Staa-
ten van *Holland* waren de eenigen, die het
Ingeleverde Plan goedkeurden. *Gelderland*
en *Utrecht* vonden 'er verscheiden zwaarig-
heden in. Ter wegruiming hier van ge-
lastte de Prins de twee gemelde Lands Of-
ficiëren om de zes kundige Lieden weder te
doen by een komen, en, op nieuw, te be-
proeven of zy geen ander algemeen smaa-
kender Plan konden uitdenken. Dewyl op
die zamenkomst de verscheidenheid der ge-
voelens een weinig verminderd scheen,
werden de Gelastigden, in Herfstmaand,
weder in 's *Gravenhaage* beschreeven. Van
weinig meer vrugts dan de voorgaande wa-
ren deeze Onderhandelingen, alleen werd
'er vastgesteld het schryven van een Brief
aan den Koning van *Pruisen* om de behulp-

LXXXIX. zaame hand te bieden tot de werken, die
 BOEK. op het *Kleeffche* Grondgebied zouden die-
 ———— nen gemaakt te worden, en de Voorziening
 1767. van den Zomerdam, by *Herwen*, met het
 herstellen van de twee Doorbraken in den
Kruisdijk. De Besteeding dier Verbete-
 ringen aan de Gelaftigden van *Gelderland*
 verzogt, liep zo hoog, dat die van *Gel-*
derland 'er niet in konden bewilligen, en
 daar over aan die van *Holland* en *Utrecht*
 schreeven. Eerstgemelden oordeelden, dat
 het werk, kon het vóór den aanstaanden
 Winter worden uitgevoerd, om de hoo-
 gere somme dan men gedacht hadt daar
 toe te zullen moeten besteeden, niet be-
 hoorde agter wege te blyven. Laatstge-
 noemden waren verre van in die hoog-
 loopende eischen te willen toestemmen.
 In deezer yoege bleef alles dit Jaar stee-
 ken (*).

Bestuit tot
 beteu-
 ling van
 het *Haar-*
lemmer
Meer. Van spoediger voortgang ging verge-
 zeld het raadpleegen over en het te
 Werk stellen van de middelen ter beteu-
 gelinge van het *Haarlemmer Meer*, die
 vervaarlyke en steeds toeneemende Wa-
 terplas in 't hart van *Holland* (†). Na
 zo veele inzwelgingen van Dorpen en
 vrugtbare Landen lag het bloeiend en
 volk-

(*) *Resol. van Holl.* 17 19 en 26 Juny en 26
 Nov. 1767. *N. Nederl. Jaarb.* 1767. bl. 762. 819.
 1213. 1397. 1401.

(†) J. L. F. V. BERKHEY, *Nat. Historie van*
Holland I Deel, bl. 221.

volkryk Dorp *Aalsmeer* aan de beurt om LXXXIX. een zelfde deerlyk lot te ondergaan. In BOEK. Lentemaand des Jaars MDCCCLXIV was de afneeming der Landen reeds tot op 1767, vyf- en- veertig Roeden aan de Kerkdeur genaderd. Thans bevonden zich de Waterscheiding van *Rhynland* en *Amsteland*, en de daar binnen gelegene Polders in het uiterste gevaar; onuitoogelyk waren de rampen, indien, naa het verder wegslaan der Oevers, het Meer, dat reeds ruim twintig duizend Morgens bevatte (*), zich met de daar aan gelegene uitgeveende Plasfen vereenigde. Staaten van *Holland*, op voorziening tegen die gevreesde onheilen bedagt, hadden in Bloeci- maand des Jaars MDCCCLXVI Dykgraaf en Hoogheemraaden van *Rhynland*, Opzienders van dit Meer, gemagtigd om, zo veel mogelyk, de gevaarlyke plaatzen, zo wel onder *Leimuider* als onder *Aalsmeer* gelegen, tegen de woede te beveiligen. Zonder tydsverzuim werden 'er Lieden des kundig derwaards gezonden om die Oevers te bezigtigen, en opgave te doen van de geschikteste red- en hulp- mid.

(*) Volgens de opgave, van de Heer DAVID MEËSE, in zyn Antwoord op de Vraag *Welke zyn de beste en minst kostbaare middelen, om het afneemen der oevers van het Haarlemmer Meer te beletten?* door de *Haarlemsche Maatschappye* in den Jaare 1764 eerst en in den Jaare 1766 ten tweede maale voorgesteld. *Verhand. der Haarlemsche Maatschappye* X Deel, bl. 1.

LXXXIX. middelen (*): zy herhaalden dit geduu-
 BOEK. rende dien Zomer, en hunne ingeleverde
 — Stukken, door den Hoogleeraar LU-
 1767. LOFS, als Inspecteur van 's Lands Ri-
 vieren, ondersteund, werden gunstig ont-
 vangen. En kwamen de middelen ter
 voorzieninge, hoe hoog loopende in de
 kosten, Gecommitteerde Raaden, mitsga-
 ders Dykgraaf en Hoogheemraaden van
Rhynland, als de bekwaamste, zo niet de
 éénigste, voor tot beteugeling van dat in-
 vreetende Meer, waarom zy geene zwa-
 righeid maakten dezelve ten kragtigsten
 in Wintermaand aan te pryzen (†). Dan
 het eindelyk en gewigtig Besluit van Staa-
 ten van *Holland* kwam eerst den twaalfden
 van de volgende Lentemaand, en hier op
 neder „dat de Voorzieningen, begroot op
 „ Zevenmaal honderd één- en- zeventig
 „ duizend vier honderd Guldens, ten
 „ koste van den Lande zouden worden
 „ gemaakt, mits dat dezelve, door 't
 „ Hoogheemraadschap van *Rhynland*, altoos
 „ in goeden staat zouden worden gehou-
 „ den. En dewyl alle Voorzieningen
 „ vrugtloos zouden zyn, zonder de be-
 „ zor-

(*) De Landmeeter M. BOLSTRA, één der
 benoemden, hadt van den Jaare 1764 tot het voor-
 jaar 1766, in een en ander stuk, een Ciering der
 kosten opgegeeven. *N. Nederl. Jaarb.* 1766. bl.
 625.

(†) *Resol. van Holl.* 7 Mey 4 Juny 12 Dec. 1766.
N. Nederl. Jaarb. bl. 626. 632. 638. 646. 649.
 1191. 1208. 1210.

„ zorging van den Oever van *Leimuiden* LXXXIX.
 „ langs de *Grietpolder*, en de Bedykers BOEK.
 „ van dien Polder en de *Vriesekoopsche Poe-* ———
 „ *len*, daar toe onmagtig waren, zou de 1767.
 „ verzorging daar van mede ten koste van
 „ den Lande geschieden, welke begroot
 „ was op vyf- en- vyftig duizend acht
 „ honderd en zeven- en- dertig Guldens,
 „ mits die Bedykers aan Dykgraaf en Hoog-
 „ heemraaden van *Rhynland* eene opge-
 „ bragte en belegde somme van ruim vyf-
 „ tien duizend Guldens in vollen eigen-
 „ dom overdroegen. Gemelde Dykgraaf
 „ en Hoogheemraaden werden gelast nog
 „ dit Voorjaar de hand aan 't werk te slaan;
 „ en Gecommitteerde Raaden om aan dee-
 „ zen de benoodigde Penningen, van tyd
 „ tot tyd, op te schieten en daar van 's Jaar-
 „ lyks aan hun Ed. Groot Mogenden ken-
 „ nis te geven, met verslag hoe verre de
 „ Werken gevorderd waren. Ook moes-
 „ ten de Werken 's Jaarlyks door kundige
 „ Lieden opgenomen en het gebrekkige
 „ terstond hersteld worden (*).”

Zo zeer voelden Schout, Schepenen en Dankdag
 Ingelanden van het *Aalsmeerder* Ambagt deswegen
 zich getroffen, door dit gunstig Staatsbe- in het
 sluit, 't welk het kommerlyk vooruitzicht *Aalsmeer-*
 van 't verlies des overschots hunner Bezit- *der Am-*
 bagt.
 tingen, in een bly vooruitzicht om dezel-
 ve, onder den Godlyken zegen, te behou-
 den, veranderde, dat zy vaststelden, op
 den

(*) *Resol. van Holl.* 12 Maart 1767.

LXXXIX. den één- en- twintigsten van Grasmaand,
 BOEK. dit Jaar, en vervolgens 's Jaarlyks op den
 ——— Verjaardag des Erfstadhouders, in 't ge-
 1767. heele Ambagt, een plegtigen Dankdag te
 vieren, en 's Hemels zegen over de aange-
 wende Middelen af te smeeken (*).

Droog-
 maakery-
 en in *Hol-*
land toe-
 gestaan.
 Octroyen
 aan nieu-
 we Wa-
 termolens.

Lieten Staaten van *Holland* zich zo veel
 gelegen leggen om dit inknaagend landver-
 derf, met grootte kosten, te keer te gaan,
 zy leenden een gunstig oor aan verzoeken
 tot eene en andere Droogmaakery ingediend;
 dit ondervonden de Regeeringen van *Engel-*
en, *Vlymen* en *Heedikhuizen*, omtrent de
 Bedyking van een Buitenpolder (†); de
 Schouten en Ambagtsbewaarders van *Zoe-*
termeer, *Stompwyk* en *Wilsveen*, ten aan-
 zien van het droogmaaken hunner Bepol-
 dering in 't eerstgemelde Ambagt (§); als
 mede de Regeering van *Berkel* en *Rodenrys*
 ten opzigte eener Droogmaakerye (§§).
 Allen deezen vonden zich, door gunstige
 schikkingen op de ingeleverde Plans ten
 meesten nutte hunner Plaatzen, in staat
 gesteld om een arbeid aan te vangen, zon-
 der deeze tusschenkomst des Souverains
 niet te onderneemen.

De reeds drooggemaakte Meeren en Plas-
 sen moeten, door kostbaare Watermolens
 drooggehouden, en tot het uitmaalen der
 nieu-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1767. bl. 411.

(†) *Resol. van Holl.* 24 Jan. 1767.

(§) *Resol. van Holl.* 24 Jan. 1767.

(§§) *Resol. van Holl.* 8 Dec. 1767.

nieuwe, ten aanwinst van Land, andere ge- LXXXIX
 bouwd worden. Meermaalen scherpte BOEK.
 zich, gelyk wy optekenden, het vernuft ———
 der Werktuigkundigen om die hoogstnood- 1767.
 dige Uitvindingen, ware het mogelyk, te
 verbeteren en tot grooter maate van volko-
 menheid te brengen, en nooit lieten Staa-
 ten van *Holland* dit vlytbetoon, wanneer
 de getoonde Proeven eenen gunstigen uit-
 slag beloofden, van aanmoediging verftoo-
 ken; door het verleenen van Octroy aan
 den Uitvinder: zodanige Octroyen ver-
 werven, ten deezen Jaare, JACOB JON-
 GENEEL te *Rotterdam* en LAURENS
 SMIT te *Amsterdam*, voor de Watermo-
 lens door hun uitgedagt, en van welke
 men eene meerdere werking dan van de ge-
 woone Scheprad-molens mogt verwag-
 ten (*).

Valschheid en Bedrog, die dikwyls een Plakaaten
 kortftondig voordeel geeven, berokkenen, ten voor-
 in 't einde, den ondergang der Handwer- deelde der
 ken, waar in ze haar verderflyke rol spee- Katoenen
 len. Dit voorzagen de Katoendrukkers drukke-
 deezer Landen: dewyl baatzugtige Perfoo- ryen in
 nen zich niet ontzagen, op eene heimlyke deze Ge-
 wyze Katoenelywaaten, met valsche en wessen.
 onbestendige kleuren te drukken, door 't
 oog van minkundigen niet te onderscheiden
 van de met vaste kleuren vervaardigden;
 't welk deeze Fabriek, die zo veel Hand-
 werkslieden aan de kost hielp, zo veel
 diensts

(*) *Resol. van Holl.* 18 Dec. 1767.

LXXXIX. diensts deedt aan 't vertier der Katoencl^s
 BOEK. waaten door de *Oost-Indische* Maatschap-
 ——— pye hier te lande ingevoerd, en aan de ver-
 1767. koop der Verfstoffen, met een zwaaren slag
 dreigde. Zy vervoege den zich met verzoek
 om voorziening tegen dit onheil by Staaten
 van *Holland*; die een Plakaat daar tegen
 lieten afkondigen, beveelende, dat de Ka-
 toenen met valsche en onbestendige kleuren
 gedrukt, van die met egte en bestendige
 moesten onderscheiden worden, door een
 zwart lystje aan de ongedrukte zyde langs
 de beide zelfkanten (*). Een soort gelyk
 Plakaat, ter voorkoming dier valsheid,
 lieten hun Hoog Mogenden uitgaan, op
 dat minkundigen in den Lande niet be-
 droogen wierden, en de Handel buitens-
 lands, door die slinksheid, geen onherstel-
 baaren krak kreege (†).

Maaking
 van P.
 MOGGE
 tot eene
 Hooge-
 school te
 Zierikzee.

Eene zaak, die, door 't lang verwyl,
 als in 't vergeetboek geraakt scheen, kwam
 dit Jaar weder ter baane, en aan een ein-
 de. De Heer PIETER MOGGE, die
 te *Zierikzee* de aanzienlykste Stadswaar-
 digheden, en wegens *Zeeland* in 's Lands
 hooge Vergaderingen de gewigtigste pos-
 ten met lof, bekleed hadt, schoon hy, in
 den Jaare MDCCXLVII, ten doel stondt
 aan de hoogstgaande tekenen van hoon en
 kleinagting van het dem Gemeen, die by
 zyne groote Middelen allen een voorbeeld

van

(*) *Resol. van Holl.* 3 Nov. 1767.

(†) *Resol. Gen.* 25 Nov. 1767.

van Zedigheid strekte, der Geleerdheid LXXXIX.
 en den Geleerden groote agting toedroeg, BOEK.
 hadt, in den Jaare MDCCCLVI, door ———
 zynen Dood een Uiterstenwil bekragtigd, 1767.
 waar in hy de Uitvoerders van denzelven
 beval, Staaten van *Zeeland* te verzoeken
 om in *Zierikzee* eene Hoogeschool op te
 rigten, met zodanige Voorregten als dezelve
 behoefde; in deeze zouden zes Hoogleeraa-
 ren, met bepaalde Jaarwedden van Acht-
 tien honderd tot Veertien honderd Guldens
 werden aangesteld; in gevalle Staaten van
Zeeland dit toestonden besprak hy ten dien
 einde de aanzienlyke som van Viermaal
 honderd en twintig duizend Guldens (*).

De aangestelde Heeren tot het volvoe- Handelin-
 ren van deezen Uiterstenwil, doordrongen gen in
 van het zelfde gevoelen als de Overledene *Zeeland*
 dat dusdanig eene Inrigting tot *Zeelands* daar over.
 welweezen, en tot heil van *Zierikzee* in 't
 byzonder, zou strekken, en begeerig om
 deeze Maaking, overeenkomstig met de be-
 geerte huns Burgerlievenden Stadgenoots
 uit te keeren, vervoegden zich, met dit
 Verzoek by Staaten van *Zeeland*. Deezen
 stelden het, in Grasmaand des Jaars
 MDCCCLVII, in handen der Regeeringe
 van *Zierikzee* om te verneemen of zy van
 oordeel zouden zyn, dat de gesteldheid
 der Stad tot het oprigten van zulk eene
 Hoogeschool geschikt zou weezen. Hier
 toe, en teffens om na te gaan, op welke
 gron-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1756. bl. 1191.

LXXXIX. gronden, men de zwaarigheid zou kunnen
 BOEK. oplossen, die daar tegen zou kunnen wor-
 — den ingebracht, uit het Octroy van Koning
 1767. PHILIPS DEN II, als Graaf van *Hol-*
land en *Zeeland* aan die van *Leyden*, in
 den Jaare MDLXXV, verleend, werden ee-
 nige Regeeringsleden van *Zierikzee* ge-
 magtigd, die in Zomermaand een Verslag
 uitbragten, behelzende eene bekwaamkeu-
 ring der Stad tot de Hoogeschool, als me-
 de hoe, volgens hun inzien, het gemelde
 Octroy, tot geen beletzel kon strekken,
 indien het den Staaten van *Zeeland*, uit
 de volheid van hunne Magt, behaagde *Zie-*
rikzee met eene Hoogeschool te begunsti-
 gen; met nevensgaand verzoek, dat, tot
 het spoedig bevorderen der zaake, cenige
 Heeren, met den Heer VAN BORSSE-
 LEN, als Eerste Edele, in onderhande-
 ling zouden treden, het gevoelen der
 Gouvernante in neemen, en de zwaarighe-
 den, welke de Provinciaale Rekenkamer
 zou mogen maaken, oplossen. De Raad van
Zierikzee keurde deezen Voorslag goed.
 Dan de Heeren der Rekenkamer van *Zee-*
land bleeken, by eene gehoudene onder-
 handeling, in een srydig begrip te staan
 met het uitgebragte Verslag, en beweerden
 in een breedspreekend Vertoog, dat het
 voldoen aan het Verzoek rechtdraads zou
 sryden met het Octroy aan *Leyden* ver-
 leend. — Het leedt tot in Herfstmaand
 des Jaars MDCCCLVIII eer de Regee-
 ring van *Zierikzee* gereed was met een
 Vertoog ter wederlegging van dat des
 Re-

Rekenkamers ingerigt, aan Staaten van LXXXIX, *Zeeland* in te leveren. Dit Stuk by hun BOEK. onderzocht zynde, gaven zy te verstaan, — dat, alvorens men, in eene zaak van dat 1767. aanbelang, iets met vrugt zou kunnen doen, de gedagten van de Gouvernante daar over behoorden te worden ingenomen; weshalven zy die van *Zierikzee* verzogten hunne poogingen by deeze Vorstinne aan te wenden, op dat zy mogt goedvinden haare bedenkingen daar over te verleenen. De Burgers van *Zierikzee*, veel voordeels uit zulk eene Hoogeschool voor hunne Stad spellende, vervoegden zich by Burgemeesteren met bede om een Verzoekschrift te mogen opstellen en aan de Gouvernante over te leveren, ten einde haar te bewegen om gunstig de hand te willen leenen; en Staaten van *Zeeland* in het voldoen aan den Uitersten wil van hunnen Burgervriend te ondersteunen. Dit werd toegestaan, het Verzoekschrift opgesteld, ingeleverd, en in Louwmaand des Jaars MDCCLIX goedgekeurd.

Maar eer de Bezending van de Magistraat, reeds in den Jaare MDCCLVIII beslooten; doch, om redenen, agter gebleeven, en nu op nieuw beraamd, als mede de overlevering van het Verzoekschrift, voortgang hadden, kwam de tyding des overlydens van haare Koninklyke Hoogheid, die al dit voorgenomene verydelde, en de Regèring van *Zierikzee* noodzaakte zich wederom by de Staat

LXXXIX. ten te vervoegen: met zulk een gewenscht
 B O E K. ten uitflag, dat de Eerste Edele, de Ste-
 — den *Middelburg, Goes en Tholen*, eene
 1767. volkomene toetstemming verleenden, en
 de andere Staatsleden zich niet ongene-
 gen verklaarden. *Zierikzee* zag niets an-
 ders dan een gunstig Staatsbesluit te ge-
 moet; wanneer dit heuchlyk vooruitzigt
 beneveld werd.

Leyden
 kant 'er
 zich te-
 gen.

De Bezorgers der *Leydsche* Hoogeschoole
 hadden, reeds in den Jaare MDCCLVII,
 by Staaten van *Holland* verzogt, het op-
 rigten van eene Hoogeschool te *Zierikzee* te
 beletten; zich voornaamlyk grondende op
 het Octroy, luidende, *sonder dat wy nog-
 tans willen dat eenige andere gelyke Schoolen,
 tot eeniger tyd, in Holland of Zeeland, ge-
 fundeerd en opgerecht worden, het welk wy
 voor ons, of onse Successeurs, expresfelyk
 verboden hebben*: en vonden deezen goed
 in Herfstmaand des Jaars MDCCCLIX,
 een Brief aan Staaten van *Zeeland* af te
 vaardigen, en hun op 't ernstigst aan te
 maanen om van het opregten eener Acade-
 mie in hun Gewest af te zien.

Onder-
 handelin-
 gen met
 Staaten
 van *Hol-
 land*.

In *Zierikzee* was men, middelerwyf
 voortgevaaren met het vervaardigen van
 een Plan, wegens den voet en wyze op
 welke de nieuwe Hoogeschool zou worden
 ingerigt, dit droeg de goedkeuring van den
 Raad weg, en leverde men 't zelve ter Staats-
 vergadering in. — 't Liep tot Oogstmaand
 MDCCCLX aan eer Staaten van *Zeeland*
 gereed waren met een Antwoord aan hun

Ed.

Ed. Groot Mogenden, waar in zy ver- LXXXIX.
trouwden hun Regt ontwyfelbaar getoond BOEK.
te hebben; doch verklaarden vóór het nee —
men van een volstrekt besluit, gaarne de na 1767.
dere bedenkykheden, van hun Ed. Groot
Mogenden te willen afwagten, bereid om
daarop zodanig agt te nemen, als zy oor-
deelden, behoudens 's Lands Hoogheid en
Geregtigheden, te moeten doen. — By
het afzenden van dit Antwoord drongen die
van *Zierikzee* aan; dat, indien de zaak by
Staaten van *Holland* op de lange baan ge-
houden wierd; zulks aan de vrye Over-
leggingen der Staaten van *Zeeland* geen
belet zou mogen toebrengen; waarom zy
ook, tot in Grasmaand des Jaars M D C C L X I
gewagt hebbende, die Staaten aangingen
met een voorstel om de raadpleegingen op
het Plan te hervatten. Middelerwyl had-
den die van *Holland*; de Bedenkingen in-
genomen der Bezorgeren van de *Leydsche*
Hoogeschoole, en van Burgemeesteren dier
Stad, die redenen bybragten om het Uit-
fluitend Regt aan *Leyden* verleend, te hand-
haaven tegen allen, welken 't zelve in twy-
fel mogten trekken. Overeenkomstig hier
mede was de Brief van hun Ed. Groot Mo-
genden, de Staaten van *Zeeland* nogmaals
aanmaanende van die zaak af te zien.
Van de Leden der *Zeeuwsche* Staatsver-
gaderinge verklaarden zes derzelven den
Raadslag van *Zierikzee* te zullen afwag-
ten; doch deeze Stad, toen onge-
last, drong vervolgens op het houden

LXXXIX. van een *Commisforiaal Besoigne* ('t welk
BOEK. werd toegestaan,) onder aanbod van de
— noodige wederleggingen des Briefs van
1767. Staaten van *Holland* te zullen inleveren.
Zy poogden ook de bygebragte bewysreden
enen tegen hun aangevoerd te ontzenuwen,
in een breed uitgewerkt Vertoog aan de Staaten
van *Zeeland* ingeleverd; doch deezen maakten
geen haast om de zaak voort te zetten, tot dat
zy ééns en andermaal ter afdoeninge aangedrongen,
de overweeging en beantwoording van den Brief
der Staaten van *Holland*, andermaal aan 't
Commisforiaal Besoigne overlieten: waar in
men weder een Vertoog, tot bevestiging van
Zeelands Regt ontwierp.

Door
Staaten
van *Zeeland*
afge-
laagen.

In deezer voege bleef de zaak slepen-
de, tot dat die van *Zierikzee*, in dit Jaar
MDCCCLXVII, wederom ter Staatsvergade-
ring, op het afdoen aandrongen, en een breed
Vertoogfchrift by Staaten van *Zeeland*, inle-
verden. De Leden oordeelden cenpaarig die
van *Zierikzee* te moeten verzoeken, om van
deezen hunnen zo dikwyls herhaalden aan-
drang af te zien, schoon de Afgevaardigden
van *Middelburg*, *Goes* en *Tholen*, dien on-
verminderd, verklaarden, volkomen over-
tuigd te wezen, dat *Zeeland* het Regt tot
het oprigten eener Hoogefchoole toekwam.
Zy gehoorzaamden, hoewel met betuiging
van leedwezen, en zagen het Staatsbe-
sluit aan, dat in het Verzoek der Uit-
voerderen des Laatste wils van wylen
Mr. PIETER MOGGE, tot het oprig-
ten

ten eener Academie binnen *Zierikzee*, niet LXXXIX, kon getreden worden (*).

BOEK.

De Menschlievenheid, die beminnellyke —
 Hoofdtrek der *Nederlanderen*, vondt dit 1767.
 Jaar gelegenheid, om zich, in 't oog van Oprigting
 geheel *Europa*, voorbeeldig te doen uit- der Maat-
 schitteren, door het opregten eener Maat- schappy
 schappye, welker wedergade nergens werd tot behou-
 aangetroffen; *De Maatschappy tot Behou- denis der*
denis der Drenkelingen. Zeker is het, dat Drenke-
 in een Land zo vol waters als het onze, lingen,
 en van zo veel scheepvaards, 's Jaarlyks
 eene menigte Menschen in 't water ver-
 drinkt, en het gaat niet min vast, dat de
 meesten dier ongelukkigen, by gebrek ee-
 ner goede behandelinge, naa dat zy uit het
 water gehaald zyn, omkomen. De On-
 dervinding, hadt reeds veele Lesfen tot
 eene betere behandeling opgegeeven, en
 'er verbaazende Voorbeelden van getoond.
 Dit bewoog eenige edelmoedige Menschen-
 vrienden, om, by de bekendmaaking der
 beste Red- en Hulpmiddelen, den prikkel
 eener Eerbelooning en Schadeloosstelling
 van de gemaakte kosten te voegen. De
 eerste Aanleggers en Bestuurders dier Maat-
 schap.

(*) *Not. van Zeel.* 26 en 29 Oct. 1767. en By-
 lagen bl. 1. Zie alle deeze Stukken in de *N. Ne-*
derl. Jaarb. 1768. bl. 918—1093. Men vindt ze
 by een, en ten voordeele van *Zeeland* aangedron-
 gen, in een Stuk getyteld *Betoog van Zeelands*
Regt tot het stigten eener Hoogeschools briefswyze
voorgedraagen, door PIETER PAULUS, te *Ley-*
den by P. V. D. EYK en D. VYGH 1775.

LXXXIX. schappye, wier Naamen eene dankbaare
BOEK. vereeuwiging verdienen, waren CLAUDE

— NOORTWYCK, JACOB DE CLERQ,

1767. JEAN SCIPION VERNEDE, *Leeraar
in de Walsche Gemeente te Amsterdam*, GYS-
BERT ANTWERPEN VERBRUGGE
VAN FREYHOFF, PIETER MEYER,
JOAN GOLL. VAN FRANKENSTEIN,
CORNELIS VOLLENHOVEN, COR-
NELIUS VAN ENGELLEN, JOH. ALB.
SCHLOSSER, *M.D. Lid der Kon. Maat-
schappye te Londen* en JOANNES LU-
BLINK *de Jonge*.

Het eerste berigt van dit menschlievend
Plan zag de Landzaat met verrukking, in
een Weeklyks Zedefchrift, onder den Ty-
tel van den *Philosofoph* uitgegeeven, en door
een der Bestuurderen, VAN ENGELLEN,
naderhand voor zyn Werk erkend. In dit
Vertoog werd voor allen, die met dugtige
bewyzen, konden aantoonen, een Mensch
of Kind, 't welk, zonder eenige Bewee-
ging of tekenen van Leeven, uit het water
was gehaald, weder tot zich zelven gebragt
te hebben, een Gouden Penning beloofd
met den Naam des Redders op den kant,
en zou zich deeze uitbieding over de Ze-
ven vereenigde Gewesten uitstrekken; ook
kon de Redder, zulks liever verkiezende,
zes Dukaaten ontvangen. — Een daar-
by geroepen Genees- of Heelmeeſter kon,
ingevallē hy niet ryklyk voor tyd en aan-
gewende zorgen mogt beloond zyn, de
Rekening by de Maatschappye inleveren. —
En, by aldien 'er, in een Herberg of Huis,
ec-

eenige Onkosten mogten gedaan zyn, zou- LXXIX.
den dezelve, mits niet meer dan vier Du- B O E K.
kaaten beloopende, boven de Eerbeloo-
ning, door de Maatschappy betaald wor-
den, 't zy de Verdrunkene gered ware, 1767.
of niet, wanneer men behoorelyk bewees,
dat die Onkosten alleen ten nutte van den
Drenkeling gemaakt waren.

Ter geruststellinge van een ieder, dat
de Belooning wel betaald en de verdere be-
loften wel nagekomen zouden worden ver-
zekerde de Schryver van den *Philosooph*,
een Papier in handen te hebben, waar op
reeds eenige Duizenden, tot dit liefderyk
Oogmerk waren ingeschreeven, daar by
voegende; „ Meer zou ik in de daad
„ vreezen, dat men, in wecrwil van onze
„ welmeenende poogingen, nog al met
„ geen genoegzaamen yver handen aan 't
„ werk mogt slaan; meer zou ik vreezen,
„ dat men ons niet genoeg, dan dat men
„ ons te veel Premien kwame afvraagen:
„ want wanneer het gevolg van ons Plan
„ aan onzen hartlyken wensch beantwoordt,
„ en men dus hoopen kan, (zodanig im-
„ mers is de aart eener blymoedige Lief-
„ de,) dat 'er meer Gelds zal noodig
„ zyn, zo vlei ik my met eene volmaakte
„ gerustheid, dat 'er onder de *Christenen*
„ en *Nederlanders*, eene menigte welge-
„ plaatste Harten zullen gevonden wor-
„ den, waar in eene genoegzaame Edel-
„ moedigheid en Menschliefdie gloeit om
„ een gering, een zeer gering gedeelte
„ slegts van hunnen overvloed te willen

LXXXIX. „ besteeden om het Leeven hunner Mede-
 BOEK. „ menschen, hunner Landgenooten, hun-
 „ ner Broederen, te behouden. En, in
 1767. „ dit geval, 't welk wy nogmaal wen-
 „ sichen, dat gebeuren mag, zullen wy
 „ onze Maatschappy verder uitsprekken,
 „ en in tyds nadere Schikkingen beraa-
 „ men (*).”

Door Hoog
 Gezag on-
 dersteund,
 en elders
 gevolgd.

Op den eigen naamiddag van den vier-
 en- twintigsten van Oogstmaand, dat dit
 Vertoog voormiddags, het licht zag, gaf
 de Redding van een braaf Man te *Amster-*
dam den Bestuurderen reeds gelegenheid
 om de eerste Eerbelooning met hartlyk ge-
 noegen uit te deelen (†). — Men be-
 greep, ondertusschen, dat deeze Bekend-
 maaking in een Weekblad, 't welk alleen
 door lieden van Smaak geleezen werd, niet
 genoegzaam was om deeze zaak de noodi-
 ge algemeene bekendheid by te zetten; en
 kende teffens het heerschend begrip in
 ons Land, dat het, wanneer een Dren-
 keling uit het water gehaald, geene te-
 kens van Leeven gaf, het niemand vry
 stondt, den zelven in huis te neemen,
 en zelfs niet aan te raaken, dan alleen
 om hem aan den wal, met 't hoofd bo-
 ven 't water op te hangen, en dat de
 Drenkeling, in dier voege éénmaal vastge-
 maakt, van niemand dan door daar toe ge-
 magtigde Persoonen mogt los gemaakt wor-
 den.

(*) *De Philosoph*, II Deel, bl. 265:
 (†) *De Philosoph*, ald. bl. 286.

den (*). Naardemaal dit vooroordeel, als LXXXIX.
 een der sterkste hinderpaalen van den goe- BOEK.
 den uitflag der Onderneeminge, elk in 't ———
 oog liep, beslooten de Bestuurders, naa 1767.
 des geraadpleegd te hebben met den Hoofd-
 schout der Stad *Amsterdam* J. SWEERS,
 dat verkeerd begrip te keer te gaan, door
 eene Bekendmaaking te laten drukken,
 waar in het Ontwerp, de Bedingen, en
 Schikkingen in het redden der Drenkelin-
 gen vervat waren, en tot kennis van 't alge-
 meen gebracht werden. Deeze Bekendmaa-
 king werd wel ras het geheele Land door
 verspreid. De Regeeringen der Steden wrog-
 ten hier in mede; en 't leed niet lang, of
 meer dan zes duizend Afdrukken, waren
 in handen. In alle *Nederlandsche* Gewes-
 ten, in alle Steden, bevlytigden zich de
 Overheden om dit Menschlievend Werk te
 ondersteunen, en toonde men in eenige zó
 veel genoeg te neemen in deeze Inrig-
 ting, dat van Stadswegen, boven de uit-
 geloofde Eerbelooning, eene aanzienlyke
 Gifte werd toegezegd, en ook ten opzigte
 van de kosten zorge gedraagen (†). Voorts
 stelden de Bestuurders der Maatschappye,
 hoogst

(*) De Baljuw van *Amstelland* hadt, in Louw-
 maand deezes Jaars, een Berigt ter weeringe van
 dit vooroordeel laten aanplakken, en daar by een-
 ne Onderrigting hoe met de Drenkelingen tot der-
 zelve herstel te handelen. *De Philosoph* II Deel,
 bl. 284.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1769. bl. 237. 361—
 372.

LXXXIX. hoogst verheugd en dankbaar over de be-
 BOEK. gunstigende medewerking der Overheden,
 — middelen voor en te werk om die Stigting
 1767. bestendig en van duur te doen zyn (*).

Het nut deezer Inrigtinge bleef niet be-
 paald by ons Land, 't welk op derzelver
 eerste Uitvinding en Invoer roem mag
 draagen; maar, gelyk ze de toejuiching
 ontving van 't geheel beschaafd *Europa*,
 zo diende ze ten voorbeelde van verscheide
 Maatschappyyen op dergelyk een voet aan-
 gevangen, die éénpaarig aan de Oorsprong-
 lyke, de welverdiende Eer toekennen van
 haar opgewekt te hebben, om ook, waar 't
 mogelyk, verborge Leevensvonkjes aan te
 blaazen (†).

Lastont-
 heffingen
 aan eenige
 door een
 zwaar
 Onweer
 getroffen
 Dorpen in
 de Meyery
 geschon-
 ken.

De Ingezetenen van verscheide Dorpen
 in de Meyerye van 's *Hertogenbosch* vonden
 zich in groote verlegenheid en behoefte ge-
 dompeld, door een Onweer, 't welk, met
 een alles overstroomenden Stortregen,
 schriklyken Hagelslag, en geweldigen Storm-
 wind vergezeld, op den twintigsten van
 Hooimaand nederviel. Behalven de onge-
 lukken daarby aan Menschen en Beesten
 overgekomen, waren 'er eenige Huizen en
 Schuuren geheel, andere gedeeltlyk inge-
 stort,

(*) *Historie en Gedenkschriften van de Maatschappy tot Redding der Drenkelingen*,

(†) Men vindt dit kortlyk by een getrokken in
 de *Salen van de Historie der Maatschappy tot Red-
 ding der Drenkelingen*, door JOANNES LUBLINK
 de Jonge. In de *Verh. der Holl. Maatschappy te
 Haarlem*, XVII D. II St. bl. 35. der Berigten,

stort, of zwaar beschadigd; de hoop van LXXXIX.
den Landman, die een ryken oogst van BOEK.
Rogge, byna ryp, verwagte, verdween ———
eensklaps; andere Veldvrugten, als Boek- 1767.
weit, Erten, en Boonen, waren geheel,
Haver en Gerst meerendeel, weg; buiten
de Vrugtboomen by één Dorp vyf honderd
Eiken en andere Boomen, uit den grond
gerukt; de beëdigde schade deezer Dor-
pelingen beliep ruim 222062 Guldens.
De Regenten vervoegden zich, in deezen
deerniswaardigen toestand, by hunne Hoog
Mogenden om eene Milde Gifte of Vry-
dom van 's Lands lasten voor eenige Jaa-
ren. Hun klaagstem werd verhoord, zy
verwierven deels Ontslag van Verpondin-
gen, Beden en Gemeene Middelen, deels
vrywillige Giften, naar de opgegeevene
schaden uitgerekte, tot herstel der Gebou-
wen, en geschikt om onder de meest be-
hoefstigen uitgedeeld te worden (*).

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1768. bl. 180.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

NEGENTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

- XC. **WILLEM DE V** geeft kennis van zyn
BOEK. *beoogd Huwelyk met FREDERICA SOPHIA WILHELMINA. Goedkeuring van hun Hoog Mogenden en van de byzondere Gewesten. Lyfrenten door Staaten van Holland voor haare Koninglyke Hoogheid bestemd. Ondertrouw. Voltrekking des Huwelyks. 't Vorstlyk Paar onder den weg begroet. Op het Huis de Oranjezaal ingehaald en geluk gewenscht. Intreede in 's Gravenhaage. Openbaare Vreugdebetooningen deswegen in den Lande. Gedenkenningen deezer Gebeurtenisse. 't Vorstlyk Paar te Haarlem begroet. Reis door Hollands Noordlyk Gedeele. Water vermaak het Hooge Gezelschap op de Texelsche Reede aangedaan. In Amsterdam ingehaald. Vreugdeblyken. De Prins*

Prins neemt zitting in de Admiraliteit. Zeil-
 party op het Y. Als Opperbewindhebber der
 Oost- en West-Indische Maatschappyyen ont-
 vangen. Vermaaken het Vorstlyk Paar
 aangedaan. Vertrek uit Amsterdam. FRE-
 DERIK DE GROOTE op 't Loo. Gouda
 door het Vorstlyk Paar en Prins HENDRIK
 van Pruissen bezogt. FREDERIK WIL-
 LEM den Prins van NASSAU WEIL-
 BURG geboren. Geschil tuschen Dord-
 recht en Gornichem over het Stapelregt.
 Twist te Monnikendam over de Magistraats-
 bestelling. Geschil tuschen de Vroedschap,
 Burgemeesteren en Schepenen van 's Graven-
 haage. Den Raadpensionaris van Zeeland
 de Plaatsbekleeding van Eersten Edelen ter
 Admiraliteit door Middelburg betwist. De
 Aanstelling van den Heer VAN DER PAR-
 RE dempt dit geschil. Vordering van zyne
 Hoogheid deswegen. Uitvinding der Teken-
 prentkunst van C. P. VAN AMSTEL J. C.
 Haare Koninglyke Hoogheid bevalt vaneen doo-
 den Prins. De Heerlykheid Montfoort aan den
 Prins van ORANJE afgeslaan. Bezending
 des Bassas van Tripoli by de Staaten. JAN
 HOP legt het Thesaurier-Generaalschap der
 Unie neder, en wordt hier in opgevolgd door
 PAULUS ADRIAANGILLES. De Raad-
 pensionaris PIETER STEYN vangt zyn
 vyfde vyfjaarigen dienst aan. 't Geschil we-
 gens de Wedde van FERDINAND VAN
 COLLEN, als Representant van zyne Hoog-
 heid by de West-Indische Maatschappy beslist.
 De Stadhouder maakt een einde aan de twee-
 dragt tuschen den Procureur Generaal van
 Geb-

XC.

BOEK.

XC. *Gelderland en de Magistraat der Stad Ny-*
 BOEK. *megen, wegens het Lyfftrafelyk Regtsgebied.*
 — *Aanzoek van Zeeland om verbetering in het*
Muntweezen. Het Zeeuwsche Genootschap
der Weetenschappen te Vlissingen opgericht.
Het Bataafsch Genootschap der Proefonder-
vindelyke Natuurkunde te Rotterdam, ondanks
de tegenpoogingen der Haarlemsche Maat-
schappye, tot stand gebragt. De Sterfte on-
der het Rundvee onsteekt met nieuw geweld.
Voorzorgen daar tegen in onderscheide Ge-
westen aangewend. Doorbraak in den Rhyn-
dyk, als mede in den Lingedyk. Bezorging
der Noodlydenden. Traage voortgang van
het werk der Rivieren. Overeenkomst met den
Koning van Pruysen tot herstel des Rhyn-
dyks. Dankzeggingen voor haare Koningly-
ke Hoogheid wegens de Herstelling van de
Kinderziekte. Voorbiddingen voor haar in
Zwangerheid. Zy verlost van eene Prinses.
Zyne Hoogheid oordeelt de Illuminatie in 's
Gravenhaage en Holland best agtergelaaten,
met aanpryzyng van Milddaadigheid aan den
Armen. Dit voorbeeld in de meeste Gewesten
gevolgd. Doopplegtigheid van FREDERI-
CA LOUISA WILHELMINA. Pille-
gisten en Geschenken in de Kraamkamer.
Den Prins van NASSAU WEILBURG
eene Dogter, gebooren en een Zoon ontsterven.
Een Maroccaansche Afgezant verzekert den
Staat van de vreedzaame Gevoelens zyns Kei-
zers. Handelgeschil met den Keurvorst van
de Paltz. Staaten van Holland slaan voor,
den Handel met diens Staaten voor zes wee-
ken op te schorten. Hunne Hoog Mogenden
 be-

besluiten hiertoe. 't Geschil bygelegd. De XC.
 Staat gerustgesteld, wegens de Russische BOEK.
 Vloot in de Middellandsche Zee. Geschil
 tuschen de Bewindhebberen der West-Indi-
 sche Maatschappye te Amsterdam en de
 Hoofddeelgenooten in Zeeland, over de
 Vaard op Essequebo en Demerary. Staaten
 van Holland dryven dit stuk hoog. Staaten
 van Zeeland kanten 'er zich tegen. Gevoe-
 lens der onderscheidene Gewesten op dit stuk.
 Men stelt voor den Stadhouder tot Scheids-
 man te verzoeken. Op welk een voet Holland
 hier in bewilligt. Hoe Zeeland dit toestemt.
 Zyne Hoogheid neemt op zich Scheidsman te
 weezen. Uitspraak. Nadere schikkingen
 hier op gemaakt. Bezending uit hun Hoog
 Mogenden en den Raad van Staaten na Zee-
 land. De Grietslieden en Magistraaten in
 Friesland gemagtigd om hunne Procureur
 Fiscaals af te zetten. Poogingen tot het be-
 teugelen der Drukpersse. Ontworpen Pla-
 kaat tegen Godslasteryke Boeken en Geschrif-
 ten. Daar tegen ingelverde Verzoekschrif-
 ten der Boekhandelaaren doen het agter bly-
 ven. Het Steedje Bronkhorst brandt ge-
 deeltlyk af. Inbreuken in de Rhyu- Yssel-
 en Betuwedyken in het Naajaar van
 MDCCLXX. Watervloeden in 't Voorjaar
 van MDCCLXXI in Gelderland. Onder-
 stand aan de Behoeftigen. Holland met
 Waterwee gedreigd. Verdre gevreesde en on-
 dervondene Waterelenden. Ruime Inzame-
 lingen in Holland ten behoeve der verarmde
 Gelderschen. Mindere Wateronheilen deezes
 Jaars. Schaarsheid en Duurte. Vrees

XC. voor Pestziekte, en voorzorgen daar tegen.
 BOEK. *De Verzameling van* BERNARD SIEGFRIED ALBINUS *door de Bezorgers der Leydsche Hoogeschoole gekogt. HERMANUS NOORDKERK gedagt. ANDRIES GEORGE ECKHART krygt Octroy voor zyn uitgevonden Waterscheprad. Bepaalingen den Zuikerhandel betreffende. Vruchtlooze aandrang van Holland op de verbetering van het Zeewezen.*

1767. **M**en hadt geenzins nagelaaten in de
 WILLEM Begroetingen van den Stadhouder, by zy-
 DE V GEE ne Meerderjaarigheid en het aanvaarden
 kennis van der hoogaanzienlyke Staats- en Krygs-
 zyn be- Ampten, de wenschen uit te boezemen,
 oogd Hu- dat eerlang eene Egtverbintenis zyn Ge-
 welyk. luk mogt voltöoijen. De vervulling dier
 wenschen aanschouwde het tegenwoordig
 Jaar. Het voorwerp van 's Prinsfen keu-
 ze was Mevrouw de Prinsesse FREDERICA SOPHIA WILHELMINA van
Pruisfen, éénige Zuster van zyne Hoog-
 heid, den Prins van *Pruisfen*, Nigt van
 Koning FREDERIK DEN GROOTEN.
 's Erfstadhouders Geheimraad en Request-
 meester de Baron DE LARREY, aan wien
 hy het vraagen des Huwelyks aanbevolen
 hadt, daar in gelukkig geslaagd zynde gaf
 zyne Hoogheid van deeze eenpaarige Toe-
 stemming der Koninglyke Familie kennis
 aan hunne Hoog Mogenden, en de Staaten
 der byzondere Gewesten; in den Bekend-
 maz-

maakings Brief betuigende „ dat gelyk XC.
 „ de alleszins voordeelige gesteldheid van BOEK.
 „ eene Vorstinne, uit een der magtigste
 „ Huizen van *Europa*, met de uitneemend- 1767.
 „ ste hoedanigheden begaafd, en met Hem
 „ van een en denzelfden Godsdienst bely-
 „ denis doende, de vaste waarborgen wa-
 „ ren, die Zyn geluk in deeze Egtveree-
 „ niging, zouden verzekeren; zo durfde
 „ Hy zich ook vleijen, dat deeze Zyne
 „ Verbintenis, uit hoofde van eene ge-
 „ paste overeenkomst met de belangen van
 „ den Staat, hun Hoog Mogenden niet
 „ onaangenaam zou weezen; en hoogst-
 „ derzelver goedkeurende toestemming
 „ wegdraagen.”

Van deeze gaven zy blyk in vyf Brie- Goedkeu-
 ven, ingerigt om niet alleen den Erfstad- ring van
 houder voor de Bekendmaaking te bedan- 't zelve.
 ken; maar ook den Koning, de Koningin-
 ne, de Prinses Douariere en de Prinsesse
 van *Pruisen*, wegens deeze Huwelyks-
 verbintenis, geluk te wenschen. Zy be-
 tuigen onder anderen, in den Brief aan zy-
 ne *Pruisfische* Majesteit, „ dit Huwelyk
 „ niet alleen aan te zien als eene Zaak,
 „ die het hoogste genoegen moest geeven;
 „ aan den Prins, Hun zo dierbaar, en aan
 „ wiens Huis Zy zo groote verplichtingen
 „ hadden; maar ook als een Band van die
 „ Vriendschap; welken Zy zich vleiden
 „ dat daar door onverbreekelyk zou ge-
 „ maakt worden, tuschen zyne Koning-
 „ lyke Majesteit en Hunnen Staat.” —
 De Afgezanten van vreemde Mogenhe-
 XXIV. DEEL. H den;

XC. den, in 's *Gravenhaage* hun verblyf houdende, kreegen allen van Staatswegen kennis van dit beraamde Huwelyk; en de
 BOEK. —————
 1767. Dienaars van den Staat buiten 's Lands by eenen Brieve des kundfchap, met last om 'er, daar 't behoorde, bekendmaaking van te doen. ——— De Heer VERELST, Afgezant van deezen Staat aan 't Hof van *Pruisfen*, ontving, by de overgave der Brieven, de hartlykste betuigingen van deelneemend genoeg en der Vorstlyke Familie, waar mede de Brieven in antwoord geschreeven overeenstemden. De Brieven der onderscheide Gewesten aan zyne Hoogheid ademden niets dan gelukwensching en goedkeuring.

Lyfrente
 door *Holland* voor
 haare K.
 Hoogheid
 bestemd.

Tot meer dan genoegsbetoon met woorden, en hartlyk gelukwenschen, kwamen eerlang Staaten van *Holland*. By hun was in overweeginge genomen, om, ten blyk van hun volkomen goedkeuring, voor ééns, zyne Hoogheid eene aanzienlyke somme te vereeren; doch onderrigt hoe het den Stadhouder aangenaamer zou weezen, dat men een Jaar of Lyfrente, ten behoeve van haare Koninglyke Hoogheid bepaalde, beslooten zy, eene Jaarrente van twintig duizend Guldens, in een gouden Doos, ter waarde van achttien honderd Guldens, deezer Vorstinne aan te bieden; gelyk by haare aankomst in de Hofplaats, en de gelukwensching, met veel staatlykheids geschiedde (*).

De

(*) *Resol. van Holl.* 28 Oct. 3 Nov. 1767.

De Ondertrouw van het Doorlugtig Paar xc.
 werd, den zeven- en- twintigsten van BOEK.
 Hooimaand, op 't Lustslot *Charlottenburg* —
 voltrokken. Het behaagde den Koning die 1767.
 Plegtigheid zelve te verrigten. Het Hof Onder-
 was op 't feeststaatlykst uitgedoscht: De trouw.
 Prinsfen en Prinsesfen van 't Koninglyk
 Huis bevonden zich in een byzonder ver-
 trek. In een ander, naast het zelve, waren de
 Baron DE LARREY, de Heer VERELST
 en eene menigte zo van Staats- en Buiten-
 landsche-Ministers, als van verdere Per-
 soonen van den eersten Rang. Zyne Maje-
 steit hadt den Heer VERELST genoodigd
 om de Plegtigheid by te woenen, en deedt,
 in 't vertrek der Koninglyke Familie geko-
 men, eene korte aanspraak, ontving ver-
 volgens van de Prinses-Bruid haar Ring,
 ryklyk met Gesteenten omzet, voor den
 Prins haaren aanstaanden Egtgenoot, en
 van den Baron DE LARREY, dien van
 zyne Hoogheid. Hy verwisfelde die beide
 Ringen stak dien van den Prins-Bruidegom
 aan den vinger van haare Koninglyke Hoog-
 heid, en stelde dien van de Prinsesse den
 Heere DE LARREY in handen. De
 Koning wenschte, dat verrigt hebbende,
 onder eene tedere omhelzing, zyne Nigte
 geluk, en werd daar in gevolgd door de
 Koninglyke Familie, en alle de aanwezende
 Staatsdienaaren. De Heer DE LARREY
 boodt het Afbeeldzel van zyne Hoogheid,
 ryklyk met brillanten omzet, der Vorstly-
 ke Bruid aan, die hem het Haare, desge-
 lyks met brillanten verrykt, voor den

xc. Prins, haaren Bruidegom, overhandig-
BOEK.de.

— Het Vorstlyk 's *Gravenhaage* ontving,
1767. onder veel Eer- en Vreugdbetoonen, den
Voltrek- Erfstadhouder, toen hy, vóór zyn vertrek
king des na *Pruisen*, eene keer derwaards deedt.
Huwelyks. Naa het tekenen der Huwelyks Voorwaar-
den, door de hier toe Gevolmagtigden,
ving zyn Hoogheid de Reis aan, en kwam
den eersten van Wynmaand te *Potsdam*,
waar de Koning hem met alle blyken van
genegenheid ontving; deeze genoot hy ook
te *Berlyn*, werwaards hy zich met het Hof
begaf, en zyne Majesteit, daags voor den
Trouwdag, de hand zyner Nigte in die
van haaren Prinslyken Bruidegom lag. —
Staatlyk en luisterryk, was het geheele
Hof, by de Huwelyks Inzegening, op den
vierden van Wynmaand, verrigt door den
Heer sack, Opper-Consistoriaal Raad
en eersten Hofprediker van zyne Majesteit.
Zyne taal drukte de hooge gevoelens uit,
die hy koesterde van eene Prinses, door
hem „*Pruisens* schoonste Kleinood” ge-
heeten, als mede van den Vorstlyken Brui-
degom, „*Oranjes* schoonste Bloed” ge-
noemd: van zyne lippen vloeyden de hart-
lykste zegebeden over het Doorlugtig
Paar. — Onder het verwisfelen der Rin-
gen werden, ter aankundiging twaalf Stuk-
ken Kanon in de Tuin van 't Koninglyk slot
geplaatst, drie keeren afgebrand: waar op
de Koning, de Koninglyke Familie, en alle
Perfoonen van Rang by de Plegtigheid te-
genwoordig, hunne Gelukwenschingen uit-
stort-

stortten. Een prachtige Maaltyd, gevolgd van den gebruiklyken Fakkeldans, besloot den Trouwdag van het Vorstlyk Paar, door hunne Majesteiten, de Prinsfen en Prinsessen na 't Huwelyks bedde geleid.

xc.

BOEK.

1767.

't Vorstlyk Paar onder den weg begroet.

De weinige dagen, die de jonggetrouwdeden te *Berlyn* doorbragten werden in verlustigingen en vreugdebedryven gesleeten. Teder was het afscheid. De Prins van *Pruisen*, en de geheele Vorstlyke *Brunswyksche* Familie, deedt hun uitgeleide tot het Lustslot *Vechelde*. De Graaf VAN WASSENAAR OBDAM ontving het hooge Paar op het Huis *Twikkelo*, waar de Hertog van *BRUNSWYK*, uit 's *Gravenhaage* na 't *Loo* getrokken, om hunne Hoogheden te verwelkomen, hun op het aange naamst verraste. Te *Deventer* was alles in gereedheid gebragt om den Stadhouder, met zyne Egtgenoote, in te haalen, te begroeten, en op de reis na 't *Loo* ververschingen aan te bieden. Dit Lusthuis, fraay verlicht ontving de nieuw Getrouwdeden, die 'er tot den negen- en twintigsten van Wynmaand vertoefden. De Steden *Utrecht*, *Woerden* en *Leyden*, op den weg na 's *Gravenhaage* doorgetrokken, zогten elkander in Eer- en Vreugdbetooningen de loef af te steeken, en waren deeze niet minder dan in Lentemaand des voorgaanden Jaars.

De Hertog van *Brunswyk* en de Prins van *Nassau Weilburg*, wagtten in 't Huis de *Oranje-Zaal*, de nieuw Getrouwdeden op, die 'er den dertigsten van Wynmaand aankwamen. Van den volgenden dag af, tot den

Op de Oranje-Zaal ingehaald en gelukgewenscht.

xc. zeveden van Slagtmaand, waren de hoo-
 BOEK. ge Staatsvergaderingen, en de laagere, die
 — in 's *Gravenhaage* vergaderen, als mede de
 1767. Gezanten der vreemde Mogenheden, de
 Magiftraat der Hofplaatze, en de Kerkly-
 ken, bezig om het Vorstlyk Paar te be-
 groeten en 's Hemels Zegen toe te bidden.
 Alles haakte intusfchen na den negenden
 dier Maand, beftemd ter staatlyke Intrede
 van hunne Hoogheden, om welke grootsch
 en luifterryk te maaken alles zich vereenigd
 en men een toefstel vervaardigd hadt van Ee-
 repoorten, die, in fraayheid van Vinding en
 fchoonheid van Schilderwerk, voor geene
 immer hier te Lande vertoond behoeften
 te wyken.

Intrede
 in 's *Gra-*
venhaage.

Het losbranden van één- en- twintig
 Stukken Gefchuts kondigde den Dag der
 Intrede den Ingezetenen der Hofplaats
 aan. Het Krygsvolk en de Schuttery ver-
 zamelde vroegtyds op de bepaalde plaat-
 zen, om den Vorstlyken Trein van de
Oranje-Zaal, na het Stadhouderlyk Kwar-
 tier te vergezellen; of onder den weg, in
 de voornaamfte Straaten, te begroeten. Op
 den voortocht, uit Krygsvolk en Hofbedien-
 den te paard beftaande, volgden acht Koet-
 zen, ieder met zes paarden befpannen, de
 vyfde, waar in het Doorlugtig Paar zat,
 werd voorgedaan en gevolgd, door een
 onderscheiden floet van meer en min aan-
 zienlyke Hofbedienden, Lyfwagten, en
 de Trein door twee Esquadrons Guardes
 Dragonders beflooten. Deeze door de
 pragtige Eerepoort van de Magiftraat ver-
 vaar-

waardigd rydende , verwelkomde dezelve XC.
hunne Hoogheden, terwyl de in ryen ge- BOEK.
fchaarde Schuttery, onder het roeren der
trommen, hun begroette. Geduurende 1767.

dien optocht , onder den toevloed eener
ongelooflyk groote menigte aanschouweren
van heinde en ver gekomen, om dien by
te woonen , werd het kanon losgebrand,
en dit gebalder vervangen door 't gelui en
het speelen der klokken. -- Groot en kost-
baar waren de toebereidzelen om den Nagt,
op dien Dag volgende , door een gloed
van Kunstlicht , als in een dag te herfchep-
pen, en elkander voorby te ftreeven in ver-
lichte Schilderftukken en Opschriften tot
deeze heuchlyke Gebeurtenis betrekkelyk.
Een fterke wind, 's naamiddags ontftaan,
dreigde het genoeg, 't welk men zich
met grond van zo veel toefstels beloofde,
te zullen flooren; en kwam die floorenis
met de daad. Die wind aanhoudende,
bluschte de Verlichtingen van den Tooren
der groote Kerke, van de beide Eere Poor-
ten, van het gansche Muurwerk langs den
langen en korten *Vyverberg*, van het Ei-
landje in den Vyver, 't welk een heerlyke
achtkante zaal vertoonde, van de Hotels
van den Hertog van *Brunswyk*, den Prinfe
van *Nasfau Weilburg*, en verfcheide buiten-
landsche Gezanten, en van de Huizen van
veele andere Lieden van Rang, die een
verrukkend gezigt zouden hebben opgele-
verd, zodanig uit, dat zeer weinig gedeel-
tens van dezelve eenig zweemzel vertoon-
den van de cierlykheid, welke de kunst

- xc. daar aan hadt meenen by te zetten. Men
 BOEK. besloot deeze grootendeels mislukte Illumi-
 ——— nationen, weinig dagen daar naa, te hervatten;
 1767. wanneer een gunstiger weer en wind toe-
 liet dat ze zich in voller luister konden
 vertoonen.

Openbaa-
 re Vreug-
 debetoo-
 ningen
 deswegen
 gehouden.
 Gedenk-
 penning-
 en.

- De openbaare Vreugdebedryven, waar
 mede de Regeeringen en Ingezetenen van
 de Vereenigde Gewesten hunne blydschap
 over deeze hooge Egtverbintenisfe, zo op
 den dag der Voltrekkinge als op dien der
 Intrede van hunne Hoogheden in 's *Gravenhaage* betoond hebben, op te haalen
 loopt buiten ons plan: wy maaken ons aan
 geene grootspraak schuldig met te vermelden,
 dat 'er geen Dorp geweest is, of
 men vierde den Dag op welken WILLEM
 van *Oranje* zich aan WILHELMINA van
Pruisfen verbondt. — Ook is dezelve
 vereeuwigd door Gouden en Zilveren Ge-
 denkpenningen, van onderscheide Maakers,
 die in keurigheid van werk en gepastheid
 van zinnebeelden, met elkander om den
 voorrang dingen (*).
1768. Een gouden Gedenkpenning op dit Hu-
 welyk werd, in 't volgend Jaar, door den
 Erfstadhouder, aan den Baljuw en Burge-
 meesteren van 's *Gravenhaage*, onder 't ont-
 haal op een pragtigen Maaltyd uitgedeeld:
 en vervolgens aan de andere Heeren der
 Regeeringe van de Hofplaats ter handge-
 steld; en werd een Zilveren, op den zelf-
 den

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1767. bl. 1273—1300.
 1331—1350.

den stempel geslaagen, niet alleen aan de xc.
 Officieren, der Schutterye, maar ook aan BOEK.
 alle Schutters en Brandmeesteren geschon-
 ken (*). — Een en ander Speelreijse van 1768.
 hunne Hoogheden maakten dit Jaar ge-
 denkwaardig. De Dagpapieren en byzon-
 dere Beschryvingen van het daar by voor-
 gevallene in eenige Steden en Plaatzen,
 draagen getuigenis van de Eer en Vreugd-
 betooningen, het hooge Reisgezelschap
 aangedaan, wy mogen niet meer doen dan
 het voornaamste aanstippen.

Haarlem, werwaards de Bloeityd der 't Vorstlyk
 Hyacinthen 's Jaarlyks eene menigte van Paar te
 Menschen lokt, om 't oog te onthaalen op *Haarlem*
 een Bloemgezicht nergens in die uitgestrekt- begroet.
 heid, juistheid en fraayheid aan te tressen,
 't welk zich ruim ter helfte van Grasmaand
 doorgaans in volle heerlykheid vertoont,
 mogt het Doorlugtig Paar, op den zes-
 en- twintigsten dier Maand, eerst in de
 Bloemisteryen der voornaamste Bloemisten,
 en vervolgens in haare muuren ontvangen.
 Buiten de Stad van wegen de Regeering
 door Burgemeesteren begroet, bezagen
 zy die prachtige vertooning der wederont-
 luikende Natuur: en reeden met hun Ge-
 volg, in vier koetzen met zes paarden be-
 spannen, door Dragonders begeleid, ter Stad
 in, door de in de wapenen geschaarde Bur-
 gery, ontvingen ten Huize van den Burge-
 meester MATTHEUS WILLEM VAN
 VAL-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1768. bl. 324.

XC. VALKENBURG, waar een ontbyt hun
 BOEK. wagtte, de Begroetingen der Regeeringe,
 — der Officieren van de Burgery, en der Predi-
 1768. kanten van de *Nederduitsche* en *Walsche*
 Gemeentens. De eerste Drukken van
 LAURENS KOSTER, op welke die
 Stad, met zo veel regts, roem draagt,
 vertoonde men aan hunne Hoogheden.
 Het heerlyk Orgel in de Groote Kerk liet
 zich, terwyl zy deeze bezagen, door een
 kunstryke hand geroerd, hooren. Gelyk
 het Kanon van de Wallen gelost en het
 Klokkenspel de aankomst aangeduid hadt,
 herhaalde men dit beide, toen het Reis-
 gezelschap, met twee binnen trekjachten,
 na 's *Gravenhaage* te rug keerde.

Reis door
Hollands
 Noordlyk
 Gedeele.

Een uitgestrekter Speelreisje, in 't laatst
 van Bloei- en 't begin van Zomermaand,
 door 't Vorstlyk Paar gedaan, verschaftte
 eenige Steden en Plaatzten gelegenheid om
 't zelve, elk op zyne wyze, te vereeren. —
Wasfenaar, *Katwyk* en *Noordwyk* mogten
 eerst dit Bezoek genieten; *Overveen*, op de
 Lustplaats van den *Amsterdamschen* Burge-
 meester GUALTERUS PETRUS BOU-
 DAAN, hunne Hoogheden ten Middag-
 maal onthaalen, en *Beekestein*, in 't verruk-
 lyk schoon Kwartier van *Velzen*, den Heer
 JACOB BOREEL JANSZ., Raad en
 Advocaat Fiscaal in 't Collegie ter Admi-
 raliteit van *Amsterdam* toebehoorende, hun-
 ne Hoogheden ten nagtverblyve dienen. —
Alkmaar had zich gereed gemaakt om, op
 de plegtigste wyze, het hooge Gezelschap
 te ontvangen. Onder 't losbranden des
 Ge-

Gefchuts, door de gewapende Burgery bin-
 nen gereeden, en op 't Stadhuis begeleid, xc.
 begroette de Hoofd Officier RUTGERUS BOEK.
 PALUDANUS hunne Hoogheden; en 1768.
 werd daar in gevolgd, door de Officiëren
 van het daarliggend Krygsvolk, als mede
 door de *Gereformeerde* en *Lutherfche* Predi-
 kanten, ook hadden de Officiërs der Burge-
 rye gehoor.

Te *Alkmaar* ftaatlyk uitgeleid zette het
 Reisgezelfchap de reis voort na *Hollands*
 Noordlykften Uithoek, de *Helder*, om op
 de *Texelfche* Reede, een Watervermaak te
 neemen, 't geen van wegens de zonder-
 lingheid eene eenigzins breeder befchry-
 ving vordert. De Batteryen, by *Kykduin*
 en op 't Strand geplaatst, begroetten met
 Eerfchooten het Vorstlyk Paar, verge-
 zeld van den Hertog van *Brunfwyk*, en
 een maatig gevolg van Hofftoet. Vyf
 Oorlogfchepen, waar over de Vice Admi-
 raal ROEMER VLACQ het gezag voer-
 de, lagen op de Reede, benevens zeven
 Admiraliteits Jachten. Zo ras hunne Hoog-
 heden op een dier Jachten kwamen, woei
 de Vlag van den Admiraal Generaal van 't
 zelve; de Oorlogfchepen begroetten deeze
 met één- en- twintig fchooten, met twee-
 en- twintig fchooten van de Battery by
 het Jacht bedankt. Als in een oogenblik
 waaiden van alle de Oorlogfchepen te ge-
 lyk de Vlaggen van alle bekende Volken:
 welk vreemd, doch aartig gezig tot zonne-
 ondergang duurde, wanneer die flodderen-
 de Vlaggen, zo fpoedig als ze ontrold wa-
 ren,

Waterver-
 maak op
 de Reede
 van *Texel*,
 het hooge
 Gezel-
 fchap aan-
 gedaan.

XC. ren, weder werden ingehaald. Alles was
 BOEK. in gereedheid om de Schepen in den avond
 — op 't heerlykst te verlichten; doch, ter
 1768. oorzaak van den sterken wind, werd men
 te raade dit agterwege te laten. — De
 Vice Admiraal 's avonds bevel gekree-
 gen hebbende van 's anderen daags 't Ge-
 zelschap na *Texel* te brengen, vervoegde
 zich in den vroegen morgenstond na 't
 Jacht, waar in de Hertog van *Brunswyk*
 overnacht hadt, en werd, kort daar op het
 Jacht, 't geen ten Nagtverblyf van hunne
 Hoogheden diende, by het Admiraal Schip
de Phenix gebragt, zo dat zy ontwaakende
 zich reeds voor 't zelve bevonden. Aan
 boord getreeden waaide de Vlag des Admi-
 raal Generaals van 't zelve, alle de Sche-
 pen deden een welkomst groete uit het
 geschut, en gingen met de Jachten onder
 Zeil. Onder het Ontbyt zag het hooge Ge-
 zelschap de Schepen verscheide verrigtin-
 gen doen, zo in 't zeilen, als in 't seinen,
 aan boord leggen, en jagtmaaken op een
 invallend Oorlogschip. Aan boord van Ca-
 pitain VAN REYNST hadt voor eenige
 weeken een Matroos zyn Makker een steek
 toegebragt, en zat deswegen gevangen.
 Men voerde den schuldigen na 't Admirali-
 teits-Schip, waar de Krygsraad, in welken
 zyne Hoogheid voorzat, hem ter Kielhaa-
 ling veroordeelde; doch bekwam hy, te
 deezer gelegenheid, uit monde van den
 Vorst, vergiffenis deezes misdryfs. Een
 Koopvaardyschip, verzuimd hebbende zyne
 behoorelyke Vlag te laten waaijen,
 werd

werd door een Kogel van het Admiraals-
 Schip daar toe genoodzaakt. Uit het zel-
 ve begaven zich hunne Hoogheden, den
Texelschen wal genaderd zynde, in het
 Jacht, om op dat Eiland de Battery, en ee-
 nige andere zaaken te bezigtigen. Van de-
 zelve brandde, by 't aan land stappen, het
 Geschut los, de Dorp Klokken luidden,
 de Schepen vlagden, de lugt weergalmd
 van vreugde geroep. Vreemd was het dat
 de verwelkoming, uit naam van Baljuw,
 Burgemeesteren en Schepenen deezes Ei-
 lands, in zeer welgepaste en schoone ver-
 zen geschiedde; doch die bevreemding
 verdwynt als men weet dat de Heer BAL-
 THAZAR HUIDECOPER Oudschepen
 van *Amsterdam*, Baljuw van *Texel*, die
 verzen vervaardigd en zyne Eilanders die
 heufche Groetenissen in den mond gelegd
 hadt (*).

Het Doorlugtig Gezelschap, wel vol-
 daan over dit alles, keerde na de Lust-
 plaats *Beekesfein* te rugge, om naa een Dag
 rustens, en het bywoonen van den openbaa-
 ren Godsdienst, in de Kerk te *Velzen*, op
 't woeligst tooneel, in 's Werelds Koop-
 stad, te verschynen. In deeze Stad repte
 elk de handen om tegen den dertigsten van
 Bloemaand in gereedheid te hebben wat
 kon dienen om hunne Hoogheden, by de
 hoogste Eere, het meeste Vermaak, geduu-
 ren-

xc.
 BOEK.
 1768.

*Amster-
 dam* maakt
 zich ge-
 reed om
 het Vorst-
 lyk Paar te
 ontvan-
 gen.

(*) Medegedeelde Berigten. *N. Nederl. Jaarb.*
 1768. bl. 395, 691.

XC. rende het verblyf daar ter Stede, aan te
 BOEK. doen. Het Stadshuis nooit tot zulk een
 — einde gebezigd, was, om, dit hooge Paar
 1768. te huisvesten, binnen weinig weeken, zo-
 danig veranderd, dat het in een ruim en
 aanzienlyk Hof hervormd scheen. — De
 meeste Kamers, tot de aanzienlykste Stads-
 vergaderplaatzen geschikt, werden tot ee-
 nig Hofflyk gebruik bestemd, en, naar
 eisch, met kostlyk Huisraad opgepronkt.
 De Hofftoet, die uit omtrent honderd Per-
 soonen bestaan zou, kon in 't Stadshuis niet
 wel geborgen worden, voor deezen be-
 schikte men andere voeglyke verblyfplaat-
 zen, naar den rang der Persoonen. De
 Heeren van den Geregte droegen, by
 tyds, zorge om, door heilzaame Waar-
 schuwingen, Schikkingen, en ongewoone
 Bepaalingen over 't gebruik der Straaten,
 alle wanorde, verdringing en ongelukken,
 als mede om de gevaarlyke gevolgen van
 onverhoedschen Brand te voorkomen. Des-
 gelyks beraamden de Collonellen de Orde
 aan welke zich de Schuttery, by de plegtig-
 ge Intrede, moest houden.

In *Amster-*
dam inge-
 baald.

Op den bestemden dag verliet het Vorst-
 lyk Paar, in den morgenstond, het aange-
 naam *Beekestein*, en vondt by het *Tolhek*
 op den *Haarlemmerweg* de Staatse koetzen
 gereed. Daar in overgetreeden, bereik-
 ten zy Stadsgrondgebied niet of het los-
 branden des Geschuts van de Wallen en het
 luiden der Klokken, gaf hier van kund-
 schap aan de Inwoonderen. Twee Secre-
 tarissen DANIEL HOOFT EN PIETER

CIPRIAAN TESTART verwelkomden XC.
hunne Hoogheden. Dit werd binnen de BOEK.
Stad by de Slagboom, aan 't begin van ———
den *Haarlemmerdyk* herhaald, door de twee 1768.
jongste Heeren Schepenen JOAN FREDERIK D'ORVILLE, ZACHARIAS HENRIK ALEWYN, den Pensionaris ENGELBERT FRANÇOIS VAN BERCKEL, en den Secretaris CORNELIS GRAAFLAND by monde van den Pensionaris VAN BERCKEL. Om deeze Begroeting, als mede die der Collonellen te dier plaatze te ontvangen, was zyne Hoogheid uit de Koets getreeden. Hier op volgde een tweede begroeting met het Geschut. Door de Burgery, ten getale van zes duizend en ruim drie honderd man, op 't best uitgedoscht, langs de *Haarlemmer* - en *Nieuwendyken*, tot aan het Stadhuis geschaard, kwam de staatlyke Trein, voor dat ten hunnen dienste geschikt verblyf. Ten derdemaale brandde men 't Geschut los; 't Gelui der Klokken werd door het Klokkenspel vervangen, en dit weder door een Choor Muzikanten, die met keteltrommen, en trompetten van het bordes der Stadswage een keurlyk Veldmuzyk lieten hooren. By het in leiden en op treden hief een ander Choor, op de groote Zaal, een trefelyk muzyk aan. In de Raadkamer verwelkomde de Hoofd-Officier IZAAK SWEERS, het Vorstlyk Paar uit naam des Magistraats. De Heeren van den Geregte en de Oudburgemeesters, voor zo verre zy geen Vroedschappen waren, vertrokken,
die

xc. die tot de Vroedschap behoorden vergader-
 BOEK. den, en verzogten gehoor; waar in de
 — Pensionaris VAN BERCKEL, van wegen
 1768. de Vroedschap, het verwelkomend woord
 voerde. Eene en andere Aanspraak beant-
 woordde zyne Hoogheid met betuigingen
 van zyne onwankelbaare gezindheid om de
 welvaard van deezen Staat, en van *Amster-*
dam in 't byzonder, naar zyn uiterste ver-
 mogen, te bevorderen. Vervolgens ver-
 leenden hunne Hoogheden gehoor aan het
 Collegie der Admiraliteit, aan de Bewind-
 hebberen der *Oost- en West-Indische* Maat-
 schappyyen; aan de Directeuren der Societeit
 van *Surinamen*; aan het gansche Lichaam
 der Kooplieden, verbeeld door eenigen daar
 toe uitgekoozene Heeren van de aanzien-
 lykste Koopkantoooren, met den Heere
 HENDRIK BIKKER aan 't hoofd; aan
 de Collonellen, aan het Collegie van den
Levantschen Handel, en eindelyk aan de
 Leden van den Gereformeerden *Nederduit-*
schen Kerkenraad, als mede aan die der *Wal-*
sche, Engelsche en *Remonstrantsche* Kerken.
 De Afgezonden der *Lutersche, Doopsge-*
zinde en Roomsche Gemeenten, benevens
 die der *Joodsche* Synagogen, werden, daar
 de tyd te verre verlopen was, tot een
 anderen dag uitgesteld, op welke zy zich
 ook van hunne eerbiedenis kweeten. Een
 gezelschap uit omtrent zeltig Persoonen be-
 staande woonde den Middagmaaltyd by;
 de groote Zaal schonk in den avond een
 allerschoonst Concert, waar zich de be-
 vallige Stemmen van een *Italiaanschen* Zan-
 ger

ger en twee *Italiaansche* Zangeressen tus- XC.
schen het geluid van veelerlei Speeltuigen BOEK.
lieten hooren.

Onder dit alles was het uur gekomen op 1768.
't welke alle Huizen van *Amsterdam*, op Vreugde
weinig minder dan dertig duizend geteld, blyken.
volgens eene Waarschuwing der Regeerin-
ge, moesten verlicht worden. De Open-
baare Gebouwen, en boven al het Stads-
huis, staaken in die algemeene Verlichting
met onverdoofbaaren glans uit; de Toor-
ren van dit grootsch Gebouw en de Voor-
gevel leverden een allerverrukkendst gezigt
op, een luisterryke Zon in 't midden van
duizenden van lichten flikkerende, maakte
eene vertooning die alle beschryving over-
trof. Hunne Hoogheden bezagen, met
een aanzienlyk Gevolg, vergezeld van
Heeren en Dames uit de Regeering, deeze
Verlichting, deels de Stad door ryden-
de, deels in Jachten vaarende, om, naar
de plaatslyke gelegenheid, alles op de
best mogelyke wyze te zien, en te deele-
den in de vreugd, die langs de krielende
Gragten en Straaten groot en klein ver-
vulde;

Den volgenden dag nam zyne Hoogheid, De Prins
als Admiraal Generaal, Zitting in het Colle- neemt
gie ter Admiraliteit, op 't staatlykst der- Zitting in
waards begeleid, ontvangen, en begroet de Admi-
met eene Aanspraak van den Voorzitter raliteit.
MARIUS ANTHONY CAREL VAN Zeilparty
VOERST TOT BORGEL. — op 't I.
Het
groot Jacht van de Admiraliteit met de
XXIV. DEEL. I twee

XC. twee Jachten der *Oost-Indische* Maatschap-
 BOEK. pye lagen gereed om een Zeiltogtje op 't *T*
 ————— te doen: op deezen verdeelden zich de
 1768. Heeren van de Admiraliteit, dien dag de
 Gastheeren van het hooge Gezelschap.
 De Standaard van de Admiraliteit werd op-
 geheesen op het groote Jacht, 't welk
 hunne Hoogheden voerde, en begroet door
 het Oorlogschip *de Triton*. De Koopvaar-
 dyschepen, op Stroom en in de Laag lig-
 gende, vuurden en vlagden om fryd. Het
 Koop-, Scheep- en Handelryk *Zaandam*
 was de bedoelde plaats van de Zeilparty;
 de Baljuw VAN BLOIS, de Regenten en
 Kerkenraaden van *West- en Oost-Zaan-*
dam, verwelkomden het Vorstlyk Paar, 't
 welk met den Stoet het merkwaardigste van
 die aanzienlyke en na aan elkander verwan-
 te Dorpen bezigtigden. Een wakkerende
 wind voerde de Jachten, onder 't houden
 van den Middagmaaltyd, de *Zaan* uit, het
T door, de Stad voorby, na den mond van
 't *Pampus* tot aan de *Durgerdammer* Vuur-
 tooren. *T* en *Zaan* krieden van Jachten,
 Boeijers, Zeilschuiten, die deel aan dee-
 ze verlustigende Waterparty namen. De
Oost-Indische-Werf begroette de Jachten
 onder 't voorby zeilen met Eerefchooten.
 't Oorlogschip *de Triton*, fraay verlicht, op
 Stroom liggende, verrukte de hooge Zeil-
 genooten, terwyl zy in 't vóór ankerliggend
 Jacht den Avondmaaltyd hielden, en tot
 overmiddernagt dien dag rekten.

Als

Als Opperbewindhebber der *Oost-Indische* Maatschappye nam 's anderen daags zyne Hoogheid Zitting in het *Oost-Indische* Huis, in die hoedanigheid verwelkomd door den eersten Advocaat CORNELIS VAN DER HOOP: 't zelfde deedt vervolgens de Advocaat der *West-Indische* Maatschappye op het *West-Indische* Huis; wanneer zyne Hoogheid daar de plaats van Opperbewindhebber dier Compagnie bekleedde.

xc.

BOEK.

1768.

Neemt
Zitting by
de *Oost- en*
West-Indische
Maatschapp-
pyen.

Een luisterryk Cour op de Zaal van 't Stadhuis, waar by alle Heeren van de Regeering en derzelver Vrouwen, andere voorname Burgers, Ingezetenen en Vreemdelingen zelve, gelegenheid hadden van hunne Hoogheden te zien, en hun hof by dezelven te maaken, gevolgd van een groote Maaltyd, bragt dien dag ten avond, welke geschikt was om ten Schouwburg te gaan. Een prachtig gevaarte in dezelve bouwkunstig vervaardigd, bestaande in een groote Vorstlyke Tent, van boven koepelswyze gedekt, cierlyk verguld, en in de openingen van vooren behangen met roode fluweele gordynen, omzet met gouden kanten en franje, wagtte op de tegenwoordigheid dier aanzienlyke Persoonadien, die met eene grootschen stoet derwaards reeden. By het openen van 't gordyn aanschouwden zy het Tooneel het Zonnehof, waar in de beroemde Toneelspeeler JAN PUNT, eene Aanspraak aan hunne Hoogheden en de verdere Regeering in Dichtregelen uitstortte. Een Treur- en Klugt-

Vermaaken het
Vorstlyk
Paar aangedaan.

xc. spel, voorgegaan en gevolgd van een Bal-
BOEK. let hielt het hooge Gezelschap tot Midder-
nagt bezig.

1768. Een groot gedeelte van den volgende
dag werd besteed in het bezigtigen van 't
geene de *Amstelslad* als Koopvorstinne doet uit-
munten; het in 't water loopen van een vol-
timmerd *Oost-Indisch* Schip, was bewaard
om het Vorstlyk oog op dit bewonderens-
waardig stuk der Werktuigkunde te onthaa-
len. — Men hadt den Avond bepaald tot het
Vreugdefeest en 't uitmuntend Bal in de
Zaal van 't Stadshuis. Op 't zelve ver-
scheenen, behalven de Vorstlyke Perfoo-
nadien, ter welker Eere het Feest was aan-
gelegd, de Prins van HESSEN, verschei-
de Vreemdelingen van Rang, als de Prins
VAN LAMBAISE, Groot-Stalmeeſter van
Frankryk, de Marquis DEL PUENTE
FUERTE, Afgezant des Konings van
Spanje by onzen Staat, benevens andere
Grooten en Heeren van aanzien, uit on-
derscheide Gewesten deezer Landen her-
waards gevloeid, de Leden der Regeerin-
ge van *Amsterdam*, derzelver Vrouwen en
Kinderen, en een groot getal der voor-
naamſte Ingezetenen, met elkander een ge-
tal van ruim elfhonderd Perſoonen uitmaa-
kende, allen op het kostbaarſte uitge-
doscht, schitterende van Edelgeſteenten,
een verſtommenden rykdom en luister ten
toon ſpreidende, in eene Zaal door meer
dan zeventuizend lampen, zo verrukkelyk
verlicht, dat 'er aan de ſchoonheid en orde
van 't Gebouw, door zo veel lichts niet te
kort

kort gedaan werd, maar dat dit sterke licht xc.
 zelve, en de byzondere kleuren der lam- BOEK.
 pen, door elkander gefchakcerd, de even-
 redigheid en kunst van alles te treffelyker 1768.
 dedden uitkomen. De Dans begon ten
 tien, en eindigde omtrent één uuren, wel-
 ken tyd, die niet danften, noch zich met
 het aanschouwen van den Dans verkoozen
 te vermaaken, met het Kaartfpiel doorbrag-
 ten. Hunne Hoogheden, derzelver Ge-
 volg, de Gastheeren en de aanzienlyke Ge-
 noodigden, begaven zich ten Maaltyd in de
 Schepenskamer, het overige Gezelschap in
 de Gaanderyen daar groote en kleine tafels
 gedekt ftonden. Naa den Maaltyd werd
 de Dans hervat. Wanneer omtrent drie uu-
 ren hunne Hoogheden vertrokken, zweeg,
 op een gegeeven teken, de Muzyk, het dans-
 fen hieldt op, en het Gezelschap fcheidde
 in alle ftilte.

De aatste dag des verblyfs befteedden
 hunne Hoogheden in 't bezien van nog on-
 beziene Gefichten, van 't beroemd Kabi-
 net des Heeren G. BRAAMKAMP. De
Jooden, zo *Portugeefche* als *Hoogduitfche*,
 hadden hunne Synagogen van binnen fraay
 vercierd, de Rabbis boezemden hunnen
 Zegen over den Vorst en Vorftinne uit als
 zy in die Kerken getreeden waren. Naa
 het houden van den Maaltyd, met keur van
 aanzienlyke Gasten, werd 's avonds de
 Schouwburg nogmaals bezogt, een Bly- en
 Klugtſpiel, met een Ballet tuſſchen beiden,
 voerde men thans ten tooneele. Hadt de
 beroemde Tooneelfpeeler JAN PUNT de

XC. eerste keer met eene Aanspraak het Too-
 BOEK. neelvermaak geopend, zyn niet min be-
 — roemde Mededinger in het Treurspel, de
 1768. bejaarde IZAAK DUIM, sloot thans 't
 zelve in 't Zinnebeeldig kleed van 't Schouw-
 burg, met eene Dankzegging in Dicht-
 maat.

Vertrek Op den vierden van Zomermaand, den
 uit Am- dag tot het vertrek bestemd, kwamen de
 sterdam, zestig Burger Compagnien vroegtydig in 't
 geweer, en schaarden zich langs den weg,
 dien 't Reisgezelschap zou neemen van den
Dam af tot de *Utrechtsche* Poort. Die van
 den Geregte, en anderen, benoemd om de
 Affcheidneeming by te woonen en 't Uit-
 geleide te doen, verscheenen op 't Stad-
 huis. De Hoofd - Officier sprak het Vaar-
 wel uit. De Prins en Prinses betuigden op
 't sterkst hun hoogste genoegen over de
 wyze waar op zy van Stadswegen, ontvan-
 gen en onthaald waren. Het uitgeleide
 geschiedde met een aanzienlyken trein van
 Koetzen tot buiten de *Utrechtsche* Poort,
 waar hunne Hoogheden, uit de koets ge-
 treden, het laatste afscheid van de Heeren
 der Regeeringe namen onder herhaalde
 dankbetuiging. In de Jachten gegaan, en
 na de *Weesper* zyde des *Amstels* overgestoo-
 ken zynde, hoorde de Stad de afscheid groe-
 te van 't Geschut der Batterie omtrent de
Utrechtsche Poort. — Burgemeesters
 hadden den Prins, kort naa zyne aankomst,
 verzogt, om, zo lang hy de Stad met zy-
 ne tegenwoordigheid vereerde, het Wag-
 woord te willen geeven aan den Hoofd -

Of

Officier van 't Guarnisoen, die de Wagt stondt te hebben. Het werd, door deezen, bekend gemaakt aan den Voorzittenden Burgemeester, op wiens last het, volgens gewoonte, door den Woordschryver, aan de Capiteinen der vier Compagnien Burgers, die elken nacht waaken moesten, werd rondgebragt. xc.
BOEK.
1768.

De Hertog van *Brunswyk* woonde alle deeze Eer- en Vreugdbetooningen in *Amsterdam* by; dan, gelyk hy, om, zonder Staatfie ontvangen te worden, op den dag der komste, 's morgens vroeg derwaards was gereeden, en, onder 't naderen van hunne Hoogheden, uit het Huis des Heeren BOEEL. zich na het Stadhuis vervoegd hadt, waar Burgemeesters hem beleefdlyk ontvingen, zo vertrok hy, op den dag des Affcheids, in den vroegen morgen, in stilte na 's *Gravenhaage*.

Burgemeesters betuigden, by de wederkomst op 't Stadshuis, hun genoegen aan de Collonellen, wegens den betoonden yver en goedwilligheid der Schutterye, by 't inhaalen, vergezellen, bewaaken en uitleiden van hunne Hoogheden. — Zy lieten vervolgens Zilveren Gedenkpenningen vervaardigen, die van drie onderscheide Grootens aan de Hoogere en Laagere Officieren en aan alle wagtgehouden hebbende Schutters, tot een altoos duurend aandenken, werden uitgedeeld (*). Groot was on-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1769. bl. 242.

XC. ongetwyfeld de begeerte der Burgeren en
 BOEK. Ingezetenen, welke den toegang niet hadt
 — opengestaan tot de Zaal van 't Stadshuis en
 1768, de Vertrekken, die hunne Hoogheden ten
 verblyf en onthaal gediend hadden, om
 daar aan te voldoen werd toegeestaan, dat
 ieder dezelve zou mogen bezigtigen.

Eenige Dames en Heeren, die hunne
 Hoogheden, geduurende derzelver ver-
 blyf, meest opgewagt en overal geleid had-
 den, ontvingen, ten betoon van genoe-
 gen, van den Prins fraaye en kostbaare ge-
 schenken; dit viel ook eenige Amptenaars
 en Bedienden van 't Stadshuis ten deele.
 De milde Giften, in de bezigtigde Godshui-
 zen, in den Schouwburg aan de Tooneel-
 speelaars, op Werven; en elders, uitge-
 reikt, deden de Ontvangers 's Prinzen
 Edelmoedigheid roemen (*).

FREDERIK
 DE GROOTE
 op 't Loo.

Het vermaak en genoegen te *Amsterdam*
 genooten, schakelde zich aan een ander,
 het Vorstlyk Paar op 't *Loo* beschooren;
 werwaards zy gingen om het bezoek van
 FREDERIK DEN GROOTEN af te wag-
 ten. Deeze Vorst was reeds den negen-
 den van Zomermaand, te *Wezel* aangeko-
 men, vergezeld van den Prins van *Pruis-
 sen*, en de Prinzen FREDERIK EN WIL-
 LEM van *Brunswyk Wolfenbuttel*, en daar
 door vier Afgevaardigden, uit naam van
 hun-

(*) WAGENAAR 't *Verheugd Amsterdam*, en
 medegedeelde Berigten.

hunne Hoog Mogenden, begroet (*). xc.
 Zyne Hoogheid reedt zyn Koninglyken BOEK.
 Oom op de grenzen, aan geene zyde van
Doesburg, te gemoet, en geleidde hem na 1768.
 't gemelde Lusthuis, waar zyne Majesteit
 drie dagen vertoefde, tot onuitspreeklyk
 genoeg zyn Nigte.

Prins HENDRIK van *Pruisfen*, met *Gouda*
 regt voor een der grootste Krygshelden door het
 deezer Ecuwe gehouden, gaf in Oogst- Vorstlyk
 maand een Bezoek aan zyne Nigte. Staa- Paar en
 ten van *Holland*, van diens komst verwit- Prins HEN-
 tigd, benoemden eene Bezending om hem op DRIK van
 't *Huis in 't Bosch* te verwelkomen; doch *Pruisfen*
 by 't vraagen na den tyd, wanneer het zy- bezogt.
 ne Koninglyke Hoogheid gelegen zou ko-
 men,

(*) *Gelderland, Holland, Zeeland en Utrecht*
 hadden ieder uit de haaren een Heer voorgedraa-
 gen om het begroetend Gezantschap uit te maa-
 ken; doch de Voorzitter ter Algemeene Staats-
 vergaderinge hadt kunnen goedvinden, een Af-
 gevaardigden uit *Friesland*, met agterstelling van
 den door *Zeeland* voorgedraagene, te benoemen.
 De Afgevaardigden van *Zeeland*, dit voor eene
 kleinagting van hun Gewest, het derde in den
 rang der Bondgenootschaplyke Gewesten, hou-
 dende, hadden zich tegen dit besluit verzet; en
 zich aan geene schikking of looting willen on-
 derwerpen, en beklagden zich over het onge-
 lyk hun Gewest aangedaan, het regt vorderende
 der Staaten van *Zeeland* om des te raadpleegen,
 en nadere Aantekening te doen. Dan de overi-
 ge Gewesten betuigden, dat 'er geen oogmerk
 geweest was om *Zeeland* met eenige kleinag-
 ting te behandelen. Staaten van *Zeeland* keur-
 den het gedrag hunner Afgevaardigden goed. *Nat.*
van Zeel. 29 Aug. 1768.

xc. men, om die Bezending te ontvangen, be-
 BOEK. dankte hy voor dit bedoelde eerbetoon.

— Om dien Prins te vermaaken beraamde het
 1768. Vorstlyk Paar een Speelreisje na *Gouda*.

De Regeering dier Stad, des verwittigd, en tevens verzogt dat de Schuttery niet in de wapenen zou verschynen, als by een staatlyk bezoek, wilde nogthans die Vorstlyke Perfoonadien op eene voeglyke wyze ontvangen, en vergaften. De noodige ontwerpen werden daar toe vervaardigd en zodanige Bevelen aan de Burgery gegeven als strekken konden om alle goede Orde te bewaaren, in eene Stad, die men voorzienkon dat, ten dien Dage, opgevuld zou weezen met Vreemdelingen uit de nabuurige Steden en Dorpen, door de maare dier Overkomste, derwaards gelokt, en door nieuwsgierigheid gedreeven. De groote Kerk was bestemd om de hooge Gaften te ontvangen. Zy naderden in vyf Koetzen, gedekt door een Ruitewagt, op den middag, de Stad, het Klokkenspel gaf hier van kennis. De Trein, door de Stads Wagtmeester geleid, reedt staatlyk na de Kerk, waar hunne Hoogheden, door de Magistraat ontvangen en verwelkomd, de beroemde Kerkglazen in 't klein geschilderd, en voorts in 't groot, bezigdigden onder het speelen van het deftig Orgel. De Voorzittende Burgemeester verwittigde zyne Hoogheid, dat Burgemeesters de vryheid hadden genomen om, in de Stads Doelen, een Middagmaal te doen aanrigten, 't welk zy hoopten dat

dat hunne Hoogheden gunstig zouden aan-
neemen; en voorts toestaan, dat by der-
zelver vertrek, de gewoone Eerbewy-
zing met het Stadsgeschut gegeven
mogt worden. Het een en ander nam
zyne Hoogheid aan. Naa het bezigti-
gen eener Pypenmaakerye, de Hoofdfa-
bryk der Stad, en eenige andere byzon-
derheden, namen zy deel aan den ver-
vaardigden Maaltyd; by het uittreeden
van de Doelen, by het komen op de
Markt, en by het uitrusten van de Poort
geschiedden de vergunde begroetingen met
het Geschut van de Wallen der Stad, die
zich met dit Bezoek zo zeer vereerd
vondt, als hunne Hoogheden over 't ont-
haal voldaan waren (*).

XC.
BOEK.
1768.

De Prins van *Nassau Weilburg*, zag op
den vyf- en- twintigsten van Wynmaand
zyn Huis vermeerderd met een Zoon,
die, by den Doop, met Vorstlyke staat-
lykheid verrigt, den naam van FREDERIK
WILLEM ontving.

FREDERIK
WILLEM
gebooren.

't Ontbrak in den Lande, waar de
Vreugd en Vrolykheid zo by aanhouden-
heid ten rye gingen, aan geene ruststoo-
rende Geschillen, schoon dezelve niet van
den belangryksten aart of het verste voor-
uitzicht waren: eene korte vermelding zal
volstaan kunnen. — Een der uitsteek-
kendste voorregten van *Hollands* oudste
Stad

Geschild
tuschen
Dordrecht
en *Gornichem*, over
het Sta-
pelregt.

(*) *Resol. van Holl.* 3 en 9 Aug. 1768. *N. Nede-
rland. Jaarb.* 1768. bl. 654 en 906.

xc. Stad is het Stapelregt, onder de Graafly-
 BOEK. ke Regeering gefchonken, uitgebreid, be-
 ——— vestigt, en tot den huidigen dag aan dezel-
 1768. ve eigen gebleeven. Ingevolge van 't zel-
 ve kan men verfcheide Koopmanfchappen,
 die, voorby dezelve de Rivieren op of af
 komen, doen ontladen, eenige dagen te
 koop veilen, en van de verkogte zekere
 Regten vorderen. De overige *Hollandfche*
 Steden, als mede eenige Dorpen, hebben
 niet zelden, over dit Stapelregt, als een
 handeldrukkend bezwaar, geklaagd; de-
 wyl het haar niet flegts ongelegen kwam de
 voorby gevoerde Goederen te veilen; maar
 boven al om dat zy niet goedvonden, de
 Ongelden door de *Dordrechtſchen* op den Sta-
 pel gefteld, en allengskens verhoogd, te
 betaalen. 't Noodwendig gevolg hier van
 is geweest het maaken van overeenkom-
 ften met verfcheide Steden; die, egter, plaats
 lieten tot veele hoogst onaangenaame ge-
 fchillen (*). In den Jaare MDCCCLXVI,
 ontftondt 'er dus een tusſchen *Dordrecht*
 en *Gornichem*, welke laatstgemelde Stad
 meermaalen hier over te kampen hadt.
 Drosfaart en Burgemeesters deden, ter
 Vergaderinge van hun Ed. Groot Mogen-
 den, by monde van de Afgevaardigden
 der Stad, een Voorftel, wegens de druk-
 kende wyze op welken die van *Dordrecht*,
 het

(*) *Tegenw. Staat* IV Deel, bl. 327. J. KOK.
Vaderl. Woordenboek, Art.. DORDRECHT. *Res*
fol. van Holl. 5 Nov. 1766.

het Stapelregt, ten hunnen opzigte, uit-
oefenden. Deezen verdedigden het ge-
houden gedrag in een verzogt Berigt aan
Staaten van *Holland*, beweerende, dat de
zaak door den gewoonen Regter, en niet
door hun Ed. Groot Mogenden, behoorde
afgedaan te worden. Die van *Gornichem*
hielden, in een breedspreekig Tegenver-
toog, staande, dat het beslifen deezes ge-
schils den Staaten toekwam. 't Welk de
Dordrechtschen, in den aanvang deezes
Jaars, op hunne beurt, tot handhaaving
van hun Stapelregt tegen gingen. De
zaak werd aan het groot Besoigne over-
gegeeven (*).

Byster hoog was een Twist over de
Magistraatsbestelling in *Monnikendam* ge-
loopen, die in dit Jaar, door tuschen-
komst van 't Hoog Gezag, eindigde. De
verkiezing tot de Ontvangers plaatze der
Gemeene Middelen te dier Stede gaf aan-
leiding tot oneenigheden, en deeze we-
derom aan zommige Leden der Regee-
ringe gelegenheid om zich te ontslaan van
eene voorheen onderling aangegaane ver-
bintenis, en te besluiten om alle Amp-
ten, Commissien, en de gantsche Magi-
straatsbestelling der Stad aan den Erf-
stadhouder af te staan, en op te draagen,
en, zonder eenige bepaaing, aan diens
vrye

(*) *Resol. van Holl.* 28 Jan. 16 Sept. 1767.
en 30 Jan. 1768. *N. Nederl. Jaarb.* 1767. bl. 64.
Voor 't Jaar 1768. bl. 1278.

xc. vrye beschikking aan te bevelen (*). Vee-
 BOEK. le Papieren hier toe betrekkelyk zagen het
 ——— licht, by welken men elkander over en we-
 1768. der van kwaade trouw en vervalsching in
 de verhaalen beschuldigde, doormengd
 met eene menigte van haatlykheden.

In stede van de Eensgezindheid, door
 Staaten van *Holland*, den Regenten deezer
 Stad aangepreezen, te betoonen, zag men
 op nieuw den geest van Onmin heerschen
 by de Verkiezing van Burgemeesteren in
 Oogstmaand des Jaars MDCLXVII.
 Het toen ontstaande Geschil bestondt
 hoofdzaaklyk hier in, of de Boonlieden,
 die zwarte Boonen getrokken hadden, ver-
 pligt waren, de eerste kiezing van drie
 Perfoonen tot nieuwe Burgemeesteren te
 doen uit de overige Leden van de Vroed-
 schap, dan of dezelve vryheid hadden om
 ook andere Perfoonen, buiten de Leden
 der Regeeringe, te benoemen. Burge-
 meesters en Vroedschap hielden toen de
 eerste Benoeming op drie Perfoonen, geen
 Leden van de Vroedschap zynde, gevallen
 was, het eerste; doch de Hoofdschout der
 Stad, benevens nog drie Heeren uit de
 Regeering, het laatste staande. Elk lever-
 de by Staaten van *Holland* de bewyzen in,
 welke zy meenden te hebben voor de Par-
 ty door hun omhelsd. Het voorgevallene
 by

(*) Berigt aangaande de Oneenigheid ontstaan
 tussehen de Regenten der Stad Mommikendam, te
 Amst. by J. SCHREUDER.

by het maaken der betwiste Benoeming, ^{XC.}
 werd door de Meerderheid in zodanig een ^{BOEK.}
 licht gesteld, en by Staaten van *Holland* —
 voorgedraagen, als of de Minderheid, niets ^{1768.}
 minder bedoeld hadt dan om, door Opstand
 en Geweld, haare zaak door te dryven, een
 der Vroedschapsleden beschuldigende van
 geroepen te hebben, *Wapent U Burgers, wy*
hebben eene vrye Verkiezing, en ziet hoe dat
uwe Privilegien gekrenkt worden! Eene taal
 die van de andere Party ontkend en dat
 Lid der Vroedschappen alleen in den
 mond gelegd wordt, dat hy, by 't uitgaan
 des Burgemeesters VAN SANEN, zeide;
Ziet, Burgers, daar gaat hy, welke de Pri-
vilegien wilde overgeeven, en zo wordt met de
Privilegien gehandeld; doch men hadde niet
kunnen verwagten, dat de Kans (*) ons zo
wel zou dienen! Voorts zyn de wederzyds
 ingeleverde Berigten van het voorgevalle-
 ne, schoon met Eede en aanbod van Eede
 gestaafd, zo wyd verschillende, dat men ze
 naauwlyks voor beschryvingen van de toe-
 dragt eens zelfden gevals zou houden. Al-
 lersterkst weerden de drie Heeren CLAUZ,
 NAHUIS en HOUTING, by Staaten
 van *Holland*, de betigting af als of zy
 hun best zouden gedaan hebben om de Bur-
 gery tot Oproer aan te zetten; daar om-
 trent verklaarende, dat die beschuldiging
 uit loutere kwaadaartigheid voortsproot,
 en

(*) Dit woord ziet op den *Kans* der Boontrek-
 kinge.

XD. en de betigters niet gefchroomd hadden;
 BOEK. door veele onbefchaamde leugenen, den
 ——— Souverain te misleiden; dat zy niets ge-
 1768. daan hadden dan het goed Regt hunner
 Stad en Burgerye te verdedigen; dat dit
 alles alleen een gevolg was van het tegen
 hun opgevatte ongenoegen, dat zy eerst,
 tegen den zin van zommigen hunner Me-
 dededen, zich zelven gelyk wilden hande-
 len, in het bewyzen van behoorelyke ag-
 ting aan het Eminente Hoofd der Regee-
 ringe, dan, by vervolg, zo zy meenden
 op goeden grond, zwaarigheid hadden ge-
 maakt, zich, zo als veele andere Leden, te
 voegen by den Voorflag van den Heer Bur-
 gemeester VAN SANEN, om naamlyk de
 Stad, en alles wat tot de Magiftraatsbe-
 felling behoorde, aan den Erftadhouder op
 te draagen; en by eene byzondere Com-
 misfie daar van overdragt te doen; welke
 handelwyze men gaarne hadt willen bedekt
 houden.

By Staaten van *Holland* werd de Benoem-
 ming op drie Perfoonen buiten de Vroed-
 fchap, onbestaanbaar met de Privilegien
 der Stad *Monnikendam* gekeurd, en ge-
 houden als niet gedaan; voorts Boonhee-
 ren gelast eene andere Benoeming te ver-
 vaardigen uit de overige Leden der Vroed-
 fchap. Wordende aan Burgemeesteren en
 Vroedschappen onverlet gelaaten, om voor
 het vervolg, omtrent de Verkiezing van
 Burgemeesteren, overeenkomstig de Privi-
 legien, zodanig een Verzoek aan hun Ed.
 Groot Mogenden te doen, als zy ten mee-
 stem

sten dienſte van hunne Stad en Burgery ^{xc.} zouden te raade worden (*). Wyders ^{Boek.} kreegen de Leden der Regeeringe laſt zich voortaan te onthouden van eenige verdere ^{1768.} Gefchriften betreffende de ontſtaane Verſchillen te verſpreiden, veel min met den druk gemeen te maaken.

Toen men, in gevolge van dit Staatsbeſluit, de Verkiezing van Burgemeefteren hervatte, ontſtonden, op nieuw, hevige oneenigheden: dewyl een en dezelfde Perſoonen op twee onderſcheide Benoemingen gebragt wierden: beweerende de eene Party dat zulks beſtaanbaar, de andere dat het onbeſtaanbaar was, tot eindelyk, door de meerderheid beſlooten werd voort te gaan, en tot Burgemeefters te ſtemmen, die op de derde Benoeming waren gebragt geweest. De drie meergemelde Heeren verklaarden 'er zich niet alleen weder tegen; doch leverden ook, op nieuw, een Verzoekſchrift aan Staaten van *Holland* over, zich beklagende over de onwettigheid der Verkiezing, met verzoek, dat hun Ed. Groot Mogenden dezelve voor onwettig zouden verklaaren; doch kreegen zy, in Sprokkelmaand deezes Jaars, ten antwoord, dat zy zich ten onregte tegen deeze Benoeming, en

(*) *Reſol. van Holl.* 14 Mey 25 Juny 4 Aug. 9 en 19 Sept. 28 Oct. 7 en 12 Nov. 1767. De Afgevaardigden van *Amſterdam* verklaarden, omtrent dit ſtuk der Vrylaatinge, het Beſluit wel aan te zien; doch 'er zich niet mede te kunnen conformeeran. *Reſol. van Holl.* 16 Dec. 1767.

XC. en daar uit gevolgde Verkiezing, aange-
BOEK. kant hadden; en derhalven deeze beide in-
— kragt zouden blyven (*).

1768. Wie zich in zyn Regt verkort agt, laat
Het ge- niet ligt eene gelegenheid, om 'er in her-
schil tus- steld te worden, voorbyglippen: dit oor-
schen de deelden de Vroedschap van 's Gravenhaage,
Vroed- dat zy gedaan was, door Burgemeesteren
schap en en Schepenen, waar om zy, kort naa de
Magistraat Verheffing van den jongst overleden Stad-
van 's Gra- houder, by hem om herstel aanhielden.
venhaage
bessist. Naa 's Vorsten dood herhaalden zy haare
klagten by Mevrouw de Gouvernante; doch hun bezwaar, door geen van beiden afgedaan zynde, verleevendigten zy, vol hoope van een spoediger en gunstiger uitslag, in den voorleden Jaare, haare Verzoeken by den nieuwlings in zyne hooge waardigheden gekomen Erftadhouder. De Magistraat, verre van in 't begrip der Vroedschap te staan, of zich door de bygebragte redenen te laten overtuigen, oordeelde dat de laatstgemelde, wel verre van in magt of gezag eenigzins verkort te zyn, than's meer genoot dan dezelve toekwam, gelyk zy zegt te betoogen in een wederleggend Geschrift aan zyne Hoogheid overgeleverd. De Vroedschap vatte de pen weder op, en zegt, in een nader Betoog-schrift, de Regten te staaven, welke zy oor-

(*) *Resol. van Holl.* 2 Feb. 1768. *N. Nederl. Jaarb.* 1767. bl. 1381. 1352—1382. Voor 't Jaar 1768. bl. 10. 52. 106. 141. 152.

oordeelden, dat hun als Medevertegen-
woordigers der Burgeren toekwamen, met
een volkomen vertrouwen de geheele
zaak overgeevende aan den Erftadhou-
der. Even dit zelfde deedt de Magi-
straat, toen deeze het laafte tegen hun in-
geleverde ftuk ten toetze bragten. Het
fcheen, door 't lang verwyl, als of zyne
Hoogheid; zo min als zyne Heer Vader
en Vrouw Moeder; deezen twist tuffchen
de Magiftraat en Vroedschap der Hofplaatze
zou befliften. Maar de Magiftraat, in Gras-
maand des volgenden Jaars MDCLXIX,
onderrigt, dat zyn Hoogheid deeze zaak
ter hand genomen hadt, en gereed ftondt,
die verffchillen eens geheel af te doen,
werd te raade eenige Regels vast te ftel-
len, die voortaan in het zamenroepen der
Vroedschap, in eene bepaalde foort van zaa-
ken, zouden werden waargenomen. Van dee-
ze leverden zy, door eene Bezending uit
hun midden, een Affchrift over met ver-
zoek, dat zyne Hoogheid, in het bepaa-
len der lang gehangen hebbende verffchil-
len; daar op zo veel agts zou flaan als
hy oordeelde te behooren. Dit baande
den weg tot een Uitspraak, te dierzelfde
maand, inhoudende, dat de Magiftraat van
's Gravenhaage, met de flipte naakoming
der thans opgegevene Regelen, gegrond
op het Octroy door Keizer KAREL
DEN V, in den Jaare MDXXV aan de
Vroedschap verleend, nu, en ten allen
tyde, zou kunnen en mogen volftaan, en dat
gevolglyk, in de verdere en andere Ver-

xc.
BOEK:
1768.

xc. zoeken der Vroedschap, niet kon worden
BOEK. getreeden (*).

— Wanneer zyne Hoogheid, den Heer
1768. WILLEM VAN CITTERS zyn ontslag
als Vertegenwoordiger van Eersten Edelen
Den Raad- verleend hebbende, by eenen Brieve
pensionaris van Staaten van *Zeeland* aanschreef, dat hy
Zeeland de Plaats- goedgevonden hadt den Raadpensionaris
beklee- ADRIAAN STEENGRACHT, die deeze
ding van plaats tusschen beide bekleedde, te volmag-
Eersten E- tigen om, by voorraad, ook van zynen
delen door wege, in het Collegie der Gecommitteer-
Middel- de Raaden ter Admiraliteit van Zeeland,
burg, be- te verschynen, en advys uit te brengen,
twist. namen de Steden het over. Dit bevreem-
de zyne Hoogheid, en hy agte zich, op
eene onwettige en ongehoorde wyze, te
leurgefteld van zyn regt, om een Verte-
genwoordiger in dat Collegie te benoemen,
met herhaalden eisch, dat zulks zou ge-
schiedten. *Middelburg* en *Tholen* betuigden
gereed te zyn om haaren raadslag hier over
uit te brengen, wanneer de Raadpensionaris
STEENGRACHT, geduurende de
raadpleegingen over dit onderwerp, bui-
ten stondt, en den Secretaris van het Land
verzocht, het bestuur der Vergadering te
aanvaarden: waar toe de Raadpensionaris
niet bereid was; dewyl hy dan de plaats
van Eersten Edelen zou moeten laten
open.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1767. bl. 265. 371. 1041.
Voor 't jaar 1767. bl. 209. Voor 't jaar 1769. bl.
748.

openstaan. *Tholen* viel *Middelburg* af, en x6.
wendde de Heer STEENGRACHT alle BOEK.
moeite aan om, ook die Stad over te haa-
len, tot het afzien van dien eisch; welken 1768.
dezelve in eenen breeden Brief beweerde
te steunen op het Reglement tot belcid van
zaaken in *Zeeland* vastgesteld. De Raad-
pensionaris bragt hierop het zyne in, aan-
biedende buiten te zullen staan by de raad-
pleeging over dit stuk, wanneer zyne Hoog-
heid, dien hy aannam kennis van al het
voorgevallene te zullen geeven, een ander
Heer zou gevolmagtigd hebben om diens
stem en raadslag, als Eerste Edele, uit te
brengen. Het antwoord des Erftadhou-
ders behelsde eene volkomene goedkeuring
des gedrags van den Raadpensionaris, met
bygevoegden last om, in de raadpleegingen
over deeze zaak, zyne Stoel te blyven be-
kleeden, zonder daar toe een ander te mo-
gen volmagtigen.

Eenige Steden bragten een raadslag
uit, overeenkomstig met het voorstel van
zyne Hoogheid, en wilden de verzogte
Brieven van voorschryving aan den Raad-
pensionaris verleend hebben; dan *Middel-
burg* hieldt deeze stemming van onwaarde:
dewyl het verschil, wegens het uitblyven
van den Raadpensionaris by de onderhande-
linge, niet afgedaan was. De Heer STEEN-
GRACHT verzogt die van *Middelburg*,
op 't ernstigst, om deeze Tegenaanke-
ning agterwege te laten, en wanneer zy
die in Geschrifte overgeleverd hadden,
voegden zich eenige Steden by den Raad-

xc. pensionaris met verzoek dat dezelve uit de
 BOEK. Notulen mogt geligt worden. — *Mid-*
 — *delburg* stondt nu geheel alleen, alle de Ste-
 1768. den waren gereed om, in 't bywezen van
 den Raadpensionaris, hun gevoelen uit te
 brengen: als deeze de plaats van Eersten
 Edelen bekleedde, en de Secretaris van het
 Land het bestuur der Vergadering op zich
 nam. Te deezer gelegenheid verklaarde
 de Raadpensionaris, door zyne Hoogheid
 in 't byzonder gelast te zyn om te verklaa-
 ren, dat deeze hoogstgevoelig was over de
 handelingen der Heeren van *Middelburg*,
 en het afwyzen van de voorgeslaagene
 schikking, niet anders kon aanzien, dan als
 een flap daar heen gaande om zyne Hoog-
 heid, niet alleen in dit geval, maar ook
 by andere gelegenheden, in hoogstdezelfs
 Regt, tot de vervulling van het vertegen-
 woordigen des Eersten Edelen, hem alleen
 toekomende, te stooren; doch dat hy niet
 gezind was daar van in 't minste af te staan.
 Voorts betuigde de Raadpensionaris deeze
 raadpleegingen niet langer te kunnen uit-
 stellen, en, aangezien de Heeren van *Mid-*
delburg niet te beweegen waren, verzocht
 hy, uit naam van de meerderheid der Le-
 den van Staat, den Secretaris van het
 Land het bestuur der Vergaderinge, geduu-
 rende de verdere raadpleegingen over dit
 stuk, op zich te neemen, terwyl hy den
 Stoel van den Gecommitteerden van den
 Heer Eersten Edelen ging bekleeden. De
 Afgevaardigden van *Middelburg*, verlieten
 daar op allen de Vergadering; een Pensio-
 na-

naris latende om alleen te hooren en te zien. Xc.
BOEK.

Een brief, vol klagten over deezen flap der *Middelburgeren*, werd aan hun afgevaardigd, en deeze door die van *Middelburg* met klagten over 't gedrag van den Raadpensionaris, en den Secretaris van het Land, beantwoord. De Raadpensionaris, voor de Eersten Edelen stemmende, keurde het doen van den Secretaris van den Lande goed, en wilde cene Bezending aan die van *Middelburg* gedaan hebben; doch die van *Zierikzee*, het beklag der *Middelburgsche* over de korthed van tyd aan hun vergund in opmerking neemende, wilden hun nog veertien dagen tyd geeven, om zich breeder te verklaren. 't Welk zy deden, aanhoudende op het buitenstaan van den Heer STEENGRACHT, terwyl men over de Begeevening van een Ampt hem toegeschikt handelde, daar hy, of den Stoel van Raadpensionaris, of dien van Eersten Edelen vervullende, altoos in Persoon tegenwoordig was: betuigende gereed te weezen, om, zo ras zy hier van genoegzaame kennis of verzekering hadden, Afgevaardigden, naar gewoonte, ter Staatsvergaderinge te zenden.

Wanneer de zaak tot die hoogte geklommen was, stelde zyne Hoogheid, als Eerste Edele van *Zeeland*, den Heer JOHAN ADRIAAN VAN DER PERRE aan, tot bewaaring van die plaats in de Staatsvergadering, in het Collegie van Gecommitteerde Raaden, en in de Admiraliteit van *Zee-*

De aanstelling van V. D. PERRE dempt dit geschil.

xc. land. Hier op leverde een Afgevaardigde
 BOEK, van *Middelburg* eene fchriftlyke verklaa-
 ring in, behelzende, dat de Heeren van
 1768. *Middelburg* niet hadden willen afzyn, op
 het ontvangen berigt dier benoeming, hem
 af te vaardigen, ten einde geene vertraa-
 ging aan die zaak toe te brengen, en zyne
 Hoogheid eene ontwyfelbaare preuve te
 geeven, hoe verre hun Ed. Agtb, altoos
 geweest waren, om Hoogstdenzelfen in
 het wettig Regt van voorftelling in de Ad-
 miraliteit te flooren, en van het Regt van
 Vertegenwoordiging in dat Collegie, en
 andere Vergaderingen, zyne Hoogheid als
 Eerfte Edele van *Zeeland* ontegenzeggelyk
 roebehorende, te ontzetten. Verder aan-
 merkende, dat zy hier door het voorge-
 vallene tusschen hun en de Raadpensionaris
 STEENGRACHT voor afgedaan reken-
 den, gereed om, als voor heen, op voorko-
 mende zaaken de stem in te brengen, en
 als de Heer VAN DER PERRE in de Ad-
 miraliteit gezeeten zou zyn, hun Afgevaar-
 digden, in genoegzamen getale, en behoor-
 lyk gelast, wederom ter Staatvergadering
 te willen afzenden: moettende in allen ge-
 valle verklaaren geen vryheid te hebben om
 van hun voorig gestelde af te gaan; maar
 't zelve nog in allen deele te blyven aan-
 kleeven.

Vordering
 van zyne
 Hoogheid
 de we-
 gen.

De Aanstelling van den Heer VAN DER
 PERRE kreeg haar volle beslag, en scheen
 de zaak hier mede afgedaan; doch 't leedt
 niet lang of een Brief van zyne Hoogheid
 bestrafte, aan den eenen kant, het gehou-
 den

den gedrag der *Middelburgeren* scherplyk, xc.
 en prees, aan den anderen kant, dat van BOEK,
 den Raadpensionaris STEENGRACHT. In ———
 deezen betuigde de Stadhouder, tot hand- 1768,
 haaving van zyne Voorregten, zich onver-
 mydelyk verplicht te agten, de Staaten te
 verzoeken, om, by een Staatsbesluit, voor
 het toekomende, te verstaan en vast te stel-
 len „ dat Wy, en onzen Successeuren in
 „ den tyd, als Eerste Edele, onverlet
 „ zullen zyn en blyven, om by eventuee-
 „ le vacatures van de effective Represen-
 „ tants Plaatze, den rydlyken Raadpensi-
 „ naris der Provincie, tot het uitbrengen
 „ van Stem en Advys, zo wel in het Colle-
 „ gie van de Admiraliteit, als in de Staats
 „ Vergadering by de Heeren Gecommit-
 „ teerde Raaden, te mogen employee-
 „ ren (*).

't Was reeds in den Jaare MDCCCLXIV Uitvin-
ding der
Teken-
prentkunst
van C. P. V.
AMSTEL.
 dat het oog der Kunstkenneren, op eene
 aangenaame wyze, verrast wierd, door
 eene nieuwe uitvinding, om eene Teke-
 ning, in haare juiste grootte, en met alle
 haare kleuren, en met eene nauwkeurig-
 heid, dat 'er geen het minste streepje aan
 ontbreekt, in Plaat te brengen. De Uit-
 vinder was de kunstminnende Heer COR-
 NELIS PLOOS VAN AMSTEL *Jacob
Cornelisz. te Amsterdam.* Aanleiding hier
 toe kreeg hy door 't beschouwen van eeni-
 ge

(*) *Not. van Zeel.* 2 Juny 1 Aug. 5. 8. 12. 19.
 22. 23. 26 Sept. 13 en 31 Oct.

XC. ge *Fransche* Prenten, als Tekeningen van
 BOEK. rood- en zwart-kryt in 't licht gekomen.
 — Zyn werkzaame en vindingryke geest baar-
 1768. de eene kunst geheel verschillende van die
 der *Franschen*; en schoon zy in eenige opzig-
 ten gemeenschap mogt hebben, met die
 der in den smaak van Tekeningen gedrukte
 Kunstplaten in *Engeland*, door KNAP-
 TON en PONT uitgegeeven, egter, door
 hem uitgedagt en voltooid was, eer ooit het
 werk dier *Engelsche* Kunstenaaren hem on-
 der 't gezigt kwam, en, naar 't algemeen
 oordeel der Kunstkenneren, door onzen
 Vaderlandfchen Kunstenaar, verre overtrof-
 fen werd. Zo groot was de gelykheid tus-
 schen deeze *Afdrukken* en de *Origineelen*,
 dat de Uitvinder, om alleen bedrog, zo
 omtrent Liefhebben als Onkundigen,
 voor te komen, ze van agteren met zyn
 wapen tekende, — Geen wonder dat
 hy, de moeite en kosten aan dit werk vast
 in aanmerking genomen zynde, het ge-
 heim dier Kunst aan niemand openbaarde;
 schoon hy openlyk verklaarde in geenen
 deele ten oogmerk te hebben de Naakome-
 lingfchap te berooven van eene zo bevalli-
 ge als nutte kunstbewerking (*).

Doch daar deeze Prenten niets gemeens
 hadden, met alle andere foorten, dan dat
 ze even als deeze Plaatdrukken waren, zo
 kwamen zy de oorspronglyke Tekeningen zo
 veel nader, dat het onderscheid tusfchen
 bei-

(*) *Vaderl. Letteroeff.* V D. I St. bl. 467.

beide nauwlyks te bespeuren zynde, de xc.
Prenten eigenlyke Tekeningen scheenen. BOEK.
’t Ontbrak aan geen gisfingen, ook niet ———
aan kunst- en roembeyders, die in be- 1768.
denking gaven, dat dit Kunstwerk niet en-
kel door Platen zou vervaardigd wor-
den; maar dat de hand ’er boven dien
behendiglyk, met rood- of zwart-kryt,
Inkt, of Sappen, de eigenaartige ge-
daante cener Tekeninge aan gaf. Hoe-
wel dit vermoeden moest wyken op de
onbevooroordeelde beschouwing van de
eenstemmigheid der Afdrukken cener Plaat
met elkander vergeleeken, die onder zo
veelen niet bespeurd zou worden, indien de
Hand, buiten de Plaat, ’er aan gewerkt
hadt, nam de Uitvinder een middel te
baat om allen twyfel, wegens het ver-
vaardigen zyner Prenten, te verbannen.

Ten deezen Jaare Lid geworden van de
*Hollandfche Maatschappy der Weetenschap-
pen te Haarlem*, verzogt hy vier Heeren
Directeuren, met den Secretaris VAN DER
AA om, onder geheimhouding, het werk-
tuiglyke zyner behandeling in deeze
Kunst te komen beschouwen. In hun-
ne tegenwoordigheid vervaardigde hy ee-
ne Kunstplaat, die hy tot hun volkomen
genoegen, met alle kleuren, gelyk aan ’t
Origineele op zyne pers met olievers
drukte, waar van zy hem een volledig Ge-
tuigfchrift gaven: terwyl de Afdruk in
tegenwoordigheid dier Heeren gemaakt,
by de Maatschappye, ten aandenken hier
van, bewaard word. Zo beveiligde onze
Kuns-

xc. Kunstenaar zyn' Kunstroem tegen alle
 BOEK. verdonkeringen, en zette zyn Werk, waar
 — door men anders nauwlyks verkrygbaare
 1768. Prenten, voor een maatigen Prys bekomt,
 met lof voort (*).

1769. De wenschen van Vruchtbaarheid over
 Haare het Huwelyk des Erftadhouders uitge-
 Hoogheid boezemd, wagtte men dat, in Lentemaand
 bevalt van des Jaars MDCCCLXIX, vervulling zou-
 een doo- den erlangen. Zyne Hoogheid hadt, in
 den Prins. Wintermaand aan hun Hoog Mogenden en
 Ed. Groot Mogenden, kennis van de
 Zwangerheid zyner Gemalinne gegeven,
 die het doen van Gebeden, te dier ge-
 legenheid in de Kerken bevallen; en booden
 Staaten van *Holland* zyne Hoogheid het Geva-
 derfchap aan over de verwagte Spruite (†).
 Overal, en byzonder by Staaten van *Hol-
 land*, waren de vereischte fchikkingen ge-
 maakt, om, op het hooren dier blyde
 maare, de deelneemende Vreugde der
 Landzaaten te betoonen. Eene verwag-
 ting te leurgesteld doordien haare Koning-
 lyke Hoogheid, tusschen den drie- en
 vier- en- twintigften, verlosste van een
 wel voldraagen, doch doode, Vrucht. De
 droefheid hier over, ten Hove, en elders,
 hoe

(*) *Verh. der Holl. Maatschappy* XD. Voorb.
 bl. VIII. Medeged. Berigten. *N. Nederl. Jaarb.*
 1768. bl. 1118. Veertig deezer Platen zien thans
 het licht. Naavolgers heeft hy verwekt, die hem
 naby komen; doch geenen die hem overtreffen.

(†) *Resol. van Holl.* 2 en 3 Dec. 1768. en 18
 Maart 1769.

hoe zwaar ook, kreeg verligting door de geruststellende tyding, dat de Prinses, schoon door eenen langduurigen, zwaaren en gevaarlyken arbeid, zeer verzwakt, naar gelange dier omstandigheden, zich redelyk bevondt. Zyne Hoogheid liet van dit finertlyk geval aan de Staaten der onderscheide Landschappen kennis geeven, en werd overal bevolen, in de Kerken Dankzeggingen ten Hemel op te zenden voor de Bewaaringe dier Vorstinne, en Gebeden uit te storten voor haare Herstellinge. Den dooden Prins bragt een klein gevolg, naa dat dezelve twee dagen op een Paradebed gelegen hadt, 's nagts na Delft over, om in de Stadhouderlyke Grafkelder te worden bygezet (*).

Alle de Heerlykheden in *Holland*, by de verdceling der Naalaatschap van WILLEM DEN III, aan den Koning van *Pruisen* gekomen, waren, in den Jaare MDCCCLIV, door de Gouvernante ANNA, voor haaren Zoon gekogt (†). Op het Grondgebied van den Staat in *Oppergelderland* werd de Heerlykheid *Montfoort*, by die Verdeeling den Koning van *Pruisen* toegeweczen, door hem tot nog ter leen bezeten van de Algemeene Staaten, aan welken de Oppermagt over dezelve, by het *Barrierre Tractaat*, was afgestaan: doch den

De Heerlykheid
Montfoort
aan den
Prins van
Oranje af-
gestaan.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1769. bl. 353.

(†) Zie het XXXII Deel der *Vaderl. Historie* bl. 131.

xc. den achtften van Zomermaand deezer Jaars
 BOEK. is die Heerlykheid, op nieuw, aan het
 1769. Huis van *Oranje* overgegaan, by eene plegtige overgifte van den Koning van *Pruisfen*, met alles wat 'er toebehoorde aan zynen Neef den Erfstadhouder. Wederzydsche Gevolmagtigden volvoerden dit, in tegenwoordigheid van alle Officieren, Magistraaten en Amptenaaren der Heerlykheid, ten dien einde door den Drosfaard by een geroepen. Het lossen van 't Geschut, en het luiden der Klokken, kundigde deeze overgave in alle de Steedjes en Dorpen aan; en een pragtige Maaltyd besloot dit Werk, waar mede alles, wat uit de Naalaatschap van WILLEM DEN III, op 't Grondgebied van deezen Staat gelegen was, ten laatsten weder aan den Huize van *Oranje* kwam (*).

Bezen-
 ding des
 Basfas van
Tripoli.

MAHMOUD BEGI; Afgezant van den Basfa en Regeering van *Tripoli*, hier te Lande gekomen, kreeg in Sprockelmaand staatlyk zyn eerste Gehoor by de Algemeene Staaten, hun van de voortduurende Vriendschap der *Tripolitaansche* Regeering verzeikerende; en onder andere gelukwensschende met de komst van zyne Hoogheid tot de Stadhouderlyke Regeering, en het Huwelyk van dien Prins, die zich by deeze Gehoorverleening tegenwoordig bevondt (†).

Thans

(*) *Tegenw. Staat* II D. bl. 583. *N. Nederl. Jaarb.* 1769. bl. 829.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1769. bl. 197.

Thans hadt de Heer JAN HOP zefftig xc.
 Jaaren bereikt, en van deeze tufchen de BOEK
 vier- en vyf- en- dertig Jaaren, gedeelt-
 lyk in dienst van *Holland en Zeeland*, ge- 1769.
 deeltlyk in dien der Generaliteit, gefleeten, J. HOP legt
 zints Hooimaand des Jaars MDCCCLIII het The-
 de gewigtige post van Raad en Thesaurier saurier ge-
 Generaal der Unie waarneemende. Een ge- raalfchap
 ruimen tyd geleden hadt hy zich voorgesteld neder en
 het laafte gedcelte zyns leevens, waare wordt
 het mogelyk, buiten zorge voor 's Lands door P. A.
 zaaken door te brengen, en liet dit zyn GILLES op-
 voorneemen der nederlegginge zyns Ampts gevolgd.
 by de Algemeene Staaten bekend maaken.
 Dit gefchied en hem ontfslag, op de loflyk-
 fte wyze, verleend zynde, verfcheen hy
 met dit Staatsbefluit in Lentemaand ter
 Vergaderinge van den Raad van Staaten,
 leverde 't zelve ter leezinge over, ftede
 aan hun Ed. Mogenden de Sleutel van de
 zogenaamde *Zilverkamer*, van welke hy
 geen gebruik hadt behoeven te maaken,
 als mede de fteutels der Kaffen waar in de
 Landfpapieren, zyner zorge toe vertrouwd,
 bewaard werden, ter hand, en nam, met eene
 aandoenlyke Aanfpraake, affcheid van die
 Vergaderinge; door den Voorzitter op ee-
 ne voor hem ftreelendfte wyze beantwoord,
 verzeikerende, „ dat hun Ed. Mogenden
 „ altoos met het uiterfte genoegen zou-
 „ den gedenken aan de uitmuntende be-
 „ kwaamheid, waar mede hy die gewig-
 „ tige Post bekleed hadt, als mede aan
 „ het goed bestuur en de zonderlinge
 „ naarftigheid door hem, geduurende dien
 „ tyd,

- xc. „ tyd, betoond; dat zy nooit zouden na-
 BOEK. „ laten te erkennen de uitsteekende dien-
 — „ sten, welken hy aan den Staat en by-
 1769. „ zonder aan het Finantie wezen van de
 „ Generaliteit hadt gedaan: dewyl de Raad
 „ zich wel herinnerde de gesteldheid van
 „ die Finantie; zo by den aanvang van
 „ zyn Thesaurier Generaalschap, welker
 „ voorspoediger en meer bloeiende staat
 „ zy aan zyne verlichte poogingen toe-
 „ schreeven; en terwyl zy zich moesten
 „ beklagen over het gemis van een zo
 „ kundig en vaardig Staatsdienaar; be-
 „ dankten zy hem op 't hartlykst voor alle
 „ Diensten den Vaderlande, in 't alge-
 „ meen, en den Raad van Staaten in 't
 „ byzonder, beweezen.”

De Voorzitter gaf, uit naam zyn-
 Hoogheid, in bedenking of men niet zou
 kunnen goedvinden, deezen Heere, tot
 erkenntenis zyn- Diensten, en ten betoon
 van de agting des Raads voor zyn Per-
 soon, eene Gedagtenis aan te bieden; dit
 voorstel behaagde en men besloot tot het
 geeven eener Gedagtenisfe. — De
 overgereikte Sleutels werden overgege-
 ven aan den Heer PAULUS ADRIAAN
 GILLES, Secretaris van den Raad van
 Staaten, die in Grasmaand, op voorstellin-
 ge des Erftadhouders, de Opvolger was
 van den Heer HOP (*).

De

(*) *Resol. General.* Ven. 31 Maart 1769. *N. Nederl. Jaarb.* 1769. bl. 507. 517.

De vierde vyfjaarige dienst van den Heer PIETER STEYN, als Raadpensionaris van *Holland*, liep met Hooimaanden einde; schoon deeze, omtrent dezelfde Jaaren als de Heer HOP telde, toonde hy zich genogen en gereed, toen hy voor de dus verre gedaane diensten bedankt en met eenpaarige stemmen verzogt werd, dat hoogwigtig Staatsampt, op den zelfden voet, weder, voor vyf Jaaren, te aanvaarden, om 't zelve op de schouderen te neemen, en zich met Eede, op nieuw, daar toe te verbinden.

In Slachtmaand des voorleden Jaars hadden de Bewindhebbers der *West-Indische* Maatschappye ter Vergadering van Tienen een Besluit genomen om den Heer FERDINAND VAN COLLEN, Oud-Schepen en Raad van *Amsterdam*, in de hoedanigheid van Representant van zyne Hoogheid, als Gouverneur Generaal en Opperbewindhebber der *West-Indische* Compagnie, eene Jaarwedde van zes- en- dertig honderd Guldens toe te leggen, in deeze somme begrypende alle de kosten, welken die Heer, in deeze hoedanigheid, ten dienste der Maatschappye, zou maaken, en daar op de goedkeuring by hunne Hoog Mogenden verzogt. De Hoofddeelgenooten dier Maatschappye ter Kamer van *Amsterdam* stonden versteld over dit Besluit, genomen zonder agt te slaan op het daar van verschillend begrip, door hunnen Bewindhebber, in hunnen naam, verklaard,

XXIV. DEEL.

L

xc.

BOEK.

—

1769.

P. STEYN op nieuw tot Raadpensionaris aangesteld.

't Geschil wegens de Wedde van F. V. COLLEN, als Representant van zyne Hoogheid by de *West-Indische* Maatschappye, beslist.

xc. 't welk Bewindhebbers, hoe zeer ftrydig
 BOEK. met de gewoonte, in hunne Aantekenin-
 — gen niet geboekt hadden; zy ftonden niet
 1769. minder verbaasd, dat men de goedkeuring
 van hunne Hoog Mogenden verzogt hadt,
 zonder dit Beftuit, zo als men gewoon was,
 hun onder 't oog te brengen; om dus 't
 zelve als éénpaarig genomen te doen voor-
 komen. Zy vaardigden, door hunne Hoog
 Mogenden om Berigt verzogt, een Brief aan
 die Hooge Vergadering af, den ganschcn
 roedragt der zaake blootleggende: waar op
 zy aanweezen, dat dit Beftuit op eene
 gansch onwettige wyze was genomen, en
 daar en boven zodanig tegen de Geftelte-
 nisse der Maatschappye aanliep, als mede zo
 weinig met het belang der Deelhebberen over
 een te brengen was, dat het, huns oor-
 deels, de goedkeuring van hunne Hoog
 Mogenden niet zou kunnen weg draa-
 gen.

De Hoofddeelgenooten hadden begree-
 pen, dat men aan den Représentant niet al-
 leen eene fomme van zeven honderd en
 vyftig Guldens, tot betaaling van eenen Se-
 cretaris, moest toeleggen; maar ook zes
 honderd Guldens voor Reiskosten; en dat
 men dien Heer geen beter erkentenis kon
 geeven voor de dienften en zorgen, door
 denzelven reeds aan de Maatschappye be-
 fteed, en die men verder van hem ver-
 wagtte, dan zulk eene die gefchikt was
 naar de gefteltenisse van de Compagnie, en
 gelykfoortig met het geen zyne Hoogheid
 zel-

zelve trok, en het *Honorarium* van Heeren xc.
 Bewindhebberen; dat daar aan zyne Hoog- B O E K.
 heid vier ten honderd van de Uitdeelingen —
 was aangeboden, het hun voeglyk toe- 1769.
 scheen den Representant twee ten honderd
 van die Uitdeelingen aan te bieden (*).

Zy gaven eene Schets van den tegen-
 woordigen geenzins voordeeligen Staat
 der Maatschappye, en toonden, dat, in den
 Jaare MDCCCLVI, de laatste Afgifte van
 twee ten honderd geschied was, en men
 twyfelde of men in de twee eerstkomende
 Jaaren tot dergelyk eene Afgifte wel zou
 kunnen komen: doch dat, die Uitdeeling
 volgende, het inkomen van zyne Hoogheid,
 voor den tyd van vier Jaaren, zich zou
 bepaalen tot zes duizend en vier honderd
 Guldens, terwyl de toelag aan deezen Re-
 presentant, geduurende dat tydsverloop,
 veertien duizend en vier honderd Guldens
 zou uitmaaken. Eene in 't ooglopende
 ongerymdheid, door de Hoofddeelhebber-
 en breeder ontwikkeld. — Zy oordeel-
 den en beweezen dat de bepaalde Toeleg
 aan den Representant niet bestaanbaar was
 met

(*) *Resol. van Holl.* 14 Juny 1769. De Heeren
 JAN V. MARCELIS en THOMAS HOPE, door
 WILLEM DEN IV, tot zyne Representanten by
 de *West-Indische* Maatschappye aangesteld, had-
 den nooit eentig *Honorarium*, ja zelfs geene ver-
 goeding van Reiskosten, genooten. Wel eens was
 in overweeging geweest, hun eene Uitdeeling,
 nevens Bewindhebberen, aan te bieden; doch
 zulks niet tot stand gekomen: dewyl door den
 dood van dien Vorst, hun Character ophieldt.

xc. met den daadlyken Toestand der Maatschappye en het Belang der Deelhebberen; hier voor moesten zy zorgen, en 1769. konden dus, door hun stilzwygen, of toestemmen, geen Besluit doen stand grypen, 't welk de Compagnie zou drukken, de Actien in waarde doen vermindern, en de Maatschappye zelve met den ondergang dreigen (*). Weshalven zy verzogten dat het gedaane verzoek van Goedkeuring, op het zo wraakbaare Besluit der Vergadering van Tienen, mogt van de hand gewezen, en over dit stuk eene nadere Vergadering, overeenkomstig met de Inrigting der Maatschappye, gehouden worden.

Om dit verzoek te onderschraagen hadden de Hoofddeelhoppers den Prins Erfstad-

(*) In de blootlegging van den Staat der Maatschappye, toonden zy, dat, zedert het Jaar 1748 tot heden toe, de Uitdeelingen niet meer dan twee- en- twintig ten honderd bedraagen hadden. En egter was dit Tydperk, zedert 1748, tot nu toe dat geen, in 't welk de Compagnie, by gelegenheid van den jongsten Oorlog tussehen *Engeland*, *Frankryk* en *Spanje*, het meest gebloeid hadt, zo als de kort op een volgende Uitdeelingen van drie ten honderd in 1758 en 1760, van vyf ten honderd in 1762, van vier ten honderd in 1764 en eindelyk van twee ten honderd in 1766 uitweezen; terwyl voor het overige alle de Afgiften, zedert dat in den Jaare 1730 de Vaard op de *West-Indie* was opengezet, tot 1748 toe, niet meer dan vyftien ten honderd en dus niet veel meer dan omtrent drie vierde ten honderd, het eene Jaar door het andere gerekend, bedraagen hadden.

stadhouder desgelyks eenen Brief toege-
schikt. Het leedt niet lang of deeze neteli-
ge zaak werd uit de wereld geholpen,
door de verklaring van zyne Hoogheid,
dat hy, tot kennelyk wederzeggens toe,
ten behoeve van zynen Representant van
COLLEN, afstand deedt van 'tgeen Hem,
by de Opdragt van het Opperbewindheb-
berschap, was aangeboden. De Hoofd-
deelgenooten, hier van verwittigd, be-
dankten voor de Bekendmaking. Van
welk alles aan hun Hoog Mogenden werd
kennis gegeven (*).

Zedert langen tyd waren 'er geschillen
gereezen tuschen den Procureur Gene-
raal van *Gelderland*, aldaar *Momber* ge-
noemd; en de Magistraat der Stad *Ny-*
megen, wegens het uitoefenen van het Lyf-
strallyk Regtsgebied in het *Ryk van Ny-*
megen. De eerstgemelde hieldt staande, dat
de Hoogheid van den Lande daar in be-
trokken was; de Magistraat beweerde, dat
Schepenen van de *Stad*, als Schepenen
van het *Ryk*, de Regtsdwang aldaar toe-
kwam, zonder dat derzelver Vonnissen,
aan den Hove, door den Burggraave des
Ryks, behoefden medegedeeld te worden.
Herhaalde keeren werd deeze zaak ter
Geldersche Staatsvergaderinge gebragt, en
laatstlyk, in den Jaare MDCCCLXVI, op
nader aanzoek van den *Momber*, in die
Vergaderinge behandeld. De strydigheid
der

xc.
BOEK.

1769.

Een einde
gemaakt
door den
Stadhou-
der aan 't
geschil
tuschen
den Pro-
cureurGe-
neraal van
Gelder-
land ende
Stad *Ny-*
megen.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1769. bl. 1026. 1349.

xc. der gevoelens in de Drie Kwartieren bragt
 BOEK. te wege, dat men het Geschilstuk ter
 ————— beflissinge aan zyne Hoogheid overliet;
 1769. die eerst in Zomermaand deezes Jaars

MDCCLXIX, daar aan een einde maakte,
 door een Uitspraak, in Slachtmaad van de
 Staaten goedgekeurd, met last dat men weder-
 zyds zich slijptlyk zou gedraagen naar de
 Regelen door zyne Hoogheid ter nederge-
 steld, die wilde, dat Schepenen der Stad *Ny-
 meg* de Crimineele Jurisdictie in het *Ryk
 van Nymegen* zouden blyven uitoefenen,
 onder het beleid van den Burggraaf, als
 Landelyken Officier van het zelve Ryk;
 voorts de noodige Punten in onderscheide
 Regtsgevallen bepalende (*).

Aanzoek
 van *Zee-
 land* om
 verbete-
 ring in het
 Munt-
 weezen.

Staaten van *Zeeland*, die reeds in den
 Jaare MDCCLV, een voorslag gedaan had-
 den om herstel in 't Muntweezen, by hun
 Hoog Mogenden te bewerken, van 't welk
 tot nog niets gekomen was, gelasteden hun-
 ne Afgevaardigden, ten deezen Jaare, op
 het hervatten en voortzetten van dit voor
 den Staat in 't algemeen, en voor *Zeeland*
 in 't byzonder, belangryk Onderwerp. Zy
 bragten in dit Staatsbesluit, ten naderen
 aandrang, by; hoe het Muntweezen een
 van de allergewigtigste Stukken der Staat-
 kunde was, en van een oneindigen invloed
 op den Koophandel; hoe de groote veran-
 dering in de Muntspecien, door de schaars-
 heid en daar uit volgende slegtering der
 Munt-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1770. bl. 629.

Muntmateriaalen, de ernstigste aandagt xc.
 van den Souverain vorderde, ten einde de BOEK.
 eerstgemelden eens met de laatstgenoem-
 den in eene juiste evenredigheid mogten 1769.
 gebragt worden; en hoe de voorbeelden
 van veele Mogenheden en Staaten in *Euro-
 pa*, die, om boven gemelde omstandighe-
 den, deeze zaak ten onderwerp hunner
 Raadpleegingen genomen en veranderingen
 gemaakt hadden, de Souverainen der *Ver-
 eenigde Gewesten* tot naavolging aanpoor-
 den. De oorsprong van de verlegenheid in
Zeeland, door het meer en meer toeneem-
 end gebrek aan Zilver Kasgeld, zou ook,
 huns oordeels, de andere Gewesten, den
 eenen of anderen tyd, kunnen benaauwen. —
 De Afgevaardigden der zes Gewesten na-
 men dit Stuk ter nadere beraading over,
 en zonden hun Hoog Mogenden een Af-
 schrift des Voorstels van *Zeeland* aan de
 Raaden en Generaal Meesters van de Mun-
 ten deezer Landen, om derzelver beden-
 kingen daar op te ontvangen. Deezen lie-
 ten ze niet lang agter blyven. Doch,
 schoon zy, in de groote hoofdzaak, het
 voorgeslaagene van Staaten van *Zeeland*
 moesten toestemmen, en hun Hoog Mogen-
 den op 't ernstigst aanraaden, de onderhan-
 delingen, over de beste middelen tot herstel
 in 't gebrek aan Standpenningen, te doen
 hervatten, konden zy aan den aangepree-
 zen Zilveren Standpenning van veertig
 Stuivers, enderzelver gedeeltens, zo als de-
 zelve van Gehalte was voorgesteld, hunne
 goedkeuring niet geeven; maar raadden

xc. veel eer tot het slaan van nieuwe Gouden
 BOEK. Ryders, en van deeze ook vierde gedeel-
 tens te minsten, 't welk het gebrek aan
 1769. Zilveren Standpenningen zeer te gemoete
 zou komen; en oordeelden zy dit het bes-
 te en vaardigste middel om Staaten van
Zeeland uit hunne verlegenheid te hel-
 pen (*).

't *Zeeuws* Mislukte het in *Zeeland* de Stad *Zierik-*
 Genoot- zee eene bedoelde Hoogeschool op te rig-
 schap te ten (†), ten deezen Jaare mogt *Vlissingen*
Vlissingen het onbetwist voorregt genieten van eene
 opgerecht. Geleerde Maatschappy, uit kleine beginzels
 aangegroeid, binnen haare muuren, te zien
 tot stand komen, die den Tytel voerde van
 het *Zeeuwsch Genootschap der Weetenschap-*
pen te Vlissingen. Eenige Liefhebbers van
 Kunsten en Weetenschappen te dier Stede
 hadden een Genootschap, onder Bescher-
 ming van den Prins Erfstadhouder, opge-
 rigt, en in Lentemaand deswegen eene
 openbaare Bekendmaaking gedaan, by het
 uitschryven eener Prysfrage, op welker
 beste Beantwoording zy een Gouden Eer-
 prys uitloofden. Twee der Bestuurderen
 IZAAK WINCKELMAN en ROBERT
 HENDRIK DU PON, Regeerings Leden
 van *Vlissingen*, vergezeld van den Eerw.
 JUSTUS TJEENK, Leeraar in de *En-*
gel-

(*) *Not. van Zeel.* 27 April 1 Mey 1769. *Re-
 sol. Gener.* 17 July 1769. *N. Nederl. Jaarb.* 1771,
 bl. 20 en 74.

(†) Zie hier boven, bl. 94.

gelfche Gemeente, eerste Secretaris van het xc.
 Genootschap, vervoegden zich by den BOEK.
 eersten regeerenden Burgemeester CLY-
 VER, om, uit naam des Genootschaps, aan 1769.
 de Regeering kennis te geeven van deszelfs
 oprigting, als mede de goedkeuring en
 befcherming te verzoeken. Zulks bekwam
 het terftond op de verpligtendfte wyze,
 met aanwyzing van eene Vergaderplaats,
 van Stadswege, tot zo lange het van eene
 bekwaamere zou voorzien weezen. Even
 gelukkig flaagden de bovengemelde Hee-
 ren in 't verwerven der verzogte befcher-
 ming by Staaten van *Zeeland*, die het Ge-
 nootschap, onder en met den Tytel van
 het *Zeeuwfch Genootfchap der Weetenfchap-
 pen te Vlifingen*, goedkeurden, als mede de
 Spreuk *NON SORDENT UNDIS*, door
 't zelve aangenomen, bevestigende ook het
 daar op zinfpeelend Zegel, verbeeldende
 de Zeven Vrye Kunften op eene Rots in
 Zee, met het randfchrift *Sigillum Societa-
 tis Scientiarum Batavo Vlesfingenfis*. Het
 eerste Stuk der Verhandelingen, door dit
 Genootfchap uitgegeeven, pronkt met een
 agtbaare Naamlyst van Bestuurders en Le-
 den (*).

Schoon de oudfte Maatschappy der Wee-^{'t Ba-}
 tenschappen hier te Lande, de *Haarlemsche*, ^{taafich Ge-}
 de geboorte van die Zufter, in een nabu-^{nootschap}
 te ^{Rotter-}
 dam,

(*) *Verhandelingen uitgegeeven van het Zeeuwfch
 Genootfchap der Weetenfchappen te Vlifingen* 1 Deel.
Not. van Zeeland 23 Maart 1769.

xc. rig Gewest, niet met het gunstigst oog aan-
 BOEK. zag, kon de Goedkeuring aan de *Holland-*
 — *sche*, door den Souverain verleend, op gee-
 1769. nerlei wyze in aanmerking komen, tot wee-
 ringe van eene dergelyke Maatschappy in
Zeeland. Maar anders dagt deeze eerste
 Maatschappy, wanneer, in dit Jaar, door
 de zonderlinge edelmoedigheid eens Lief-
 hebbers van 't welweezen zyns Vader-
 lands, die verkoozen hadt om, geduuren-
 de zynen Leeftyd, openbaar als Stigter
 des Genootschaps, niet bekend te staan (*),
 een Fonds geschikt was ter Oprigting
 eens Genootschaps, tot het voortzet-
 ten van de Proefondervindelyke Wys-
 begeerte, te *Rotterdam*; en de Bestuur-
 ders van 't zelve, de Heeren SALOMON
 DE MONCHY, LEONARD PATYN,
 LAMBERTUS BIKKER, CORNELIUS
 NOZEMAN en MARINUS SCHOU-
 TEN, zich by Staaten van *Holland* ver-
 voegden, om dit Genootschap, 't welk de
 Vroedschap van *Rotterdam*, als Mecena-
 ten begunstigd, en zyn Hoogheid in zy-
 ne veelvermogende bescherming genomen
 hadt, door de goedkeuring en 't gezag van
 's Lands Souverain, te doen bekrachtigen,
 en

(*) De Heer STEVEN HOOGENDYK, die de
 opkomst en bloei van dit Genootschap een reeks
 van Jaaren mogt aanschouwen, daar hy den der-
 den van Hooimaand des Jaars 1788, in den ouder-
 dom van één- en- negentig Jaaren, te *Rotterdam*
 overleedt. *Algemeene Kunst- en Letterbode* I Deel
 bl. 13.

en met de *Haarlemsche Maatschappye* in eenen rang te stellen. Immers Bestuurders der laatstgemelde Maatschappye bekwamen geen naarigt van deeze poogingen der *Rotterdammeren*, of zy leverden een Smeekschrift by Staaten van *Holland* in, ophaalende de aanmerkelyke bezwaaren, en de nadeelige gevolgen, welke zy vermeenden, dit uit de Vergunning en Bevestiging van dat Genootschap, in één en het zelfde Gewest, zouden gebooren worden: gepaard met een verzoek, dat, noch aan dit *Rotterdamsch Genootschap*, noch aan eenige andere Inrigting van dien aart, eenig Octroy mogt verleend worden, 't welk de verkreegene Voorregten der *Hollandsche Maatschappye te Haarlem*, eenigzins zou kunnen verkorten.

XC.

BOEK.

1769.

De *Rotterdamsche* Bestuurders kregen geen kennis van dit betwisten huns verzogten Voorregts, of zy betuigden by de Staaten hunne hooggaande verwondering over deeze handelwyze der *Haarlemsche Maatschappye*, en leverden teffens breedvoerige *Aanmerkingen* over, strekkende om te toonen, dat men, ten onregte, hun van het Octroy zocht te versteeken, en dat de redenen van bezwaar, als zo gewigtig aangevoerd, op verre na dat gewigt niet hadden. In deezzer voege oordeelden Staaten van *Holland* mede, waarom zy, in Hooimaand des Jaars MDCCCLXX, met hun gezag bekrachtigden *Het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelyke Wysbegeerte te Rotterdam*, onder de Zinspreuk, CERTOS FERET EXPERIEN-

XC. RIENTIA FRUCTUS, een Zegelvoe-
 BOEK. rende met dit opschrift *Sigillum Societatis*
 — *Philosophiae Experimentalis Batavo Rottero-*
 1769. *damensis.* 't Hoofdoogmerk deezes Ge-
 nootschaps was, het verbeteren van Kunst
 en Werktuigen, die strekken konden ten
 voordeele van den Landbouw, Zeevaard,
 en alle werktuiglyke Kunsten en Fabrieken,
 ter instandhouding en verbetering van Ri-
 vieren, Dyken, Wegen en Landeryen, of
 ten nutte van eenige voornaame takken der
 Nationaale Huishouding. Wyders zou 't
 zelve zyn werk maaken van het ontdekken,
 en door ontwyfelbaare Proeven bevestigen,
 van nieuwe waarheden of kundigheden in
 de Natuurkunde, Scheikunde, Natuurlyke
 Historie, practicaale Genees- en Heelkun-
 de, het uitvinden van nieuwe Genees- en
 Heelmiddelen, en wat meer van dien aart
 mogt weezen. — Aan deezen aan-
 leg beantwoordde het Genootschap volko-
 men; de uitgeschreeven Prysraagen strek-
 ken hier van ten blyke; en de Verhande-
 lingen, die vervolgens het licht zagen,
 bevestigden het nog kragtiger. Terwyl de
 Naamlyst der Leden uitwees, dat dit Ge-
 nootschap met het *Zeeuwsche* en de *Holland-*
sche Maatschappy te Haarlem, om den
 voorrang dong (*).

Zag

(*) *Resol. van Holl. 5 July 1770. Verhandelin-*
gen van het Bataafsch Genootschap der Proefondern-
vindelyke Wysbegeerte te Rotterdam, 1 Deel.

Zag dit Jaar deeze twee Genootschappen oprigten, waar van men zich veel goeds mogt belooften, de Yver, welke thans onze Landsgenooten, tot bevordering van Kunsten en Weetenschappen bezielde, ver- toonde zich ook te *Amsterdam*, waar ver- scheide Liefhebbers, schoon in een kleiner kring werkende, hunne poogingen zamen- spannen, om als een Genootschap, onder de Zinspreuke, FLOREANT LIBERA- LES ARTES, het hunne tot bevordering van den Bloei der Vrye Kunsten toe te brengen, 's Jaarlyks een Eerprys van der- tig Gouden Dukaaten ophangende voor een ieder die eene voorgestelde Vraag, naar hun oordeel, best beantwoor- de (*).

xc.
BOEK.
—
1769.
't Genoot-
schap Flo-
reant Libe-
rales Artes
te *Amster-*
dam ge-
vestigd.

De Ziekte en Sterfte onder 't Rund- vee was in de Vereenigde Gewesten wel niet geheel opgehouden; maar in zo verre verminderd geweest, dat dezelve niet meer als eene Landplaage in 't oog liep; doch begon die Kwaale, in den voorleden Jaare, in de naby gelegene Gewesten, als mede in de Generaliteits Landen, en hier en daar in *Holland*, met nieuwe kragt, te woeden: waar om Staaten van *Holland* een streng Plakaat tegen den Invoer van allerlei Rund- vee, en wat kon dienen om de Besmetting te verspreiden, in Sprokkelmaand deezes Jaars, deden afkondigen, en alle Magi- stra-

De sterfte
onder het
Rundvee
ontsteekt
met nieuw
geweld.
Voorzor-
gen daar
tegen aan-
gewend.

(*) *Verhandelingen van het Genootschap onder de Zinspreuk, Florcant Liberales Artes, 1 Deel.*

xc. straaten in de Steden, en Baljuwen ten
 BOEK. platten Lande, aanschryven, de Leeraars te
 — gelaften, in hunne openbaare gebeden, den
 1769. Hemel vuurig om de afwending en het op-
 houden dier Plaage te smeeken. Dit streng
 Plakaat gaf aanleiding tot verscheide verzoeken
 om verzagting, en nadere bepaalingen. De
 Sterflyften, in gevolge van een Staatsbesluit
 door de Schouten of Geregten ten platten
 Lande gezonden, leverden een droevig
 vertoon op van het woeden deezer Ziek-
 te (*). — Het Veeryk *Friesland*, hier
 door mede aangetast, poogde, door een en
 ander Plakaat, den voortgang te weeren,
 en deden Staaten van dat Gewest, in
 Slachtnaand een Vast- en Bededag uit-
 schryven, byzonder ingerigt om het af-
 wenden dier Plaage af te bidden (†). —
Gelderland zughtte mede onder dien geesfel.
 Om de verarming van veele goede Ingeze-
 tenen, zo in de Steden, als op 't platte
 Land, te gemoete te komen, bepaalden de
 Staaten des laatstgemelden Geweets eene
 somme van eenige duizenden Guldens, om
 aan de zulken, die door deeze Landplaage
 geleden hadden, en het begeerden, zo ver-
 re zulks geschieden kon, naar evenredig-
 heid, uitgereikt te worden: terwyl zy niet
 verzuimden, door heilzaame Plakaaten,
 mid-

(*) *N. Nederl. Faarb.* 1769. bl. 183. 337. 505.
 746. 778. 1054. 1087.

(†) *N. Nederl. Faarb.* 1769. bl. 1075. 1383.
 1384.

middelen ter fluitinge van den verderen ^{xc.} voortgang aan de hand te geeven (*). — ^{BOEK.}
 In *Utrecht* en *Overysfel*, als mede in *Stad* —
en Landen, maakte men de best geoordeelde 1769.
 schikkingen in deezen nood (†). —
 En schoon in *Zeeland* die Sterfte zich laa-
 ter openbaarde, of althans spaader eene
 groote verwoesting aanrigtte, was men
 aldaar mede op de gewoone beletmiddelen
 der verspreidinge bedagt (§).

By deeze Veefterfte kwamen, ten 1770.
 zwaardrukkenden last van een gedeelte on- Door-
 zer Landgenooten, in den Winter deezes braak in
 en des volgenden Jaars, herhaalde Over- den *Rhyn-*
 stroomingen. Door de menigvuldige Re- dyk.
 gens in den Herfst des Jaars M D C C L X I X,
 was het water in onze Rivieren zo hoog
 gezwollen, dat, tegen het afloopen van
 Wintermaand, eene Doorbraak in den *Lek-*
dyk onvermydelyk scheen, en was de *Merwe*
 by *Gornichem*, tot zulk eene hoogte ge-
 klommen, dat een groot gedeelte dier Stad
 onder water stondt. De gevreesde Inbraak
 viel's nagts, den acht- en- twintigsten van
 Wintermaand voor op eene plaats waar
 men dezelve minst verwagtte, in den
Rhyndyk op het *Kleeffche* Grondgebied tus-
 schen het Steedje *Huusen* en het Dorp *An-*
geren, één uur boven *Arnhem*. Door die
 In-

(*) *N. Nederl. Faarb.* 1769. bl. 411. 835.

(†) *N. Nederl. Faarb.* 1769. bl. 62. 385. 515.
 811. 820. 1355. 1392. 1468.

(§) *N. Nederl. Faarb.* 1769. bl. 1333. Voor't
 Jaar 1770. bl. 143.

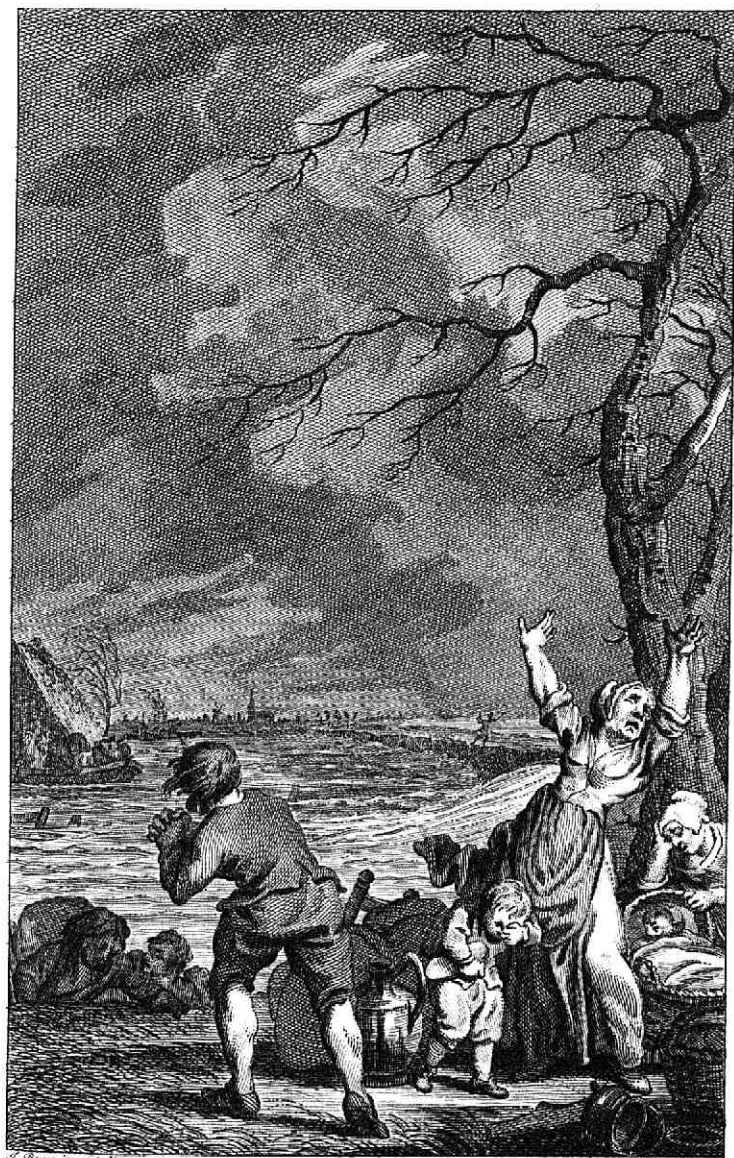
xc. Inbraak werden alle Landen, tusfchen den
 BOEK. *Rhyh* en de *Waal*, van *Huufèn* en het *Pan-*
derfche Kunaal af, ter wederzyde van de
 1770. *Linge*, tot aan den *Diefdyk* en *Gornichem*
 toe gelegen, overftroomd : eene uitge-
 ftrektheid van 55544 morgens lands. De
Diefdyk, als mede de *Lingedyk*, zich in eenen
 goeden ftaat bevindende, keerden het
 water, 't welk de *Vyf Heeren Landen*, ne-
 vens de *Alblasferwaard*, anders met eene
 Overftrooming dreigde, gelyk aan die
 deeze ftrecken in dit Jaar MDCCXLI
 trof (*).

Door-
 braak in
 den *Linge-*
dyk.

De Waterboden, die by hoog water, onophoudelyk langs de Rivierdyken ryden, maakten de Doorbraak des *Rhyns* by *Huufèn*, binnen weinig uren, in dien geheel oord bekend. Het gelui der Klokken, het gebalder der Seinfchooten van de wallen der Steden, kundigden den Landman het droevig onheil aan; hem waarfchuwend zich met Vee en Haave, by tyds, op Zolders, Hoogten of in de Steden, te bergen. Dewyl het Gat niet zeer diep, en de boezem, waar in het Vloedwater ffortte, zeer groot was, vondt men, op de meefte plaatzen, tyds genoeg ter berginge.

Waar men kans zag om het inbreekend watergeweld te keeren, ftede men alle pogin-

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hift.* XIX Deel, bl. 329. *Verzameling van eenige geloofwaardige Berigten en Brieven, de overftroomde Landen betrefende.* Te Amft. by J. TIRION 1741.

J. Buijs, inv. et delin.

Reint Vinkles, fculp. sculp.

Overstrooming van den Rhijndijk in't Jaar MDCCLXX.

gingen, en op zommige plaatzen met veel xc.
 vrugts, te werk. Dan den laatsten dag BOEK.
 des Jaars hoorde men, in 't Graaffchap *Kui-*
lenburg, het water met groot gedruis van 1770.
 verre aanrollen, en zag het Land voor eeni-
 ge maanden als in een Zee veranderen. De
Lingedyk by *Rumpt* bezweek, waar door dat
 Dorp, en *Gellikum*, in de *Tielerwaard* ge-
 legen, ondervloeden. — Om verdere
 gevreesde Dykbreuken voor te komen,
 en de met water overdekte Landen eene
 spoedige verlossing te bezorgen, maakte
 men Overlaaten, die eene gewenschte uit-
 werking deden.

De *Lek*, zo wel als de *Waal*, met val- De Rhyn-
 len aanhoudende, voedde men hoope, dat dyk ander-
 het water ras geweeken en de geleede scha- maaldoor-
 de gering zou zyn; te meer daar noefte ken.
 vlyt de handen repte om de Doorbraak
 by *Huusen* te bekrammen, ten einde, by
 het wederwassen van den *Rhyn*, eene
 nieuwe Overstroming te verhoeden. Dan
 deeze hoop werd deerlyk verydeld, wan-
 neer, op den zeven- en- twintigsten van
 Louwmaand des Jaars MDCCLXX, de
 nieuw gemaakte Beslagkaden, op drie plaat-
 zen, door het hooggereezen Rhynwater
 overweldigd werd. Onbeschryfbaar was
 de neerslagtigheid en druk onder de Be-
 woonders van meer dan dertig Dorpen,
 die, voor de tweede keer, in één maand
 tyds, hunne Landeryen geheel door den
 Vloed bedekt zagen. Thans rekende de
 Landman, by het verlies aan Vee, door
 de Sterfte in 't verloopen Jaar geleden,
 XXIV. DEEL. M zyn

xc. zyn Wintergewasfen onherftelbaar bedorven, de Arbeider was verftookten van het
BOEK. werk 't geen hem anders, in 't behoefte

1770. Winterfaiſoen, den mond open houdt; beiden voelden zy het nypen der bittere Koudde, gefcherpt door Honger en Gebrek, in de laagſte Landen verleenden de armoedige Hutten omgeſlaagen, of dreigende voor 't geweld des waters te bezwyken, geen veilige ſchuilplaats. In beide de Vloeden, ſchoon de laaſte min hoogliep dan de eerſte, vertoonde zich het Land gelyk een wyde Waterplas, uit welke hier en daar Kerken en Huizen de kruin boven ſtaken. Dyken, Hoogten, Zolders van de beſte Wooningen waren de Wykplaatzen voor Menſchen, de Bergplaatzen voor Vee en Have. Gevaar en Gebrek waarden rondsom hun heen. De zorg der Regeering van verſcheide Plaatzen voorzag in beide, door Schuiten na 't verdrongen Land te zenden, om die zich onveilig vonden af te haalen, en in veiliger ſtede te brengen, en alen de volſtrekte Leevensnoodwendigheden aan te voeren.

Bezorging der Noodtydenden. Door deeze Onderſteuning werd de eerſte nypende Nood eenigzins vervuld, en de ſchreiendſte Behoeftte geſtild. Doch dewyl, door de tweede Overſtrooming, de Elende grooter en 't Gebrek van langer duur ſcheen te zullen weezen, zag men uit na kragtdaadiger onderſtand, en wendde het oog op 't weldaadig *Holland*. Hoe daar welgeplaatſte Harten de hand diep in de beurſe deden taſten, lag zo wel by,
ee-

eenigen der Ongelukkigen, als by hunne xc.
 Bezorgers nog diep in geheugenisse. Brief BOEK
 ven, derwaards afgevaardigd, bekwamen 1770.
 troostryk antwoord, en daadlyke hulpbetooning volgde. Drie Broeders RINK, te
Thiel woonagtig, hadden reeds veel gedaan in de bezorging der Noodlydenden, en belasten zich byzonder met dien verderen arbeid der Liefde. De Heer H. J. RINK, Amptsontvanger in de *Neder Betuwe*, droeg den nood der *Betuweren* voor aan een zyner Vrienden te *Rotterdam*, zyn Brief kwam in handen van eenigen te dier Stede, die in de *Rotterdamsche* Uirdeeling des Jaars MDCCXLI, werkzaam geweest waren, en zich weder opgewekt vonden om, ten nutte hunner ongelukkige Medevaderlander, eenige meer dan gemeene poogingen aan te wenden. Zy oordeelden, in den gemelden Amptsontvanger, den regten Man gevonden te hebben om eene uitgebreide Toereiking behoorlyk te bestuuren. Van hem verzekering bekomen hebbende, dat de Uirdeeling, zo onpartydig als mogelyk was, en zonder aanzien van Gezindheid, alleen naar evenredigheid der Behoeftens, zou geschieden, en dat zyne Broeders hem in dit Liefdewerk de behulpzaame hand zouden bieden, gingen zy te *Rotterdam* aan 't inzamelen, en bezorgden dat, in andere *Hollandsche* Steden, eenigen hunner Vrienden, iets onder hunne bekenden zouden zoeken te bekomen, om een Nood te vullen, die wel niet te noemen was by die van den Jaa

XC. re MDCCXLI, doch eene meer dan ge-
 BOEK. meene milddaadigheid veeler handen eisch-
 te. Men kreeg uit *Rotterdam*, en elders,
 1770. ruim negen- en- dertig honderd Guldens
 in geld by een, behalven 't geen door
 anderen in Geld, Eetwaaren, of Wollen-
 stoffen, rechtstreeks aan den Heer RINK
 gezonden werd, die de op zich geno-
 men Uitdeelig met veel lofs in de *Neder-
 Betuwe* verrigtte.

Middeleryl kreegen de *Rotterdamsche*
 Inzamelaars aanschryvens van den nood
 der door 't Waterleed diep getroffene In-
 woonderen te *Vuuren*, *Daalhem*, en *Spyk*
 by eenen Brieve van den Eerw. PE-
 TRUS PALUDANUS, toen Leeraar op
 de twee eerstgemelde Dorpen; zy wer-
 den te raade een gedeelte der Penningen
 te schikken tot onderstand dier Behoefti-
 gen, byzonder tot het herstellen der Woon-
 ningen welke in deezen Oord, daar 't
 water hooger dan elders hadt gestaan,
 zwaar beschadigd waren. De Eerw. PA-
 LUDANUS nam, met de Heeren JAN
 HENDRIK BAKKER en WILLEM
 KOK, de bezorging op zich. Ruim ne-
 gentien honderd Perfoonen werden door
 deeze Liefde gaven, geholpen, verkwikt,
 en ondersteund (*).

Men

(*) *Verhaal, wegens de twee laatste Overstroo-
 mingen in de Betuwe enz. bl. 7 enz. Te Rotter-
 dam by R. ARRENBURG 1773.*

Men hadt ondertusſchen, in de dikmaals XC.
 hervatte onderhandelingen over de Rivie- BOEK.
 ren, die zo veel jammers te wegebragten, —————
 niet ſtilgezeten, ſchoon men weinig vor- 1770.
 derde. De Koning van *Pruifen*, in den Traage
 Jaare MDCCCLXVII, over dit ſtuk ge- voortgang
 ſchreeven (*), antwoordde in 't volgende van het
 Jaar, het hervatten eener Onderhandeling werk der
 voorſlaande; doch 't bleek, uit een byge- Rivieren.
 voegd Vertoog, dat hy, zo wel in de bron-
 nen van het kwaad, als in de voorgelagte
 ne middelen tot herſtel, wyd en breed ver-
 ſchilde van de gedagten hier gekoeſterd.
 Dit zag men nader uit de aanmerkingen op
 dat Antwoord, waar in men zich by Staaten
 van *Holland* beklagde over de weinige een-
 ſtemmigheid der belanghebbende Land-
 ſchappen, die alle vrugt eener nadere Onder-
 handeling zeer onzeker maakte. *Gelder-*
land, *Utrecht* en *Overyſſel* kreegen, egter,
 Staatswyze aanschryving van 't geen *Hol-*
land over 't herſtel der Rivieren dagt. *Gel-*
derland en *Utrecht* beantwoordden dit met
 bygevoegde Bedenkingen op het *Pruifſch*
 ontwerp. Te midden van deeze Briefswy-
 ze voortgezette Onderhandelingen over-
 leedt de Vraagbaak der *Hollandſche* Hee-
 ren, de Hoogleeraar JOHAN LULOFS;
 waar op de Stukken hier toe betrekkelyk
 in handen geſteld werden, van den door-
 kundigen Heer CHRISTIAAN BRU-
 NINGS, Opziender van het Hoogheem-
 raad.

(*) Zie hier boven bl. 87.

xc. raadſchap van *Rhynland*, door den overleden
 B O E K. Hoogſchoolleeraar daar toe aangepreezen. Diens
 — mede gedeelde en goedgekeurde Bedenkingen
 1770. bewrogtten eene nadere Byeenkomst in
 's *Gravenhaage*, in Sprokkelmaand des Jaars
 M D C C L X I X, dan de Afgevaardigden der
 vier Geweſten bleeven even zeer verwy-
 derd. Doch daar die van *Holland* beſloot-
 ten den Erſtadhouder te verzoeken om
 die Geſchillen tuſſchen de Geweſten, en
 wel byzonder wegens de betwiste Byland-
 ſche Doorſnyding, door zyne uitſpraake,
 onder zekere voorwaarden, te beſliſſen,
 bewilligden die van *Gelderland* gereed-
 lyk (*).

Ovcreen- Schoon de voorgedlagene Onderhande-
 komſt met ling met die van de *Pruisſiſche* zyde nog
Pruisfen opgeſchort bleef, kon in het ſtoppen van
 over het de Doorbraak, en het herſtellen van den
 herſtel des ingeſcheurden Dyk by *Huſſen* op het *Pruis-*
Rhyndykr. *fiſch* Grondgebied, niets gedaan worden zon-
 der bewilliging en medewerking des Ko-
 nings. Dit leedt geen uitſtel. Weſhalven
 hunne Hoog Mogenden aan zyne Majesteit
 ſchreeven. Van wederzyden werden Gevol-
 magtigden benoemd. In 't eerſt was men
 bedugt voor vertraaging in dit noodzaaklyk
 werk, wegens de nog hangende Geſchillen
 over de Waterwerken en Rivieren. Maar
 de Onderhandelingen tuſſchen de *Gelder-*
ſche en *Kleeſſche* Gevolmagtigden, ſchikten
 zich

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1768. bl. 571. 615. Voor
 t Jaar 1769. bl. 130. 262. 310. 394. 521. 568.

zich ras naar wensch. Zy slooten, met xc.
 voorkennisfe van den Erftadhouder, in BOEK.
 verwagte Goedkeuring van zyne *Pruisfifche*
 Majesteit op den negenden van Grasmaand, 1770.
 eene Overeenkomst zeer tot genoegen der
Gelderschen. Hoofdzaaklyk kwam dezelve
 hier op neder. Zyne *Pruisfifche* Majesteit liet
 het maaken en herftellen van den *Rhyndyk*
 by *Huufen* geheel aan de *Gelderschen* over,
 om daar mede naar welgevallen te hande-
 len, als of het hun eigen Dyk ware. De
 Gemagtigden tot de Dykschouwe, wegens
 het Ampt van *Overbetuwe* zouden met twee
 Gemagtigden van de *Kleeffche* zyde 's jaar-
 lyks de Schouwe over deezen Dyk voeren,
 die door eene Scheidpaal, met het opfchrift
 ANGEREN EN BETUWSCHOUW, van
 den anderen Dyk zou onderscheiden wor-
 den. 't Herftellen van de Wallen en de
 omgespoelde Muuren van *Huufen* bleef
 voor Rekening van die Stad. Hoe hoog
 de kosten van dit Dykherftel voor *Gelder-*
land ook liepen, waar in zy, door Staaten
 van *Holland*, wegens het aandeel dat de
 Landen van *Asperen*, *Heukelum* en *Spyk*
 hier in hadden, te gemoete gekomen wer-
 den, bewilligden zy daar in gereedlyk: de-
 wyl 'er anderzins geen middel was om de
Betuwe voor nieuwe Overftroomingen te
 dekken, dan beneden het *Kleeffche* Grond-
 gebied, op den *Gelderschen* Bodem, dwars
 door de *Overbetuwe*, een zwaaren Dyk te
 leggen, die ter Borstweering voor de ge-
 heele *Betuwe*, en de verdere Landen tus-
 fchen de *Rhyn*-, *Lek*- en *Waalftroomen*

xc, gelegen, zou verstrekt hebben. Een werk
 BOEK. dat, behalven de meerdere kosten, met groo-
 te zwaarigheden vergezeld ging. In Slacht-
 maand was dit Werk voltooid (*).

Dankzeg- De herstelling van haare Koninglyke
 gingen voor de Hoogheid de Prinsesse van Oranje, in de
 herstelling laast verloopenen Wintermaand door de Kin-
 derziekte aangevallen, voor welke voor-
 der Prinsesfe van biddingen bevolen waren (†), deedt niet
 Oranje uit alleen in de Hofplaatze, op bevel des Hofs
 de Kinder- van *Holland* en de Magistraat, maar ook in
 ziekte. alle Kerken der *Vereenigde Gewesten*, in
 Voorbid- 't begin van Louwmaand, op aanschryving
 dingen der Overheden, Dankzeggingen uitsforten
 voor haar (§). Voorbiddingen voor die Vorstin-
 in Zwan- ne vervingen, op hoog Bevel, dezelve,
 gerheid. wanneer zyne Hoogheid, in Zomer-
 maand, in de Hooge Vergaderingen, den
 gezegenden staat zyner Gemalinne bekend
 gemaakt hadt (**).

Zij verlost Haare Koninglyke Hoogheid verlosste, op
 van eene den acht- en- twintigsten van Slachtmaand,
 Prinsesfe. van eene Prinsesfe. De Oranje vlag van de
St. Jacobs Tooren uitgestookten, het luiden
 en speelen der Klokken, en het driemaal
 losbranden van eenige stukken Kanon, maak-
 te deeze Geboorte in 's *Gravenhaage* bekend.
 Afgevaardigde Booden van aanzien bragten
 die tyding na den Koning van *Pruissen*,
 na

(*) *Verhaal, wegens de twee laatste Overstroo-
 yngen in de Betuwe enz.* bl. 27.

(†) *Resol. van Holl.* 14 Dec. 1769.

(§) *Resol. van Holl.* 17 Jan. 1770.

(**) *Resol. van Holl.* 27 Juny 1770.

na de byzondere Vaderlandfche Gewesten, en de *Nasfaufche* Hoven. Zyne Hoogheid zelve, vervoegde zich, naa de Gelukwenschingen van alle aanzienlyke Staats- en Standfperfoonen in de Hofplaats ontvangen te hebben, na de Hooge Vergaderingen des Lands om dezelve van deeze Gebeurtenis kennisfe te geeven; en werd daar op, door Afgevaardigden uit dezelve, in 't Stadhouderlyk Kwartier staatlyk begroet; biedende den Afgezondene uit hunne Hoog Mogenden, by de begroeting, het Peterschap over de thans geboorne Prinseffe aan (*). Van hunnen wege kreeg de *Groot-Brittannifche* Afgezant, de Ridder YORKE, plegtige kennis geeving; terwyl deeze aan de overige buitenlandfche Afgezanten gefchiedde, door hunnen Agent. By aanfchryving deden zy de weete aan de onderscheide Gewesten.

In verfcheide Steden van *Holland* dienden Vlaggen en Klokkenfpiel om deeze Gebeurtenis aan te kondigen; welke zy, wyders by Afkondiging bekend maakten, teffens de Ingezetenen aanzeggende, dat zy, by aldien, te deezer gelegenheid, cenige openbaare Vreugdebedryven zouden gefchieden, des nader berigt ftonden te ontvangen. Staaten van *Holland* hadden den Doopdag, by het maaken van fchikkingen tot de Doopplegtigheid, beftemd, om in 's *Gravenhaage*, met Illuminatieën, ten betoon van vreugde, ver-

180.
BOEK.

1770.

Zyne Hoogheid oordeelde de Illuminatieën in 's *Gravenhaage* en *Holland* beftagtergelaaten.

(*) *Refol. van Holl.* 28 Nov. 1770.

XU. vereerd te worden; en zou zeker dit voor-
 BOEK. beeld ten baak aan 't geheele Land getrekt
 hebben; doch by eene openbaare Afkondi-
 1770. ging gaven zy te verstaan, dat zyne Hoog-
 heid, wel verzekerd van de bereidwillig-
 heid en genegenheid met welke zulks zou
 geschieden, uit aanmerking van tegenwoor-
 dige bezwaarende omstandigheden, en in 't
 byzonder de groote duurte der meestbenoo-
 digde Leevensmiddelen, van oordeel was,
 dat de Illuminatie zo in 's Gravenhaage, als
 die verder in dit Gewest zoude kunnen ge-
 schieden, behoorden agter gelaaten, en daar
 door aan een ieder, zo hy het mogt goed-
 vinden, aanleiding gegeven worden, om
 de Kosten daar toe noodig, tot Liefdegave-
 n aan Armen en Behoeftigen te bestee-
 den (*). - Een oordeel van alle verstandi-
 gen toegejuicht.

Dit voor-
 beeld in
 de meeste
 Gewesten
 gevolgd.

Te *Utrecht* deedt men eene bekendmaa-
 king, dat 'er, op den Doopdag, geene Illu-
 minatie zouden geschieden, en 'er veel
 min eenige Vuurwerken afgestookten wor-
 den. — Staaten van *Friesland* stelden
 een Dank- Vast- en Bededag vast, te
 vieren zo ras men volkomen zeker berigt
 ontving van de Herstellinge haarer Koning-
 lyke Hoogheid, om daar door de meest-
 gegoeede Ingezeten en eene byzondere ge-
 legenheid te verschaffen tot het mededee-
 len van Liefdegaven aan hunne behoefti-
 ge Medemenschen, en dus hunne erken-
 te.

(*) *Resol. van Holl.* 5. 7 en 18 Dec. 1770.

tenis met daaden te betoonen. Zullende de helft der Penningen, in zo verre die by de Diakens en voor de Weeshuizen werden ingezameld, alleen voor deezen Dag, aan de Buiten Armvoogden worden uitgekeerd. — In *Groningen* vindt de Magistraat der Stad goed, in plaats van Illuminationen, en andere openbaare Vreugdebeydriven, by gelegenheid van den Doop der Jonge *Prinsesse*, daags te vooren eene buiten gewoone Inzameling, ten behoeve van de Diakonie der Stad, te laten doen (*). — Gecommitteerde Raaden, der Staaten van *Zeeland*, de tyding der gelukkige Verlossing verstaan hebbende, gaven bevel tot openbaare Dankzeggingen in de Kerken. Te *Vlissingen* bepaalde de Regeering een Dag tot openbaaren Vreugdebetoon, dien men in gulle vrolykheid vierde.

Op den negentienden van Wintermaand aanschouwde het Vorstlyk 's *Gravenhaage* den grootſchen Trein der Doopplegtigheid, in welken Staaten van *Holland* den voorrang uit beleefdheid gegeven hadden aan de Afgevaardigden uit hun Hoog Mogenden (†). Zyne Hoogheid zelve hieldt de *Prinsesse* ten Doop, die de Eerw. MUNNEKEMOLEN verrigtte, haar den naam geëvende van FREDERICA LOUISA WILHELMINA.

Doop-
plegtig-
heid van
FREDERICA
LOUISA
WILHELMINA.

(*) De Verzamelde ſom was 8205 Guld. 19 Stuiv. uit 's Stads Kaſſe voegde men 'er 2500 Guld. by, en uit die der Provincie 1500 Guldens. Zo dat dit Liefdewerk de ſom van 12205 Guld. 19 Stuiv. beliep.

(†) *Reſol. van Holl.* 4 Dec. 1770.

XC. MINA. De Liefde gaven, toen ingezameld,
 BOEK. bedroegen 4352 Guldens. Op 't Oude Hof
 — onthaalde de Erftadhouder alle de Heeren,
 1770. die de Doopplegtigheid hadden byge-
 woond, en was 't zelve dien avond fraay
 verlicht. Het driemaal losbranden van
 één- en- twintig stukken Geschut, het
 Klokkengefpel en Gelui, behelsde al het
 uitwendig betoon van Blydschap. Dan be-
 flooten de Diakens der *Nederduitsche Gere-
 formeerde Gemeente*, ten betoon der Mild-
 daadigheid zo van den Erftadhouder als
 van 's Lands algemeene en byzondere Va-
 deren aan de Armen, by de Doopplegtig-
 heid beweezen, aan alle arme bedeelde Le-
 demaaten, één Gulden buiten gewoon, uit
 te reiken; de Oude Vrouwen en Kin-
 deren in het Diakonie Huis op eene Maal-
 tyd te onthaalen, en de kleine Kinderen,
 ten blyke dat men het oude Landsgebruik,
 by Kraamtyden nog niet vergeeten hadt,
 Wittebrood met Zuiker te doen geeven.

Pillegiften
 en Ge-
 schenken
 in de
 Kraamka-
 mer.

Op dien eigen dag dat de Armen dee-
 ze Liefde- en Vreugdeblyken genooten,
 kreegen de Heeren, die het Peterschap by
 den Doop der Prinsesse bekleed hadden, in
 de Kraamkamer, een plegtig Gehoor by de
 Vorstlyke Kraamvrouwe. Zy overhandig-
 den te dier gelegenheid, de Pillegiften
 voor de Jonggeboorene en de Geschenken
 voor de Kraamkamer (*). — Om dee-
 ze

(*) De aanzienlyke Pillegiften, zo van de Al-
 gemeene Staaten, als van de byzondere Gewesten,
 als

ze Geboorte te vereeuwigen spanden drie Medailleurs hun vindingryk kunstvermogen in, en vervaardigden Gedenkpenningen met toepasselyke Zinnebeelden en Op-
schriften (†).

Het

als mede van eenige *Hollandsche Steden* bedroegen 36300 Guldens, en de Giften in de Kraamkamer, die van zyne Hoogheid daarby gevoegd, 2025 Dukkaaten. Ryke geschenken en kostbaare gedagtenissen werden door hunne Hoogheden toegelegd, aan den Lysarts GAUBIUS, den Vroedmeester TITSING, den Leeraar VAN STAVEREN die de Redenvoering gedaan en MUNNEKEMOOLEN die den Doop verrigt hadt. Ook vereerden hunne Hoog Mogenden aan de Freule DANKELMAN, die in persoon aan den Griffier FAGEL, wegens den toestand van haare Koninglyke Hoogheid berigt gegeven hadt, een kostbaare Diamantring. *N. Nederl. Jaarb.* 1771. bl. 6. In de daar opgegevene byzondere lyst, de bovengemelde somme der Pillegiften en Geschenken in de Kraamkamer uitmaakende, is zeker een mislag: dewyl *Zeeland*, in beide de gevallen op niets gesfeld wordt, en de *Notulen van Zeeland* het tegendeel uitwyzen. Zie dezelve, wat de Gifte in de Kraamkamer betreft 13 en 24 Dec. 1770. Schoon het veel overweegens in *Zeeland* koste de Pillegifte te bepaalen, schikte men daar toe 300 Ponden Vlaams 's jaarlyks; doch zyne Hoogheid, *Zeelands* genegenheid gezien hebbende, en het onvermogen van dat Gewest overweegende, stelde voor, dat die Pillegift, welke, volgens Staatsbesluit, op den Dag des Doops, een aanvang stondt te nemen, niet eer, dan wanneer de Prinses achttien Jaaren zou bereikt hebben, zou aanvangen. De Staats Leden namen hier in een dankbaar genoe-
gen. *Not. van Zeel.* 14. 21 en 13 Jan. 18 en 28 Feb. 1771.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1770. bl. 90. 748. 1251. 1315. 1450—1456.

xc. Het Huis des Prinsfen van NASSAU
 BOEK. WEILBURG, die, met zyn Gezin, on-
 ——— langs 's *Gravenhaage* verlaaten en zyn ver-
 1772. blyf in zyne *Duitsche* Staaten genomen
 Den Prins hadt, om, gelyk zommigen willen, veel-
 van NAS- erlei onaangenaamheden hem hier aange-
 SAU WEIL- daan, en die hy te ontmoet zag, te ontwy-
 BURG een ken (*), werd den veertienden van Sprok-
 Dogter kelmaand vermeerderd met een Prinsesse,
 geboren by den Doop CAROLINA LOUISA
 en een FREDERICA geheeten. De Plaats haarer
 Zoon ont- Geboorte, *Kirchheim Boland*, strekte in
 florven. Grasmaand ter Grafplaatze van WILLEM
 LODEWEK CAREL, Erfprins van *Nas-
 sau Weilburg*, Proost van *St. Jan te Ut-
 recht*, en Collonel van een Regiment Voet-
 volk in dienst van deezen Staat, den ou-
 derdom van ruim acht Jaaren bereikt heb-
 bende (†).

Een Ma- Verzekerde, in den voorleden Jaare,
 roccaan- een (§) Afgezant van *Tripoli* den Staat
 sche Afge- van de vreedzaame gevoelens der Regee-
 zant ver- ring diens Ryks, thans kwam HAGDI
 zekert MAHOMETH RESINI, door den Kei-
 den Staat zer van *Marocco* herwaards gezonden, hun-
 van de ne Hoog Mogenden verzekeren van de
 vreedzaa- Vriendschap des *Maroccaanschen* Keizers.
 me gevee- Te *Amsterdam*, door den Hofmeester van
 lens zyns den Staat begroet, en met het binnen Jacht
 Keizers. van den Raad van Staaten na 's *Gravenhaage*
 ge-

(*) *Hist. of the Dutch Republic*. Vol. I. p. 54.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1770. bl. 142. 627.

(§) Zie hier boven bl. 158.

Dege, van de Dolen. *Ann. Winkel, fculp. 179*

Gehoor van den Maroccaanſchen Afgezant, bij de
Staaten Generaal.

gevoerd, gaf hy kennis van zyn aankomst
aan cenige Leden van Staat, en leverde
zyne Geloofsbrieven over. In een open-
lyk Gehoor by den Erftadhouder, boodt
hy deezen, ten geschenke aan een jongen
Leeuw en een *Africaansch* Rheeboekje. Op
den zesden van Herfstmaand, tot de staat-
lyke Gehoorverleening by hunne HoogMo-
genden bestemd, verscheen hy, door daar
toe Gelastigden afgehaald, ter Staatsverga-
deringe, waar zich zyne Hoogheid be-
vondt. In zyn Aanspraake niet onopge-
merkt latende, dat hy thans voor de der-
de maal de eergenoot van, door zynen Heer
en Meester, naa *Holland* gezonden te zyn,
om 't Gemeene best te vergewissen van de
goede Verstandhouding tuschen 't zelve
en 't Keizerryk zyns Vorsten. Welhaast
verliet hy de Hofplaats weder, en werd op
dezelfde wyze als hy van *Amsterdam* geko-
men was, derwaards gebragt, waar hy,
de inkoop van verscheide zaaken voor den
Keizer, het hoofddoel zynen Reize na *Eu-
ropa*, verrigtte (*).

In een allernaangenaamst Handelgeschil
werd de Staat ingewikkeld met den Keur-
vorst van den *Palts*. De aanhaaling van
eenige Vaaten Zuiker, die gelegenheid gaf
tot een lang Pleitgeding hier te Lande (†),

Handel-
verschil
met den
Keurvorst
van den
Palts.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1770. bl. 1087.

(†) Alles wat tot dat Pleitgeding behoort, is
omstandig geboekt, in de *N. Nederl. Jaarb.* 1771.
te vinden.

XC. aan een zyner Onderdaanen te *Dusfeldorff*
 BOEK. afgezonden, deedt hem de eenige Schepen,
 — te *Dordrecht* en *Rotterdam* t' huis hooren-
 1770. de, en den *Rhyn* met Koopgoederen be-
 vaarende, aanhouden, en van dezelve
 zwaarder Tollen vorderen dan die van *Am-*
sterdam kwamen, of daar heen moesten. De
 Kooplieden der twee eerstgemelde Steden
 leverden by hunne Hoog Mogenden een
 Klaag en Verzoekschrift in over deeze par-
 tydige behandeling. De Graaf VAN WAR-
 TENSLEBEN, Gevolmagtigde Staatsdie-
 naar van den Staat, by de drie Geestlyke
 Keurvorsten, mitsgaders by de *Opper-Rhyn-*
sche, *Neder-Rhynsche* en *Westphaalsche*
 Kreitzen, kreeg last zich ten Hove des
 Keurvorsts van den *Paltz* te vervoegen,
 met beklag over dit onderscheidend bezwaar
 de Kooplieden deezer Steden opgelegd, en
 de noodige ophelderingen te vraagen of zy-
 ne Keurvorstlyke Doorlugtigheid, derge-
 lyke bevelen gegeeuen hadt, en, in dat ge-
 val, ten ernstigsten op de herroeping aan
 te dringen; met voordragt, dat hunne
 Hoog Mogenden, wanneer dit antwoord
 verwylde, niet zouden kunnen nalaaten
 deeze zaak met allen yver te vervorderen,
 om aan alle Ingezetenen van den Staat eene
 gelyke Vryheid in Vaard en Handel te doen
 bezorgen. 't Was, moesten zy bekennen,
 't oogmerk van hunne Hoog Mogenden
 geenzins zich te mengen in de heffing der
 Regten en Tollen van Goederen, in de
 Staaten des Keurvorsts gelost, of van daar
 uitgescheept; maar zy meenden ten opzig-
 te

te van overgevoerde Goederen regt te hebben om, zo veel mogelyk, alle willekeurige heffing der Tollén, te helpen keeren, en te zorgen, dat de Koophandel, reeds door de verhooging der Tolregten boven vermogen bezwaard, niet geheel en al verbanen wierd, en voor alles daar op het oog te houden, dat geene Ingezetenén van den Staat boven anderen gedrukt mogten worden.

Wanneer de Kooplíeden van *Dordrecht* en *Rotterdam*, te hunner groote schade, vernamen, dat de poogingen tot herstel niets uitwerkten, gingen zy andermaal 's Lands Vaderen aan met een Verzoekschrift, ten betooge, dat de zaaken op dien voet blyvende, de Koophandel, uit hunne Steden, op *Duitschland* langs den *Rhyn*, in verscheidé aanmerkelyke takken gedreeven, geheel zou verdorren.

In een voorgeslaagene Onderhandeling eeniger Leden uit hunne Hoog Mogenden met den Heer CORNET, Buitengewoon Gezant des Kcurvorsts van den *Paltz* by onzen Staat, gaf deeze een Antwoord over van zyn Hof, om 't zelve te ontheffen van de ingebragte bezwaaren, in tegendeel be-
weerende, dat hunne Hoog Mogenden, om de Trasmolens en Zuiker-Raffinaderyen van dit Land te begunstigen, en die Fabrieken in *Duitschland*, en wel inzonderheid de Zuiker-Raffinadery in *Dusseldorp*, te verderven en te verníelen, goedgevonden hadden, om niet alleen eene gansch nieuwe Belasting te leggen op het inkomen van

xc. de gemaalen Träs uit *Duitschland*, maar
 BOEK. zelfs toe te staan dat men eenige Vaten
 — Zuiker op 't alleronregtvaardigste aanhaal-
 1770. de. Dit hadt hem bewoogen de Kooplie-
 den van *Dordrecht* en *Rotterdam*, meer dan
 anderen op die Fabrieken in *Duitschland*
 gebeeten, de Tolregten strenger, en volgens
 de oude Tollyften, af te vorderen, als me-
 de het vertoon hunner Vragtbrieven, om
 de bedriegeryen, aan welke die Schippers
 gewoon waren, te beletten.

De ernst met welken hun Hoog Mo-
 genden zich de zaak der twee gedrukte
 Steden aantrokken, en 't verneemen dat
 het by hun in overweeging kwam, de
 gansche Vaard uit dit Gemeenebest, langs
 den *Rhyn*, na *Duitschland*, te verbieden, om
 daar door het steeds verwyld herstel van de
 verongelykte Ingezetenen te bewerken, be-
 woog verscheide Kooplieden ter Beurze
 van *Amsterdam*, zich met een Smeekschrift
 by die Hooge Vergadering te vervoegen;
 in 't zelfde voordragende het deerlyk voor-
 uitzigt op een volstrekt bederf des *Duit-
 schen* Handels, indien zulk een Verbod mogt
 stand grypen; en hoe onbillyk het ware, aan
 't belang der Steden *Dordrecht* en *Rotter-
 dam*, dien ganschen Handel op te offe-
 ren. — Een hier tegen aangekant Ver-
 zoekschrift, eerlang vergezeld van een ver-
 deedigend Vertoog, leverden die twee
 Steden in (*).

Staa-

(*) *Resol. van Holl. 2 en 11 Mey 1770.*

Staaten van *Holland*, het stuk in over- weeginge genomen hebbende, verstonden, dat, van wegen dit Gewest, ter Algemeene Staatsvergadering zou verklaard worden,

„ hoe hun Ed. Groot Mogenden, met de
„ uiterste verbaasdheid vernomen hadden,
„ de stoutte en gansch onbehoorelyke han-
„ delingen van het Hof van den *Paltz*,
„ welk niet alleen hadt kunnen goedvin-
„ den, zonder voorgaand beklag, feitlyk
„ zich te wreken op de Vaard en Handel
„ der Ingezetenen van de Steden *Dord-*
„ *recht* en *Rotterdam*, ter oorzaak dat hun
„ Hoog Mogenden, in den voorleden Jaare,
„ een meerdere Belasting op de ingekom-
„ ne gemaale Tras gelegd, en in den Jaa-
„ re MDCCCLXVII, Zuiker aangehaald
„ hadden, welk laatste geschil nog hing;
„ maar daar en boven, op de Vertoogen
„ door den Staatsdienaar van hun Hoog
„ Mogenden by het *Paltzische* Hof gedaan,
„ door den Gezant CORNET, alhier op een
„ zeer hoogen toon die Wraakneeming
„ was goedgekeurd, met betuiging dat in de
„ gestelde bevelen tot het heffen der me-
„ dere Tollen van de Schepen uit de ge-
„ melde Steden, dan van die uit *Amster-*
„ *dam*, geen verandering zou worden ge-
„ maakt, tot dat by hun Hoog Mogenden,
„ de Belasting op de Tras zou ingetrok-
„ ken, en wegens de aangehaalde Zuiker-
„ vaten voldoening zou gegeeven zyn.—Dat
„ zy deeze behandeling, het volstrekt be-
„ derf dier Steden medeslepende onlyde-
„ lyk oordeelden, uit hoofde van het on-

XC.
BOEK.

1770.

Staaten
van *Hol-*
land slaat
voor dien
Handel,
voor zes
weeken,
op te
schorten.

XC. „ regt, daar door deeze onschuldige Inge-
 BOEK „ zetenen aangedaan, die geen oorzaak
 — „ waren of van de Belasting of van Aan-
 1770. „ houding, en buiten staat om het bezwaar,
 „ door het *Paltzische* Hof hier over opge-
 „ vat, af te weeren. Dat hier uit nood-
 „ wendig zou moeten volgen verwarring
 „ binnen 's Lands, en eene schandelyke
 „ onteering van 't Gemeenebest in 't oog
 „ van gansch *Europa*, in gevalle niet alle
 „ middelen, die van eenigen klem en na-
 „ druk zouden kunnen worden geoordeeld,
 „ onverwyld by de hand genomen wier-
 „ den, om deeze beledigde Ingezetenen
 „ voor hun bederf te bewaaren, en de On-
 „ afhankelijkheid van het Gemeenebest te
 „ handhaaven. — Dat zy, ten dien
 „ einde, beslooten hadden alle Vaard langs
 „ den *Rhyn* en *Maaze* na eenige Landen of
 „ Plaatzen, gelegen onder het Gebied van
 „ den Keurvorst van den *Paltz*, als mede
 „ op alle Plaatzen, gelegen boven *Roeroort*
 „ en *Duisburg*, uit dit Gewest te belet-
 „ ten. — En hun Afgevaardigden ge-
 „ last, van dit alles hun Hoog Mogenden
 „ opening te geeven, en met de gezamenly-
 „ ke Bondgenooten de zaaken daar heen
 „ te helpen stuurén, dat alle Vaard en
 „ Handel uit deezen Staat op alle de Lan-
 „ den en Plaatzen, als mede met alle On-
 „ derdaanen van zyne Keurvorstlyke
 „ Doorlugtigheid van de *Paltz*, en ver-
 „ volgens ook met die van het Hertogdom
 „ *Gulik* en *Berg*, voor den tyd van zes
 „ weeken, mogt worden geschorst en ver-
 „ bo-

70 boden; en voor gelyken tyd ook alle 20.
 70 Vaard langs den *Rhyn* na eenige Landen B O E K.
 70 of Plaatzen, boven *Roeroert* en *Duis-*
 70 *burg*." — Naa het voordraagen, van 1770.
 de Beschikkingen daar toe noodig, en het
 verdedigen van den gehouden Handel in 't
 Bezwaar van de *Tras*, en het Aanhaalen des
 Zuikers, en om deswegen het Hof te *Bonn*
 en dat van *Pruisfen* te onderrigten, wilden
 zy eindelyk vastgesteld hebben, „dat,
 „indien 'er, binnen kort, geen voldoende
 „antwoord van het *Paltzische* Hof mogt
 „in komen, als dan aan de Keurvorsten
 „van *Beyeren* en *Keulen* zou kennis gegee-
 „ven worden, dat hun Hoog Mogenden
 „den Heer CORNET, Staatsdienaar van
 „opgemelde Hoven, als mede Gezant des
 „Keurvorsts van den *Paltz*, niet lan-
 „ger in die hoedanigheid, uit hoofde
 „van zyn gehouden gedrag, konden er-
 „kennen (*).”

Overeenkomstig met deezen Voordragt Hun Hoog
 der Staaten van *Holland*, viel het Besluit Mogen-
 der Hooge Vergaderinge; *Zeeland* zich in den beslui-
 deeze zaak niet inlaatende. Welhaast hoor- ten hier
 de men, by openbaare afkondiging, de toe.
 Vaard en Handel op den *Paltz*, voor den
 tyd van zes weeken, verbieden (†). De
 Heer CORNET leverde een Vertoog over,
 nog op een hoogen toon gestemd, waar in
 de Keurvorst de bevelen op de Tollen ge-
 gee-

(*) *Resol. van Holl.* 11 Mey 1770.

(†) *Resol. Gen.* 29 Mey 1770.

KC. geeven betuigde te zullen herroepen op 't
 DOEK. zelfde oogenblik als hun Hoog Mogenden
 hem ter hand deden stellen het Besluit strek-
 1770. kende tot vernietiging van de Tras-belas-
 ting en de Wedergave des Zuikers. Het
 antwoord hunner Hoog Mogenden, klonk
 geenzins zagt, zy noemden de wyze van
 handelen door den Keurvorst gehouden,
 „strydig met het Regt der Volkeren, by
 „geene beschaafde Natie gebruiklyk, dee-
 „ze hadt hun genoodzaakt, tot het voor
 „een tyd opschorten van de Vaard en
 „Handel op en met zyne Landen. Zy
 „waren niet gezind daar in eenige veran-
 „dering te maaken, zo lang Hy by de ge-
 „dagten bleef om het gegeeyene bevel, te-
 „gen de *Dordrechtsche* en *Rotterdamsche*
 „Kooplieden, stand te doen houden; wan-
 „neer Hy goedvondt dit eerst in te trek-
 „ken, dan zou Hy hunne Hoog Mogen-
 „den bereid vinden, om de bezwaaren
 „die Hy tegen Hun of de Regtshandhaa-
 „ving hier te Lande mogt hebben, te
 „hooren, en in alle redelykheid daar aan
 „te gemoete te komen; doch kon de
 „Keurvorst volkomen verzekerd weezen,
 „dat zy zich nimmer, door middelen van
 „dwang, daar toe zouden laten over-
 „haalen (*).
 *t Geschied. bygelegd. De Keurvorsten van *Mentz*, *Keulen* en
Trier, waren met Brieven hun Hoog Mo-
 genden aan, om deeze bittere onaangenaam-
 he,

(*) *Resol. Gen. 8 Juny 1777.*

heden, door eene minnelyke overeenkomst, uit den weg te ruimen, hunne tuschenkomst en hulpe aanbiedende. Onze Afgezant VERELST hadt 'er ten Hove van *Berlyn* over gesproken (*). — Ten einde van de bepaalde zes weeken geen antwoord van het *Paltzische* Hof gekomen zynde, werd het Verbod verlengd. Doch 't leedt niet lang of de Heer CORNET verscheen met een Vertoog, waar uit bleek, dat de Keurvorst niet meer stondt op de opheffing der Belasting op de Tras, dat hy de zaak van de aangehaalde Zuiker vaten overliet aan de Bessising des Regts hier te Lande, en bereid was om de Kooplieden van *Dordrecht* en *Rotterdam* op den zelfden voet te behandelen als anderen uit deeze Gewesten, die den *Rhyn* bevoeren. Dus verviel alle oorzaak van de onmin tuschen den Staat en den Keurvorst gereezen; het gegeven en verlengde Verbod werd ingetrokken (†). De Koning van *Pruisen*, als mede de Keurvorsten van Staatswegen onderrigt aangaande dit Geschil, en die hunne goede diensten ter veressening aangewend hadden, kreegen by monde der Afgezanten, kennis van het herstel der eensgezindheid, met dankbetuiging voor de genomen moeite. Van 't begin van Grasmaand, tot het einde van Hooimaand, hadt deeze oneenigheid, en van Bloemaand

xc.
BOEK.
1770.

(*) *Resol. van Holl.* 28 Juny 1770.

(†) *Resol. van Holl.* 6 en 7 July 1770.

xc. maand de opschorting des Handels ge-
BOEK. duurd (*).

— Eene *Russische* Vloot stondt dit Jaar de
1770. *Middellandsche* Zee in te stevenen, om van
dien kant de *Porte* te bestooken. De Be-
stuurders van den *Levantschen* Handel za-
gen daar uit mogelyke onheilen te ontmoet,
zo voor de Onderdaanen van den Staat in
de *Levant* woonende, als voor den Koop-
handel en Zeevaard. Om deeze te voorko-
men vervoegden zy zich met een verzoek
by's Lands Vaders, 't geen gunstig gehoord
en gevolgd werd van een Onderhoud onzes
Gezants ten *Russischen* Hove, die, by mon-
de van den Geheimraad PANIN, alle ver-
langde gerusttelling ontving, en deeze
aan hun Hoog Mogenden overzondt (†).

Geschild
tuschen
de *W. Ind.*
Kamer te
Amster-
dam en
Zee-land
over *Esse-*
quebo.

Het is eene uitgemaakte zaak, dat de
Volkplantingen van den Staat in andere We-
relddeelen, een hoogstgewichtigen tak van
Koophandel en Zeevaard opleveren; en daar-
om geen wonder, dat dezelve, by aanhouden-
heid, het oog des Souverains tot zich trek-
ken. Meermaalen, gelyk 's Lands Geschie-
denissen te over uitwyzen, reezen tus-
schen de Bondgenootschaplyke Gewesten
deswegen Geschillen. Een der langduu-
rigste, en tot nog toe door ons onopgete-
kend gelaaten, was, het Geschil tuschen
Bo-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1771. bl. 358. 403. 442.
461.

(†) *Resch. van Holl.* 18. 27 Jan. en 7 April.
1770.

Bewindhebberen der *West-Indische Maatschappye* ter voorzittende Kamer *Amsterdam*,
 en Hoofddeelgenooten ter Kamer *Zeeland*,
 ten opzichte van de Volkplanting aan de Rivier *Essequibo*, en het daar aan onder-
 hoorige, reeds voor twintig Jaaren aange-
 vangen. — Geen enkel Blad, maar een
 geheel Boekdeel, zou het naauwkeurig ver-
 slag van deezen twist beslaan. 't Hoofd-
 zaaklyke alleen staat ons op te tekenen.
 Het Hoofdverschil was „ of de Ingezete-
 „ nen van *Zeeland*, een afzonderlyk en
 „ uitsluitend Regt tot de Vaard op *Esse-*
 „ *quebo* zouden hebben?” en verder we-
 gens de Aanbieding van Hoofddeelhebbers
 der *West-Indische Maatschappye* „ om *Esse-*
 „ *quebo* met haare onderhoorige Rivieren,
 „ op zekere voorwaarden, over te neemen :
 „ of de Rivier *Demerary*, onder *Essequibo*,
 „ in die overgave zou begreepen worden,
 „ dan niet?” en eindelyk „ of gemelde
 „ Hoofddeelhebbers, by de overgave, zou-
 „ den verplicht zyn tot vergoedingen van
 „ schade, of voldoeninge van zodanige
 „ sommen *Golds*, als vóór of naa den Jaare
 „ *MDCCCL*, uit de algemeene kasse van de
 „ Maatschappye, tot verbetering van de
 „ Volkplanting zouden besteed, of ten
 „ dienste van dezelve, tot de eindelyke af-
 „ doening der Geschillen, zedert den elf-
 „ den van Herfstmaand des Jaars *MDCCCL*,
 „ meer uitgegeeven dan ontvangen mogten
 „ weezen?” De Hoofddeelgenooten der *West-*
Indische Maatschappye ter Kamer *Zeeland*
 beweerden het stellige der twee eerste Vraag-

XC. stukken, en 't ontkennende van het laatste.
 BOEK. De Bewindhebberen der Maatschappye waren van het tegengefeld gevoelen.

1770. Vervolgens hadden zich ook veele Kooplleden der Stede *Amsterdam* by Verzoekschriften aan de Algemeene Staaten ver-voegd, om in hun Regt tot de Vrye Vaard op *Essequibo* en *Demerary* gehandhaafd te worden; ten welken einde de Hoofddeelhebbers ter Kamer *Amsterdam* een Verzoekschrift hadden ingeleverd; waar tegen de *Zeeuwsche* Kooplleden, de behoudenis en verdediging van hun uitsluitend Regt op die Vaard verzogten; daar in gerugsteund door eenen byzonderen Brief der Staaten van *Zeeland* aan hunne Hoog Mogenden. Hier op volgde eene menigte van ingediende voor- en tegenschriften. Naa veele vrugtlooze poogingen tot het treffen eener overeenkomst, bragten de Afgevaardigden uit hun Hoog Mogenden tot de zaaken over *Essequibo* en *Demerary* ter Algemeene Staatsvergadering, in Zomermaand des Jaars MDCCCLXIX een breedvoerig Berigt en Verslag in, behelzende den uitslag hunner raadpleegingen over de Voorwaarden, op welken *Essequibo* aan de *Zeeuwsche* Hoofddeelgenooten zou worden overgegeven (*).

Hier

(*) WAGENAAR *Vadert. Hist.* XX Deel, bl. 385—405. Alle deeze Stukken verschaffen ons de *N. Nederl. Jaarb.* 1770. bl. 252. 307. 436. 458. 460. 501. 636. 642. 653. Zie ook wegens het begin des Geschils. KOK *Vadert. Woordenboek Art. ESSEQUEBO.*

Hier op herleefde dit Geschil. Staa-
 ten van *Holland* betuigden ten sterksten,
 daar in geen genoegen te mogen, noch te
 kunnen, neemen. Zy verklaarden, dat
 „ hoe zeer, in den uiterlyken schyn, ten
 „ opzigte van de Vaard en Handel op de
 „ Rivieren *Essequibo* en *Demerary*, zich
 „ verschillen hadden opgedaan tusfchen Be-
 „ windhebbers van de Algemeene *West-*
 „ *Indifche* Maatschappy deezer Landen ter
 „ eenere, en de Hoofddeelgenooten der ge-
 „ melde Maatschappy ter Kamer *Zeeland*
 „ ter andere zyde, nothans in de daad
 „ door deeze Hoofddeelgenooten, onder-
 „ steund door Staaten van *Zeeland*, by die
 „ gelegenheid, de Souverainiteit van hun
 „ Hoog Mogenden, als mede de weezen-
 „ lyke belangens van 's Lands Ingezete-
 „ nen, met betrekking tot de Vaard en
 „ Handel, voornaamlyk waren aange-
 „ tast. — Dat zy nooit zouden kun-
 „ nen gedoogen, gelyk zy ook niet van de
 „ Staaten der andere Gewesten verwaagt-
 „ ten, dat, aan een Geregtschhof, hoe on-
 „ partydig het ook zou mogen wezen,
 „ werd overgelaaten, of wel aan de be-
 „ fliflinge van eenige Leden uit een of meer
 „ Hoven van Justitie, uit deeze Veree-
 „ nigde Gewesten, of wel van zodanige
 „ andere kundige en onpartydige Leden
 „ van Regeering of Regtsgeleerden, als
 „ de Erftadhouder daar toe zou verkie-
 „ zen, de Vraag wegens het Regt der In-
 „ gezetenen van *Zeeland* omtrent de uit-
 „ fluitende Vaard en Handel op *Essequibo*
 „ en

XC.
 BOEK
 1770.
 Staaten
 van *Hol-*
land dry-
 ven dit
 stuk hoog.

xc. „ en *Demerary*, met alle de gevolgen en
 BOEK. „ aankleeven van dien, zou worden voor-
 — „ gesteld : dewyl het eene ongehoorde
 1770. „ zaak zou weezen, dat een Souverain zy-
 „ ne onbetwistbaare Regten van Souverai-
 „ niteit, in geschil zou laten trekken, en
 „ stellen aan het oordeel van *Gedelegeerde*
 „ Regters. 't Besslisen van zodanig een
 „ Vraagstuk werd nogthans, by het Ver-
 „ slag ter Vergadering van hun Hoog Mo-
 „ genden voorgedraagen.”

Naa de onvoeglykheid hier van aange-
 toond, en de onbestaanbaarheid der byge-
 bragte gronden voor het Regt der Ingeze-
 tenen van *Zeeland* in 't breede ontvouwd te
 hebben, merken hun Ed. Groot Mogen-
 den, aan den eenen kant, op; „ dat,
 „ dewyl door Hoofddeelgenooten van de
 „ Kamer *Zeeland* niet hadt kunnen byge-
 „ bragt worden eenige *Resolutie*, *Privile-*
 „ *gie* of *Octroy* van hun Hoog Mogenden,
 „ waar by aan de *Zeeuwfche* Ingezetenen
 „ het Regt vergund zou weezen om, met
 „ uitsluiting van alle andere Ingezetenen
 „ der Republiek, op die Volkplanting te
 „ vaaren en te handelen: en ook niets van
 „ dien aart aan hun Ed. Groot Mogenden
 „ was voorgekomen, en 't zelve, volgens
 „ den aart der zaake, ook niet bestaan
 „ kon; maar dat, in tegendael, by het Oc-
 „ troy van hunne Hoog Mogenden, met
 „ zamenstemming der Staaten van *Zee-*
 „ *land*, in den Jaare MDCLXXIV aan de
 „ Algemeene *West-Indische* Compagnie
 „ verleend, en in den Jaare MDCC LXI

„ vere

„ verlengd, geheel anders was voorzien, xc.
 „ zy, by noodzaaklyken gevolge, moesten BOEK
 „ besluiten, dat de aanschryving, op last —————
 „ der Staaten van *Zeeland*, aan den Land- 1770.
 „ voogd van *Essequibo* gedaan, om geen
 „ Schepen, komende uit de Havenen deezer
 „ Landen, die niet voorzien waren met een
 „ Hout- of Zoutbrief, afgegeeven by de Kamer
 „ *Zeeland*, te *Essequibo* of aangelegene Ri-
 „ vieren, toe te laten om te laaden of te los-
 „ sen, blykbaar van geene waarde was. —
 „ Dat hun Ed. Groot Mogenden, aan den
 „ anderen kant, in overweeging neemen-
 „ de, de belangen van de Republiek; het
 „ zy men 't oog vestigde op de algemeene
 „ nadeelen voor den Handel; 't zy men
 „ agtloeg op den elendigen Staat der
 „ Volkplantinge en der Inwoonderen aan
 „ de Rivieren *Essequibo* en *Demerary*, die
 „ ongelyk meer in *Hollanderen* dan in *Zeeu-*
 „ *wen* bestonden, uit het sluiten van gemel-
 „ de Vaard ontstaande; 't zy men in aan-
 „ merking nam den slegten Staat der *West-*
 „ *Indische* Maatschappye, die door ver-
 „ meerdering van Recognitien moest opge-
 „ beurt worden; 'tzy men eindelyk bedagt
 „ de verzekering welke aan *Zeeland* zou
 „ kunnen gegeeuen werden, om een ge-
 „ deelte van de rechtstreeksche Vaard en
 „ Handel te behouden, en de meer dan
 „ waarfchyulyke ja genoegzaame zekere
 „ vermeerdering van de Vaard uit *Zeeland*
 „ over *Africa* op gemelde Volkplanting,
 „ niet anders konden besluiten, dan dat
 „ alle deeze belangen de openfelling van
 „ de

XC. „ de Vaard en Handel voor alle de Inge-
 BOEK. „ zetenen van deeze Republiek onbetwist-
 — „ baar vorderden, en ten uitersten nood-
 1770. „ zaaklyk maakten. Dat zy, overzulks,
 „ oordeelden, dat hun Hoog Mogenden,
 „ den bovengemelden Lastbrief buiten kragt
 „ behoorden te stellen, de Vaard open te
 „ zetten, hier van aan Directeur en Raa-
 „ den der Volkplantinge aanschryving, en
 „ in de Vereenigde Gewesten openbaare
 „ Afkondiging, te laten doen. — Al-
 „ les nogthans met dien verstande, dat de
 „ Vaarden Verzending der Voortbrengzelen
 „ en andere Goederen van en uit die Volk-
 „ planting na deeze Landen, op dien voet
 „ zou kunnen worden beraamd, dat dezel-
 „ ve zou geschieden met *Zeeuwsche* Sche-
 „ pen van *Zeeland*, naar evenredigheid
 „ van het aandeel der Kamer *Zeeland* in de
 „ *West-Indische Compagnie*.
 „ Hun Ed. Groot Mogenden, betuigden,
 „ in 't slot, „ zich te verbeelden, dat de
 „ verdere Bondgenooten, in eene zaak van
 „ die billykheid, blykbaarheid, en belang,
 „ met hun in dezelfde begrippen zouden
 „ staan, en niet te kunnen verwagten,
 „ dat, daar zy zo veel toegeevenheids ge-
 „ bruikt, en een zo lang en taay geduld
 „ geoeffend hadden, van wegen *Zeeland*,
 „ 't geen deeze zaak nu omtrent twintig
 „ Jaaren sleepend hadt weeten te houden,
 „ eenige zwaarigheden of vertraagingen in
 „ den nu gedaanen billyken voorflag zou-
 „ den worden gemaakt. Dat zy, over-
 „ zulks, het Besluit der Bondgenooten,
 „ om

„ om met hun tot het algemeene welwee- XC.
 „ zen van de Ingezetenen en den Koop- BOEK.
 „ handel van deezen Staat op de *West-Ind-*
 „ *dien*, en om verligting toe te brengen 1770.
 „ aan de *West-Indische Compagnie* deezer
 „ Lande, welke zulks hoognoodig hadt,
 „ mede te werken, hoe eer hoe liever te
 „ gemoet zagen: terwyl zy niet konden
 „ verbergen, dat, indien de raadpleegin-
 „ gen daar over wederom, onder deeze of
 „ geene voorwendzelen, op de lange baan
 „ gefchooven wierden, en het Besluit van
 „ hunne Hoog Mogenden daar op, niet
 „ spoedig mogt volgen, zy zich naar de
 „ wederregtlyke en blykbaar niets beteke-
 „ nende aanschryving door Bewindhebbe-
 „ ren ter Kamer *Zeeland* aan den Bevel-
 „ hebbet van *Essequibo* gedaan, niet ver-
 „ der meenden te gedraagen; maar zich
 „ genoodzaakt zouden vinden om daar te-
 „ gen zodanige maatregelen te neemen,
 „ als zy met het regt en de belangen van
 „ hunne Ingezetenen, en, met den aart
 „ en het gewigt der zaake overeenkom-
 „ stig zouden oordeelen.”

By dit sterk Besluit, den negen- en- Staaten
 twintigsten van Lentemaand des Jaars van *Zee-*
 MDCCCLXX, ter Algemeene Staatvergade- land kan-
 ring ingeleverd, voegden Staaten van *Hol-* ten 'er
 land een uitgewerkt Plan, schikkingen be- zich te-
 helzende, welke hun bekwaam toefcheenen
 om de Geschillen uit den weg te ruimen,
 en *Zeeland* van een redelyk aandeel in de
 Vaard op en van *Essequibo* en *Demerary*,
 niet tegenstaande de anders vrye Vaard op
 die

XC. die Volkplantingen, te verzekeren. —
 BOEK. Noch het een, noch het ander, viel in den
 ———— smaak der Staaten van *Zeeland*, die in
 1770. Grasmaand gereed waren met een tegen-
 streevend Besluit, waar in zy beweerden,
 dat de Souverainiteit niet was aangetast,
 dat de zaak van dien aart, als het stuk in
 geschil, door *Gedelegeerde* Regters, be-
 hoorde afgedaan te worden. Zy verklaar-
 den „ zich te vleijen, dat de verdere
 „ Bondgenooten, in eene zaak van dit be-
 „ lang, met hun zouden staan in die begrip-
 „ pen, dat van hunne zyde gehandeld was
 „ met die billykheid als ooit van eenig
 „ Bondgenoot zou kunnen gevergd of ver-
 „ wagt worden, als instemmende met een
 „ Verslag, door Gedeputeerden uit hun
 „ Hoog Mogenden met ryp overleg, en
 „ op zeer goede gronden steunende, uit-
 „ gebracht; niet schroomende hunne zaak,
 „ ter beslissinge van een onzijdig Gerechts-
 „ hof te laten. — Vondt men in *Hol-*
 „ *land* nogthans goed zich zelven te reg-
 „ ten, beslooten hun Hoog Mogenden,
 „ niet spoedig tot den uitslag deezer zaa-
 „ ke; zagen de Bondgenooten stilzwygend
 „ aan, dat *Zeeland* deeze haar genoegzaam
 „ nog eenig overgeblevene tak van Handel,
 „ *via facti*, wierd ontnomen, zy zouden
 „ het moeten aanmerken als een kennely-
 „ ken indragt, tegen de gronden van de
 „ *Unie*, en zich, met meerder regts dan
 „ Staaten van *Holland*, genoodzaakt vin-
 „ den, in dat onverhoopt geval, daar te-
 „ gen zodanige maatregelen te neemen,
 „ als

„ als zy met het regt en de belangens van XC.
 „ de Ingezetenen huns Gewests, en over- BOEK.
 „ eenkomstig het gewigt der zaake, zouden
 „ oordeelen.” — Zy voegden by dit 1770.

Besluit eenige nadere aanmerkingen op het Voorstel, om *Zeeland* een geëvenredigd aandeel in de meergemelde Vaard te geëven, 't zelve als onredelyk en onuitvoerlyk wraakende.

Op aanmaaning zo der Staaten van *Holland* als van *Zeeland*, die zo lyn recht tegen elkander stonden, leverden de Bondgenooten, van tyd tot tyd, hunne Raadslagen in. *Friesland* was eerst gereed; doch gaf geen anderen last, dan om deeze zaak met de Gelastigden van *Holland* en der overige Bondgenooten, te schikken en af te doen. — *Overyssel* oordeelde, dat men deeze zaak behoorde te laten verblyven aan een Onzydig Geregtschhof binnen de *Vereenigde Gewesten*, en dat men de zaak, tot die regterlyke beslissing toe, in haar geheel zou laten blyven; en wilde het bedreigende in 't slot van 't Besluit der Staaten van *Holland* gevoegd, meer aanzien als een prikkel om de zaak ten einde te brengen, dan als een eigenlyk voorneemen, om 't zelve daadlyk uit te voeren. — *Utrecht* oordeelde, dat de Afgevaardigden van hunne Hoog Mogenden verzocht moesten worden, nog eens deeze zaak te hervatten, om middelen van verzoening te beraamen, voor te slaan, en langs dien weg dit verschil, tot onderling genoeg, te vereffenen; of, indien zulks onverhoopt niet kon worden ge-

Gevoelens der onderscheide Gewesten op dit stuk.

xc. vonden, als dan hun Hoog Mogenden over
 BOEK. deze geheele zaak hunne Bedenkingen en
 ——— Gevoelens op te geeven, volgens welke
 1770. dit Verschil, door hunne Hoog Mogenden,
 zou dienen beëindigt te worden. — *Stad
 en Lande* verklaarde eenvoudiglyk zich te
 voegen by het uitgebragte Gewysde. —
Gelderland was, naa eenige voorloopige
 aanmerkingen over de gevolgen deezer
 Verschillen, van oordeel, dat de Staaten
 der twee twistende Gewesten, den Stad-
 houder behoorden te verzoeken, gelyk zy
 by deezen deeden, ten einde het Hoogst-
 denzelven mogt behaagen, tot vereffening
 van zodanige oneenigheden, zyne goede
 en veel vermogende diensten te willen
 aanwenden. Dit te verneemen zou Staaten
 van dat Gewest hoogst aangenaam wee-
 zen. — Of slaagde dit niet, dan dien-
 den, huns agtens, Staaten van *Holland* en
Zeeland zyne Hoogheid te verzoeken, om
 als Scheidsman de beslissing dier Verschil-
 len op zich te nemen, in hoop en ver-
 trouwen, dat deeze weg, als overeen-
 komstig met de Unie, en ten opzigte van
 de tegenwoordige gesteltenis van de Re-
 publiek, de natuurlykste en eenvoudigste,
 by gemelde Gewesten zou worden inge-
 slaagen. — Ingevalle dit mede, vrugt-
 loos mogt wezen, wilden zy onschuldig
 gehouden worden aan de heillooze gevol-
 gen, welke, tot last van den een of an-
 deren, vermoedelyk daar uit zouden
 ontstaan.

Bewindhebbers van de *West-Indische*
 Maat-

Maatschappye ter Kamer *Amsterdam*, als mede de Hoofddeelhebbers ter Kamer *Zee-land*, werden, ingevolge deezer ingebragte gevoelens, aangeschreeven om ten spoedigsten, ieder zodanige schikkingen te be- raamen, als zy de bekwaamste oordeelden om de gereezene Geschillen te vereffenen. De Onderhandelingen der Afgevaardigden van hun Ed. Mogenden, zo met de Ge- lastigden der Bewindhebberen als met die der Hoofddeelhebberen baarden weinig vrugts.

XC.
B.O.E.K.
1770.

De Afgevaardigden tot de zaaken der *West-Indische* Maatschappye de Besluiten der Gewesten onderzocht hebbende, bragten in 't midden, dat deeze Verdeeldheid in de gevoelens der Bondgenooten, hun eenigzins in verlegenheid gebragt hadt, wegens den bekwaamsten weg, welken zy hun Hoog Mogenden zouden voorstaan, om dit stuk ten einde te brengen. Wel hadden zy, voorheen, als hun raadslag verklaard, dat, in gevalle hun Hoog Mogenden, deeze geschillen niet door hunne eigene uitspraak zouden willen beslissen, dezelve behoorden gesteld te worden ter beslissinge van een onpartydig Geregts- hof, of ter beschikkinge van eenige door zyne Hoogheid daar toe te verkiezene Scheids- mannen. Dat zy ook, deeze zaak op zich zelve beschouwd zynde, geene reden zou- den vinden om daar van af te gaan; maar dat dezelve, zedert den loop van één Jaar, zo door de behandeling, als door de zich daar mede paarende omstandigheden,

Men stelt
voor om
den Stad-
houder tot
Scheids-
man te
verzoeken.

XC. dermaate van gedaante veranderd was, dat
 BOEK. zy vreesden geene geringe zwaarigheden,
 — in het doen aanneemen dier voorgeslaa-
 1770. gene middelen, te zullen ontmoeten: Reeds
 hadden verscheide Gewesten getoond over
 te hellen, om die geschillen niet op eene
 regterlyke wyze af te doen. Anderen had-
 den begreepen dat ze niet zeer geschikt wa-
 ren voor een Staatskundig onderzoek, en al-
 zo ook weinig om by hun Hoog Mogenden
 te worden afgedaan. Dat daarenboven
Holland en Zeeland zich over en weder als
 belanghebbende Partyen aanziende, zulks
 de overige Gewesten beschroomd zou maa-
 ken om haar oordeel te geeven in de raad-
 pleegingen over zulk eene beslissing: 't welk
 wederom gelegenheid zou kunnen verschaf-
 fen tot onaangename twisten, en een mer-
 kelyk onvermydbaar ongenoegen. —
 Hier om hadden zy bedagt moeten weezen
 op een middel van de voorige verschillen-
 de; doch 't geen hun, in zodanige omstan-
 digheden en onder zulk een form van Re-
 geeringe als de tegenwoordige zeer gepast
 scheen: om naamlyk den Erftadhouder als
 Scheidsman in te roepen. Hunne Hoog
 Mogenden behoorden, huns oordeels, zyne
 Hoogheid te verzoeken, om op zich te wil-
 len neemē deze zaak, met alle de gevol-
 gen en aankleeven van dezelve, door zyne
 hooge Uitspraak, te bepaalen; of wel daar-
 omtrent zodanige Schikkingen te beraamen
 als hy de voeglykste oordeelde, om tot ee-
 ne afkomst te geraaken. — Zy twyfel-
 den niet aan de bereidwilligheid van den Erf-
 stad.

Stadhouder, en vertrouwden, dat alle de Bondgenooten met hun wel zouden over-
 eenstemmen, dat deeze voorflag geheel on-
 zydig en gevestigd was op gronden van de
 Unie. Dat de Afgevaardigden, die niet
 genoegzaam op dit stuk gelast mogten wee-
 zen, aangemaand behoorden te worden,
 om ten spoedigsten dien last te bekomen;
 als mede dat men *Holland* en *Zeeland* in 't
 byzonder behoorde te verzoeken om, mid-
 delerwyl, de zaaken te laten in dien staat
 in welken zy zich tegenwoordig bevonden,
 en zich, zonder eenige vooringenomenheid
 voor de byzondere belangen hunner Inge-
 zetenen, voorroogen te stellen de gevolgen,
 die uit een tegenovergestelde onderneeming
 zouden kunnen voortvloeijen, de verwyde-
 ring, welke daar uit tusfchen twee zo naauw
 verbondene Gewesten zou ontstaan, de min-
 agting, welke daar door aan de Republiek,
 zo binnen- als buiten 's Lands, zou worden
 toegebracht, en de onaangename beraadsla-
 gingen tot welke de overige Gewesten, die
 dit zeker met geene onverschilligheid zouden
 kunnen aanzien, tot behoud van hun Gezag
 in zaaken de Souverainiteit van het gemeen-
 ne Land raakende, zouden moeten komen.

Gelderland, Overysfel, Stad en Lande Op welk
 waren met hunne toestemming terstond ge-
 reed, die van *Utrecht* en *Friesland* volgden een voet
 welhaast, Staaten van *Holland* betuigden *Holland*
 „ niets liever te wenschen dan om van hun- hier in be-
 „ ne zyde alles toe te brengen, wat tot willigt.
 „ bewaaring en vermeerdering van de Een-
 „ dragt tusfchen de Bondgenooten kon
 „ strek-

xc. „ strekken, en bereid te weezen om alle
 BOEK. „ vooroordeelen, die men tegen hun zou
 — „ kunnen of willen opvatten, als of zy
 1770. „ Regters in hunne eigene zaak begeerden
 „ te zyn, of aan hunne Bondgenooten wil-
 „ den voorschryven hoedanige Besluiten in
 „ dit geval moesten genomen worden; zy
 „ meenden geene gelegengeid te moeten
 „ laten voorbygaan om de zekerste bewy-
 „ zen van het tegendeel te geeven; waar
 „ om zy geene de minste zwaarigheid
 „ maakten, deeze Geschillen, met de volko-
 „ menste gerustheid, aan het onzydig oor-
 „ deel van zyne Hoogheid te onderwer-
 „ pen. — Zy waren voorts bereid om
 „ alles in den tegenwoordigen staat te laa-
 „ ten, tot zo lang het zyne Hoogheid be-
 „ hagen zou deeze zaak tot een gewenscht
 „ einde te brengen: in die verwagting, eg-
 „ ter, dat de Bondgenooten daadlyk, en ten
 „ spoedigsten, den Erftadhouder in staat
 „ zouden stellen, om de geschillen, door
 „ zyne Uitspraak te bepaalen; en met dien
 „ verstande, dat, by aldien onverhoopt
 „ daar in door eenige Bondgenooten zwaa-
 „ righeid zou worden gemaakt; en dat daar
 „ door die Beslissing of niet spoedig plaats
 „ zou kunnen hebben, of wel de uitvoe-
 „ ring daar van worden gedwarsboomd, de
 „ verdere Bondgenooten niet langer zou-
 „ den marren om de Ingezetenen van de
 „ gezamenlyke Gewesten de voordeelen te
 „ doen genieten van een Vaard en Handet,
 „ die, uit kragte van de Octroyen door het
 „ Bondgenootschap verleend, aan allen
 „ en

en een iegelyk gemeen en eigen wa- XC.
renj. BOEK.

Zo ruimschootig stemden Staaten van Zeeland niet in den gedaanen Voorflag. Wel 1770.
konden zy, ten blyk van hunne volkome- Hoe Zee-
ne bereidwilligheid, om van hunne zyde land.

nogmaals alles toe te brengen wat tot be-
houd en vermeerdering der zo noodige
Eensgezindheid onder het Bondgenootschap
dienftig kon zyn, mede het voorgestelde
middel omhelzen; en met de overige
Bondgenooten den Stadhouder verzoeken,
om, door zyne hooge Uitspraak, deeze
zaak, met alle de gevolgen en aankleeven
van dezelve, te bepaalen; zo als Hoogst-
dezelve, naar de gronden van Regt en
Billikheid, zou oordeelen te behooren."

Doch zy hoopten, dat de Staaten der ande-
re Gewesten, als mede zyne Hoogheid,
het niet kwalyk zouden duiden, als zy
zich niet wel konden fchikken naar het an-
der voorgedraagene, om naamlyk zyne
Hoogheid ook te verzoeken, „ daarom-
trent zodanige Schikkingen te beaamen
als Hoogstdezelve, om, tot een vögly-
ke afkomst van zaaken te geraaken,
meest dienftig zou oordeelen." Zy
zagen alle Schikkingen, voor al die zou-
den kunnen ftrekken om de Vaard met de
Ingezetenen van eenige andere Gewesten,
t zy in evenredigheid, of op eenige an-
dere wyze, te deelen, voor hun Gewest
als ten uiterften gevaarlyk aan, ja fcha-
delyker, dan eene nadeelige Befliffing;
en beklagden zich nogmaals bitter over

XC. het bestaan van *Holland* om *Zeeland* een
BOEK. zo lang bezette byzondere Vaard te be-
1770. twisten; met de gewoone beroeping op
onvermogen. Genoegen namen zy in de
bepaaling, dat inmiddels alles in den te-
genwoordigen staat zou blyven tot de Uit-
spraak van den Vorst.

Zyne
Hoogheid
neemt
op zich
Scheids-
man te
weezen.

Van wegen de Algemeene Staaten werd
zyne Hoogheid, in Oogstmaand, op 't na-
druklykst verzogt, overeenkomstig met
den Voorslag, Scheidsman in deeze zaak te
weezen. Hy nam die post volvaardig op
zich, en voldeedt 'er aan zonder lang ver-
wyl. Binnen zes weeken vorderde hy het
inleveren der benoodigde Stukken. Dezel-
ve ontvangen hebbende verklaarde hy, by
eenen Brieve in Wynmaand, gaarne ge-
wenscht te hebben, dat hy, ingevolge van
het eerste Lid der aan hem gedaane opdrag-
te, zyne goede diensten, tot vereffening
der ontstaane geschillen, door een of ander
gepast middel, hadt kunnen aanwenden;
doch 't geen hy wist van de gevoelens en
geschiktheden der beide hooge Partyen, gaf
hem daar toe geen de minste hoope: terwyl
ook twee zo zeer tegen elkander overstaan-
de en rechtdraads strydende begrippen, als
die van een *byzondere* en *uitsluitende Vaard*
der Ingezetenen van *Zeeland* op de Volk-
planting, en die van de *vrye* en *gemeene*
Vaard voor de gezaamlyke Ingezetenen der
Republiek, aan de andere zyde, geen ge-
voeglyke overeenbrenging scheenen toe te
laaten: hier uit sproot voort, dat hy zich
niet houden kon buiten de onaangename
nood-

noodzaaklykheid om dat hoofdverschil, xc.
 door eene *beslissende uitspraak*, te eindigen. BOEK.

De Uitspraak, gegrond op den onwrik- 1779.
 baaren grondslag, dat het Regt tot de by- Uitspraak.
 zondere Vaard en Handel op eene Volk-
 planting, die over en weder erkend werd
 onder de Souverainiteit van het Bondge-
 nootschap gezamenlyk te behooren, door
 geen Lid van 't zelve *afzonderlyk*, en met
uitsluiting der verdere Leden, anders dan
 uit kragte van eene Wet, Privilegie of
 Concessie, van hun Hoog Mogenden wet-
 tig verkreegen, en deugdlyk uitgeoefend
 kon worden, kwam hier op neder. „ Dat
 „ aan alle Ingezetenen deezer Republiek
 „ het Regt toebehoorde om op de Volk-
 „ planting van *Essequebo* en *Demerary* vry
 „ en onverhinderd te mogen handelen; en
 „ dat dien volgens de bewuste Aanschry-
 „ ving, van wegen de Kamer *Zeeland* aan
 „ den Bevelhebber van die Volkplanting,
 „ behoorde vernietigd te worden.” —

Door deeze Uitspraak zou de geheele
 zaak voor afgedaan hebben kunnen gere-
 kend worden; dan het behaagde zyne
 Hoogheid het oog te vestigen op de billyk-
 heid en redenen, dat aan de Ingezetenen
 van *Zeeland* een voegelyk en redelyk aan-
 deel werd verzekerd in die vrye Vaard
 en Handel: waar om hy het dienstig oor-
 deelde, dat de volkomene uitwerking der
 gedaane Uitspraake opgeschort zou blyven
 tot den tyd, dat de middelen en maatre-
 gelen ter verzekering van dit aandeel be-

xc. raamd zouden weezen. En, ten einde in-
BOEK. middels de Ingezetenen der overige Ge-
—— weesten niet langer verstookten zouden bly-

1770. ven van hun onbetwistbaar Regt, stontd
zyne Hoogheid toe, dat, tot nader order,
drie Schepen, uit andere Havenen der Re-
publiek, buiten die van *Zeeland*, en niet
voorzien van een *Hout- of Zout-brief*, af-
gegeeven by de Kamer van *Zeeland*, na *Es-*
sequibo zouden mogen worden afgezonden.

Nadere
schikkin-
gen hier op
gemaakt.

Zyne Hoogheid voor den betoonden
yver en gedaane moeite bedankt en het
noodige tot bekendmaking aan de hier
in betrokkene Vergaderingen en Persoo-
nen, bewerkstelligd zynde, hadt hy,
in 't begin van Wintermaand, een Regle-
ment op die Vaard en Handel in gereed-
heid, behelzende de Bepaalingen onder
welken dezelve, met den eersten van Louw-
maand des Jaars MDCCCLXXI, zou wer-
den opengesteld voor alle Handeldryvende
Ingezetenen van den Staat. — Hoe zeer ook
de Uitspraak den *Hollanderen* voldeedt wa-
ren deeze nadere Bepaalingen van dien aart,
dat de Handel zich daar door te zeer be-
lemmerd oordeelde: althans zo dagten 'er
verscheide aanzienlyke Kooplieden ter Beur-
se van *Amsterdam* over, die zich deswegen,
met een breedspreekig Verzoekschrift, by
den Erftadhouder vervoegden: en in Zo-
mermaand des volgende Jaars eenigen een
Verzoekschrift by de Bewindhebberen der
West-Indische Maatschappy ter Kamer *Am-*
sterdam inleverden, om Paspoorten voor hun-
ne gereed liggende Schepen, welke zy ver-
kree-

kreegen, in gevolge waar van eenige Sche-
pen, in Oogstmaand van 't gemelde Jaar, xc.
BOEK.
rechtstreeks uit *Texel* na *Essequibo* en *Deme-*
rary vertrokken. 't Liep aan tot het begin des 1770.
Jaars MDCCLXXII eer de noodige veran-
deringen in het Reglement, van wegen zyne
Hoogheid, in gereedheid waren, met wel-
ke deeze zo lang sleepende zaak, vol
onaangenaamheden, geheel was afge-
daan (*).

Ziats lang hadt *Zeeland*, by veelvuldige
gelegenheden, geklaagd over het te hoog
aandeel, 't welk dat Gewest droeg in de
Lasten des Algemeenen Bondgenootschaps,
en, niet te vrede met de verligtingen door
de andere Gewesten, in veele gevallen,
toegebragt, aangedrongen op eene daadlyke
Vermindering van het gezegde Aandeel.
Thans over dit onderwerp met nieuwen
ernst handelende, hadden hun Hoog Mo-
genden Staaten van *Zeeland* getragt over
te haalen, om met de andere Bondgenoo-
ten, zyne Hoogheid te verzoeken, van
door zyne beslissing te willen bepaalen, hoe-
„ danig, en op welk eene wyze, *Zeeland*,
„ in den tegenwoordigen toestand, by
„ voorraad, door de Bondgenooten, be-
„ hoorde te gemoet gekomen te worden en
„ in staat gesteld om nevens dezelve aan
„ de verpligting, in het draagen der lasten
„ van de Unie, te kunnen voldoen.” Ge-
reed

Bezen-
ding uit
hun Hoog
Mogen-
den en den
Raad van
Staaten na
Zeeland.

(*) Men zie alle de wydloopige Stukken, hier
zoe behorende, in de *N. Nederl. Jaarb.* 1774.
bl. 628—738.

XC. reed was *Zeeland* om zyne Hoogheid tot
 BOEK. Scheidsman te neemen; doch verschilden
 — de Bestuurders van dat Gewest in 't be-
 1770. paald voorwerp 't geen den Stadhouder ter
 beslissinge zou worden aangeboden; zy
 wilden hem verzogt hebben, te bepaalen,
 „welke vermindering van *Quota*, of an-
 „der temporeel Soulaas provisieneelyk aan
 „de Provincie van *Zeeland*, in haare te-
 „genwoordige situatie, zou behooren te
 „worden geaccordeerd.” — Veel ver-
 schilde wel ingezien het een en ander. Al-
 le de Gewesten stemden zamen, en hadden,
 by breedberedeneerde Besluiten, zulks ter
 Vergaderinge van hun Hoog Mogenden te
 verstaan gegeven, dat *Zeelands* begrip on-
 aanneemelyk was. Gedeputeerden tot de
 zaaken van de Financien werden te raade
 om een voorheen meer en met goed gevolg
 betreden weg in te slaan om een Gewest,
 van de andere verschillende, te overtuigen,
 naamlyk het doen eener Bezendinge.

Hun Hoog Mogenden oordeelden dit
 middel niet onbeproefd te moeten laten, en
 door eene Bezending by Staaten van *Zee-
 land* op 't ernstigst aan te houden, dat zy
 zich, zonder verder uitstel, vervoegden
 by het éénparig gevoelen der zes andere
 Gewesten. En in gevalle zy onverhoopt,
 daar toe niet waren te beweegen, hun aan
 te kundigen, dat hun Hoog Mogenden zich
 niet langer konden onthouden om de zaa-
 ken des Gemeenen Bondgenootschaps, naar
 de Orde der Regeeringe, te behandelen,
 en genoodzaakt zouden zyn den gedaanen
 voor-

voorstel, volgens de neiging der zes Ge-
 westen ten uitvoer te brengen, en de uit-
 spraak van zyne Hoogheid, op zyn tyd, —
 door alle bekwaame en kragtvolle midde-
 len, te ondersteunen en uitwerking te doen
 erlangen.

Tot het waarneemen deezer Bezendinge
 benoemde men uit hun Hoog Mogenden,
 de Heeren BRANTZEN, wegens *Gelder-*
land, QUARLES wegens *Holland* en
 D'ABLAING VAN GIESSENBURG
 wegens *Utrecht*, uit den Raad van Staaten
 den Heer PESTERS, en den Thesaurier
 Generaal GILLES, die in Louwmaand des
 volgenden Jaars, met twee Jachten, te
Middelburg kwamen, en, naar de gemaakte
 schikkingen, op 't staatlykst en vriendlykst
 ontvangen, gehoor kreegen in de *Zeeuw-*
sche Staatsvergadering. Naa veele traag
 voortgaande en in 't einde vrugtloos affloo-
 pend onderhandelingen, die omtrent der-
 tien weeken aanhielden, eindigde deeze den
 Lande kostbaare Bezending (*). Wan-
 neer de nog gebleevene drie Heeren der
 Bezendinge staatlyk uitgeleid werden, on-
 der aanbod van twee Oxhoofden Eerewyn
 voor ieder der Afgevaardigden (†).

Veel bezwaars vondt zyne Hoogheid, Uitspraak
 om de hem opgedraagen Beslissing der zes van zyne
 Ge- Hoogheid.

(*) *Resol. van Holl.* 31 Maart 23 Aug. 28 Sept.
 7 Nov. 1 en 21 Dec. 1770. en 6 July 1771. *Not.*
van Zeel. 7 en 12 Jan. 1771.

(†) *Not. van Zeel.* 9 April 1771.

XC. Gewesten op zich te neemen. Dan by na-
 BOEK. deren aandrang, op den voorflag van *Gel-*
 ——— *derland* aanvaardde hy dezelve, en ver-
 1770. klaarde, by wege van Uitspraak. „ Dat de
 „ Provincie van *Zeeland*, provifioneelyk,
 „ voor den tyd van Zeven eerstkommende
 „ Jaaren, een aanvang neemende met het
 „ Jaar MDCCCLXXII en eindigende met
 „ het einde des Jaars MDCCCLXXVIII,
 „ by de verdere Bondgenooten zou wor-
 „ den gefoulageerd en te gemoet gekomen,
 „ door middel van het Jaarlyks profyt van
 „ de volle post voor de Fortificatien buiten
 „ de Provinciën, ter fomme van driemaal
 „ honderd duizend Guldens, op den ordi-
 „ naris Staat van Oorlog voorkommende,
 „ met dien verftande, dat de Provincie van
 „ *Friesland*, ter zaake van den minvoor-
 „ deeligen toestand haarer Financien, van
 „ de reëele contributie in het opgemelde
 „ foulaas zou blyven geëximeerd, en by
 „ continuatie haar aandeel in de voor-
 „ fchreeve post ter fomme van 34638 Gl.
 „ zou profiteeren. En dat diens volgens,
 „ by het formeeren der Staaten van Oorlog
 „ voor de gemelde Jaaren, waar in dit fou-
 „ laas by *Zeeland* zou worden genooten,
 „ de post voor de Fortificatien buiten de
 „ Provinciën tot de fom van 334638 Gul-
 „ dens zou worden verhoogd; en dat van
 „ deeze alzo verhoogde Post eene fomme
 „ van *driemaal honderd duizend Guldens* op
 „ de Provincie van *Zeeland*, en het overig-
 „ e tot vier- en- dertig duizend zes- honderd
 „ acht- en- dertig Guldens op de Provincie

„van Friesland zou gerepartitiëerd wor- XC.
 „den.” — Voorts zouden Staaten van BOEK.
Zeeland alles moeten aanwenden ten beste —
 van den Staat der Geldmiddelen huns Ge- 1770.
 wests; en van deeze hunne verrigtingen,
 naa verloop dier Zeven Jaaren, aan Gede-
 puteerden van hun Hoog Mogenden, en den
 Raad van Staaten, open'ing geeven, en den
 Staat der Geldmiddelen bloot leggen. Ge-
 geschiedde dit, tot genoegen der overige Bond-
 genooten, ten bestemden tyde, dan zou,
 voor nog Zeven andere Jaaren, en dus tot
 den Jaare MDCCCLXXXV, by *Zeeland* dit
 zelfde voordeel, op den zelfden voet, ge-
 nooten worden. — *Zeeland* berustte
 in deeze Schikking, schoon onder veele
 tegenverklaringen, wegens het gehouden
 gedrag der Zes Gewesten. Ook aanvaardde
 het met dankbaarheid het aanbod des Stadhou-
 ders van honderd duizend Guldens, uit
 zyne eigene Gelden te verstrekken, zonder
 daar voor eenige Intrest te begeeren, en
 alleen onder voorwaarde van wedergave,
 wanneer de kas des Gewests zulks zou toe-
 laten (*).

Eer deeze beslissing des Stadhouders in-
 kwam, hadden de Zes Gewesten, op de
 zeer onvoldoende toestemming van *Zeeland*
 in den gewoonen Staat van Oorlog, een
 redmiddel beraamd, om ten laste van *Zee-
 land*,

(*) *Resol. van Holl.* 6 July 30 Aug. en 28 Nov.
 1771. *Not. van Zeel.* 4. 7. 11. 18. 22 Nov. en 16
 Dec. 1771.

xc. land, zo veel als het te kort komende be-
BOEK. droeg, ten Comptoire Generaal van de
— Unie, tegen de gewoone intresfen, op te
1770. neemen, en daar uit de betaalingen te
doen; welke Gelden *Zeeland*, vóór het ein-
de des Jaars, weder moest bezorgen, on-
der bedreiging van het anders by Executie
op dat Gewest te verhaalen (*). Dit ver-
wekte by de Staatsleden van *Zeeland* geene
geringe aandoening, en zy beklaagden zich
zo over de gemaakte Schikking als wegens
de gedaane Bedreiging ten hoogften (†).

De Griets- Meermaalen zagen wy den Erftadhou-
lieden en der, in *Friesland*, de gerezene Oneenighe-
Magiftraa- den tusschen de Regeeringsleeden beslif-
ten in fen (§), thans maakte hy een einde aan
Friesland den twist wegens het Regt en de Bevoegd-
gemagtigd heid der Grietslieden en Magiftraaten, om
om hun heid der Grietslieden en Magiftraaten, om
Procu- hunne Procureur-Fiscaals af te zetten, en
reur-Fis- anderen in derzelver plaatze aan te stellen.
caals af te Het Hof Provinciaal hadt de zaak eens
zetten. Procureur-Fiscaals, tegen den Grietman
en diens Medeleden, in dit geval, gehand-
haafd. Deezen zich daar over beklaagende
en het Hof Provinciaal beschuldigende van
het te buiten treden der paalen van des-
zelfs wettig gezag, tradt zyne Hoogheid,
des verzogt, tusschen beiden, aan de
Grietslieden en Magiftraaten het Regt en
de

(*) *Resol. van Holl.* 16 en 18 Oct. 1771.

(†) *Not. van Zeel.* 21 Oct. 7. 11. 18 en 22
Nov. 1771.

(§) Zie onder anderen hier boven bl. 58. 63. 66,
73 enz.

de Bevoegdheid toekeinnende, om de Procureur-Fiscaals, die, alleen als Lasthebbers, uit naam van de Grietenyen en Steden in Regtzaaken handelden, by bloote opzegging en intrekking van hunnen Last, af te zetten, en anderen in derzelver plaats te benoemen, zonder dat het den dus afgezetten eenigermate vry zou staan, om, langs den weg van Regten, herstel in zyne Bediening te zoeken, en werd het Hof Provinciaal onbevoegd verklaard, om zich dusdanig eene zaak aan te trekken. Overeenkomstig met deeze verklaring was het Staatsbesluit der Staaten van *Friesland*, in Sprokkelmaand bekend gemaakt (*).

De verlichtendste aller Kunsten, op welker Vinding ons Vaderland, en *Haarlem* in 't byzonder, met zo veel regts, roem draagt, en de grootste nuttigheden het Menschdom aanbragt, kan niet ontkend worden, ook zomtyds naadeelige uitwerkingen te baaren. Niet zelden meende daarom de Regeering in de noodzaaklykheid te wezen, om deeze en geene Boeken te verbieden, welker verspreiding zy den Godsdienst of den Staat naadeelig keurden, of welke zy oordeelden den goeden Naam van byzondere Genootschappen of Persoonen, te krenken. Kon 'er een algemeen en altoos werkend middel ter weerin- ge des Misbruiks, zonder indragt op het Nut te maaken, uitgevonden worden, zulks zou

Poogingen tot het bepaalen der Drukpersfe.

(*) *N. Nedert. Jaarb.* 1771. bl. 208.

xc. aller braaven lof verdienen en wegdraagen.
 BOEK. Reeds van den aanvang onzes Gemeene-
 bests af, was men hier op bedagt, ten be-
 1770. wyze hier van strekken het Plakaat, in den
 Jaare MDLXXXI uit gegeven, als mede
 dat van Prins WILLEM DEN I (*).
 Dan de moeilijke d om het eene kwaad te
 sluiten, zonder een grooter te veroorzaak-
 ken, toonde de Magistraat van *Leyden*, in
 een Vertoogfchrift, twee maanden naa de
 bekendmaaking des Plakaats van den Jaare
 MDLXXXI, aan Staaten van *Holland* over-
 geleverd, onder andere voordragende, dat
 dit Plakaat in veele Steden wel was afge-
 leezen; doch door geene Vroedschappen,
 uitgevoerd: dewyl dit laatste onmogelyk
 was (†).

In het Dertigste Jaar deezer Eeuwe wer-
 den Staaten van *Holland* te raade Gelastig-
 den te benoemen om, wat 'er in den Lan-
 de tegen de ongebondenheid der Drukpers-
 se bepaald was, na te zien, en te overwee-
 gen of zulks niet behoorde vernieuwd en
 welke veranderingen, of byvoegzels, 'er
 dienden gemaakt te worden. Zy ontwier-
 pen een Plakaat; maar des verflag gedaan
 zynde, hadt deeze zaak geen ander gevolg
 dan dat de Staatsleden 'er Affschriften van
 verzogten, en het Besluit tot eene nadere
 raad-

(*) *Groot Plakaat Boek* I Deel, bl. 211, als
 mede bl. 213. 451 enz.

(†) *Boek Nederl. Oorlogen*. Bylagen van het
 II Deel, bl. 115.

raadpleeging werd uitgesteld. — Op nieuw werd het denkbeeld, om de vryheid der Drukpers te beteugelen, in den Jaare MDCCCLXV weder leevendig (*) en gaande gehouden, tot het Jaar MDCCCLXIX, toen er een Plan ter baane kwam, om door middel van aangestelde *Censores Librorum*, of *Keurmeesters van Boeken*, het verkoopen van schadelyke Boeken te beletten. Dit Plan maakte veeler Pennen gaande, om het voor te staan, dan nog meer om het te bestryden; doch de menigvuldige bezwaren door de Boekverkoopers en Boekdruckers Gilden, in verscheide Steden aan de Magistraaten by geschrifte overgeleverd, deden het als onaanneemelyk ter zyde leggen.

Het Hof ontwierp, dit Plan afgekeurd zynde, een nieuw Plakaat tegen Godslasterlyke Boeken en Geschriften, in 't zelve verbiedende „ het maaken, drukken, en „ uitgeeven van alle zodanige Boeken en „ Geschriften, waarby de Gronden van den Christlyken Godsdienst aangetast of „ de Heilige Schrift, als mede de waare „ Gereformeerde Religie, op eene spotagtige wyze behandeld wierden, gelyk ook „ alle zodanige Boeken, Geschriften en „ Prenten, van wat natuur dezelve zouden mogen zyn, die door hunne obscenen inhoud geschikt waren om inbreuk te „ doen

Ontworpen Plakaat tegen Godslasterlyke Boeken en Geschriften.

(*) Zie het XXIII Deel der *Vaderl. Historie* bl. 356.

XC: „doen op de goede zeden, en strekken
 BOEK: „tot bederf der jeugd.” Onder bedreig-
 ————— ging van Geldboete, Ban, of Gevangenis-
 1770. se, naar maate de Boeken meerder of min-
 der schadelyk zouden geoordeeld worden
 en het boosaartig opzet der Overtreederen
 zou verdienen. — Wyders zouden „geen
 „Boekverkoopers, of Drukkers, eenige
 „Boeken drukken of doen drukken, zon-
 „der in handen te hebben een blyk wie de
 „Maaker of Uitgever was, en zy gehou-
 „den zyn diens Naam, des gelast zynde,
 „aan den Procureur Generaal, of Officier
 „hunner woonplaatze, te openbaaren, op
 „verbeurte van Zes honderd Guldens voor
 „de eerste en van Twaalf honderd Gul-
 „dens voor de tweede reize: zo nogthans
 „dat hier van zouden uitgezonderd zyn,
 „de Boekdrukkers en Boekverkoopers,
 „welke eenig Boek of Geschrift, buiten
 „’s Lands gedrukt, en hier openlyk ver-
 „kocht, zouden herdrukken. — Op
 „gelyke verbeurte zou ook niemand eenig
 „Boek, of Geschrift, mogen drukken, of
 „hier te Lande gedrukt uitgeeven, dan op
 „welks Tytelblad de Naam en Woon-
 „plaats van den Boekdrukker of Verkoop-
 „per voor wiens Rekening, en het Jaar-
 „tal, waar in het zelve gedrukt was, ge-
 „steld ware; doch, ingevalle de Naam
 „van een Boekdrukker of Verkooper door
 „een ander voor eenig Geschrift valschlyk
 „mocht zyn geplaatst, zou die geen, wiens
 „Naam valschlyk daar voor mogt geplaatst

„wee;

„ weezen, gehouden zyn, ten tyde zulks XC.
 „ tot zyne kennisfe mogt komen, hier van BOEK.
 „ aan den Procureur Generaal, of den Offi-
 „ cier zyne Woonplaatze, aangeevinge te 1770.
 „ doen, of by gebreke van dien verant-
 „ woordelyk zyn, even als of hy het
 „ Werk zelfs gedrukt en uitgegeeven hadt;
 „ en zou dezelve ook gerekend worden
 „ kennis daar van gehad te hebben, indien
 „ hy zodanig een Boek of Gefchrift zou
 „ verkogt en verzonden hebben, schoon
 „ hy mogt voorgeeven daar van onkundig
 „ geweest te zyn: die eens anders Naam
 „ valschlyk voor eenig Boek of Gefchrift
 „ hadt doen ftellen, zou Zes honderd
 „ Guldens verbeuren, als het niet onder
 „ de by dit Plakaat verbodene behoorde;
 „ doch Twaalf honderd, wanneer het blyk-
 „ baar daar onder moest gesteld wor-
 „ den. ”

Dusdanig een Plakaat oordeelden de Hee- Daar te-
 ren Gecommitteerden tot het Besoigne dat gen inge-
 van hun Ed. Groot Mogenden vastgesteld leverde;
 en afgekondigd behoorde te worden; doch Verzoek-
 de Heeren van de Ridderfchap en de ver- fchriften
 dere Leden der Vergaderinge verzogten der Boek-
 een affchrift ter nadere overweeginge, en handelaa-
 het Besluit bleef gevolgelyk, voor een tyd, ren doen
 agter. Van deezen tusschen tyd wilden, het agter
 onder anderen de *Leydsche* Boekhandelaars, blyven.

C. VAN HOOGEVEEN *Junior*, P. VAN
 DER EYK en D. VYGH, die met zo veel
 vrugts, nevens hunne Medeboekhandelaa-
 ren te dier Stede, zich verzet hadden te-

XC. gen het Plan der *Keurmeesteren van Boeken*,
 BOEK. gebruik maaken, om dien nieuwen slag der
 — Vryheid van de Drukpersfe gedreigd af te
 1770. weeren, maar vonden hunne Medchoofd-
 lieden van het Boekverkoopers Gilde daar
 toe niet geneegen. Zy vernamen intus-
 schen, dat drie der voornaamste Boekhan-
 delaaars te *Amsterdam* ARKSTEE EN MER-
 CUS, P. MEYER EN Z. CHATELAIN
 en Zoon, goedgevonden hadden, tegen dit
 Ontworpen Plakaat hunne Bedenkingen aan
 het Boekverkoopers en Boekdrukkers Gil-
 de over te geeven, ten einde dezelve in
 handen der Vroedschapp te stellen; door
 dit voorbeeld bemoedigd vervoegden zy
 zich met een Verzoekschrift by de Regee-
 ring van *Leyden*, om te bewerken, dat ook
 dit Plakaat by hun Ed. Groot Mogenden
 niet tot stand kwame: 't zelve ondersteu-
 nende met een meesterlyk Vertoog, door de
 Heeren ELIAS LUZAC Adv. en IZAAK
 ELIAS LUZAC Proc. op de rug gete-
 kend. De Tegenbedenkingen der *Amster-*
damsche Boekhandelaaren waren zeer klem-
 mende; en dit Opstel, door de *Leydsche* by
 hun Verzoekschrift gevoegd, was een
 Meesterstuk, strekkende ten betooge, dat
 aan het Ontworpen Plakaat, behalven ver-
 scheide gebreken, welken 'er in voorkwa-
 men, twee weezenlyke vereischten ont-
 braken, die in eene strafdreigende Wet
 moesten gevonden worden. — Dat het,
 behalven meer andere onvoeglykheden, als
 uitvoerelyk veronderstelde zodanige din-
 gen,

gen, welke de Inleveraars des Verzoek- xc.
 fchrifts onuitvoerelyk oordeelden. — Dat BOEK.
 het in 't werkftellen van het Plakaat, de —
 ruïne van den Boekhandel naa zich zou 1770.
 fleepen, en de Boekdruckers en Boekver-
 koopers aan oneindige plaageryen blootftel-
 len. — Dat dus een Plakaat zou ftry-
 den met de Natuurlyke Vryheid der Inge-
 zetenen zo wel als met de Burgerlyke, die, on-
 der de zagte en billyke Regeering van hun
 Ed. Groot Mogenden, elk toekwam. —
 Dat het onbestaanbaar zou weezen met de
 Gefteltenisse van ons Land ten aanzien van
 den handel, en byzonder ten opzichte van het
 aankweeken der Weetenschappen. — En,
 eindelyk, dat het, wel verre van 't heil-
 zaam uitwerkzel, 't welk 'er van fcheen
 verwacht te worden, te wege te brengen,
 weinig of geene uitwerking zou baaren, en
 eerder het tegendeel bewerken (*). —
 Deeze Vertoogen, gepaard met den blyk-
 baaren weerzin der verlichtften in den Lan-
 de, in verfcheide leezenwaardige Gefchrif-
 ten ten toongefpreid, hadden zo veel in-
 vloed by Staaten van *Holland*, dat van
 dit bedoelde Plakaat even weinig kwam
 als van de aangepreezen *Keurmeefters der*
Boeken.

Het Steedje *Bronkhorst*, een der vier 't Steedje
 Banneryen in het Graaffchap *Zutphen*, *Bronk-*
 't welk niet meer dan zeltig Huizen *horst*
 telt, brandt ge-
 deelyk
 af.

(*) Men vindt deeze Stukken in de *N. Nederl.*
Jaarb. 1770. bl. 789—896.

xc. telt (*), zag tusſchen den negen- en-
 Boek. twintigſten van Bloei maand, door een
 ——— zwaaren Brand, één- en- twintig van
 1770. dezelve, nevens twee Schuuren en één
 Koornberg vernielen, en dertien ſtuks
 Hoornvee, in de vlamme, omkomen.
 Dit bykans ontebovenkombaar onheil werd
 verzagt, doordien de toenmaalige Heer
 van *Bronkhorſt*, ZENO DIDERIK
 WALRAVEN, *Baron van Tengnagel*,
 wanneer de tyding van deezen Brand
 kwam, zich te *Nynegen* op de Staatsver-
 gadering bevondt, en zulks gelegenheid
 gaf, dat onder de Leden, die doorgaans
 talryk zyn, eene aanzienlyke inzameling
 voor de Ongelukkigen gedaan werd. De
 Staaten des Graaffchaps *Zutphen* ſtelden op
 hunne Kwartiers Vergadering den Grond-
 heer van *Bronkhorſt* zeven honderd Guldens
 ter hand, om uit te deelen aan de meest
 beſchadigden. Deeze voorbeelden wekten
 anderen op, om, tot weder inſtandbrenging
 dier ongelukkigen, milde uitreikingen te
 doen (†).

Inbreuken Vingen wy de Gebeurtenisſen deeſes
 in de Gel- Jaars aan met het vermelden van een deer-
 derſche lyken Watervloed, wy moeten dezelve
Rhyn- en eindigen, en aan die des volgenden Jaars
Tijldy- hegten, met het ophaalen van dergelyken
ken. Nood, deels dezelfde oorden, deels ande-
 re treffende. De aanhoudende Regens in
 den Zomer, en boven al in de Herſt,
 dee-

(*) *Tegenw. Staat* III Deel, bl. 396.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1770. bl. 755.

deeden reeds vroeg nieuwe zorg voor Win-
 tervloeden by veelen opkomen: eene vrees
 welker gegrondheid eene droeve uitkomst
 maar al te gevoelig leeraarde. De eerste
 aanstoot leedt het Kwartier van *Zutphen*,
 door twee Inbraken van de *Geldersche Rhyn-*
en Ysfeldyken. Den tweeden van Winter-
 maand viel 'er een Gat in den *Lymerschen*
Dyk boven de Schans by *Westervoort*, en
 den volgenden dag een ander in den *Ysfel-*
dyk by *Lathum*. Door deeze Inbraken
 overfloemden alle de laage Landen des ge-
 heelen Kwartiers van *Zutphen*, en het aan-
 grenzende gedeelte van *Overysel*: den vyf-
 den der gemelde maand beefde men te *De-*
venter van vreeze voor Inbraak van den
 hooggezwollen *Ysfelftroom*; doch kwam
 met vreeze vry.

De zwaarste ramp trof de *Betuwe-Dyken*,
 die voor den aandrang des Waters bezwee-
 ken. Verscheide Verzinkingen, gelukkig
 gekeerd, deden hoop scheppen van dezel-
 ve te behouden, wanneer, op den eersten
 van Wintermaand, tusfchen *Lakemond* en
Opheusden, ter plaatze waar men geen ge-
 vaar vermoedde, en dus geen wagt hieldt,
 de *Rhyndyk* doorbrak. Op nieuws wer-
 den, door deeze Inbraake, de geheele *Ne-*
der-Betuwe, de Graaffchappen van *Buuren*
 en *Kuilenburg*, de Baronny van *Acquoy*, en
 alle verdere laage landen, tusfchen de *Lek-*
en Lingedyken, tot aan den *Diefdyk* toe,
 die het water keerde, overfloemd; ook
 liep de Polder de *Marsch* onder. De Lan-
 den van *Asperen*, *Heukelum* en *Gellikum*,

xc. schoon door den Vloed niet bedekt, ston-
 BOEK. den onder het kwelwater, 't geen ook de *Tie-*
 — *lerwaard*, de Dorpen *Everdingen* en *Zyder-*
 1770. *veld* zeer deedt lyden.

Aller drukkendst viel deeze Watervloed den Inwoonderen van het Graaffchap *Kuilenburg*, nevens die van de Ampten *Acquoy*, *Beest* en *Renoy*, in den zak der Overstrominge gelegen. De grootste helft, ja veelligt twee derden, der Landeryen in deeze Oorden, waren niet droog geweest zints den jongsten Vloed in Wintermaand des Jaars MDCCCLXIX; maar hadden een geheel Jaar onder water gestaan. Onbeschryfelyk nypende was de armoede ten platten Lande; de hooggaande duurte der Leevensmiddelen, deedt het getal der Behoefstigen zeer toeneemen; de meest goeude Ingezetenen vonden zich buiten staat der aangroeiende schamele Gemeente eenigen onderstand van belang te bezorgen; aanhoudende Veesterfte vergrootte de ake- ligheid van dit tooneel. — Wanneer de Doorbraak by *Lakemond* de Landen weder in barre zee veranderde, drong de bittere nood veelen tot bedelen; hun geringe voorraad was bedorven; de vóór de Vorst in de aarde bedolven Veldgewasfen werden door het water ten onbruike, die men, by 't aankomen des waters, op de zolders tragtte te beveiligen geraakten verlooren door de harde Vorst, die, weinig weeken, op den Vloed volgde, het ondergeloope Land met Ys bedekte, en onnocielyke schade toebragt aan het jonge Kaphout

en de Vruchtboomgaarden. Ook vondt men XC.
 naderhand by deezen Watervloed, gelyk ook BOEK.
 by de voorigen, in de laage Landen, het ———
 meeste Winter-Graan en Zaad, of wegge- 1770.
 spoeld of verdronken en verftikt; het wei-
 nige 't geen opkwam leverde niet veel
 uit.

Terwyl het Water, of liever het Ys, 1771.
 op de Landen stondt, voegde, in Louwmaand Watervloeden in
 des Jaars MDCCLXXI, een harde Storm- Gelder-
 wind schade aan deeze schade toe, niet land.
 alleen aan de Huizen of Hutten, die in 't
 veld stonden; maar boven al aan Schuuren
 en Hooibergen, als mede aan de Appel-
 en Kersse-Boomen, die door de weekheid
 van den grond, tegen het geweld des
 Winds niet bestand, door de golving des
 Waters ontworteld, of door het driftig Ys
 afgesneeden en weggesleept werden.

Het geheele Graaffchap *Buuren*, de Stad
 alleen uitgenomen, lag onder 't water be-
 dolven. Veele Inwoonders namen uit de
 Huizen de vlugt in de Kerken. De vroege
 Vloed hadt in deeze strecken de meeste te
 veld staande Wintergraanen bedorven; en
 het voornaamste voortbrengzel van deezen
 oord, de Aardappelen, waren bevroozen,
 en rotten by den Dooi.

In deezen nood moest de Weldaadig- Onder-
 heid, op nieuw, de hand toefteeken. De stand aan
 Heeren des Ampts van de *Neder-Betuws* de Behoeft-
 kweeten zich, ter vervulling der onmidde- tigen.
 lyk dringende behoeften; en deelden in
 twee keeren, de een in Wintermaand des
 Jaars MDCCLXX, en de ander in Sprok-
 kel-

xc. kelmaand des volgenden Jaars, ruim zes-
 BOEK. en- dertig honderd Guldens aan behoef-
 ——— ten uit. ——— In de Stad *Thiel* ge-
 1771. schiedde, van huis tot huis, eene Inza-
 meling; doch de Penningen strekten niet
 meer dan acht dagen lang, wegens de toe-
 vloeiende menigte van Behoeftigen, die al-
 leen onder het Regtsgebied van *Thiel* en
 het Dorp *Zandwyk* woonden. De Graaf
 VAN WELDEREN, Afgezant van onzen
 Staat te *Londen*, Amptman, Regter en
 Dykgraaf des Ampts *Neder-Betuwe*, ver-
 gat zyne lydende Landgenooten niet en
 maakte ten hunnen behoefte eenige honderd
 Guldens over, by welke zyn Vrouw Moe-
 der eene goede gifte voegde.

Deeze redmiddelen dienden wel om de
 Ongelukkigen eenigzins te helpen; doch
 konden, op den duur, den door en door
 verarmden, geen genoegzaamen onder-
 stand bieden. Op de meeste plaatzen wa-
 ren de Diakonie-kassen in slegten staat, en
 veelen, die tot nog zonder ondersteuning
 hadden kunnen leeven, vonden zich thans
 gedrongen die te verzoeken. Verscheiden
 onder de *Gelderschen* schreeven aan hunne
 vermogende en liefdaadige Vrienden in
Holland. Onder anderen, bevlytigde zich
 de Menschevriend H. J. RINK, die ge-
 lukkig slaagde, om by dezelfde Vrienden
 die, in den voorleden Jaare MDCCCLXX, zo
 veel ten nutte hunner *Geldersche* Medevader-
 landeren gedaan hadden, aan te houden, tot
 het vernieuwen hunner milddaadigheid.

Schoon

Schoon het deezen aan geene welwillenheid mangelde, zagen zy op tegen het hervatten van een werk, welks last zy zo even ondervonden hadden, en 't geen, zou het geregeld geschieden, thans van veel grooter uitgestrektheid zou worden. Dit alleen nogthans zou hun niet hebben doen marren; de voornaame rede, die hun, in den beginne, te rug hieldt om de hand aan dit Liefde werk te slaan, was de hachlyke staat der Rivier-Dyken in *Holland* zelve, door verscheide zwaare Ysdammen, die, in 't laatst van Louwmaand, in de *Lek* en de *Waal*, een dreigend vooruitzicht baarden (*). Het grootste gevaar was naby *Schoonhoven*. Beneden die Stad, van *Lekkerkerk* tot *Krimpen*, hadt zich een Ysdam ge-

(*) Dit dreigend en hoogklimmend gevaar der Ysdammen zette *OLAUS NICOLAI DEGERMAN*, Onderluitenant in de Artillerie deezer Landen, aan, om een middel tot verbreeking derzelven uit te denken, bestaande in dezelve, op verscheidene plaatzen en op verschillende dieptens, te ondermynen, met Kruidbusen te vullen, en te laten springen, of zulks door met Buskruid gevulde Waterkogels te verrigten. Hy stelde 't zelve aan Staaten van *Holland* voor, met verzoek, om 'er, by voorkomende gelegenheid, de proeve van te mogen neemen, en tot goedmaking der kosten zes honderd Guldens uit 's Lands kasse te ontvangen. Schoon de Algemeene Opzigter van 's Lands Rivieren *BRUINING*s, hier over geraadpleegd, geen gunstig denkbeeld van dit middel vormde, besloot men eger, om niets, in een zaak van dat aanbelang, onbeproefd te laten, en wegens de geringheid der gevorderde somme, dit verzoek toe te staan. *Resol. van Holl.* 17 Oct. 1771.

xc. gezet, welke de *Alblasferwaard*, zo wel
 BOEK. als de *Krimpener- en Loopikerwaarden*, in
 ——— het uiterste gevaar van Overstroominge
 1771. dompelde. Alle waakzaamheid en voor-
 zorge was werkzaam in de weer, en voor-
 kwam, ondanks verscheide Verzinkingen, het
 doorbreken der Dyken. De Ysdam brak
 los, en deedt het Gevaar der Doorbraake
 te dier plaatze wyken.

Verdere
 gevreesde
 en onder-
 vondene
 Watere-
 lenden.

Omtrent dezen tyd geraakte in de *Waal*,
 voor *Bommel*, het Ys desgelyks vast, met
 eene Hoogte der Riviere, die de oudste
 Lieden niet geheugden; doch wanneer het
 water als tot de lippen geklommen was,
 schoot het Ys na beneden en de *Bommeler-
 waard* kwam met de yreeze vry. De Ys-
 gang alleen wierp te *Brakel* eenige Woon-
 ningen, en Boomen aan den Dyk staande,
 om verre, en beschadigde op veele plaat-
 zen den Dyk zelve. Door dien Ysgang
 stootte by *Lith* in den *Maasyk* een Gat,
 hier spoelden negen groote Woningen weg,
 en een uitgestrekte streek Lands in de Meye-
 rye van 's *Hertogenbosch* liep onder. — Ook
 deedt eene Yskropping in de *Linge*, by de
 Stad *Gornichem*, die Rivier zo hoog zwel-
 len, dat, op den eersten van Sprokkel-
 maand, de Dyk tusfchen de Dorpen *Spyk*
 en *Daalhem* bezweek; nogthans kwam 'er,
 ten dien zelfden tyde, gelukkig schot in
 het Ys, en val in de Riviere: waar door
 men de gevalle Inbraak spoedig kon bevan-
 gen. Anders ware ook de *Tielerwaard*
 overstroomd, en de *Neder-Betuwe*, nevens
 het *Buurensche* en *Kuilenburgsche*, door de
 In-

Inbraak van den *Rhyn* by *Lakemond* reeds ondergelopen zynde, zou dit gedeelte in *Gelderland*, tusſchen de *Lek* en *Waal*, ter weder zyde van de *Linge* gelegen, op gelyke wyze als by den voorigen Vloed, door de Inbraak van den *Rhyndyk* by *Huusen*, van de Vloedwateren geheel zyn overdekt geworden.

xc.

BOEK.

1771.

Het gevaar der Ysdammen, door het afdryven, en de vrees voor Overſtroomingen door het volgende Dooiweer, van *Holland* afgeweerd zynde, lieten de *Rotterdamſche* Menſchenvrienden de gedagten nader gaan op eene Inzameling voor de *Gelderschen*, die het leed, van hun gunſtigſt afgeweerd, in zulk eene groote maate proefden. Doch zy verkoozen niet zich tot eene Inzameling in te laaten, of dezelve moest eene Uitdeeling ten gevolge hebben, die niet, gelyk in den voorleden Jaare, over een gedeelte, maar over de geheele uitgeſtrektheid der overſtroomde Landen liep. Alle Behoeftigen waren hunne Liefde even na; ook vorderden zy, gelyk toen, dat de Uitdeeling onpartydig, zonder aanzien van Gezindheid, alleen naar gelange van de behoefte, geſchiedde. De *Gelderschen* ſtemden in de voorgelchreevene Schikkingen, en werden overal vertrouwde Perſoonen benoemd. De Inzameling ving aan, en de voldoende Rekeningen van voorgaande welbeſteedde Uitdeelingen, grooten deels door de Bezorging derzelfde Lieden geſchied, openden de handen der verſtandig Liefdaadigen dermaate, dat men in Bloedimaand bevondt,

Ruime In-
zamelin-
gen in *Hol-*
land voor
de *Gelder-*
schen.

Acht-

xc. Achttien duizend zes honderd een-en-
 BOEK. gentig Guldens verzameld te hebben. Van
 ——— tyd tot tyd waren Geldsommen na de
 1771. onderscheide Uitdeelers afgezonden, en door
 hun op de beste wyze besteedt. Niet al-
 leen werden zy gevoed en gekleed; maar
 de ruimte der penningen deedt besluiten
 tot de aankoop van Aardappelen; aan de
 behoeftigsten uitgedeeld, ten einde zy, hun-
 ne landen droogwordende, dezelve terstond
 zouden kunnen beteelen met een Gewas 't
 welk daar 't gewone Winter voedsel is
 der gemeene Lieden, en thans tot een buiten-
 spoorig hoogen prys gesteegeen, zonder
 nieuw gewas, op eigen grond geteeld, den
 schamelen Landman een derden Winter
 dreigde nog armoediger dan de twee voor-
 gaande. Zo zoekt welgeregelde Mildaa-
 digheid het meeste nut met het aanver-
 trouwde Geld te doen. En de uitgegeevene
 Verantwoording strekt tot lof van allen,
 die deel in dit Liefdewerk hadden. Bui-
 ten de Inzameling door de *Rotterdamers*
 geschiedt, kwamen van elders aanzienlyke
 Giften, in de regte handen; die Uitdeelers
 gingen met de anderen te raade, om alle
 dubbele Bedeeeling voor te komen, en de
 Liefdegaven, overeenkomstig met het oog-
 merk der Schenkeren, te besteeden (*).

Van

(*) *Verhaal, wegens de twee laatste Oversproo-
 mingen in de Betuwe enz. bl. 32 enz. Te Rotter-
 dam by R. ARRENEBERG 1773.*

Van veel minder aanbelangs, doch niet geheel onmeldenswaardig, was het hoogwasfen des *Lekwaters* in Zomermaand, de heerlyk met Gras en Graan bewasfe Uiterwaarden overftroomende, tot groot ongeluk der Ingezetenen des Lands van *Vianen*, die voor hun Vee, niet dan fchaars, voedzel konden bekomen; als mede de Doorbraak, die in Oogstmaand viel in de westzyde des *Nauwernaafchen Dyks*, en het Noordlykst gedeelte van het Veeryk *Asfendelft* onder water zette, de Boeren met hun Vee in groote ongelegenheid bragt, het Hooi, nog te velde leggende, in deezen duuren tyd bedierf (*).

XC.
BOEK.

1771.

Mindere
Water on-
heilen.

Een hevige brand, in 't holst van den nagt, in Louwmaand te *Harlingen* ontfiaan, vernielde het Admiraliteits-Huis van *Friesland* zo verre dat de muuren enkel ftaan bleeven, en de geheele Secretary benevens alle de Papieren een prooy der vlammen wierden, zonder dat men iets kon redden; de Pakhuizen, te wederzyden van 't zelve ftaande, met Zeilen, Touwwerk en andere Scheepsbehoeften vervuld, brandden tot den grond toe af. Groot was deeze fchade, en de vrees voor veel grooter greep den ontzetten Burger aan: dewyl de brand in de Huizen, als mede in de Schepen, thans in de winterlaage liggende, dreigde over te ftaan, in welk geval de halve Stad ge-
vaar

HetAdmiraliteits-
Huis te
Harlingen
brand af.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1771. bl. 1145.

XC. vaar liep. Veelbragt aan de afwending van
 ZOEK. dit onheil toe, dat de Schepen met Sneeuw
 ————— bedekt lagen, schoon anders de strenge

1771. Vorst het brandblusfen en fluiten zeer
 moeilyk maakte: om de Brandspuiten aan
 den gang te houden, kookte men groote
 Ketels met water, 't geen men van tyd tot
 tyd bezigde om de anders onbruikbaar wor-
 dende Spuiten te ontdooijen. Het Huis
Leeuwenburg, aan *Frieslands* Admiraliteit
 toebehoorende, werd vervolgens tot eene
 Vergaderplaats en Secretary aangelegd en
 verummerd; men bouwde op de plaats der
 afgebrande Huizingen ruime Magazynen,
 die thans, benevens de vlak daar tegen over-
 staande Admiraliteits Scheepstimmerwerf,
 eene deftige vertooning maaken (*).

Schaars-
 heid en
 Duurte.

De schaarsheid en duurte van Veld- en
 Aardgewasfen in alle de Gewesten des
 Bondgenootschaps bragt te wege, dat, in
 meest allen, bepalingen, op den Uitvoer
 gesteld of volstreckte Verboden deswegen af-
 gekondigd wierden; gelyk ook de aanhou-
 dende Veefterfte nadere Voorzieningen om-
 trent het Vee deedt maaken.

Vrees
 voor Pest-
 ziekte en
 voorzor-
 gen daar
 tegen.

By zo veel drukkenden ramp van
 binnen dreigde, reeds in 't verloopen
 Jaar, van buiten een nog veel erger. In
Podolien, *Volhynien*, en daar omstreeks ge-
 legene Plaatzen, was, zints eenigen tyd,
 een befmettende Pestziekte ontflooken.
 Om,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1771. bl. 56. *Tegenwoordig Staat van Friesland* III D. bl. 15.

Om, zo veel menschlyke Voorzigtigheid xc.
 kan toebrengen, tot het afweeren dier Plag, BOEK:
 te werk te stellen, diende een Plakaat door
 hunne Hoog Mogenden in Oogstmaand 1771,
 diens Jaars verzonden; in Bloeiimaand dee-
 zes Jaars vernieuwd, met eenige bepaalin-
 gen, wegens de goederen uit de *Oostzee* kö-
 niende, en in Wynmaand by het weder
 ontscheeken in *Poolen*; en het verspreiden
 tot *Moscöw*, nader aangebonden (*). —
 Staaten van *Zeeland*, deeze drukkende en
 dreigende Lands onheilen in ernstige op-
 merking neemende, hadden reeds in 't voor-
 gaande Jaar een voorstel gedaan om een Al-
 gemeenen Dank- Vast- en Bededag te hou-
 den, en van Bedestonden in *Zeeland* gesproo-
 ken. Het houden van Maandlyksche Bede-
 stonden werd in Wintermaand deezes Jaars
 aldaar geboden (†).

Heeft niet zelden den Vaderlander den Verza-
 merling
 van B. S.
 ALBINUS
 door de
 Leydsche
 Hooge-
 school ge-
 kogt.
 verwyf naagegaan, dat zy Kunstverzame-
 lingen, die den Lande tot een cieraad, en
 nut, strekten, met oneindige moeite en
 groote kosten; op hun grond, by een ge-
 bragt, in de handen van Vreemdelingen
 by koop lieten overgaan; te veel Geld en
 te weinig Kunst-mins betoonende; de Be-
 zorgers der *Leydsche* Hoogeschoole hebben
 zich voor dat verwyf gedekt, door, by
 open-

(*) *Resol. van Holl.* 27 Sept. 2 en 5 Oct. 1770.
N. Nederl. Jaarb. 1770. bl. 999. Voor 't Jaar
 1771. bl. 520. 1221.

(†) *Nor. van Zee.* 15 Oct. 20 Dec. 1770. *N.*
Nederl. Jaarb. 1771. bl. 1405.

xc. openbaare opveiling, voor een hoogen prys;
 BOEK. aan te koopen de Verzameling der Ont-
 leedkundige Bereidzels van den wydver-
 1771. maarden Hoogleeraar BERNARD SIEG-
 FRIED ALBINUS (*), die met zo veel
 lofs de voetschappen van T. RUISCH druk-
 te en verder tradt; eene Verzameling, wel-
 ke het oog der Vreemdelingen trok, en de
 grootste nutheid opleverde aan allen, die
 het geluk hadden, om de lessen diens groo-
 ten Mans by te woonen. Thans kan dezel-
 ve, daar zy de Gedagtenis diens Ontleed-
 kundigen op de beste wyze leevendig
 houdt, een bestendig nut doen aan de Be-
 oefenaaren deezer zo verre gebragte Wee-
 tenschap.

NOORD-
 KERK ge-
 dagt.

't Verwyf van hoogstverdienstlyke Man-
 nen te vergeeten zou ons Geschiedblad aan-
 kleeven, indien wy den Naam onvermeld
 lieten van den Heere HERMANNUS
 NOORDKERK, den zesden van Slacht-
 maand deezes Jaars in *Amsterdam*, zyne Ge-
 boorte Stad, overleden, en te *Haarlem*
 begraaven. Hoewel met geene dubbelver-
 diende Eertytels pronkende, noch tot hoo-
 ge Eertrappen opgevoerd, (waar toe zy-
 ne Belydenis der *Lutersche Leere* hem ver-
 moedelyk den weg sloot,) bezat hy zulk
 een voorraad van Verdiensten, en deelde
 zo diep in de Agting zyner Tydgenooten,
 dat

(*) B. S. ALBINUS overleedt den 9 van Herfst-
 maand 1770. *N. Nederl. Jaarb.* 1770. bl. 123.
 Voor 't Jaar 1771. bl. 1129.

dat geen Regtsgeleerde hier te lande hem xc.
 immer daar in evenaarde. Eenige trekken BOEK.
 van zyn Character als Regtsgeleerden kun-
 nen wy zyne Naagedagtenisse niet weige- 1771.
 ren hier plaats te geeven. De roem zy-
 ner Kundigheden, de klaarheid zyner Ant-
 woorden, de heilzaamheid zyner Onder-
 rigtingen, en zyne onkreukbaare Eerlyk-
 heid, maakten hem ten algemeenen Vraag-
 baak. Wel verre van de Pleitzugt te voe-
 den, zocht hy dezelve te dempen, en zon-
 der de waarheid te kort te doen heeft hy
 meer zaaken uit de Pleitzaal gehouden dan
 'er ingebragt. „Hoe veele Kinderen,”
 dit is de taal van WAGENAAR, die hem
 van naby kende, „leeven 'er niet, die de
 „door eerlyke en recht edelmoedige
 „NOORDKERK met hunne, met regt
 „vertoornde, Ouderen bevredigd heeft!
 „Hoe veele Egtgenooten, door 't wange-
 „drag van beiden, of één van beiden, op
 „elkanderen verbitterd, heeft zyn be-
 „scheide en Christlyke raad niet voor
 „verdere verwydering, en zelfs voor vol-
 „flaagene Egtscheiding, behoed! Onder
 „hoe veele twistende Medeërfgenaamen is
 „hy geen onzydige Bevrediger der geree-
 „zene geschillen geweest! Hoe veele on-
 „eenigheden, onder maatschappyyen van
 „twee of meer Koopheden, zyn, door
 „hem, niet tot wederzyds genoegen weg-
 „genomen! Hoe veele twisten in Kerkly-
 „ke Genootschappen heeft hy niet weten
 „te beslissen!” ——— Godsdienstige Ge-
 sligten allerlei Gezindheden diende hy om

XC. niet; nimmer ontving hy eenige belooning
 BOEK. van Lieden, die hy voor behoeftig aan-
 zag. Voor geringe Weduwen, voor ver-
 1771. drukte Weezen, en andere elendigen was
 hy altoos een trouwe Raadsman en een
 vlytig Voorstander voor de Regtbank: in 't
 pleiten muntte hy niet minder uit. „De
 „ *Amsterdamsche Pleitzaal*,” om de woor-
 den van den zelfden Schryver te bezigen,
 „ heeft altoos, op verscheide geoeffende
 „ Advocaaten, mogen roemen; maar nooit
 „ heeft 'er zich een laten hooren, die
 „ NOORDKERK, in Zedige vrymoedig-
 „ heid, in heusche bescheidenheid, in
 „ minzaame destigheid, overtrof (*).”

A. G. ECK-
 HART
 krygt Oc-
 troy voor
 zyn uitge-
 vonde Wa-
 terschep-
 rad.

De Heer ANDRIES GEORGE ECK-
 HART, reeds door verscheide Werktuig-
 kundige Uityindingen in den Vaderlande
 bekend, deedt, in den voorleden Jaare, eene
 poging om de Watermolens, die hoogst-
 noodige Werktuigen, te verbeteren, door
 een Hellend Waterscheprad voortestellen,
 't welk de gewoone Schepraaden, naar zyne

(*) *Schets van het Leeven, den Aart, en het Ge-
 drag van den Heere Mr. HERMANNUS NOORD-
 KERK, Advocaat te Amsterdam, door WAGE-
 NAAR. Een Stukje waar in de Braafheid de
 Braafheid prees. Aan den Heere B. J. YERNEDÉ
 wordt een Eloge de Monsieur l'Avocat NOORD-
 KERK toegeschreeven, en de Dichtkundige Hoog-
 leeraar PETRUS BURMANNUS SECUNDUS ver-
 eerde hem, die in Geleerdheid beide en Deugd
 het cieraad zyner Eeuwte was, terwyl hy der
 Regtsgeleerdheid eenen byzonderen luister by-
 zette, met een Latynsch Gradschrift.*

ne berekening en proeven in 't klein, in veel te opzigten zou overtreffen; hy verzocht deswegen, gelyk zyne Voorgangers in die Uitvindingen, by Staaten van *Holland* Octroy, 't welk hem, de Proeve in 't groot met een voordeeligen uitflag onder 't oog van daar toe benoemde Heeren genomen zynde, in deezen Jaare verleend werd, terwyl hem eene som van Duizend zilveren Dukatons tot goedmaaking van door hem gedaane kosten van 's Landswege werd toegeteld (*).

De aanhaaling eeniger Vaaten Zuiker, die deels ten oorzaake strekte van het Handelgeschil met den Keurvorst van den *Paltz*, (†) gaf gelegenheid tot eene menigte Vertoogen den Zuiker handel betreffende, zo van Zuiker-Rafinadeurs, als van Kooplieden in deeze Waare handelende; die op dit stuk hunne wydverschillende gedagten aan de Staaten der byzondere Gewesten als mede aan hunne Hoog Mogenden voordroegen. Laatstgemelden gaven, naa alle die stukken ryplyk overwogen te hebben, in Herfstmaand eene Publicatie, strekkende om het onderscheiden verstaan en uitvoeren van 't geen in den Jaare M D C C X X V op de Lyst der gemeene

xc.

B O E K.

1771.

Bepaalingen den Zuikerhandel betreffende.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1771. bl. 1143. De voordeelen aan dit Hellend Waterscheprad verbeterden zyn door veel betwist: doch, door den Heer *ÆNEÆ*, op Wiskundige gronden beweerde.

(†) Zie hier boven bl. 191.

XC. ne Middelen te Water ten aanzien van den
 BOEK. Zuikerhandel vastgesteld was, wat onder-
 ——— scheide soorten betrof, te vernietigen, en
 1771. voor den tyd van zes Jaaren de inkomende
 en uitgaande Regten te bepaalen (*).

Vrugtlooz-
 ze aan-
 drang van
Holland op
 de verbe-
 tering van
 het Zee-
 weezen.

Wanneer, in Lentemaand deezes Jaars,
 Staaten van *Holland*, ter Vergadering der
 Algemeene Staaten, in de Gewoone en Bui-
 tengewoone Staaten van Oorlog bewillig-
 den, betuigden zy „ hun leedweezen,
 „ over de steeds aanhoudende slaauwheid
 „ en agterlykheid der meeste Gewesten om-
 „ trent alles wat tot verbetering van 's
 „ Lands Zeemagt voor lang benoodigd
 „ was geweest, en nu vooral versischt
 „ werd, om het Zeewezen van den Staat
 „ voor een geheel en Ondergang te behoe-
 „ den: en hoe zy niet zonder aandoening
 „ gewaar werden den traagen voortgang
 „ der Raadpleegingen over de middelen,
 „ waar van de verbetering der Zeemagt
 „ geheel moest afhangen. Op eene ge-
 „ daane Petitie tot den aanbouw van een
 „ voegelyk getal Linieschepen, was by
 „ verre de meeste Gewesten, nietregen-
 „ staande den herhaalden aandrang, zo
 „ van zyne Hoogheid en van den Raad van
 „ Staaten, als van zyne Hoogheid afzon-
 „ derlyk, tot dus verre geene toefstem-
 „ ming ingekomen. Zy wilden dat de
 „ Bondgenooten zich herinnerden den ernst
 „ en nadruk, waar mede door zyne Hoog-
 „ heid,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1772. bl. 87.

„ heid, gebruik maakende van eene gele- XC.
 „ genheid, welke zich daartoe in Lente- BOEK.
 „ maand des voorleden Jaars hadt opge-
 „ daan, was aangedrongen, ten einde de Ad- 1771.
 „ miraliteits Collegien, door de toefstem-
 „ mingen en daadlyke opbrengingen van
 „ de gezamenlyke Bondgenooten, de voet-
 „ stappen drukkende der twee voorzitten-
 „ de Provinciën, in staat mogten worden
 „ gefteld om Schepen van Linie aan te
 „ bouwen, met verderen aandrang van de
 „ hooge noodzaaklykheid, om met geen
 „ minder yvers dan voorheen te zorgen
 „ voor het behoud der Zeemagt, *op dat*
 „ *de Naam van Zeemogenheid, van ouds*
 „ *aan dit Gemeenebest toebehoorende, niet*
 „ *wierd een bloote tytel; maar de Vlag van*
 „ *den Staat over al ontzien mogt blyven!*

„ Ondanks dit alles konden zy zich niet
 „ genoeg beklagen, dat hier op door de
 „ Bondgenooten zo weinig agts was ge-
 „ slaagen, dat niet alleen geen Besluit op
 „ de gemelde Petitie was gevallen; maar
 „ dat ook de loop der Raadpleegingen over
 „ het in standhouden van de buitenge-
 „ woone Uitrustingen ter Zee, in 't ver-
 „ loopen Jaar voorgeslaagen, en waar om-
 „ trent *Gelderland* aan de andere nalaatige
 „ Gewesten een pryzenswaardig voorbeeld
 „ gegeven hadt, doch door geen derzel-
 „ ven gevolgd, niet dan al te zigbaar uit-
 „ wees met hoe weinig yvers de zaaken
 „ van de Zee by de meerderheid van
 „ het Bondgenootschap ter harte genomen
 „ wierden, en hoe gegrond de klagten wa-

20. „ren, welke zyn Hoogheid en de Raad
 BOEK. „van Staaten thans moesten hernieu-
 „wen.”

1771. „Zy gaven wyders te kennen, „ dat zy
 „ niets verzuimd hebbende om de Gewes-
 „ ten, door hun voorbeeld, aan te moedi-
 „ gen tot het in tyds beraamen, en daad-
 „ lyk in 't werk stellen, van alle zodanige
 „ maatregelen, als men tot beveiliging van
 „ 't Gemeenbest noodig en dienstig oor-
 „ deelde, zich by hunne Bewilligingen in
 „ de Staaten van Oorlog, voor de drie
 „ laatste Jaaren, niet ongeneegen hadden
 „ betoond om de *Verbetering der Zeemagt*
 „ met eene *modique Versterking der Militie*
 „ gepaard te doen gaan; dat zy nog in die
 „ zelfde gevoelens staande, en byzonder
 „ ook in de tegenwoordige tyds omstan-
 „ digheden, niet nalieten op de Verster-
 „ king der Landmagt hunne aandagt te ver-
 „ dubbelen; doch dat de veiligheid der Re-
 „ publiek te vergeefs alleen daar in zou
 „ worden gezogt, en dat, in allen geval-
 „ le, door eene zamengevoegde voorzor-
 „ ge omtrent de Verdediging zo te Water
 „ als te Lande, de gemeene belangen van
 „ het Bondgenootschap bevorderd en de
 „ zekerheid van den Staat gehandhaafd
 „ kon worden; dat het verval van de Zee-
 „ magt merkelyk grooter was dan dat van
 „ de Landmagt, die daarenboven de ge-
 „ wigtige voordeelen genoot van den on-
 „ vermociden arbeid en zorg zynrer Hoog-
 „ heid: en al wilde men de redenen, die
 „ in 't algemeen en op zichzelven 'er voor
 „ plei-

pleiten dat aan de Voorzieninge op de Zeemagt den voorgang boven die op de Landmagt wordt gegeven, ter zyde stellen; dan nog zou men moeten stemmen dat de zaaken van *Europa* zich zodanig op deeden, dat de Republiek eerlang genoodzaakt zou kunnen worden, om den Handel en Zeevaart haarer Onderdaanen in meer dan ééne Zee te gelyk te moeten beschermen; terwyl ook de Ondervinding nog onlangs geleerd hadt, hoe ligt de aanzienlyke en vrugtbare Bezittingen van den Staat, in één ander Werelddeel, zich in het geval konden bevinden van eene buitengewoone hulp te vereischen."

Zy voegden 'er nevens, „ dat het intusfchen met de Zeemagt zodanig gelegen was, dat, zonder eene onverwylde en toereikende voorziening, het minder zou aankomen op de bewaaring van den Naam van Zeemogenheid, van ouds met zo veel roems en luisters verkreegen, dan op 't behoud van 't Gemeenebest zelve, daar men te laat zou ondervinden, dat de middelen tot instandhouding en verzekeringe van de eenigfte bronnen, waar aan het Vaderland zyn opkomst en bestaan verschuldigd was, niet verwaarloosd of verzuimd konden worden, zonder het Vaderland, met al het dierbaare in 't zelve, aan een onvermydelyk bederf bloot te stellen. — Zy verhoopen en vertrouwden, dat de Bondgenooten, de nadeelige en schroomlyke gevolgen,

uit

xc.

BOEK I

1771.

XC. „ uit het verder verval der Zeemagt oog-
 BOEK. „ fchynlyk te dugten, weegende, niet
 — „ langer zouden verdraagen, om door de
 1771. „ voldoening aan deezen aandrang daad-
 „ lyke bewyzen te geeven van een ernstig
 „ voorneemen, om de verbetering der
 „ Zeemagt, ten minften *pari pasfu* (of op
 „ gelyken voet) met die van de Landmagt
 „ te behartigen. Zy waren in dat vertrou-
 „ wen bereid om met de verdere Bondge-
 „ nooten zamen te ſtemmen, om zyne
 „ Hoogheid en den Raad van Staaten te
 „ verzoeken om een Plan tot Verſterking
 „ van de Troepen van den Staat, zo als by
 „ de Petitie voor den Jaare MDCCCLXX
 „ was voorgesteld, aan hun Hoog Mogen-
 „ den open te leggen, om, naa genomen
 „ Beſluit door den Raad van Staaten, daar
 „ toe eene Petitie gedaan, en verder, over-
 „ eenkomſtig de orders van den Lande,
 „ daar op beſlooten te worden, onder uit-
 „ druklyk beding nogthans, dat hun Ed.
 „ Groot Mogenden eene vrye Raadplee-
 „ ging zouden hebben over 't plan zelve,
 „ en om in de Petitie, naar de omſtandig-
 „ heden, waar in de raadpleegingen over
 „ 's Lands Zeemagt zich zouden bevinden,
 „ al of niet toe te ſtemmen.
 „ Ten ſlot, betuigden zy te moeten ver-
 „ klaaren, dat, byaldien de gedaane aan-
 „ drang en aanbiedingen by de verdere
 „ Bondgenooten, tegens alle billyke verwag-
 „ ting, geen ingang mogten vinden, en dezel-
 „ ve weigerig mogten blyven, om, tot het
 „ zo noodig herſtel der Zeemagt, op eene
 „ „ kragt

„ kragtdaadige wyze mede te werken, zo- XC.
 „ danig eene onverhoopte weigering een BOEK.
 „ noodwendigen invloed zou moeten baa-
 „ ren op de *Consenten*, welke in 't vervolg 1771.
 „ van hun zouden kunnen verwagt wor-
 „ den.”

Overeenkomstig met deeze dringende taal kwam 'er een Plan ter tafel van hunne Hoog Mogenden, tot den aanbouw van Vier- en twintig Schepen van Linie, te weten Zes Schepen van zestig, en Achttien van vyftig Stukken; de daar by gevoegde begrooring der kosten beliep 4178508 Guldens. De Gewesten naamen dit over. *Gelderland* alleen stemde eenige dagen naa de Inlevering in den aanbouw dier vier- en twintig Schepen toe, teffens aandringende op eene voeglyke vermeerdering der Landmagt. Voorts werd deeze zaak van zo veel aanbelang, even als voorheen, fleepende gehouden (*).

(*) *Verzameling van Authentyke Stukken betreffende de Augmentatie der Land- en Zeemagt van de Republiek, 1782. Memorie van zyn Hoogheid, bl. 10.*

VADERLANDSCHE HISTORIE.

EEN- EN- NEGENTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

XCI.
BOEK. *Twée honderdjaurig Feest der Vryheid in den Briel, te Vlisfingen, Middelburg, Veere en Enkhuizen gevierd. Aardenburg herdenkt aan de vóór honderd Jaaren betoonde Dapperheid. Groningen doet het op geene byzondere wyze. WILLEM FREDERIK Erfsprins van Oranje gebooren. Illuminatie in Holland verboden. Doopplegtigheid. Pillegiften en Kraamgeschenken. Vreugdebetooningen in Holland. Ongeregelde in Utrecht. Schikkingen in Friesland op het Vreugdebetoon gemaakt. Op welk eene wyze Zeeland zich hier gedroeg. De schaarsheid en Vee-sterfte verminderen. Den Prins van NASSAU WEILBURG een Zoon gebooren. De vrees voor eenen Oorlog met de Maroccaanen wýkt. De Koning van Poolen vervoegt zich*
by

by de Verdeeling zyns Ryks by de Staaten met XCI
 beklag en verzoek om hulpe. Het Hof be- BOEK
 klaagt zich over de Militaire Jurisdictie. —
 Antwoord van zyne Hoogheid. De Raadpen-
 sionaris PIETER STEYN sterft. De
 Heer BENTINCK benoemd om de Posten
 des overledenen, by voorraad, te bekleeden.
 De Instructien van den Raadpensionaris zyne
 Hoogheid ter naazieninge overgeleverd. BEN-
 TINCK tot Grootzegelbewaarder, Stadhou-
 des en Registermeester der Leenen van Hol-
 land en West-Friesland, aangeseld. Uit
 een overgeleverd Drielal pryst zyne Hoogheid
 den Heer PIETER VAN BLEISWYK tot
 Raadpensionaris aan. Hier toe verkoozen.
 Op welke voorwaarden hy dat Ampt aan-
 vaardde. Nieuwe Schikking op de Zeevonden
 langs de geheele Hollandsche kust. Schuif-
 sluizen door den Heer C. REDELYKHEID
 uitgevonden. Belooning hem door Staaten van
 Holland toegelegd. Octroy aan hem op eene
 Diep-machine verleend. Eene Academie der
 Tekenkunst te Haarlem tot stand gebragt.
 Het Kunstgenootschap Kunstliefde spaart
 geen vlyt in 's Gravenhaage opgerigt. Graf-
 teken voor VONDEL vervaardigd. De
 Schouwburg te Amsterdam brand af. Het
 Steedje Heukelum voor geen gering gedeelte
 door den brand verwoest. Opstand op Suri-
 name en hulp derwaards gezonden. Planta-
 dien te Essequibo en Demerary afgehoopen.
 Orkaan op St. Eustatius. Zwaare Bank-
 breuken. Ongelegenheden daar door veroor-
 zaakt. Redmiddelen voorgeslaagen en toege-
 bragt. Beleeningbank te Amsterdam van

XCI. *wegen de Stad geopend. De Koophandel weder aan den gang geholpen. Zyne Hoogheid trekt door Noord-Holland. Steekt na Friesland over. Aan de Lemmer begroet. Inhaaling te Leeuwaarden. Begroetingen. Vreugdebedryven. Zittingneeming in de Hooge Vergaderingen. Bezoekt Franeker, als mede Harlingen. De Prins trekt na Groningen. Inhaaling aldaar. Neemt zitting in de Staatsvergadering van dat Gewest. Verzigtingen in de Hoogeschool. Vreugdebedryven op den Verjaardag van haare Koninglyke Hoogheid.. In 't Landschap Drente begroet en onthaald. Keert weder na 't Loo. Alkmaar viert het Tweede Eeuwfeest van 't Ontzet. Gedenkteken voor JOANNES VAN MIGGRODE te Veere opgerigt. Eene andere Psalmberyming in de Kerk voorgesteld. Poogingen in Holland en Friesland daar toe onlangs aangewend. Overleggingen daar op by de Algemeene Staaten. Voorslag van Holland omtrent dit werk. Besluit der Algemeene Staaten in de benoeming der daar toe Gelasigden. Het werk voortgezet en voltrokken. De Nieuwe Psalmberyming ingevoerd. Geschillen ter gelegenheid van MARMONTEL'S Belisarius ontstaan. Plakaat tegen Boeken, die den Christlyken Godsdienst, of de Kerkleer deezer Landen, beledigden. Onlusten over den Hoogleeraar FREDERIK ADOLPH VAN DER MARCK te Groningen ontstaan. Zyne zaak tot kennis des Stadhouders gebragt, diens Voorslag. Regtsvordering door VAN DER MARCK gedaan. Levert eene nadere Verklaring zyner*

ge.

gevoelens in. Door den Academie-raad schuldig verklaard omtrent eenige Stellingen. BOEK.
 Biedt aan eene nadere Verklaaring te geeven. —
 Besluit om hem een Opstel ter tekeninge voor te leggen. 't Zelve niet kunnende onderteekenen van zyn Hoogleeraarampt vervallen verklaard. Te Lingen tot Hoogleeraar beroepen en tot Ouderling aangesteld. Afscheid van den Groningschen Kerkenraad. Redenen welke hy van zyne Afsetting geeft. Den Jesuiten Maastricht ontzegt, en hunne Goederen in beslag genomen. Nieuwe geschillen met Zeeland over Essequibo. Groote Indykking in Zuidbeveland. De Zeeweeringen aan de Helder hersteld. WILLEM GEORG FREDERIK gebooren. De Inenting der Kinderziekte krygt, twee Kinderen van zyne Hoogheid gelukkig ingeënt zynde, hier meer opgangs. Leyden viert het Tweehonderd Jaarig Feest van 't Ontzet. J. LE FRANCO VAN BERKHEY gedenkt in 't openbaar in Dichtmaat aan Leydens Ontzet. Nieuwe Schouwburg te Amsterdam ingewyd. Het Genootschap Servandis Civibus aldaar opgericht. Vrees voor den ondergang der Aarde uit den stand der Planeeten gebooren. In Friesland te keer gegaan door een Berigtschrift van hooger hand. Ongemeen hoog Water in Meymaand. Middelen tot verbetering van Frieslands Inkomsten beraamd. Het Regt van Aubaine tuschen deezen Staat en Frankryk, als mede Zweeden, geheel afgeschaft. Englands verzoek dat de Noord-Amerikaansche Volkplantingen met geene Krygsbehoefsten van hier mogten voorzien worden. De
 XXIV. DEEL. R. Oor

XCI. Oorlog tusſchen Engeland en Frankryk dreigt
 BOEK. te zullen uitbarſten. Staaten van Holland
 — dringen in den Jaare MDCCLXXII, op de
 Verſterking der Zeemagt aan. Redenen
 waarom de andere Geweſten niet vaardig be-
 willigen. Nadere aandrang door Staaten
 van Holland, in den Jaare MDCCLXXIII.
 Raadſlagen der andere Geweſten. Plan tot
 vermeerdering der Landmagt in dat Jaar.
 Staatsbeſluit van Holland deswegen, 't zelve
 in overweeging genomen. Berigt daar op in-
 gebragt. Alles loopt vrugtloos af. Kommer-
 lyke geſeldheid van deezen Staat.

1772. **W**as het Jaar MDCCLXXI meest in
 Het Twee Druk geſleeten; het daar op volgende gaf
 honderd ſloſſe tot Vreugde, zo van wegen de her-
 jarig Feest denking der vóór Tweehonderd Jaaren
 der Neder- eerst opdaagende Vryheid der Veréénig-
 landſche Vryheid in de Nederlanden, als uithoofde van het
 den Briel wyken der geheerscht hebbende Schaars-
 gevierd. heid, die nu in milden Overvloed
 veranderd was: dan het deelde nog-
 thans, volgens 't lot der ondermaansche
 zaaken, ook in rampspoed van verſcheide-
 nerlei aart. 't Een en ander maakt dit Jaar
 aanmerkelyk, en levert ruime ſchryfftoſſe
 op.

Ongevoeliger en ondankbaarder, dan hy
 in de daad is, moest de *Nederlander* wee-
 zen, wanneer hy de Grondvesting zyner
 Vryheid, dat onſchatbaar Volksheil, in
 vergetelnisse ſtelde, en zich, by het ver-
 ja-

jaaren der groote Gebeurtenissen, daar toe aanleidelyk, en met de daad medewerkende, niet opgewekt voelde tot eene dankbaare Gedagtenisviering. Naardemaal dit Jaar den Tweehonderften Jaardag van het heuchlyk aanbreeken des dageraads van *Nederlands* Vryheid voor den geest herriep, betoonde men zich bykans allerwegen met hartlyke Dankbaarheid vervuld. Eigenaartig moest deeze kragtdaadigst werken, en 't zigtbaarst zich vertoonen, op die Plaatzten, waar het lang gedraagen Juk der *Spaansche* Slavernye, eerst werd afgeschud, en de Vryvegters van dit Gemeenebest, met dien zegen opdaagden. Niemand der Geschiedenisse kundig zal dit voorregt aan den *Briel* betwisten. Hoe klein en oogschynlyk gering de eerste grondslagen der Vryheid, daar gelegd, ook mogen weezen, op dezelve is dat grootsch Gebouw, tot verbaazing van de geheele Wereld, op getrokken. 't Was ook deeze Stad, die andere voortraddt in het gedenken aan deeze groote Staats-omwenteling. De Regeering bestemde den eersten van Grasmaand, den Dag op welken vóór twee honderd Jaaren, de *Briel*, onder het beleid van WILLEM Graave van der Marck, Heer van Lumey, en andere Hoofd-Officiëren der zogenaamde *Watergeuzen*, ingenomen, den *Spanjaarden* ontveldigd en aan de zyde van WILLEM DEN I, Prins van Oranje, overgebracht werd, tot eene Gedenkdag van de grondlegging der Vryheid van dit Gemeenebest. Wayende Vlaggen van de

XCI.
BOEK.

1772.

XCI. Kerktoorens en andere Gebouwen, van de
 BOEK. Schepen op Stroom of in die Maaslandſche
 ——— Haven liggende, het losbranden van 't Ge-
 1772. ſchut der Wallen, gevolgd van 't Klokken-
 ſpel, afgewiſfeld door 't Gelui, kundigde
 deezen blyden Dag aan: en werd dit wyd-
 klinkend vreugdebetoon verſcheide keeren,
 op voeglyke tydperken, herhaald. De
 groote Kerk ontfloot de deuren om de
 dankbaare Schaare te ontvangen, de Heer
 WILLEM LODEWYK, Baron van *Wasse-
 naar*, Baljuw der Stad, vergezeld door alle
 Regeeringsleden, vervoegden zich in ſtaat-
 lyken optocht derwaards, de Oudſte Leeraar
 CORNELIS CLEYN tradt op, en hield
 eene Kerkreden over dit groot Onderwerp.
 een Zilver Schenkbord met Stadswapen en
 een gepast Byſchrift werd hem uit erkente-
 nis, door de Magiſtraat geſchonken. By
 een deſtigen Middagmaaltyd voor de Le-
 den der Regeering, de Staf-Officieren der
 Bezetting, de Predikanten zo der *Nederduit-
 ſche* als *Walfche* Kerken, in de Stads Doe-
 len aangerigt, verſcheen op 't Naageregt
 een fraaye Tempel met het Beeld der Vry-
 heid, welker verkryging men gedacht met,
 op de Oud *Hollandsche* wyze, uit een
 daar toe vervaardigd en vereerd Glas te
 drinken. In *Latynſche* en *Nederduitſche*
 Verzen werd deeze heuchlyke Gebeurtenis
 middelerwyl opgehaald. De Inwoonders,
 met de Vreemdelingen derwaards toege-
 vloed, herdagten aan hunne Tafels dit Ge-
 luk; en gaven door Verlichtingen in den
 avond zo van de vervaardigde Eereboor-
 gen,

gen, als van hunne Huizen, hunne blyd- xcv.
 fchap voor het opdagen van het Licht der BOEK.
 Vryheid te verftaan. Een treffelyk Vuur-
 werk van de Major der Plaatfe zette aan dit 1772.
 Vreugdbetoon luifter by.

Grooter toefstel, om die Gedagtenis te Te Vlis-
 vieren was te *Vlissingen* gemaakt, als wel- singen
 ker Burgery, toen ALVA, op de ontvan- staatlyk
 gene kundfchap van het gebeurde in den gedagt.
Briel, eenige Vaandelen *Spanjaarden* der-
 waards zondt, om die Stad, voor den fleu-
 tel der *Nederlanden* gehouden, te bezet-
 ten, de Baniere der Vryheid opgeftooken,
 het Vaandel *Waalén*, daar in Bezetting lig-
 gende, ter poorte uitgedreeven, en het
 besluit genomen hadt, om de aannaderende
Spanjaarden buiten te houden. Een besluit
 't geen dezelve, wat ook de Gouverneur
 ANTHONIS VAN BOURGONDIE, Te Vlis-
 mogt vleijen, belooven, of dreigen, met singen
 een onverzettelyken moed, volvoerde en staatlyk
 den toegang opende voor de Grondvefters gedagt.
 der Vryheid, met de fcheldnaamen van
Zeeroovers, *Ledigangers*, *Kwaadgeboefte*,
Weerspannigen, *Voortvlugtigen* en *Geba-*
nennen betyteld. De zesde van Grasmaand
 was door de Regeering bepaald tot dit
 Tweehonderdjaarg Jubelfeest. Gaarne
 zou dezelve gezien hebben, dat zyne
 Hoogheid dit Vryheidsfeest met zyne te-
 genwoordigheid vereerde, waarom zy
 twee Heeren na 's *Gravenhaage* afzonden
 om den Prins uit te noodigen: dan deeze
 Vorst vondt zich genoodzaakt voor die
 uitnoodiging te bedanken. Beter flaagden

XCI. zy in hun verzoek by Staaten van *Zeeland*,
 BOEK. dat Afgevaardigden uit hun midden, met
 — den Heer VAN DE PERRE, als verte-
 1772. genwoordigende den Eersten Edele, na
Vlisfingen mogten overkomen, om dit
 Feest mede te vieren (*).

Deeze Heer, met de eerste Reggerende
 Burgemeesters der zes Stemmende Steden,
 den Raadpensionaris, en Secretaris van *Zee-
 land*, vervoegden zich, ten gemelden Da-
 ge, na *Vlisfingen*. Dit aanzienlyk gezelschap
 werd staatlyk ontvangen en ingehaald in de
Middelburgsche Poort, op welke men, onder 't
 aannaderen van 't zelve, den Standaard der
 Vryheid, behangen met een Vlag, beschilderd
 met een geharnast Arm, met een Sabel in de
 vuist, naast het Beeld der *Vlisfingsche* Maagd
 plantte, terwyl, by die Plegtigheid, en onder
 het binnen ryden hinner Edel Mogenden, een
 helder klinkend Veldmuzyk zich liet hooren.
 Die Poort was voorts met toepasfelyk Schilder-
 werk en Opschriften voorzien: binnen dezelve
 rees een plegtige Eeretempel met Zinnebeelden
 en Byfchriften, den hachlyken toestand en het
 moedig bedryf der *Vlisfingsche* Burgeren
 fchetzende: op dezelfde wyze was de Puye van
 het Stadhuis, en de Ingang der groote Kerke
 verciert. Behalven een Vry Compagnie van
 wakkere Jongelingen stondt de Burgery en de
 Krygsbezetting der Stad in de wapenen.

Van

(*) *Not. van Zeel.* 30 Maart 1772.

Van het Stadshuis begaven zich hun Edel xor.
 Mogenden met de Magistraat na de Groote D O R K.
 Kerk, om, ingevolge der gemaakte Schik-
 kingen, het Godsdienstig deel deezer Pleg- 1772,
 tige Gedagtenisviering by te woenen, t
 welk de Eerw. JOHANN JACOB BRA-
 HÉ aldaar met eene Leerreden verrigtte,
 terwyl diens Amptgenoot de Eerw. JON-
 A WILLEM TE WATER, in de Kleine
 Kerk, eene Historische Redenvoering
 hieldt (*).

De Magistraat, onthaalde de Afgevaardig-
 den van hun Ed. Mogenden, de Oud Ra-
 den, eenige aanzienlyke Officieren, de
 Leerars der *Nederduitfche, Walfche en*
Engelfche Kerken: 't losbranden van 't Ge-
 fchut gaf heinde en verre het drinken der
 hooge Gezondheden te kennen, en boodt
 de Penfionaris S O N S B E E K, uit naam der
 Magiftraat, alle de aanzittende Gasten een
 Gedenkpenning aan, op Stads kosten, te
 deezer gelegenheid geflaagen, aan de Hee-
 ren Staaten in Goud, aan de overigen in
 Zilver.

't Ont-

(*) Beide deeze zien het licht, en behelst de
 Redenvoering van de Eerw. TE WATER, in de
 Aantekeningen en Bylagen, veele weetenswaardig-
 ge byzonderheden het geviorde Tydperk betreffen-
 de. In welk opzigt de Schriften van de Heeren
 VAN DER SLOOT, 'S GRAVESANDE en VAN
 TPEREN, ter gelegenheid van dit tweede Ecuw-
 getyde uitgegeeven, desgelyks verdienen gemeld
 te worden, en voege men daar by VAN DE SPIE-
 GELS *Historie der Satisfactie van de Stad Goës.*

XCI. 't Ontbrak der Stad niet aan Eerebooken op kosten der Burgerye vervaardigd.
 BOEK. De Poort, waar men de *Spaansche* Bezetting, meest *Waalén*, voor Tweehonderd 1772. Jaaren, hadt uitgezet, praalde boven andere met toepasfelyke cieraaden. Het Stadshuis, veele Eerepoorten, en Huizen, waren 's avonds eierlyk verlicht; het branden van Pektonnen, het afsteeken van eenige Vuurwerken, besloot dit Jubelfeest. De Binnen-armen werden in Huis onthaald, de Buiten-armen genooten eene dubbele uitdeeling. De genoodigde Staatsleden hadden, van wegen de Staaten, eene Liefdegave gedaan (*). De Rector der *Latynsche* Schoole, DIDERICUS VAN CRUISELBERGEN, verleevendigde twee dagen laater dit herdenken, door eene eierlyke Redenvoering, gelyk ook de Conrector JOANNES JACOBUS WAGENAAR, dit onderwerp in fraaye *Latynsche* Verzen bezong.

Als mede
 te Middel-
 burg en
Veere.

Te *Middelburg* hadt de Eerw. 's GRAVESANDE, by gelegenheid van het houden der Maandlyksche Bede-uure, op den Derden van Grasmaand, de Gedagtenis van *Neerlands* Tweehonderd Jaar geledene Verlossing van 't *Spaansche* Juk, en de Grondlegging van dit Gemeenebest gevierd. — De Magistraat van *Veere* bestemde den derden van Bloeimaand om Godsdienstig deezen Vryheidsfond te gedenken; de Eerw.

(*) *Nor. van Zeel.* 3 en 9 April 1772.

Erw. J. VAN IPEREN ging zyne Gemeente voor. XCI.
BOEK,

Enkhuizen, 't geen nu Twee Eeuwen geleden zich zelve, zonder magt of bystand van buiten, der *Spaansche* Dwangregeering onttrokken, en aan 't Bewind des Prins van *Oranje*, WILLEM DEN I. vrywillig overgegeeven hadt, ontving van de Magistraat last, om den één-en-twintigsten van Bloemaand, den dag dier groote Gebeurtenisse, Godsdienstig te vieren, gelyk voor en naa den middag geschiedde. 't Ontbrak hier zo min als in den *Briel* en in de gemelde *Zeeuwsche* Steden, aan vreugdbetoon by dit staatlyk bedryf, het Klokkengelui en Spel, het losbranden van 't Stadsgeſchut, het in de wapenen verſchynen der Burgerye, waar van een gedeelte optrok, onder een nieuw *Oranje* Vaandel, waar op de Stedemaagd was afgebeeld, leunende met den linker arm op den Bybel, met de regte hand een Speer vasthoudende, waar op de Hoed der Vryheid ſtondt, met het gewoone Byſchrift der Vryheids Maagd, HAC NITIMUR, HANC TUEMUR; *Op deezen ſteunen wy, deezen beſchermen wy.* Voorts was het Raadhuis, waar de Heeren der Regeeringe eene deſtige Maaltyd gaven, op welke de Kerkenleeraars der Hervormde Gemeente genoodigd waren, fraay verlicht.

Het Twee honderſteverjaaren eener zo gewigtige Gebeurtenisse, bleef elders niet ongedagt, ſchoon het voegelykſt geſchied-

XCI. de op de gemelde Plaatsen, toen tentyde
BOEK. op eene byzondere wyze daar in betrok-
ken, en, om zo te spreken, Drempels
1772. waar over de Vryheid binnen tradt. De
Dichters lieten dien Heildag niet onbe-
zongen.

*Aarden-
burg her-
denkt aan
de voor
honderd
jaaren be-
toonde
dapper-
heid.*

In *Staats-Vlaanderen* kon het geringe
Aardenburg niet nalaaten prat te weezen
op den moed, in Zomermaand, nu Hon-
derd Jaaren geleeden, betoond; wanneer
dit Steedje, door den Koning van *Frank-
ryk* belegerd en bestormd, eene groote
overmagt, met een handvol Volks, we-
derstand boodt, aflloeg, en noodzaakte te
wyken; een getal van Gevangenen binnen
brengende, 't geen bykans het dubbel
haalde van 't getal der weerbaare Man-
schap binnen de Veste. De Eerw. p.
MOENS hieldt hier over eene deftige
Leerreden; en werdt voorts de Dag in
Feesthouden, Krygsbedryf, en Vreugdbe-
toon gefleeten; de Avond getuigde van
deeze Herdenking, door Verlichtingen
en Vuurwerken.

*Groningen
doerhetop
geene by-
zondere
wyze.*

Vreemd deedt het veelen, dat *Gronin-
gen*, 't welk nu Honderd Jaaren geleeden,
den Bifchop van *Munfter*, die, als Bond-
genoot van *LODEWYK DEN XIV.* en
CAREL DEN II., naa het te onderbren-
gen van *Overyfel*, en het veroveren van
Koeyerden, met eene gedugte Krygsmagt,
deeze Stad benaauwde en aantastte, dien
Overwinnaar in zyn loop gefluit en afge-
keerd hadt, niet goedvondt het eerfte
Eeuw-

Eeuwgetyde dier heuglyke Gebeurtenisse, op eene byzonderder en plegtiger wyze te vieren. De Staaten van dit Gewest, welke redenen zy daar voor mogen gehad hebben, lieten het beruften by de Uitschryving van een Dank- en Bededag, op den agtien-twintigsten van Oogstmaand in de Stad, en op den volgenden Zondag door 't geheele Landschap, om dus het Eeuwfeest te houden der Verlosinge, en de Inwoonders, door 't herdenken aan de dagen van ouds, op te wekken tot Dankerkentenisfe (*).

XCI.

BOEK.

1772.

De Erftadhoudcr, gaf in Lente- maand, aan de Hooce Vergaderingen kennis, van den gezegenden staat zyn- ner Gemalinne, voor wier gelukkige Verlosing, op bevel der Algemeene Staaten, en die der byzondere Gewesten, in alle de Kerken gebeden werden uitgestort (†). Zy verlostc, den vier-en-twintigsten van Oogstmaand, zeer voorspoedig, van een Prins. Een drievoudige vuuring der Krygsbende, in de Maliebaan ter wapenoeffening verzameld, gaf reeds in den vroegen morgen te kennen, dat dezelve van 't Huis in 't Bosch, deeze tyding ontvangen hadt. 't Lossen van het Geschut breidde deeze maare wyder uit; het

WILLEM
FREDE-
RIK ge-
booren.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1772. bl. 317—330. 617.

743.

(†) *Resol. van Holl.* 10 Maart 1772.

XCI. het luiden en speelen der Klokken, en het
 BOEK. uitsteeken der Oranje Vlaggen in 's Gra-
 — venhage, verzelde deeze openlyke bekend-
 1772. maaking. De Erffstadhouder deedt dezelve
 in de Hooge Vergaderingen, en ontving
 daar op uit dezelve de plegtige Geluk-
 wenschingen. Hun Hoog Mogenden en
 Gecommitteerde Raaden, by afwezigheid
 der Staaten van *Holland*, booden, agtervol-
 gens een genomen besluit, zyne Hoogheid
 het Peterfchap over den jongen Prins aan,
 die dit aanbod vriendlyk omhelsde (*).
 Men maakte terftond de noodige Schik-
 kingen, om, zo van wegens de Staaten,
 als van zyne Hoogheid, deeze Gebeurtenis
 by de Hoven aan 't Stadhouderlyk Huis
 vermaagfchapt, en aan de byzondere Ge-
 westen, hoogstftaatlyk te doen bekend
 maaken. Eerlang kwamen de Afgevaar-
 digden uit dezelve om den Erffstadhouder,
 wegens de Geboorte van den Erfprins, te
 begroeten.

Illumina-
 tien in
Holland
 verboden.

Groot was de begeerte van het meeren-
 deel der Ingezetenen om hun inwendig ge-
 noegen over deeze Gebeurtenis, door uiter-
 lyke bedryven, aan den dag te leggen,
 en hadden Staaten van *Holland* den Dag
 des Doops daar toe bestemd; doch, de-
 zelfde redenen, die zyne Hoogheid bewoo-
 gen om, by de Geboorte der Prinsesse, de
 Illuminatie af te raaden (†), nog stand
 hou-

(*) *Resol. van Holl.* 13 Aug. 9 Sept. 1772.

(†) Zie hier boven bl. 185.

houdende verzocht hy, dat dezelve ook nu niet mogten geschieden, waarom gemelde Staaten, by openbaare Afkondiging, zulks den Ingezetenen lieten weten (*).

XCI.
BOEK

1772.

Allervorstlykst was de Trein, die de Doopplegtigheid, op den zeventienden van Herfstmaand, vergezelde, en de toefstel in de Kerk zeer pragtig. De Eerw. J. MUNNEKEMOLEN deedt de Redenvoering, zyn Amptgenoot PETRUS NIEUWLAND verrigtte den Doop, by welken de jonge Prins, door deszelfs Heer Vader zelve onder den Doop gehouden, de Naamen van WILLEM FREDERIK bekwam. De ingezamelde Liefdegaven beliepen 4927 Guldens. Zo ras de Doop volvoerd was brandden een- en- twintig stukken Kanon drie maalen los; gelyk het schieten uit dezelve deezen Dag hadt aangevangen zo besloot het zelve dien 's avonds; wanneer het Oude Hof, waar zyne Hoogheid de aanzienlyke Afgevaardigden op een pragtig Middagmaal onthaald hadt, fraay verlicht was. — In dezelfde orde en rang als de Afgevaardigden by den Doop van den jongen Vorst in agtgenomen hadden, begaven zy zich om de Pillegiften voor den Erfprins, en de Geschenken voor de Kraamkamer, te overhandigen (†).

Op

(*) *Resol. van Holl.* 9 Sept. 1772.

(†) De Pillegiften bedroegen dezelfde somme als voorheen aan de Prinsesse geschonken; Zie hier be-

270. V A D E R L A N D S C H E

XCI. Op den Dag der Doopplegtigheid be-
BOEK. paalde zich, in de meeste *Hollandsche* Ste-
den,

1772.

Vreugd-
betoonin-
gen in
Holland.

boven bl. 189. de verdeeling wordt in deezer voe-
ge opgegeeven.

<i>De Algemeene Staaten</i>	f	10000
<i>Holland</i>	f	7000
<i>Zeeland</i>	f	3000
<i>Utrecht</i>	f	2000
<i>Friesland</i>	f	5000
<i>Overysfel</i>	f	1500
<i>Stad en Lande</i>	f	2000
<i>Drente</i>	f	800
<i>Amsterdam</i>	f	2500
<i>Rotterdam</i>	f	1500
<i>Middelburg</i>	f	1000

Te zamen f 36300 Guld

De Geschenken in de Kraamkamer beliepen
1870 Dukaten, hier van gaven

<i>De Algemeene Staaten</i>	400
<i>Gelderland</i>	300
<i>Holland</i>	300
<i>Zeeland</i>	150
<i>Utrecht</i>	100
<i>Friesland</i>	150
<i>Overysfel</i>	80
<i>Stad en Lande</i>	100
<i>Drente</i>	60
<i>Amsterdam</i>	100
<i>Rotterdam</i>	80
<i>Middelburg</i>	50

Te zamen 1870 Duk.

N. Nederl. Jaarb. 1772. bl. 772. *Not. van*
Zeel. 1 Sept. 1772.

den, uit hoofde der gedaane Afkondiging XCI.
 tegen de Illuminatien, en andere der Ge- BOEK.
 meente geldkostende uitwendige Vreugd-
 betooningen, alles tot het losbranden van 1772.
 't Geschut, het Klokkengelui en Spel, en
 het laten waayen van Vlaggen. Dit laat-
 ste hadt inzonderheid plaats te *Amsterdam*,
 waar, op de Admiraliteits Werf en het Ma-
 gazyn, op alle de Oorlogschepen in 't Dok
 liggende, als mede op de Magazynen der
Oost- en West-Indische Maatschappyyen, die
 Vreugdetekenen zich vertoonden, de Sche-
 pen in de Laag, op 't Y, en op Stroom,
 volgden dit voorbeeld.

Schoon men in 't *Sticht*, zo wel als in *Ongere-*
Holland, de aanduiding zyner Hoogheid, *geldheden*
 om de Gemeente van noodlooze gelduitgif- *te Utrecht.*
 ten te verschoonen, het doen van Illumi-
 natien verbooden hadt, belette zulks niet
 dat het Gemeen in *Utrecht*, op den Dag
 der Doopplegtigheid, en vervolgens, on-
 der voorwendzel van Vreugdebedryven,
 zich dermaate te buiten ging, in 't schieten
 met Snaphaanen, het afsteeken en werpen
 van Vuurwerken, en het pleegen van daar
 mede maar al te dikwyls verknogte baldaa-
 digheden, dat de Magistraat dier Stad het
 noodig vondt daar tegen door eene strenge
 Waarichuwinge te voorzien.

Staaten van *Friesland* maakten aan de Schikkin-
 Steden bekend, dat men, wegens de om- *gen in*
 standigheden des tyds, en naar 't voorbeeld *Friesland*
 by de Geboorte der Prinsesse FREDERI- *op het*
 CA LOUISA WILHELMINA, de Pen- *Vreugdebe-*
 singtonen, die ter gelegenheid van de Geboor- *toon ge-*
 te *maakt.*

XCI. te des Prinzen zouden besteed worden tot
 BOEK. het doen luiden der Klokken, en het gee-
 ven van Bier aan de Ingezetenen, zou stel-
 1772. len in de handen der Geregten, ten einde
 dezelve aan de Armen in de Dorpen en
 Steden, te hunner onderhouding, zou-
 den geschonken worden. Zy hadden,
 op de ontvangene tyding der Bevallinge
 van de Prinsesse, een Bevel na de Ste-
 den afgevaardigd, om de Gebeden, voor
 haar uitgestort, in Dankzeggingen te ver-
 wisselen.

*Zeelands
 gedrag in
 dezen.*

De vreugde in *Zeeland*, wegens de Ge-
 boorte van den Erfprins klom zeer hoog.
 De Staaten, onlangs van de Pillegifte aan
 de Prinses, voor eenigen tyd, ontslaagen (*),
 vonden nu ruimte om eene aanzienlyke te
 geeven, en teffens goed den Doopdag des
 jongen Vorsts te bestemmen tot een Dag
 van openlyke Dankzegging, en by die ge-
 legenheid, een einde te maaken aan de Be-
 destonden, in den voorleden Jaare, ingesteld
 en dus lang maandyks gehouden (†).

*Schaars-
 heid en
 Veelesterfte
 verminderen.*

De redenen, die Staaten van *Zeeland*
 bewoogen hadden tot het beveelen dier
 Bedestonden, hielden grootendeels op.
 Schaarsheid van Levensmiddelen en Vee-
 pest, troffen dit Gewest, en drukten ook
 de andere, schoon de laatste in zeer onge-
 lyke maate; alle waren zy gedreigd met
 het

(*) Zie hier boven bl. 189.

(†) *Not. van Zeel.* 31 Aug. 1 en 3 Sept. 1772

het gevaar eener besmetlyke Ziekte onder de Menschen. Een voordeelige Oogst en ryke teelt van Veldvrugten, deedt thans het kommerlyk uitzigt van gebrek wyken, en de bepaalingen op 't verzenden van Graanen en Aardappelen, op veele plaatsen, intrekken. De Sterfte onder de Runderen verminderde, en hielt hier en daar geheel op. Het verbod des uitvoers werd, onder andere in *Friesland*, uit hoofde van het groot aantal Runderbeesten in dit Gewest, voor een tyd, en onder zekere bepaalingen, opengesteld. De gedugte Pestplaage hadt, onder 's Hemels Voorzienigheid, door het aanwenden van gepaste voorzorgen, in onze Landen, geene vernieling onder de Menschen aangerigt. Dit alles opende blyde vooruitzigten.

Middeleryl was het Huis des Prinzen van NASSAU WEILBURG, die zich nog te *Kirchheim Boland* onthieldt, vermeerderd met eene Manlyke Spruite, den drie-en-twintigste van Hooimaand gebooren; doch acht dagen daar naa overleden (*).

Reeds vroeg in den Voortyd was men niet vry vante dugten voor onaangenaame ontmoetingen met de *Maroccaanen*; waar om het Admiraliteits Hof van *Amsterdam* en *Friesland*, de Ingezeten den deezer Landen, die hunne Schepen zonden naa Plaatz-

Den Hulze van *Nassau Weilburg* een Zoon geboren en ontfloren.

De vrees voor een Oorlog met de *Maroccaanen* wykt.

zen,

(*) *Resol. van Holl.* 23 July 6 Aug. 1772.

XCI. zen, waar dezelve in 't geval zouden kun-
 BOEK. nen komen van eenige Kruisfers des Kei-
 — zers van *Marocco* te ontmoeten, waar-
 1772. fchuwden, die Schepen te voorzien van
Turksche Paspoorten, ten einde alle onaangenaame gevolgen, die uit gebrek aan dezelve zouden kunnen ontstaan, te vermijden. De reden van bekommernis voor deeze Zeeroovers groeiden dermaate aan, dat hun Hoog Mogenden, in Bloei maand, eene Waarfchuwing na alle de Gewesten rond zonden, bekend maakende, dat de Keizer van *Murocco* genoegzaam den Oorlog tegen deezen Staat verklaard hadt, waarom een ieder op zyn hoede moest weezen tegen de *Maroccaanfche* Kaapers, en alle omzigtigheid gebruiken, op dat, aan den eenen kant, de Koopvaardyschippers geene vyandlykheden mogten beginnen, en, aan den anderen kant, zorge draagen, tegen onverhoedsche overrompeling. Dan, in 't einde van Zomer maand, kwam de geruststellende tyding, dat de verschillen tusfchen de Staaten der *Vereenigde Gewesten* en den *Maroccaanfchen* Keizer gereezen, vry veel verminderd waren, en 'er zich een middel opdeed om ze uit den weg te ruimen. 't Geen ook verandering maakte in de bedoelde uitrusting van eenige Fre-gatten na de *Middelandsche Zee* (*). Dan
 op

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1772. bl. 193. 430. 623.
Resol. van Holl. 29 April 2 en 15 Mey. 9 en 23
 Sept. 1772. 30 Juny 7 July 1 Sept. 3 Nov. 1773.

op nieuw overgezondene ontrustende ty- xcr.
dingen, in het volgende Jaar, noodzaak- BOEK.
ten den Staat om op sterker maatregelen
bedagt te zyn, die egter mede niet be- 1772.
hoefden uitgevoerd te worden.

Het plan der Ryksverdeeling van *Poolen*, De Ko-
door den Koning van *Pruisfen* ontworpen, ning van
met overleg des Keizers vervorderd, en *Poolen*
door de toetreding van de Alleenheersche- vervoegt
resse der *Rusfen* voltooid, eene geruime zich by
wyle in het duistere der Kabinetten voort- den Staat
gezet, kwam thans aan den dag (*): De om hulp
Afgezant der *Rusfische* Keizerinne, des
Konings van *Pruisfen*, als mede die van het
Weener-Hof, deelden de Vertoogen dier
Mogenheden, raakende de regten en eis-
schen op *Poolen*, aan onzen Staat mede.
Koning STANSLAUS AUGUSTUS be-
klaagde zich over den ongelukkigen toe-
stand van zyn Ryk, welks beste en groot-
ste Landschappen, door de Krygsmagt der
drie Nabuur-Vorsten overstroomd, voor
het drukkend Regt des Magtigsten hadden
moeten bukken; hy verzocht hun Hoog
Mogenden, om het verlegen *Poolen* te hulp
te komen, en het werkstuk van Onregt en
Verdrukking, gelyk hy het tytelde, te ver-
breken. Telfens een Antwoord zendende
door

(*) Zie over deeze Ryksverdeeling WILLIAM
FOXE *Travels in to Poland, Rusfie, Sweden and Dan-*
mark Vol. I. p. 43. In 't *Nederd. de Beschouwing*
der Maatschappy en Zeden in Poolen, Rusland,
Zweeden en Dornemarken door W. COXE I Deel,
bl. 130.

XCI. door het Hof van *Warschau*, op de gedaane BOEK. ne eischen der Nabuur-Vorsten. Deeze ongelukkige Vorst liet het hier by niet be-
 1772. rusten; hy sneekte, by een' naderen Brie-
 ve, om de Tusschenspraak van hun Hoog Mogenden by de Hoven van *Weenen*, *Petersburg* en *Berlyn*, om de wedergaave van het hem ontnomene te bewerken, in den-
 zelfven de diensten ophaalende, welke dit Gemeenebest, in vroegeren dage, aan dat van *Poolen* beweezen hadt, en het weder-
 zydsch Koopbelang ten dien einde aandrin-
 gende (*). Men nam het een en ander in beraadlaaging: waar uit niets ten baate van *Poolen* sproot. En moest dit Ryk, schoon de Hoven van *Londen*, *Parys*, *Stokholm* en *Koppenhaagen*, zich tegen deeze overweldigingen verklaarden, zonder eenigen bystand te verleenen; zich aan de gemaakte Verdeeling onderwerpen.

Het Hof
 beklagt
 zich over
 Militaire
 Jurisdic-
 tie.

Het dikmaals gereezen, en nooit ten vollen afgedaan geschil over het Regtsge-
 bied des Militairen en Burgerlyken Regters, kwam thans weder ter baane. De Voor-
 zitter en Raaden des Hofes van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, bragten hun Ed. Groot Mogenden onder 't ooge, hunne verlegenheid omtrent dit stuk; dewyl de Regtswang, welke hun toekwam, uit den boezem van den Souverain zelve voortvloeijende, zich belemmerd vondt, als
 dee-

(*) *Resol. van Holl.* 19 Sept. 6 en 27 Nov. 1772.

deezen moest geoëffend worden omtrent XCI.
 Militairen, door het iterk ondersteund be- BOEK.
 grip, dat den Burgerlyken Regter, ten dien ———
 opzigte, geenerhande Gezag zou toeko- 1772.
 men; maar de Militaire, daar en tegen,
 over dezelve een algemeene en byzondere
 Jurisdicte zou hebben; in zo verre, dat
 hooge of laagere Krygsraaden, zo in Bur-
 gerlyke als in Lyfstraflyke Misdaaden,
 zonder onderscheid van Gemeene of Mili-
 taire Misdryven, de eenige bevoegde Reg-
 ters van de Militairen zouden weezen. —
 Een begrip, zints eenigen tyd, zo verre
 gedreeven, dat niet alleen de Militairen
 zelfs, maar ook hunne Vrouwen, Kinde-
 ren en Dienstboden, als maakten zy eene
 geheel andere orde van Menschen uit, aan
 den Burgerlyken Regter werden onttrokken.
 Terwyl nimmer, door den Souverain, zoda-
 nig een Regtsgebied aan den Militairen
 Regter was opgedraagen, en zy zich be-
 riepen op het Staatsbesluit van den Jaare
 MDCLIV. Dan zy vonden zich verlegen
 in het verdedigen van dit hun begrip;
 naardemaal zy in verdenking vielen als of
 zy daar door eenig nadeel zouden toebren-
 gen aan de Regten en Preëminentien van
 den Capitein Generaal. — Dit denk-
 beeld ten versten van zich verwyderd
 hebbende, als geheel ongegrond, verzog-
 ten zy; „ dat, by aldien hun Ed. Groot
 „ Mogenden mogten verstaan, dat de Ju-
 „ risdicte omtrent de Militairen, door
 „ den Politieken Regter, niet meer op
 „ denzelfden voet behoorde geoëffend te

XCI. „ worden, als vóór het heuchlyk Evenement der verheffinge van WILLEM
BOEK. „ DEN IV, het als dan Hoogstderzelver
— „ 1772. „ welbehaagen mogt zyn, by een Staats-
„ besluit te verklaaren, hoe verre de Jurisdictie van den Politieken Regter ten
„ deezzen opzigte bepaald zy; en hoe verre hun Ed. Groot Mogenden goedvonden, dat door den Militairen Regter
„ Jurisdictie geoefend wierd.” — Zy voegden 'er by een Brief door WILLEM
DEN III. aan 't Hof geschreeven, met het Antwoord des Hofs op den zelve. Men vondt goed den Brief met de Bylagen aan den Capitein Generaal toe te schikken, en 'er diens bedenkingen op in te nemen (*).

Antwoord
van zyne
Hoogheid.

Welhaast kwamen deeze ter tafel van Staaten van *Holland*. Zyne Hoogheid be-
tuigde in dezelfde begrippen te staan omtrent dit stuk als zyn Heer Vader geuit hadt aan Commisfarissen van den Hove hem, kort naa zyne Verheffing, hier over onderhoudende: welken hy te gemoet voerde, dat het Staatsbesluit van den Jaare MDCLIV, 't welk men weder inriep, door hem werd aangezien als zeer nadeelig voor het Gezag en de Magt der Stadhouderen en Capiteins Generaals; dat deeze by den Hove genaamde Landwet, in een Stadhouderloozen tyd gemaakt, met de oprigting van het Stadhouderfchap van WILLEM DEN III vervallen, en dat hy zeer ver-

(*) *Resol. van Holl. 7 Maart 1772.*

verre was om te treden in een Plan van schikkingen door WILLEM DEN III ontworpen; doch toen door het Hof niet aangenomen. — Op het voorneemen van het Hof om by Staaten van *Holland*, nu vier- en- twintig Jaaren geleeden, zich met dergelyk een Vertoog te vervoegen, als men thans gedaan hadt, was door zyn Vader verklaard, „ dat, wat aanging het „ te doene Addres over deeze zaak, door „ het Hof, by hun Ed. Groot Mogenden, „ hy 't zelve aan het Hof niet konde of „ wilde beletten; maar evenwel het zelve „ ook niet zou aanmerken als een blyk van „ Vriendlykheid en Attentie van het Hof „ voor Hem.”

XCI.
BOEK.
1772.

Dan de tegenwoordige Stadhouder liet het niet berusten by het eenvoudig verhaal van de gevoelens en begrippen zyns Vaders, en de betuiging dat hy diens voetstapen drukte; maar voegde 'er een Vertoog nevens, waar in hy, zyns oordeels, aantoonde, dat de Militaire Jurisdictie, gegrond was, op het *Roomsche Regt*, 't welk reeds van den tyd van CAREL DEN V af, door den Souverein van den Lande, by deszelfs Plakaaten uitdruklyk was ingeroepen, en tot een *Landregt* gemaakt; op de *Crimineele Ordonnantie van den Jaare MDLXX*, welke, van dien tyd af, tot heden, als een *Landwet* aangemerkt en bestendig in agtgenomen was; op de *Primitive Constitutie van de Republiek, agtervolgens de Unie van Utrecht*; en op de verdere *Wetten en Plakaaten van den Lande*. Inzonder-

XCI. heid zouden hun Ed. Groot Mogenden
 BOEK. daar in aangewezen vinden, hoe het
 — Staatsbesluit van den Jaare MDCLIV, als
 1772. in het eerste Tydperk der Stadhouderlooze
 Regeering genomen, en met de Regten van
 den Capitein Generaal weinig bestaanbaar,
 ook telkens, by de herstelling der Stad-
 houderlyke Regeeringsvorm, geslaapen
 hadt, en buiten kragt was gebleeven. —
 Eindelyk zouden zy zien, wat 'er te
 denken ware van de bybrenging, die zy-
 ne Hoogheid, niet zonder verwondering
 in de pen van Voorzitter en Raaden van
 den Hove ontmoet hadt, als of de waar-
 neemning van den inhoud des gemelden
 Staatsbesluits, ook in een tyd, dat de Re-
 publiek een Capitein Generaal aan 't hoofd
 der Militie hadt, van hun Ed. Groot Mo-
 genden zou bevolen zyn. Hy betuigde in
 't verzekerd vertrouwen te staan, dat hy,
 die de Waardigheden van Stadhouder en
 Capitein Generaal op geen anderen voet
 dan zyne Voorzaaten aanvaard hadt, ook
 door hun Ed. Groot Mogenden, zou ge-
 handhaafd worden, en gevestigd blyven in
 alle de Voorregten en Eeren, waar mede
 zyne Voorzaaten die Waardigheden be-
 kleed en uitgeoefend hadden, waar onder
 hy, als het Hoofd van de Militie van den
 Staat, het doen oefenen van eene *Univer-
 seele Militaire Jurisdictie* over de Officieren
 en het Volk van Oorlog geenzins voor het
 minste kon houden (*).

(*) *Resol. van Holl. 15 Mey 1772.*

De Raadpensionaris PIETER STEYN, met den Jaare MDCCCLXIX, in zyn vyfden vyfjaarigen dienst van *Holland* getreden (*), mogt dit laatste gedeelte van een vierde eener Eeuwe op die gewichtige post niet ten vollen staan, de dood rukte hem den vyfden van Slachtmaand weg. De Heer BENTINCK, *Heer van Rhoon*, Voorzittend Lid by Gecommitteerde Raaden, kennis van dit overlyden gekreegen hebbende, deelde die der Vergadering mede, welke hem, benevens twee andere Heeren, benoemde om het Rouwbeklag by de Weduwe en Naastbestaanden af te leggen, de afzondering van 's Lands papieren van die des Overledenen, en het zenden der inkomende Brieven aan deezen als Raadpensionaris gerigt, te verzoeken, en om het Groot Zegel van den Lande te rug te vraagen. Dit werd alles staatlyk volvoerd.

XCI.
BOEK.
1772.
De Raadpensionaris STEYN sterft.

In de Vergadering van *Holland* stelde de Heer BENTINCK, by het bekendmaaken des overlydens van den Raadpensionaris, voor, of hun Ed. Groot Mogenden, niet by voorraad iemand zouden benoemen en magtigen, om diens post ter hooge Vergaderinge waar te neemen. — Zints de Ziekte van den Raadpensionaris hadt de Heer BENTINCK, daar toe verzocht door de Staatsleden, diens plaats bekleed, en benoemden zy hem, om, ge-

De Heer BENTINCK benoemd om de posten des Overledenen, by voorraad, te bekleeden.

(*) Zie hier boven bl. 161.

XCI. duurende het openstaan van dit Ampt, hier
 BOEK. in te volharden: ook zouden 's Lands Ze-
 gels hem worden toevertrouwd, tot men
 1772. in het Ampt van Groot Zegelbewaarder
 zou hebben voorzien, en hy ook het Ampt
 van Stadhouder en Registermeester der
 Leenen waarneemen (*).

De In-
 structie
 van den
 Raadpen-
 sionaris
 aan zyne
 Hoogheid
 ter naazie-
 ning o-
 vergele-
 verd.

Eermen tot het begeeven dier hoogwigti-
 ge Ampten overging, besloot de Vergadering
 van *Holland*, de Instructie voor den Raad-
 pensionaris, van den Jaare MDCCXLIX,
 benevens de vroegere Instructien van de Ja-
 ren MDCLXXII en MDCLXXXIX, aan
 zyne Hoogheid ter hand te stellen, met de
 vraag of hy eenige aanmerkingen op de
 eerstgemelde hadt, en welke die mogten
 weezen? Op 't voorstel van den Heer
 BENTINCK, zouden de Gelastigden om
 zyne Hoogheid dit voor te draagen, hem
 telfens van het openvallen der Ampten
 van Groot-Zegelbewaarder, mitsgaders
 van Stadhouder en Registermeester der
 Leenen van *Holland* en *West-Friesland*,
 kennis geeven om diens raad daar op in te
 neemen.

BENTINCK
 tot Groot-
 Zegelbe-
 waarder
 en Stad-
 houder der
 Leenen
 van *Hol-
 land* en
*Westfries-
 land* aan-
 gesteld.

In de Instructie voor den Raadpensi-
 onaris, zo als dezelve in den Jaare
 MDCCXLIX opgesteld, en door den over-
 ledenen opgevolgd was, oordeelde de Erf-
 stadhouder dat geene verandering behoefde
 gemaakt te worden. Maar wat de Ampten
 van Groot-Zegelbewaarder, als mede Stad-
 hou-

(*) *Resol. van Holl. 4 en 6 Nov. 1772.*

houder en Registermeester der Leenen van ACL
Holland en West-Friesland aanbelangde, BOEK.
 die de Heer STEYN, door zyn dood, ———
 desgelyks ontruimd hadt, betuigde zyne 1772.
 Hoogheid dat het hem aangenaam zou
 weezen, deeze te zien opdraagen aan
 den Heere BENTINCK, reeds by voor-
 raad door hun Ed. Groot Mogenden tot
 het waarneemen dier Posten gemagtigd.
 Zulks geschiedde (*).

Tot het Raadpensionarischap benoem- Uit een
 den hun Ed. Groot Mogenden een Drie- overgele-
 tal, de Heeren PIETER VAN BLEIS- verd Drie-
 WYK, Raad en Pensionaris van *Delft*, tal pryst
 ENGELBERT FRANCOIS VAN DER zyne
 KEL, Pensionaris van *Amsterdam*, en DA- Hoogheid
 NIEL RAS, Raad in de Vroedschap en den Heer
 gewoon Afgezondene der Stad *Alkmaar*, VAN BLEIS-
 ter Vergadering van *Holland*. Vier Le- WYK aan.
 den der Staatsvergaderinge werden, met
 dit Drietel, na zyne Hoogheid gezonden,
 met verzoek, dat hy zou gelieven te
 verklaren of hy, omtrent iemand der
 benoemde Heeren, eenige twyfeling hadt,
 of zwaarigheid maakte. Het behaagde hem
 te erkennen, dat, zyns oordeels, in ieder
 der voorgestelde Heeren de hoedanigheden
 gevonden wierden, tot het bekleeden van
 een zo zwaarwigtig Ampt vereischt; doch
 dat het hem niet onaangenaam zou weezen,
 in-

(*) *Resol. van Holl.* 25. 26 en 27 Nov. 1772.
 Na den dood van BENTINCK, werden, op aan-
 pryzen van zyne Hoogheid, aan den Raadpensiona-
 ris BLEISWYK deeze Ampten opgedraagen. *Re-*
sol. van Holl. 17 en 18 Nov. 1774.

XCI. indien de keus op den eerstbenoemden
BOEK. mogt vallen.

1772. Op dit ingebragte antwoord begaf zich
Daar toe Vergadering, en met éénpaarige stemmen
verkoos dezelve dien Heer tot Raadpensionaris; hier van kennis ontvangen hebbende verzocht hy, eenige weinige dagen om zich, op een stuk van dat aanbelang, te beraaden, en te spreken met de Regeering van *Delft*, in wier Eed en Dienst hy stondt. Dit tydsuiftel werd hem vergund, met verzoek om, 't zelve zo kort mogelyk te neemen, en was men teffens de Afgevaardigden van *Delft* aan, om ter bevordering van het oogmerk hunner Ed. Groot Mogenden, het ontslag van den Pensionaris te willen uitwerken.

Op welke De Heer VAN BLEISWYK oordeelde
voorwaar- zich verplicht het opgedraagen Raadpensionarischap te aanvaarden, indien de Staa-
den hy 't ten in drie voorwaarden bewilligden. Te
zelve aan- weeten, dat het hem geoorlofd zou wee-
vaart. zen, om zich, van dat Ampt te ontslaan, wanneer hy, geduurende het bekleeden van 't zelve, zulks mogt goedvinden. — Ten anderen, dat hy den Eed op de Instructie hem overgeleverd zou mogen doen op dezelfde wyze als de voorige Raadpensionarissen gedaan hadden; naamlyk dat hy zyne Instructie zo nauwkeurig na zou komen, als een eerlyk en trouw Minister die kon nakomen, en als de voorige Raadpensionarissen, en die welken de nauwkeurigsten daar in zouden mogen geweest zyn, de-
zel-

V. de Meulen, ad. vanderden.

Rein. Willelm. Goult. 1749

zelve nagekomen hadden. — Eindelyk, xci.
 dat hem zou vergund worden het Curator- BOEK.
 ſchap van 's Lands Hoogefchool te *Leyden*, —
 waar toe hy in den Jaare MDCCCLXIX 1772.
 was aangefield, te mogen behouden. Gee-
 ne zwaarigheid maakte de hooge Vergade-
 ring om deeze voorwaarden in te willigen;
 waar op de Heer VAN BLEISWYK het
 Raadpenſionariſſchap aanvaardde, en naa
 het doen eener zeer nadruklyke Aanſpraak
 aan hun Ed. Groot Mogenden, en aan zyne
 Hoogheid, den Eed aflei in handen van den
 Heer van BENTINCK, die de dankzeg-
 ging der Leden ontving, voor de moeite,
 yver en waakzaamheid, in het waarneemen
 van het nu wederom bekleedde Ampt, ge-
 duurende het openſtaan, betoond. Ook
 werd, door dien Heer, uit naam der Rid-
 derſchap, de Raadpenſionaris, volgens
 oude gewoonte, voor Penſionaris der Rid-
 derſchap verklaard (*).

Zeevaard en Koophandel, verdienen Nieuwe
 het altoos oplettend oog van 's Landsvade- Schikking
 ren, en kan aan de inagtneming van de op de Zee-
 zelve niet getwyfeld worden, als men na- vonden in
 gaat de gemaakte Schikkingen om de ge- Holland.
 vaaren, waar aan ze op onze Kuſten zyn
 blootgeſield, zo veel mogelyk te vermin-
 deren, en in allen nood onverwylde hulp
 en byſtand te bieden. Hier toe dient de
 aanſtelling van bekwaame Lootſlieden op
 de Zeeplaatzen, hier toe ſtrekken de Re-
 gle-

(*) *Reſol. van Holl.* 27 Nov. en 1 Dec. 1772.

XCI. glementen omtrent het bergen van Goede-
 BOEK. ren uit verongelukte Schepen, de Ordo-
 ——— nantien op het stuk der Pilotage, benevens
 1772. cene menigte van Plakaaten, van tyd tot
 tyd, daar omtrent, naar vereisch van om-
 standigheeden, afgegeeven. Dan hoe veel-
 vuldig ook de bepaalingen ter onderschei-
 ding der gevallen mogen weezen, zyn dee-
 ze, met de bykomende byzonderheden, meer-
 der dan de Wetgeever voorzien kan, of
 bepaald uitdrukken: dit veroorzaakt me-
 nigmaal duisterheden in de toepassing en
 geeft aanleiding tot geschil over den zin der
 Wet. Hier van hadden Staaten van *Hol-
 land* eene moeilyke ondervinding. Zints den
 Jaare M D C C L X X gaf het verongelukken
 van zeker Schip, aanleiding tot een hoog-
 loopend geschil over het XII. Artyskel van
 de Ordonantie op het Stuk der Pilotage
 benoorden de *Maaze* de *Zeevonden* betref-
 fende, en 't geen by Plakaaten deswegen
 was vastgesteld (*). Tusschen beiden
 ko-

(*) De Plakaaten op de *Zeevonden* bragten me-
 de „ dat de Goederen, welke uit Zee opgevischt
 „ werden, binnen zekeren bepaalden tyd, aan de
 „ Rentmeesters der Epargnes of hunne Substituten
 „ gebragt moesten worden. Het XII Artyskel van
 „ de Ordonantie op de Pilotage benoorden de
 „ *Maaze* behelsde, dat de opgevichte Goederen
 „ met de daad gebragt en gezonden moesten wor-
 „ den ter Plaatzc daar die t'huis behoorden, of
 „ waar zy den wil hadden die te lossen, en zulks
 „ in de handen der Eigenaaren overgeleverd,
 „ zonder dat by eenige Wet of Staatsbesluit be-
 „ paald was, in welke gevallen, de Bergrers en
 Hel-

komende gevallen van soortgelyken aart XCI.
 verleevendigden 't zelve. Na het afdoen BOEK.
 dier Geschillen, werd men thans te raade ———
 eene algemeene bepaaing te maaken, we- 1772.
 gens de wyze op welke de geborgene Goederen uit gezonkene Schepen voortaan zouden worden behandeld. Gelastigden tot deeze zaake benoemd leverden een Ontwerp in, 't welk grootendeels gevolgd werd in een Plakaat, den twee- en -twintigsten van Hooimaand vastgesteld, strekkende tot voorkoming van dergelyke moeilykheden, en om de Goederen, of Schepen, die zodanig een noodlot hadden moeten ondergaan; doch egter geborgen of gered hadden kunnen worden, zo spoedig en zo min kostbaar, als mogelyk, den Eigenaaren over te geeven; en teffens om de Ordonantien op de Pilotage benoorden de *Maaze*, op de Berging en Overgifte dier Goederen en Schepen ook bezuiden de *Maaze*, en dus over geheel *Holland*, te doen stand grijpen (*). De Steden van het *Noorderkwartier* leverden een breede Tegenverklaring in, door de Ridderfchap en de Steden van het *Zuiderkwartier* beantwoord (†).

De

Helpers zich naar het voorschrift der Plakaaten, of wel naar dat der Ordonantie moesten gedraagen.

(*) *Resol. van Holl.* 22. 23 en 29 Jan. 5 Feb. 14 Mey 18 en 22 July 1772.

(†) *Resol. van Holl.* 30 July en 24 Sept. 1772.

XCI. De ontheffing der Lasten van de
 BOEK. Groote Vischery of Haringvaard deezer
 — Landen, in den Jaare MDCCLXIX ver-
 1772. leend, en thans ten einde loopende, werd,
 zo verre die van hunne Hoog Mogen-
 den afhing, op nieuws, tot het Jaar
 MDCCLXXV, verlengd. — Dan Staaten
 van *Holland* en *West-Friesland* vonden het
 noodig, ter onderschraaging van 's Lands Fi-
 nantien, een honderdsten en twee honderd-
 sten Penning te heffen (*).

Schuijflui- By zo veele poogingen van Werktuig-
 zen door kundigen, als wy, tot in gedagtenishou-
 C. REDE- ding hunner Naamen, en teffens tot lof
 LYKHEID der aanmoediging van nutte Kunsten door
 uitgevon- 's Lands Vaderen verleend, in ons Ge-
 den en be- schiedblad hebben opgetekend, moeten wy
 looning hem toe- thans voegen, dat het den Heere COR-
 gelegd. NELIS REDELYKHEID, die reeds
 Jaaren lang in Waterwerken den Lande
 ten dienste gestaan en veele blyken van vin-
 dingrykheid en onvermoeiden yver gegee-
 ven hadt, gelukt was eene soort van Slui-
 zen, door hem *Schuijfluizen* geheeten, uit
 te denken. Deeze waren noch in, noch
 buiten 's Lands bekend, en konden in vee-
 le gevallen, waar in andere Sluizen en Wa-
 terwerken te kort schooten, gebruikt
 worden, en den Vaderlande, in veele ge-
 wigtige opzigten, van de grootste nuttig-
 heid weezen. Zonder verbaazende kosten
 kon hy in 't groot geen Model van dee-

ze

(*) *Resol. van Holl.* 22 en 23 Jan. 1772.

ze Sluizen maaken: weshalven hy zich met deeze Vinding, door plans, tekeningen, en beschryvingen opgehelderd, by hun Ed. Groot Mogenden vervoege, onder aanbod, om op zekere bepaalde grootte, dusdanig eene Sluis te laten vervaardigen, met verzoek, dat, in gevalle deeze Uitvinding aan de verwagting ten vollen mogt beantwoorden, hem eene Belooning, tot vergoeding der kosten, mogt worden toegelegd: te meer daar eene Uitvinding van dien aart, het voordeel van een uitsluitend Octroy niet wel kon verwerven.

XCII
BOEK.
1772.

Het plan deezér wonder vernuftig bedachte Schuifluizen kwam Staaten van *Holland* voor het neemen der voorgestelde Proeve waardig. En slaagde dezelve zo gelukkig; dat zy den Uitvinder één duizend Gouden Dukaaten vereerden, zo tot vergoeding der kosten, als tot een Geschenk voor zyn aangewenden vlyt in 't naspeuren van 't geen den Lande kon dienen.

Hier door aangemoedigd bragt hy eerlang het Ontwerp van een ander Werktuig zyner Vindinge, geschikt tot uitdieping van opgeslykte Wateren, tot verbetering der Rivieren, welker beddingen, door den tyd, boven maate verhoogd waren, onder 't oog van hun Ed. Groot Mogenden, met verzoek om Octroy op dit Werktuig van alle andere Diepmachines verschillende en dezelve, naar zyne voordragt, overtreffende. De Gelastigden tot de Nieuwe Uit-

Octroy
aan hem
op eene
Diep-ma-
chine ver-
leent.

XCI. vindingen vonden deeze het verzogte Oc-
BOEK. troy waardig (*).

— In *Haarlem*, dat zo wel op eerste Lich-
1772. ten in de Schilderkunst (†) als op Uitvin-
ding der Drukkunst roemen mag, was
Een Aca- deeze met de Tekenkunst in diep verval
demie der geraakt. Kunstmin van veele Leden der
Teken- Regeeringe en andere Lieden van Aanzien,
kunst te strekte de hand ter opbeuringe van de Te-
Haarlem kenkunst uit, en zag men te dier Stede, op
tot stand gebragt. gezag, en onder goedkeuring der Magi-
straet, thans eene Academie der Teken-
kunst vestigen, geschikt om den grondslag
te leggen, op welken *Haarlems* Schilder-
room weder kon opgebeurd worden (§).

Een klein Gezelschap van Beoefenaaren
der *Nederlandsche* Dichtkunde in 's *Gra-*
venhaage, groeide tot een Kunst-Genoot-
schap aan. Door aanzienlyke Heeren be-
schermd, met een reeks lofwaardige Leden
verceerd, en onder zeer regelmaatige schik-
kingen, de bevordering der *Nederduitsche*
Dichtkunst bedoelende, koos het ten
Zinspreuk KUNSTLIEFDE SPAART
GEEN VLYT, en hieldt de eerste Verga-
dering den vyftienden van Wynmaand, in
een

(*) *Resol. van Holl.* 8 Sept. 7 Oct. 1773. *N. Nederl. Jaarb.* 1772. bl. 974. Voor 't Jaar 1773. bl. 1170. 1291. Zie ook de *Nieuw uitgevondene Sluis- en Diep-Machine afgebeeld en beschreeven door C. REDELYKHEID.* Te Amst. by YNTE-MA EN TIEBOEL.

(†) Zie A. LOOSJES P. Z. *Haarlems Schilder-
lof.* 1788.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1773. bl. 815.

een der Zaaen van 't Gebouw onder den XCL.
naam van het *Huis van Prins Maurits van* BOEK.
Nassau bekend: de Opzienders van 't zel-
ve hadden die plaats aan 't Genootschap 1772.
vergund (*).

Schaars ontmoet men in ons Vaderland Grafteken
Eergraftekenen, voor Vernuft of Geleerd- VOOR VON-
heid opgericht; en verwylt het niet zelden DEL ver-
lange voor dat men ze vervaardigt, als vaardigd.
moetende de Tyd het Zegel zyner goed-
keuring op behaalden Lettenroem drukken.
Dit althans is het geval geweest van VON-
DEL, niet ten onregte met den naam van
den *Vader der Nederduitfche Dichteren* ver-
eerd. Drie Jaaren lag hy, in de Nieuwe
Kerk te *Amsterdam*, onder een onbeken-
den Steen: wanneer de Heer JOHAN SIX
op 's Dichters Grafzerk liet houwen:

HIC JACET WONDELUS
PHOEBUS AC MUSIS AMICUS.

Een opschrift niet zeer in 't loogvallende,
en nu door den tyd reeds meest versleeten.
Een *Amsterdamsch* Kunstgenootschap, ten
Zinspreuk voerende DILIGENTIA OM-
NIA, keurde zyner Dichterlyke Verdien-
ften eene openlyker ten toon gestelde Ge-
dag-

(*) *Proeve van Poetische Mengelstoffen*, door het
Dichtlievend Kunst-Genootschap, Kunstlieide spaart
geen wylt, I Deel, 1773.

XCI. dagtenisse waardig, en liet, met goedken-
 BOEK. ring der Burgemeesteren van *Amsterdam*,
 — tegen een Pylaar, weinig treden van 's
 1772. Mans Grafftede, een Marmeren Gedenk-
 teken ten deezen Jaare, bykans eene Eeuw
 naar zyn overlyden, oprigten. 't Zelve
 bestaat in een Tombe, van wit en zwart
 Marmer, naar de *Dorische* Orde gehouwen,
 en voert enkel den naam van VONDEL,
 duidt het Jaar zyns overlydens aan, en
 teffens het Jaartal met de Spreuk des
 Kunst-Genootschaps, 't geen dit Gedenkte-
 ken vereerde. Op de Tombe staat een
 deftige Lykbusch van wit Marmer, waar
 uit, als uit derzelver ingeslootene asche,
 een reeks Lauweren schynt te groeijen, en
 het dekzel op te ligten, terwijl zy zyde-
 lings tot op en over den Gedenkteken af-
 hangen. — Dit bedryf des Kunst-Genoot-
 schaps werd, door veelen ongunstig beoor-
 deeld; doch met hoe weinig gronds toonde
 een der Leden, in eene Redenvoering
Voor het opregten van een Gedenkteken aan
 JOOST VAN DEN VONDEL (*).

De
 Schouw-
 burg te
Amster-
dam brandt
 af.

Dit zelfde Jaar, 't welk VONDEL'S
 Naam openlyk vereeuwigde, zag door den
 brand een Gevaarte vernielen, aan welks
 oprigting hy zo veel deels hadt, en waar
 de stukken van zyn verheeven Dichtgeest,
 van den aanvang af, tot deezen tyd toe,
 zo

(*) *Letteroefeningen van het Kunst-Genoot-
 schap, onder de Spreuk, Diligentia omnia, Amst.*
 by MAGERUS, 1774.

zo dikmaals met voldoening gehoord en xci,
toegejuichd werden, den *Amsterdamschen* BOEK.
Schouwburg, naamlyk. Een ongeluk 't ———
welk ons, van wegen den roep, dien 't 1772.
verwekte, en de deerlyke gevolgen, wat
breeder staat te boeken. De *Vlaamsche*
Operisten op deezen Schouwburg, den elf-
den van Bloeimaand, een Stukje vertoo-
nende, 't welk zeer veel aanschouwers
trok, hadden, naar eisch van 't zelve, het
tooneel moeten donker maaken, en dus
de lichten door schuiven gedekt; dit ver-
oorzaakte damp en stank; doch, zulks meer
gebeurende, dagt men geen kwaad, tot
dat een zwarte rook, onmiddelyk van vlam
gevolgd, verschrikking baarde, en het ake-
lig geroep, *Brand! Brand!* den Schouw-
burg doorklonk. De herhaalde verzeke-
ringen, dat men maar bedaard zou wee-
zen; dewyl alles spoedig gered zou zyn,
betekenden luttel in de reeds ontslaane
verwarring, welke toenam, wanneer by
de poogingen om den brand te bluschen,
de vlam met meer hevigheids uitborst,
met gedruis na de zoldering steeg, 'er
door heen floeg, de bovenste Schermen,
en als in een oogenblik het geheele Too-
neel in ligterlaye vlam zette. Vruchtloos
pogde de yver een brandende Scherm om
ver te werpen en het overslaan des vuurs
tot de overige te beletten, zy hadden 't reeds
gevat, en het Tooneel vertoonde een vuur-
gloed.

Onbeschryfelyk was de verbaasdheid,
schrik, angst en verwarring onder eene

XCI. zo groote menigte Menschen van allerlei
 B O E K. Staat, Ouderdom en Kunne; elk poogde
 ——— dit vreeslyk schouwspel, vol leevensgevaar,
 1772. te ontvlugten. Eenigen beneden digt by
 den uitgang, ontkwamen het vroegtydig,
 en met zo veel gemaks, dat zy, naderhand
 betuigden, zich nauwlyks te kunnen ver-
 beelden, hoe dit geval anderen op zo veel
 atigst, gevaars, en 't leeven zelf, te staan
 kwam. De verbysterdheid geen gereed
 open vindende liep herwaards en der-
 waards. Op het vallen van het brandend
 Gordyn vloodt men sterker na de deuren.
 Het heftig voortslaan van den Brand, de
 stinkende damp welke de togt van het
 Tooneel, met vlammente stukken doeks,
 over de schouwplaats joeg, de kommer
 van Ouders voor hun Kinderen, van Kin-
 deren voor hun Ouders, van Egtgenoo-
 ten, Vrienden en Naastbestaanden voor el-
 kanderen, vervulde het geheele ruim met
 een erbarmlyk gekerm en naar geschreeuw.
 Ongelukkig bragt de Schikking by het
 Speelen eener Opera mede, dat verscheide
 uitgangen, anders een gereed open verlee-
 nende, geslooten waren, 't welk veel ver-
 legenheids, verwarrings, gedrangs, en
 onheils baarde. De deuren van het Voor-
 portaal na de Plaats, waar de doodbeang-
 ste menigte een uitkomst meende te vin-
 den geraakten toe, en zocht men die door
 een gangje, waar in de op elkander drin-
 genden elkander persten, kneusden, en
 verpletten. In dit angstvallig oogenblik
 van wanhoope, namen sommigen het be-
 sluit,

luit, om hier en daar een venster te zoeken, het glas in stukken te slaan en 'er zich uit te werpen. De gesloote deuren werden eindelyk geopend, tot veeler behoud; maar anderer verderf: dewyl de zugt tot Lyfsberging de agtersten zo zeer drong, dat zy de voorsten onder den voet liepen, en vertraptten: dewyl anderen, in onmagt gevallen, buiten staat waren zich zelve te redden, of van anderen gered te worden. De Kroonen, een voor een nedergeftort, bragten het vuur daadlyk beneden in de Bak, terwyl de vlam van boven het Tooneel zo ylings na vooren, over de Schouwplaats heen en ten dak uitfloeg, dat, in minder dan twee minuten tyds, het ganfche Gebouw van vooren tot agteren in vollen brand ftondt.

Ondanks dit gevaar der overweldigende vlamme hadden eenigen, nog weinig tyds vóór het uitbarften, hunne poogingen aangewend om, ware het mogelyk, den brand te keeren, en met alles na beneden te doen flooten, het voortflaan te beletten. Onder deezen waren de eerfte Stadsbouwmeester RAUWS, de Tooncelmeester BRINKMAN, de Opzigter der Werktuigen TEFERS, en twee vafte Timmerlieden: dan buiten de tweelaatstgemelden, die nog even by tyds een veilig heen komen zогten en vonden, hebben de anderen hunnen yverten algemeenen beffe, met hun leeven moeten bekoopen. Van een der twee ontkomene Timmerlieden wordt verhaald, dat hy het doodsgevaar ontworfeld, de

XCI.
BOEK.
1772.

XCI. trouwhartigheid betoonde om terstond voor
 BOEK. in den Schouwburg te gaan, verscheide
 — Menschen te redden, en zich, eene kaars
 1772. ontflooken hebbende, na de Bak te begeeven, om daar ook hulp te bewyzen; doch de sterke rook verstikte zyn kaarslicht, waar om hy een Lantaarn te baat nam, en weder na binnen spoedde; doch ook dit licht werd door den damp uitgedoofd, zo dat hy, niets kunnende zien, riep of 'er nog iemand was om geholpen te worden? Maar de stem der overgebleevenen was reeds door damp, rook en hette gesmoord; hy hoorde alleen het donderend geluid der Evenwigten van de Schermen, die afgebrand met geweld in den vuurgloed ploften.

Het gansche Gebouw ylings in volle vlam gezet, braakte een geweldig vuur, en baarde een ontzachlyke vertooning. Niet alleen verlichtte het de toppen der Gevels en de Toorens der Stad in zulker voege dat men op de Uurwyzers gemaklyk kon zien, dat zy het uur van Negen aanweezen; maar in verscheide *Noord-Hollandsche* Dorpen, vreesde men, dat in een naby gelegen Dorp, een vreeslyke Brand woedde, en zondt derwaards hulp: ja men verzekert dat op *Texel* en de *Helder* de Brand zeer duidelyk is waargenomen.

Gansch *Amsterdam* was in rep en roer, Het verlegen oog opwaards geslaagen aanschouwde met verbaasdheid de hoogstygende flikkering, men wrong de handen, zugte, kermde; het gerugt breidde het over,
 slaan

flaan van den brand uit, en vergrootte het getal der verstikten, vertrapten of verbrandden. Onverbeeldlyk was de verlegenheid en kommer der geenens, die wisten, dat hunne Ouders, Kinderen, Egtgenooten, of andere dierbaare Panden, dien avond ten Schouwburg gegaan, en wegens derzelver lot onzeker waren, zich het ergste voorstellende. De nieuwsgierigheid om het te weeten, werd bykans door de schrik voor de ontdekking gestuit.

XCI.
BOEK.
1772.

Geen geringe vrees, dat de Brand in hunne Huizen zou overslaan, vervulde allen de omstreeks woonende. Veelen borgden hunne Goederen; doch waren 'er trouwlooze helpers, die zich met het geborgene verrykten: ja ging de verzaaking van Menschlykheid by eenigen zo verre, dat zy, onder voorwendzel van hulpe te willen toebrengen, in het Voorportaal van den Schouwburg ingedrongen, de verlegene Vrouwen, naauw den dood ontkomen, Hals en Oorciraaden afrukten, en de des klaagenden stoutlyk in die verwarring te gemoet voerden; „Zy behoorden wel te vrede te zyn het leeven maar te behouden, en weinig om Ringen en andere Kostlykheden te geeven!”

Een-en-veertig aangevoerde Brandspuitten, wel geplaatst, en meesterlyk beheerd, dienden, de onbluschbaarheid van den Schouwburg zelve in aanmerking genomen zynde, om de Huizen, die in oogenbliklyk gevaar stonden, en telkens werden aangestookten, te bluschen: waar door van

XCI. wel dertig beschaadigde Wooningen, slegts
 B.O.E.K. twee Huisjes en een Stal geheel af brandden,
 en ten twee uren naa middernagt de Brand
 1772. beteugeld was, schoon de puinhoopen nog
 ettelyke dagen smeulden, waar om 'er eenige
 Brandspuiten by bleeven.

Schoon het gerugt het getal der Omgekomenen byster vergrootte en deswegen de schrikbaarendste vertellingen, door de Stad en verder liepen, vondt men by het opruimen, slegts zeffien Lyken, door de verschroeiende hitte ingekrompen en onkenbaar, dan alleen uit het een en ander, 't welk men by dezelve vondt. Deeze werden, op de staande gebleeven Regenten-kamer gebragt, en aan de Naastbestaanden, zo veel zy kenbaar waren, ter begravinge uitgeleverd. — De ontfeltenis, de verslaagenheid, de deelneeming in den ramp der ongelukkige Gezinnen, onder welken eenigen van 't eerste Vermogen gevonden werden, was den volgenden Dag te *Amsterdam* zo algemeen, dat eene lustloosheid allen scheen bevangen te hebben; de woelige Beurs bleef ledig en onbezogt, en men scheen zo zeer door dit onheil getroffen dat men vergat Koophandel te dryven. — Duizenden van Aanschouwers vloeyden toe om het jammerlyk overschot te zien van een Schouwburg, die vyf- en- dertig Jaaren meer dan eene Eeuw, de Vermaakplaats der Inwooneren en Vreemdelingen, de Oefenschool van Vernuft en Kunst, en de verwondering van Uitheemschen geweest was: die boven al de kunstig geschilder-

derde Schermen, door de hand der eerste Meesteren vervaardigd, preezen, en be-
 tuigen moesten, dat het *Amsterdamsch*
 Tooneel, in dit opzigt, de voornaamste
 Schouwtooneelen van *Europa* overtrof.

XCI.
 BOEK.
 1772.

Dit nauwlyks boetbaar gemis lag met alle de verdere pragt, pronk, en praalcieraaden, en kostlykheden, geene geringe waarde bedraagende, in puin en asche. De Dichters betreurden het verlies eener Plaatz, waar het Kunstvermogen ten hoogsten top geklommen, zich in Treur- en Bly-Spel, vertoonde. Geenen, dan Tegenstanders van den Schouwburg, bleeven hier ongevoelig; ook lieten eenigen zelfs hun genoegen zo in Gesprekken als in Geschriften blyken over het verbranden van die School der Ydelheid, Ligтваardigheid en Tydspillinge, gelyk zy den Schouwburg betyelden; terwyl de Voorstanders van dat Vermaak, 't welk wel ingerigt zo leerzaam is, by het beklag over 't verlies, de geoorloofdheid en 't nut verdedigden (*).

Het droevig Noodlot van Brand trof, in Oogstmaand het Steedje *Heukelum*. Een ontaart Mensch hadt de boosheid om, op klaren dag, 's voormiddags, het Huis door iemand zyner Naastbestaanden bewoond, in brand te zetten. Geen der Bewoonde-

Heukelum
 brandt
 voor geen
 gering ge-
 deelte af.

(*) Uit verscheide Papieren deswegen uitgegeven en mede gedeelde Berigten. Een aantal bekende Kunstplaten vereenigt dit droevig Voorval.

XCI. ren t'huis en 't zelve geflooten zynde ont-
 BOEK. dekten de Buuren het ongeval zo laat, dat
 — de beginzels niet konden gestuit worden,
 1772. en de uitgeborste vlam welhaast het eene
 Huis voor het andere naa aanstak: de wind
 joeg dezelve in de ligt ontvlambaare rieten
 daken; zes- en- dertig Huizen van ruim
 Honderd, 't geheel getal der Huizen in dit
 Steedje (*), verteerden, nevens eenige
 Hooibergen, de Kerktooren stak boven in
 den appel aan; brandde van binnen geheel
 uit, de Kloksprong en het Uurwerk werd
 bedorven. Een volkomen ondergang dreig-
 de het geheele Steedje, zeer veelen der In-
 woonderen waren, ter oorzaake der *Gornichem-
 schie* Jaarmarkt, van huis, hier door
 ging het blusfchen traaglyk toe, en was
 het bergen der Goederen niet noemens-
 waardig. De nabuurige Steden *Leerdam*,
Afperen en *Gornichem* bragten alle mogely-
 ke hulpe aan: de Glasblaazers der eerst-
 gemelde Stad, aan hevig vuur gewoon,
 gingen de woedende vlammen in de rie-
 ten daken te keer, rukten 'er het vuur
 met de hand uit; aan haare wakkerheid
 hadt men 't overblyfzel, grootendeels dank
 te weeten (†). De Inwoonders, die on-
 langs, door de overflooming der Lande-
 ryen, zo veel geleden hadden, vonden zich
 op nieuw in de uiterste armoede gedom-
 peld,

(*) *Tegenw. Staat van Holland* VII Deel, bl.
 550.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1770. bl. 724.

peld, en waren rechte voorwerpen van 't hulpryk mededogen, 't geen hun de hand boodt, toen die ongelukkige Stad by Staaten van *Holland* verlof tot het doen eener Inzamelinge, bekomen hadt (*).

Ontrustende tydingen uit *Suriname*, wegens een opstand der Negeren, liepen deezē Zomer in, en verwekten grooten kommer by allen, die belang hadden in deezē Volkplanting van den Staat. De Souverain vondt zich opgewekt tot het beraamen van middelen om het dreigend gevaar af te weeren. Twee Fregatten, ieder van vierē-twintig Stukken, werden, door de Admiraliteit van *Amsterdam*, met goedvinden van den Admiraal Generaal, terstond in dienst gesteld, en derwaards bestemd, als mede door den Staat eene Bende Krygsvolk geworven, om de Muitelingen te beteugelen. Schoon men in Wynmaand vernam, dat de Regeering van *Suriname*, door het afzenden van Krygsvolk, ondersteund van vrye Negeren, gelukkig geslaagd was in het bemagtigen van een Burgt, opgeworpen door de Muitelingen, van welken eenigen gedood, en veel meer gevangen genomen waren, met weder verovering van 't Krygstuig, en den Voorraad, door hun van de geplunderde Plantadien weggevoerd, en men de veiligheid weder hersteld rekende: dewyl in den Regentyd de Levensmiddelen, den ontvlugtte en

Opstand op *Suriname*, en hulp derwaards gezonden.

(*) *Resol. van Hell. 7 Nov. 1772.*

XCI. steeds nagezette Oproerigen, afgeſneeden
 B O E K. waren, vertrokken nogthans de gemelde
 1772. Schepen van Oorlog, en het tot dien Tocht
 geworven Krygsvolk; voor 't welk zyn
 Hoogheid, by de wederkomst in 't Vader-
 lands, 't zelfde verwierf, 't geen, in vroe-
 gere tyde, den Demperen der Onlusten op
Berbice was toegeſtaan (*). *Zeeland*, door
 het niet bewilligen van *Middelburg*, kwam
 ſpaade, en met veel moeite, tot toetem-
 ming (†).

Onlusten Brieven uit *Berbice*, *Esſequebo* en *Deme-*
 te *Esſeque-* *rary*, vermeldden van afgeloopene Planta-
 bo en *De-* dien; doch teſſens dat ons Volk, door de
 merary *Caraiſche Indiaanen* geholpen, de Mui-
 gedempt. telingen bedwongen hadt. Een daar lig-
 gend Oorlogſchip van den Staat, gaf hoo-
 pe dat de rust ſpoedig geheel herſteld zou
 weezen (§).

Orkaan op Op *St. Eustatius* hadt een vreeslyke Or-
St. Eustatius kaan, in Oogſtmaand woedende, eene al-
 derſchriklykſte verwoesting aangerigt; het
 grootſte gedeelte der Gebouwen op 't Ge-
 bergte ter neder geworpen; op de Planta-
 dien waren alle Huizen, op vier na, ge-
 ſlegt; het Zuikerriet lag ter aarde geſlaagen
 en bedorven; de Vesting, de Kerk en de
Joodſche Synagoge, hadden groote ſchaade,
 het Gebouw der Griffie was ingeſtert.
 Vee.

(*) Zie het XXIII Deel der *Vaderl. Hiſtorie*
 bl. 317.

(†) *Not. van Zeel.* 14 Feb. 17. 24 en 31 Maart
 18 April 2 en 5. Mey 1774.

(§) *Reſol. van Holl.* 14 Juny en 18 Dec. 1773.

Veelen verlooren in dien nood het leeven, en den overblyvenden ontbraken de noodigste behoeftens; alle de Schepen deelden rijklyk in dit onheil.

XCI.
BOEK.

1772.

Zwaare
Bankbreu-
ken.

Troffen deeze onheilen, van verscheide-
nerlei aart, in de *West-Indische* Volkplan-
tingen, by wederflag voornaamlyk de zo-
danigen in den Lande, die 'er Bezittingen
hadden, of Handel dreeven, eer dit Jaar
ten einde liep, werd ons geheel handel-
dryvend Gemeenebest geschokt, door een
stoot, niet ongelyk aan dien 't zelve, in
den Jaare MDCCCLXIII., deedt schud-
den (*). Even als toen, verklaarde zich
een voornaam Huis van Koophandel te
Amsterdam, meer dan eene Eeuw, met een
bykans onbepaald vertrouwen, zo binnen
als buiten 's Lands, vereerd, en langen tyd
voor een der geagteste en grootste in *Europa*
aangezien, op een maal buiten staat om te
betaalen. De Beurs beefde op dit ontzet-
tend nieuws, de Handelskunde bevroedde,
dat die slag zich wyd en zyd zou doen ge-
voelen, en, schoon in de eefste plaats het
Vaderland treffen, zich tot het zelve niet
bepaalen; maar uitstrekken tot meest alle
handeldryvende Volken in *Europa*, en in
andere Werelddeelen. Veelen waren over
zich zelve, nog meer wegens anderen, in
eene vertwyfelende ongerustheid. — Men
herinnerde zich het voor den Handel
schrik-

(*) Zie het XXIV Deel der *Vaderl. Historie*
bl. 231.

XCL. schrikbaarend Jaar MDCCCLXIII. en durf-
 BOEK. de zich naauwlyks een zo spoedig herstel
 als toen belooven. — Aan drie hoofd-
 1772. oorzaaken schreef men den val van dit
 Huis toe; naamlyk de onbepaalde Wisfel-
 handel, die, in 't gemelde Jaar, voortgely-
 ken kommer verwekte; — de Verbinte-
 nissen in Geldopneemingen, thans in *Hol-*
land zo veelvuldig, — en boven al de
 Actie-handel. — Omtrent deeze laatste
 wordt niet ten onregte aangemerkt, hoe
 het te verwonderen is, dat Gebeurtenissen,
 in het ver afgelegene *Indie*, de voor-
 tegenfpoeden van een ander Volk in het
Oosten, van zulk een invloed op de Koop-
 beurs konden zyn, dat derzelver welvaard
 daar door aan 't wankelen gebragt wordt.
 Ondertusfchen hadden de voordeelen der
Engelfchen in dien Oord der Wereld, zints
 eenigen tyd, veelen dermaate getroffen, en
 door het lokaas van winst weggesleept, dat
 zy meenden daar in deel te moeten neemen.
 Dit wekte anderen op, om van deeze win-
 zugt zich te bedienen, en een nieuw foort
 van Handel te onderftaan, waar door men
 zich verbeeldde, binnen kort, fchatten te
 zullen verzamelen. Hier aan is de Actie-
 handel de geboorte verschuldigd; en, fchoon
 dezelve op verfcheidene wyzen gedreeven
 wordt, gaat het vast, dat het minfte ge-
 deelte weezenlyk, en het grootfte ydele
 Windhandel is, en hoofdzaaklyk beftaat in
 eene Wedding, wegens den Prys der Ac-
 tien, tusfchen de Handelaars, in twee deelen
 verdeeld, waar van de eene op het daalen,
 en

en de ander op het klimmen van den Prys der Actien, door allerlei middelen werkende, een ieder doet hoopen en poogen om op de puinhoopen van eens anders ondergang zyn geluk te bouwen.

De val van dit Huis, van CLIFFORT EN ZOONEN, en van veele andere, daar in medegesleept, door zommigen meer aan het heerschzuchtig en kwaalyk geregeld gedrag der Bestuurderen van de *Engelsche Bank*, ondersteund door het Ministerie en het Parlement, dan aan den eigenlyken Acriehandel toegeschreeven, hoewel het onvoorzigtig dryven van denzelven niet ontkend wordt (*), deedt het vertrouwen ophouden, de Discontanten der Wisselbrieven hunne beurzen sluiten. Zy weigerden op nieuws aan Papier geloof te geeven, en vorderden de uitstaande Gelden in: dewyl 'er nu veel meer Papiers dan gereed Gelds in den Handel rond liep, werd deszelfs loop niet alleen gestuit; maar 't gebrek aan gereede Penningen nam hand over hand toe: dewyl een ieder de schulden, welke hy te goed hadt, opeischte. Dit dompelde Handelhuizen, anders ryk en wel gevestigd, in de uiterste verlegenheid. De verwarring vermeerderde met het ontdekken van meer en meer Bankbreuken. De betrekking, die veele *Jooden* tot het

xcij
B O E K:
—
1772.

Ongele-
genheden
daar door
veroor-
zaakt.

(*) *Aanmerkingen over de laatste Bankroeten in Engeland en Holland, en het gedrag van het Engelsch Ministerie, 1774.*

xc1. eerstvallend Huis hadden, als mede de
 B O E K. sterke Wissel- en Actiehandel, die dit Volk
 1772. dryft, deedt, het diep deelen in dit onge-
 luk. Het eerlyk gedrag van veelen hun-
 ner, te midden van dien ramp, heeft hun
 tot roem gestrekt. De gevolgen van deeze
 Bankbreuken verschilden met die van het
 noodlottig Jaar M D C C L X I I I., daar in,
 dat toen zo veele minaanzienlyke Burgers
 in de ongelukken niet medegesleept wier-
 den, en door 't verlies van met moeite
 gewonne, lang bespaarde, en met veel gerust-
 heid vertrouwde, Gelden, in geen nypen-
 den nood kwamen. Ook werden, in die
 dagen, de Buitenlandsche Geldopneemin-
 gen, onder 't bestuur van voornaame Hui-
 zen, niet zo zeer gekrenkt als tegenwoor-
 dig.

Anderzins dedden zich voortgelyke ver-
 schynzels op. Niet vreemd was het dat
 de Rentenier, onkundig hoe dit alles zich
 zou ontwarren, zich traag en ongenegen
 betoonde om Geld te schieten. Dit kon
 der bedagtzaamheid niet euvel geduid
 worden: dan kwalyk nam men het en
 sprak met schande van veelen, die, ruim-
 te van ledigliggend Geld hebbende, zich
 zo weinig 't algemeen welzyn bekreun-
 den, dat zy weigerden voldoende Pan-
 den, op welken geen hag liep, te be-
 leenen, en door woekerzugt gedreeven,
 de Geldkisten geslooten hielden, om dus
 de verlegenen te dwingen, tot een verkoop
 verre beneden de waarde.

In deeze fremming van den omloop des Gelds ontbrak het niet aan Plans, tot weering van dit kwaad, en het herstel van den kwynenden Handel, door zommigen voor bekwaame Redmiddelen gekeurd; doch door anderen als onvoldoende en schadelyk gewraakt. — De vrees, dat de Handel ongelegenheden in 's Wereldskoopstad, een heilloozen invloed zouden hebben op buitenlandsche Handelhuizen, bleek binnen kort maar al te gegrond te zyn. Men vernam uit *Engeland*, dat verscheide aanzienlyke Kantoooren met betaalen moesten ophouden; maar teffens dat men, in dit Ryk yverig uit was op maatregelen om redding te verleenen. De Bank van *Engeland* verklaarde, dat dezelve, hoe zeer tegen de vaste bepaalde inrigtingen strydig, ook op den dag aan den Godsdienst geheiligd, zou openstaan, om aan een ieder, die het begeerde, alle vrèemde Geldspecien ter verzendinge uit te leveren. Hier door kwam eene menigte van Gemuntgeld uit *Londen* herwaards over. Te *Parrys* en elders zonden de aanzienlykste Kooplieden aan de *Hollandsche* Huizen, tot welke zy betrekking hadden, gereed Geld om dezelve in dit hachlyk tydsgewricht staande te houden. Een daadlyk werkend redmiddel voor veelen. De nieuwspapieren schreeven uit geen Koopstad van *Europa* of ze gewaagden van de bekommering der Kooplieden, en teffens van de oplettenheid en zorge der Regeerderen om den Koophandel en 't vertrouwen te handha-

XCI.

BOEK.

1773.

Redmid-

delen

voorge-

staagen,

en toege-

bragt.

XCI. ven. Veelen; buiten de daadlyk ongelukki-
 BOEK. gen, bedienden zich van dit Tydsgewricht
 — om de schelmagtigste Bankbreuken te maa-
 1773. ken. Het Hof van *Holland* ontwierp een
 streng Plakaat daar tegen, 't welk hun
 Ed. Groot Mogenden in overweeging na-
 men (*).

Belee-
 ningsbank
 te *Amster-*
dam, van
 wegen de
 Stad, ge-
 opend.

Geen wonder dat dit stuk het bepaald en
 bestendig onderwerp wierd der gewigtige
 raadpleging van *Amstels* Raad, op middelen
 bedagt om het algemeen aangroeiend wan-
 trouwen te weeren, de vrees der Rente-
 nieren weg te nemen, en hun te noopen;
 om, door het opschieten van gereede Pen-
 ningen, den noodigen omloop des Gelds
 te herstellen, en den Koophandel voor een
 geheel verval te behoeden. Geen gebrek
 aan Goederen van weezenlyke waarde,
 maar mangel aan gereed Geld, deedt den
 Handel stil staan. Hier om werd de Re-
 geering van *Amsterdam* te raade, uit 's
 Stads Schatkist, twee Millioenen te nee-
 men, om 'er goede Panden voor te belee-
 nen; en werd die Beleeningsbank, den
 vyftienden van Louwmaand des Jaars
 MDCCCLXXIII, ter Regenten-kamer van
 het Burgerweeshuis geopend, onder het
 bestuur van acht Heeren, twee uit den
 Raad, en zes uit het Lichaam der Koop-
 lieden. De eerste waren VOLKERT VAN
 JEVER en P. HARTSINK, de laatste
 ADRIAAN FLORIS RAAP, ABRA-
 HAM

(*) *Resol. van Holl.* 14 July 1773.

HAM DEDEL, JAN CAREL VAN XCI.
 NOTTEN, JAN NICOLAAS VAN BOEK.
 EYS, FRANCOIS LILAAR EN COR-
 NELIS JACOB GILLES.

1773.

Hoewel Twee Millioenen op zichzelven beschouwd, geenzins genoegzaam waren om het verstramde rad van den omloop des Gelds weder in beweging te brengen, op eene Beurs, die zo veele Millioenen schats omzet; hoewel de volkomene zekerheid, welke de Stad voor de uitgeschootene Penningen behoorde te hebben, de Beleening bezwaarlyk maakte; hoewel het disconteeeren der Wisselbrieven, waar aan het 'er zeer haaperde, hier door niet kon hersteld worden, hadt dit middel eene gewenschte uitwerking. Niet alleen konden veele Kooplieden, anders verlegen zittende, op hunne Goederen, de benoodigde Gelden by die Beleeningsbank bekomen; maar veele schatryken, vonden zich uitgelokt om dat voorbeeld te volgen, als mede om de voor eene wyl geslootene Kisten te openen, en de ingehoudene Penningen, op eene redelyke Rente, uit te zetten. Dit bragt veele Millioenen by die twee te *Amsterdam* in beweging, en dit Geld, met het van buiten ingevoerde, door de aderen des Koophandels stroomende, gaf denzelven een nieuw leeven. — Gelukkig hadt de schrik en verslaagenheid de tydingen, wegens de waggelende Huizen buiten 's Lands, hoe veelen 'er ook, boven al in *Engeland*, vielen, zeer vergroot, en de daadlyke na-

De Koophandel weder aan den gang geholpen,

XCI. deelen haalden niet by de gevreesde. Na
 BOEK. het wyken der eerste verwarring, toen men
 — bykans allen uitsfel van betaaling weigerde,
 1773. vergunde men dit weder, en gaf zulks ge-
 legenheid aan veelc Koopliden, die eer
 overrompeld dan daadlyk in 't geval waren
 van niet te kunnen betaalen, om hunne zaa-
 ken weder te regelen, en op den ouden voet
 te dryven. Burgemeesters van *Amsterdam*
 handhaafden, te deezer gelegenheid, het
 Wisfelregt, op eene manlyke wyze, ten
 steun des Handels (*).

Zyne
 Hoogheid
 trekt door
*Noord-
 Holland.*

Friesland, Groningen en Ommelanden
 en het Landschap *Drente* hadden in
 Hooimaand het genoegen om den Erf-
 stadhouder op eigen bodem te begroe-
 ten. Haare Koninglyke Hoogheid in
 den Zomer eene reis na *Berlyn* doende,
 ving de Prins, in Hooimaand, den tocht na
 opgemelde Gewesten aan, den weg nee-
 mende over *Noord-Holland*. Het beroem-
 de *Hartekamp*, de Lustplaats van den *Am-
 sterdamschen* Burgemeester P. CLIFFORT
 ontving hem op 't Ontbyt, *Beekenstein*, het
 Buiten van den Raad en Advocaat Fiscaal
 BOREEL, boodt hem het Middagmaal aan,
 Jachten bestemd om den Vorst het *T* over
 te voeren, namen hem te *Spaarendam* in,
 en zeilden na het Tolhuis, onder 't los-
 branden des Geschuts van drie Batteryen
 der Stad *Amsterdam*, door 't Jacht van den
 Prins

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1773. bl. 79. 208. 246.
 Voor 't Jaar 1774. bl. 85.

Prins beantwoord. By het Tolhuis aan land gestapt kon de Schout, en de Secretarissen eeniger *Waterlandsche* Dorpen, het bezwaarlyk eens worden, wie de eer zou hebben zyne Hoogheid met eene Aanspraak te verwelkomen. 't Zindelyk *Broek* werd in 't voorbygaan bezogt; *Monnikendam* ontving hem staatlyk; gelyk ook *Edam* en *Purmerende*. Hadden de Boeren in de *Purmer* het humne gedaan, om met vreugdebetoon den Vorst te ontmoeten, niet minder bevytigden zich hier in die van *Noord-Hollandsch Tempe*, de *Beemster*, waar naar zyne Hoogheid aftradt om door den Eerw. Kerkleeraar WOLFF begroet te worden. Uit handen van diens Huisvrouw, de bekende *Beemster Dichteresse*, ELISABETH BEKKER, aanvaardde hy een Dichtstuk te dier gelegenheid vervaardigd. *Hoorn*, *Medemblik* en *Enkhuizen*, weeken niet voor de andere Steden van het *Noorder-Kwartier*, thans opgetoogen van vreugde, waar de Stadhouder, gelyk elders, het voornaamste bezigtigde.

Van de laatstgemelde Stad stak zyne Hoogheid na *Friesland* over. De Eerbe-
tooningen Hem in dit Gewest aangedaan, moeten wy wat breeder vermelden: op dat ons Geschiedblad, decze zo wel bewaare als die in andere Gewesten, by zyne aankomst in dezelve plaats greepen (*). De Staaten, van 's Prinsen oogmerk verwtigt,
Steekt na
Friesland
over.

(*) Zie hier boven bl. 25 enz.

XCI. tigd, hadden, by eene openbaare Afkon-
 ROEK. diging, de Ingezeetenen tot openbaare
 ————— Vreugde-betooningen over die langge-
 1773. wenschte tegenwoordigheid opgewekt, en
 bepaald dat de Illuminatie alleen in *Fries-*
lands Hoofdstad zouden geschieden.

Aan de
Lemmer
 begroet.

De *Lemmer* ontving de Stadhouder in
 haare Haven. De Grietman van *Lemster-*
land REGNERUS LIVIUS ANDRIN-
 GA DE KEMPENAAR, met het Geregt,
 als mede de Kerkleeraar G. VAN BLEIS-
 WYK, met den Kerkenraad, hadden ge-
 hoor by zyne Hoogheid, hem met de be-
 houdene aankomst in *Friesland* gelukwen-
 schende, Eereboogen, Vlaggen en Wim-
 pels van Huizen en Schepen, duiden de
 Vreugd der Inwoonderen van de *Lemmer*
 aan, van waar de Vorst zyne reis na zyn
 Lusthuis het *Oranje-woud* voortzette.

Inhaaling
 te Leeu-
 waarden.

Groot was de toefstet te *Leeuwaarden*,
 thans het middelpunt der Eer- en Vreugd-
 bewyzen. De Burgery verscheen, op den
 vier- en- twintigsten van Hooimaand,
 met Oranjestrikken op de hoeden, ten be-
 stemden dage der aankomste, in de wape-
 nen. Voor eenige Vaandels gingen Kinde-
 ren, die eene byzondere vertooning maak-
 ten, door de verscheidenheid hunner Klee-
 dingen, zynde deeze als een oude *Friesch*,
 geeue als een *Huzaar*, anderen op zyn
Romeinsch, *Spaansch* en *Turksch*, gekleed.
 Grootfcher vertoon leverden een elstal
 Perfoons verbeeldingen op, die in 't *Rö-*
meinsch gewaad, de *Zeven Vrye Kunsten*
 verbeeldden, door de *Eer* geleid, door
 Naar-

Naarstigheid en Verstand vergezeld, en door de Onsterfelykheid gevolgd. Welke xci. BOEK.
 zinnebeeldige Stoet de Burgery voorging, als dezelve zich na de Poort vervoegde, om den Prins op te wagten: by welke opwagting de Burgers uit de Voorstad, het *Vliet*, zich mede lieten vinden. — De Afgevaardigden van de Staatsleden der onderscheidene Vergaderingen, en de Regeering der Stad, ieder op hunne gewoone plaatsen vergaderd, begaven zich, op de tyding der aannadering van zyne Hoogheid, in hunne Koetzen, en werden voorgegaan door eene Bende Ruitery. De Vorst tot 's Stads grondgebied genaderd zynde, traden de Afgevaardigden uit de Koetzen, verwelkomden Hoogstdenzelfen, en reeden, met een gansch grootfchen trein, ter Stad in, onder het luiden der Klokken, het losbranden des Geschuts; van een pragtige Eerepoort liet zich een verrukkend Muzyk hooren. Aan 't voorplein van 't Prinsenhof, waar mede eene staatlyke Eerepoort was opgeregt, ontvingen de Afgevaardigden zyne Hoogheid, die daar binnen tradt, waar op zy afscheid namen en te voet na hunne Vergaderkamer gingen. Voorby het Prinsenhof zag de Vorst de zinnebeeldige Staatfie, de Burgery, en 't Krygsvolk, heenen trekken, en ontving de begroetingen.

De Hooge Staatsvergaderingen en andere van de aankomst zyner Hoogheid verwittigd, verzogten, en verwierven, naar rang, Gehoor, om hem te verwelkomen.

XCI. Zy toogen, staatlyk begeleid, omringd van
BOEK. alles wat luister kon byzetten aan die be-
groeting na 's Vorsten verblyf.

1773. Op 't Landschaps-Huis hadt de Hooge
Vreugde- Regeering een kostbaaren Maaltyd doen
bedryven. vervaardigen, werwaards zyne Hoogheid
zich te voet begaf; onder denzelven streel-
de een aangenaam Muzyk, gemaakt in een
Tent tot dat einde in 's Lands- Tuin ver-
vaardigd, het oor. 's Avonds ten tien uu-
ren ving de verlichting der Stad aan, en
waren de Huizen als in een oogenblik ver-
licht. Onder alle staaken uit het Stads-
huis, de Oldenhoof, de Nieuwe Tooren,
de Hoofdwagt, en de twee Eerepoorten.
Met een klein gevolg van Heeren en Ho-
velingen bezigtigde de Erftadhouder deeze
Verlichtingen, de gansche Stad doorwan-
delende, onder den toevloed van een zo
groot aantal Buitenlieden, dat *Leeuwaarden*
nooit zulk eene meenigte binnen de muu-
ren bevatte.

Zitting- Naa dat zyne Hoogheid den Godsdienst
neemin- op Zondag daar aan volgende hadt byge-
gen in de woond, nam hy 's anderen daags Zitting,
Hooge in de Vergadering der Staaten van *Fries-*
Vergade- *land*, voorts by de Gedeputeerde Staaten,
ringen. en in het Hof van *Friesland*. Alles met
de Plegtigheden by zulke gelegenheden ge-
bruiklyk.

Bezoekt *Francker* en *Harlingen* verbeidden de
Francker. komst des Erftadhouders. Het Dorp
Belkum muntte onder het doortrekken na
de Academie-stad in Eerbetooningen uit.
Francker begroette den aankomenden Vorst
met

met het Gesluis van de Wallen. Eene bezending van wegen de Regeering reedt hem te gemoete, geleide hem binnen tot in de Raadkamer, waar de Heer Ouwens, zyne verwelkoming herhaalde. Hier leende de Prins, naa dat de Regeering de Raadkamer verlaaten hadt, gehoor aan het Gerecht van *Franekeradeel*, aan den Breeden Raad der Hoogeschoole en den Kerkenraad. — De Rector Magnificus, de Curatoren, de Hoogleeraars en Secretarissen der Hoogeschoole haalden zyne Hoogheid af, en geleidden hem door de geschaarde Burgers na de Academie. — Ter oorzaake van de Groote Vacantie zou, zonder de genomene voorzorge der Bestuurderen van *Frieslands* Hoogeschool, *Franeker*, op dien tyd meest van Academie-Burgers ontbloot geweest zyn, dan hadden deezen de Letteroefenende Jeugd verzogt by de plegtige Inhaaling van den *Curator Magnificentissimus* tegenwoordig te weezen. Zy was verscheenen, en de Student VAN BEYMA begroette hem uit aller naam. De Hoogleeraar J. SCHRAEDER huldigde met eenie plegtige Redenvoering in de Academie-Kerk, den Vorst in tot *Curator Magnificentissimus*, die alles wat tot de Academie behoord bezigtigd hebbende, de Reis na *Harlingen* voortzette. — Op den weg na die Havenstad, moest zyne Hoogheid *Groot-Lankum* voorby ryden; hier hadt de Grietman en Raad Fiscaal VAN WYDENBURG een pragtige Eereboog met Wapens, Zinne-

xci.
BOEK.

1773.

XCI. nebeelden en Opschriften vercierd, vervaar-
 BOEK. digd, en praalde dit Buiten 's avonds met
 — eene Illuminatie, die den volgenden avond,
 1772. hoe veel aanschouwers zy de eerste keer
 ook gelokt hadt, op verzoek van veelen,
 herhaald werd.

Als mede Te *Harlingen* was de Burgery, niet min
Harlingen. dan te *Leeuwarden*, toegerust tot die op-
 wagting. Twee Compagnien Burgers te
 paard waren 'er opgericht, die de Burge-
 meesters, afgezonden om zyne Hoogheid
 aan de Poort op te wagten, onder het
 geschal van twee voor uit rydende Trom-
 petters, begeleidden. Het grof Geschut
 van de Wallen maakte de aannadering be-
 kend, de Burgemeesters VAN PLET-
 TENBERG en VAN DER MEULEN
 spoeden zich hem te gemoete, en reeden,
 naa eene korte Aanspraak, weder ter
 Koetze ingestapt, hem voor en ter Stad
 in, van welker Wallen, zich een aange-
 naam Muzyk liet hooren. Op 't Stads-
 huis hadden, behalven de Regeering, de
 Bevelhebbers der Burgerye, de Kerken-
 raaden der *Hervormden*, *Lutherseken* en
Doopsgezinden gehoor. Van daar begaf
 zich zyne Hoogheid na de Admiraliteit,
 waar hy Zitting genomen hebbende, de-
 zelve, met alles wat 'er toebehoorde, en
 ook het voornaamste der Stad bezigtig-
 de, waar in het aan geen Eerepoorten ont-
 brak. Het Admiraliteits-Huis *Leeuwenburg*
 onthaalde hem op 't Middagmaal, voor 't
 welk de Burger-Ruiterij op 't Plein de
 wagt hieldt. 's Avonds verliet de Prins
 met

met een Jacht het verheugd *Harlingen*, xci? waar de vlaggende Admiraliteits Jachten, en BOEK. de Uitleggers op Stroom, het schieten van 's Stads Wallen beantwoordden. — Kort 1773. hieldt zich zyne Hoogheid, met het Jacht weder in *Frieslands* Hoofdstad gekomen, aldaar op, en vertrok, onder herhaald Eerbetoon, afscheid van de Hooge Vergaderingen genomen hebbende, na *Groningen*.

Niets, 't geen eenigermate kon strekken, om de Vreugd- en Eerbewyzen der Ingezetenen van dat Gewest aan den dag te leggen, was verwaarloosd. De Academische Raad hadt, by tyds, zorge gedraagen om de Academie Burgers, wegens den Jaarlykschen grooten Viertyd afwezig, by brieven te verzoeken ten spoedigsten derwaards te komen: om het hunne toe te brengen aan het inhaalen van den *Rector Magnificientissimus* en *Curator Primurius* der Hooge School van *Stad en Lande*. De Burgemeesters en Raad van *Groningen* hadden, by openbaare afkondiging, doen weten, dat ten tyde wanneer zy zich eerstdaags vereerd zouden vinden, met de tegenwoordigheid des Erftadhouders, de Verjaardag van haare Koninklyke Hoogheid, 's Vorsten Gemalinne, inviel, waarom zy het gevoegelykst oordeelden dien Dag te bestemmen tot het betoon der byzondere Vreugdetekenen en het verlichten der Voorgevels van der Burgers en Ingezetenen Huizen.

Zyne Hoogheid trekt na *Groningen*.

De

XCI. De Burgery, en het daar gelegerd Krygs-
 BOEK. volk, was, op den derden van Oogst-
 ——— maand, den dag der Inkomste, vroeg in de
 1773. wapenen, en elk op zyn hoefslag. Gedeput-
 Inhaaling teerde Staaten verwelkomden, in vier
 aldaar. Koetzen uitgereeden, den naderenden Vorst,
 die onder hun geleide, en omstuwde niet
 een grootschen trein, in een prachtige Staat-
 sie Koets gezeten, binnen reedt, en zyn
 bewelkomden Intrek nam in 't Stadhou-
 derlyk Hof. *Groningen* daverde door het
 losbranden van één- en- vyftig stukken
 Geschuts op de Wallen, en werd dit ver-
 vangen, door het speelen en 't luiden der
 Klokken, afgewisfeld door het Stads-Mu-
 zyk. De Gedeputeerde Staaten, de Bur-
 gemeesters en Raad der Stad *Groningen*, de
 Gecommitteerde Raaden der *Ommelanden*,
 de Leden van het Hof Provinciaal, van de
 Provinciaale Rekenkamer, van het Jagtgereg-
 t, de Curatoren en Hoogleeraars der Hooge-
 schoole, de Taalmannen en Gezwoore Ge-
 meente, de Deputaten en Gecommitteer-
 den der zeven Classen, de Overste en an-
 dere Officieren der Burgerye, de hooge en
 laage Officieren van het Land- en Zee-
 Krygsvolk, de Kerkenraaden der Hervorm-
 de *Nederduitsche* en *Fransche*, als mede der
Lutersche en *Doopsgezinde* Gemeentens, la-
 gen hunne Gelukwenschingen af.

Neemt
 zitting in
 de Verga-
 dering van
 dat Ge-
 west.

's Daags naa zyne aankomst naar zyne
 Hoogheid, door Afgezondenen der Hee-
 ren Staaten van het Hof afgehaald, Zitting
 in de Vergadering der Staaten van *Stad en*
Land.

Lande en bezag vervolgens het geen de xci. Stad merkwaardigs opleverde. De Krygs-BOEK. oefeningen der Bezettinge, en het pleitgeding in de Hooge GerigtsKamer, verschaft hem 1773. den volgenden dag bezigheid. Terwyl de woelige drukte de gansche Stad vervulde, daar elk zich om 't zeerst tocruste in 't verwaardigen van toebereidzelen tot het vieren van den Verjaardag van 's Prinses Gemalinne, die den zevenden stondt aan te breeken. De Magistraat den buitenman, op de gemaklykste wyze willende doen decen in de Vreugd der Stad, en het beschouwen der Illuminatie, liet aankondigen, dat, op dien nacht, een ieder, voor 't gewoone sluitgeld, tot één uuren de Stad in en uit zou kunnen komen.

't Geschut kondigde deezen Verjaardag aan. Zyne Hoogheid verleende openbaar Gehoor om de Gelukwenschingen te ontvangen. Verrigtingen in de Hooge-School. Byzonder staatlyk en eene voorbereiding tot een andere Plegtigheid was de begroeting der Curatoren en Hoogleeraaren, die benevens de Studenten, van de Academie na het Stadhouderlyk Hof trokken, waar de breede Raad der Hoog-School in een Zydvertrek en de Studenten in de Eetzaal geplaatst werden. De eerstgemelde ter gehoor binnen gelaaten, deedt de *Rector Magnificus*, G. KUIPERS, de Gelukwenschings Aanspraak, waar op zyne Hoogheid voor 't Vertrek verscheen, in 't welk zich de Academie Jeugd bevondt, die by monde van Jr. ALBERDA VAN BLOEMERSMA, de Zegenwenschen uitte.

XCI. te. Een hoogstftaatlyk Geleide bragt, on-
 BOEK. der een ongelooflyken toevloed van aan-
 — schouweren, den Prins in 't Gebouw der
 1773. Hoogeschoole, waar hy, in de Raadka-
 mer als Voorzitter zich zette in een prag-
 tigen Stoel. De Hoogleeraar 's GRAU-
 WEN, als Secretaris, de Vergadering, met
 liet gewoon gebed, geopend hebbende,
 verwelkomde de *Rector Magnificus* den
 Vorst. Van de Raadkamer begaf hy zich,
 wederom deftig begeleid na de Academie-
 Kerk, onder een uitvoerig Muzyk nam hy
 plaats in zyn Gestoelte; en hoorde de pleg-
 tige Gelukwenschings Redenvoering van
 den *Rector Magnificus* KUIPERS. De
 Heer MARTINUS VAN MARUM ver-
 deedigde, in tegenwoordigheid dier luis-
 terryke Vergadering een Wysgeerig Ver-
 schiltschrift; in de Raadkamer wederge-
 keerd, deedt de *Rector Magnificentissimus*
 de gewoone omvraage, liet daar op den
 Heer VAN MARUM binnen komen, hem
 betuigende dat de Breede Academie Raad
 hem toeliet de waardigheid, van Leeraar
 in de Wysbegeerte en Meester in de Vrye
 Kunsten te aanvaarden, met welke de Hoog-
 leeraar BRUGMANS hem voorts vereer-
 de, en de Vergadering bellooten werd.

Vreugde-
 bedryven
 op den
 Verjaar-
 dag der
 Prinsesse.

Een tweede losbranden van 't Geschut,
 op den Middag, diende om de voortzet-
 ting van het Vreugdebetoon aan te dui-
 den. De Studenten trokken, met Vaan-
 del en uitgetoogen Zydgeweer, het Stad-
 houderlyk Hof voorby, en begroetten zy-
 ne Hoogheid in de Voorpoort staande; zo
 dee-

deeden de achttien Burgervaaudels in den avond wanneer de Vorst op de Markt in 't XCI.
BOEK.
Heeren Wynhuis, dit aanschouwde, en de-
 zen herhaalde keeren afvuurden. 't Ge- 1773.
 fchut liet zich ten acht uren weder hoo-
 ren. Twee uren laater vingen de Illumi-
 nationen aan, waar onder de *St. Martens Toor-
 ren*, met meer dan vyfhonderd Lantaarnen
 verlicht, uitstak. Het *Wynhuis* was met
 veele cieraaden en toepasselyke Zinnebeel-
 den voorzien; zo ook het Gebouw van 't
Gerechts-Hof; de *Academie*, en het Toorntje
 van het *Provincie-* en het *Ommelande-
 Huis* waren pragtig verlicht. Naa een kost-
 baar Avondmaal reedt zyne Hoogheid in
 een Koets het verlicht en juichend *Gronin-
 gen* door, 't welk ten deelen stonde meer
 Menschen bevatte, dan de oudste Lieden
 ooit heugden er binnen gezien te heb-
 ben. — Der *Jooden* Rabbi en Parnasfyns
 gedagten, naa zyne Hoogheid gelukge-
 wenscht te hebben, wegens de Verjaaring
 zyner Gemalinne, in hunne pragtig opge-
 pronkte Synagoge, deeze Gebeurtenis op
 hunnen Sabbath invallende, en verlichtten
 hun Kerk dien avond cierlyk. — Des
 Zondags hoorde zyne Hoogheid in de
 Groote- en in de *Academie* Kerk twee
 Leerredenen op de tydsomftandigheden
 gepast.

Versehide volkryke plaatzen in de *Om-* In 't Land-
melanden hadden het genoeg om zyne fchap
 Hoogheid te ontvangen, en blyk van *Drente* be-
 betoon te geeven, toen hy, den laaften groet en
 dag zyns verblyfs in *Groningen* besteedde onthield.
 XXIV. DEEL. X om

XCI. om de *Bourtagne*, *Delfzyl* en andere Schans-
 BOEK. fen, te bezigtigen. — Affcheid van die Stad
 — genomen en dezelve, onder 't losfen van 't
 1773. Geschut, door de gefchaarde Burgery trekken-
 de, verlaaten hebbende, bereikte hy, op den
 elfden van Oogstmaand, de grenzen van het
 Landfchap *Drente* niet of eene Bezending
 uit de Ridderfchap en Eigenerfden, Staa-
 ten deezes Landfchaps, wagte hem op, en
 verwelkomden hem by monde van den
 Graaf VAN HEYDEN, Drosfaart van
Drente, en booden onder eenige Tenten,
 bewaakt door eene bende Ruitery, van we-
 gen het Landfchap, een Ontbyt aan. 't Mogt
 gemelden Landdrost gebeuren het hooge
 Gezelschap op zyn Landgoed te toeven en
 te onthaalen, zo dat het den avond te *As-
 fen* medebragt, welke Hoofdplaats in 't
 midden des Landfchaps gelegen, ten zetel
 der Regeeringe ftrekt, en zich toegerust
 hadt tot het ontvangen van dit ongewoon
 bezoek. 't Onthaal was pragtig, het vreugd-
 betoon in den fmaak van Landlieden. Na
 gehoorverleening op den volgenden Dag
 aan de tegenwoordig zynde Amptenaaren,
 Leden van Staat, of Krygsdienst, en de
 Afgevaardigden van de *Drentfche* Synode,
 geleidden benoemde Afgezonden den
 Vorst na de Hooge Vergaderinge des
 Landfchaps, om daar zyne plaats te be-
 kleedden.

Keertwe- Onder veel vreugdbetoonen verliet hy *As-
 der na 't fen*, en werd te *Koeverden* plegtig inge-
 Zoo. haald. Hier een nacht verbleeven, de Wal-
 len, 's Lands Tuighuis, Kruid Magazyn,
 en

en de Krygsoefening der Bezettinge bezig- XCI.
 tigd hebbende, zette hy zyne reis door BOEK.
Zwolle na 't *Loo* voort. Geen Gewest nu ———
 of het hadt de tegenwoordigheid des Erf- 1773.
 stadhouders genooten. En dongen dezel-
 ve, by die gelegenheden, om elkander te
 evenaaren, of te overtreffen, in alles wat
 kon dienen om de zugt voor Hem en zyn
 Huis, op het spreekendst, aan den dag
 te leggen (*).

Vierde, in den voorleden Jaare, *Brie-
 le, Vlisfingen, Middelburg, Veere* en *Enk-
 huizen*; het tweede Eeuwfeest der Vry-
 heid (†), op den achtsten van Wynmaand
 deezes Jaars, mogt *Alkmaar*, 't welk vóór
 twee Eeuwen, naa een benauwd Beleg ze-
 ven weeken lang van de *Spanjaarden* te
 hebben doorgestaan; dit Krygsgeweld zag
 wyken; dien roemryken Dag dankend en
 juichend vereeren; zich het roemrugtig
 getuigenis, 't welk zy in 's Lands Gedenk-
 boeken verworven heeft, „ dat *Alkmaar*,
 „ eene Stad in *Noord-Holland*, de eerste
 „ geweest is, die, door een onverwinne-
 „ lyke tegenweer, 't geweld en den aanval
 „ der *Spanjaarden* gebrooken heeft, „ her-
 innerende. Dewyl de groote en drukke
 Week-Markt juist op dien Dag inviel, ver-
 schikte de Regeering denzelven op den voor-
 gaan-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1773. bl. 946—961,
 1309—1406. En eene menigte van Berigten
 deeze Reis betreffende.

(†) Zie hier boven bl. 258. enz.

XCI. gaanden, ten einde de Godsdienstoeffenin-
 BOEK. gen, waar in die Gedenkdag grootendeels
 zou besteed worden, gerust en ongestoord
 1773. den gang mogten gaan. Van de zo roem-
 ryk verdedigde Wallen brandde men
 drie herhaalde keeren het Geschut los; de
 filte van den met veel hartlykheids byge-
 woonden Godsdienst, wisselde af met eene
 algemeene Vreugdbetooning, die de ge-
 woone Jaarlyksche Herdenking verre over-
 trof, verscheide Vuurwerken droegen ge-
 tuigenis van der Ingezetenen blydschap;
 doch werden alle overtroffen door 't geen
 op de *Kaasmarkt* vervaardigd was en uit
 een Tempel bestondt met gepaste Beelden,
 Cieraaden en Zinspreuken (*).

Wanneer, by het Tweede Eeuwgetyde
 van *Neerlands Vryheid*, de Eerw. J. VAN
 IPEREN zyne *Veerfche* Gemeente voor-
 ging (†) gaf hy te kennen, dat 'er, aan
 't Noorderhoofd der Stad, onder de ruwe
 keien en lompe zinksteen, onagtzaam
 weggesmeeten lag eene brok der Grafzer-
 ke, pronkende met het Wapen en den
 Naam van den Edelen en Eerwaardigen
 JOANNES VAN MIGGRODE, wiens
 Naagedagtenis, als *Zeelands* eerste Her-
 vormer, aan die verschoovenheid ver-
 diende onttrokken, en met meer luisters
 bewaard te worden. Een genoegzaame
 wenk voor de Regeering van *Veere*, om,
 zon-

(*) *N. Nederl. Faarb.* 1773. bl. 1109. 1209.

(†) Zie hier boven bl. 264.

zonder uitsfel, dit ter hand te neemen: XCI.
 's anderen daags reeds werd dit overschot BOEK.
 van die onvoegelyke plaats weggenomen en —————
 in de Stadschuur gebragt. Dan deeze ver- 1773.
 geete brok steens was grooter eer beschoo-
 ren. Men besloot eene deftige en gepaste
 Gedenknaalde te stigten, dat gedeelte der
 Grafzerke in derzelver voet kunstig in te
 werken, en deeze Praalnaalde, ter gedag-
 tenisse van dien beroemden Man, in de
 groote Kerk te plaatzen ter Stede waar hy
 reeds, in den Jaare MDLXXII, den dienst
 van gewoon Leeraar waarnam; uit *Engel-*
land, werwaards hy gevlugt was, terstond
 overkomende naa het veroveren van den
Briel en het opsteeken van de Vryheids
 baniere te *Vlisfingen* en *Kampveere*. Ge-
 melde Kerkleeraar, die zich des vergeete-
 nen zo zeer aantrok, hieldt, den eersten
 van Wintermaand deezer Jaars, wanneer
 dit pragtig Gedenkstuk voltrokken en voor
 aller oogen ontdekt was, op verzoek der
 Regeerderen van *Veere*, eene Redenvoe-
 ring de Afkomst en Verrigtingen van
 dien Man vermeldende (*).

Langen tyd waren 'er allergegrondste Eene an-
 klagten uitgestort over de Psalmberyming dere
 by de Hervormde Kerk deezer Landen in Psalmbe-
 gebruik: en in de daad was dezelve, ryming in
 schoon de eerst gereede en daarom met een de Kerk in-
gevoerd,
eer-

(*) J. V. IPEREN *Hist. Redenv. by het ontdek-*
ken der Gedenknaald opgerigt ter eere van JOAN-
NES VAN MIGGRODE.

XCI. eerprys van 's Lands wege bekroonde Be-
 BOEK. ryming, de slegtste, en strekte tot schande
 — van den Openbaaren Eerdienst. Veele
 1773. Dichters hadden, kort naa dat DATHE-
 NUS zyn Rymelwerk overgeleverd hadt,
 en 't zelve ten gebruike aangenomen was,
 en vervolgens, de hand aan het berymen
 van DAVIDS *Psalmen* geslaagen, en allen
 hem verre overtroffen; inzonderheid wis-
 ten de laater Dichters, onze Taal zo veel
 beschaafd en onze Dichtkunst tot zo hoog
 een trap verbeterd zynde, die verheevene
 en Godvrugt ademende Zangstukken, in een
Nederduitsch Dichterlyk Gewaad te klee-
 den, 't welk aan dezelve voegde, en de
 goedkeuring van alle verstandigen weg-
 droeg. Eenige Gemeentens in ons Vader-
 land, niet verbonden aan de van Staatswege
 ingevoerde Psalmberyming, hadden die voor
 betere verwisfeld. Geenzins hadt het ont-
 brooken aan poogingen om ook die verande-
 ring, in de Hoofdkerk te wege te brengen;
 eene verandering die noodzaaklyk gekeurd
 moest worden: dewyl Zangstukken in den
 Godsdienst te gebruiken, die vol onzin wa-
 ren, alle kenmerken van verlaaste zamen-
 flansing droegen; alles wat Dichtkunst
 mag heeten volstrekt ontbraken, en daar
 om der openlyke bespottung ten doele ston-
 den, de grootste onvoeglykheid was, om
 het geen erger naam te geeven; deeze aan-
 stoot en ergernis groeide met den tyd aan,
 en was thans ten hoogsten top geklom-
 men.

De dus lang mislukte poogingen, om de oude paalen te verzetten, waar aan men, reeds van den aanvang deezer Eeuwe, gearbeid; doch telkens onoverkomelyke hindernissen aangetroffen hadt, werden omtrent het midden van dezelve hervat, en gaven aanleiding tot de gewenschte verandering, welke dit Jaar mogt zien tot stand brengen. In den Jaare MDCCLVIII leverden de Synodens van Zuid- en Noord-Holland aan de Staaten van dat Gewest een Verzoekschrift over, om verandering of verbetering in de Rym Psalmen. Kort te vooren hadt de Synode van Friesland, by de Staaten diens Gewests door Afgevaardigden, de verwisfeling van DATHENUS Beryming voor die van HALMA, of van GHYZEN doen voordraagen. 't Leedt tot het Jaar MDCC LXI eer de Gecommitteerden van hun Ed. Groot Mogenden tot de Kerklyke zaaken, een Besluit uitbragten, by 't welk zy verklaarden wel te mogen lyden, dat de Psalmen van DATHENUS of geheel voor andere verwisfeld, of anderzins verbeterd wierden: onder voorwaarden dat die verandering, of verbetering, onder hun oog gebragt en ter beoordeeling overgeleverd zou worden. Voorts gaven zy te verstaan, beslooten te hebben de zaak ter Algemeene Staatsvergaderinge daar heen te wenden, dat een dergelyke Volmagt, onder dezelve bepaaling, mogt verleend worden aan alle Kerklyke Vergaderingen by de Bondgenooten.

XCI.

BOEK.

1773.

Poogingen
in *Holland*
en *Friesland*
daar
toe on-
langs aan-
gewend.

XCI. Gereeden ingang vondt die voorflag by
 BOEK. de Algemeene Staaten. Eenpaarig was, in
 — den Jaare MDCCCLXII de bewilliging, en
 1773. het verzoek dat elk zich zou toeleggen op
 Overleg- het uirdenken van de bekwaamste middelen
 gingen om dit heilzaam oogmerk te volvoeren.
 daar op by *Friesland* merkte te recht op, dat men 'er
 de Alge- eene gemeene zaak van behoorde te maa-
 meene ken: dewyl elk Gewest eene nieuwe Bery-
 Staaten, ming inleverende, de overeenbrenging
 zeer moeilyk zou vallen, langen tyd duu-
 ren, of misfchien wel geheel onafgedaan
 blyven. Het benoemen der beste middelen
 hadt veel werks in. Dan liep, op voorgang van
Gelderland, het gevoelen van zes Gewes-
 ten daar heen, dat de Psalmberyming door
 den Dichter J. E. VOET ontworpen, ten
 grondslag van de verandering der Rym-
 Psalmen behoorde gelegd, of daar aan de
 voorkeure gegeeven te worden, dat die
 van VOET, GHYSEN, HALMA en het
 Kunstgenootschap LAUS DEO SALUS
 POPULO, eene Keurpoëzy, ten dienste
 der *Nederlandsche* Kerke zou kunnen ople-
 veren. Zo verre hadt men het in 't Jaar
 MDCCCLXV gebragt, en scheen dit werk,
 met zo veel yvers begonnen, door eene en
 andere hindernissen, geheel te sluimeren.

Voorflag
 van *Hol-*
land om-
 trent dit
 werk.

Staaten van *Holland* hadden den uitflag
 hunner beraadslaagingen alleen nog niet in-
 geleverd. De Afgevaardigden van *Utrecht*
 gaven in Wynmaand des Jaars MDCCCLXIX
 ter Vergaderinge van hun Hoog Mog. te
 kennen, last te hebben, om de zaak der
 Psalmberyminge, met algemeene stemmen
 van

van de hoogste noodzaaklykheid gekeurd, XCI.
weder leevendig te maaken, en by Staaten BOEK.
van *Holland* aan te dringen, om derzelver ———
goedddunken, nevens dat van de andere 1773.
Gewesten, in te brengen. De agterlykheid
van *Holland* ontstondt geenzins uit onver-
schilligheid omtrent de groote zaak, of
traagheid in het bewerkstelligen; maar
hadt men dit verwyl toe te schryven aan
een ryp onderzoek en nauwkeurig agt gee-
ven op alles, wat het gewigt dier omslag-
tige zaak vorderde, en om teffens de mid-
delen te kunnen voorlaan, die een ge-
wenschten en spoedigen uitslag aan het
werk konden geeven, wanneer het werd
ter hand genomen. Dit alles liep aan tot
in Bloemaand des Jaars M C C L X X I I,
wanneer Staaten van *Holland* ter Algemeene
Staatsvergadering in bragten. „ Dat
„ alle Gewesten deezer Landen hier in
„ overeenstemmende, dat geene Verbete-
„ ring van D A T H E E N S Psalmen; maar
„ eene geheel nieuwe Beryming van dezelve
„ in *Nederlands* Kerken behoorde te wor-
„ den ingevoerd, het thans alleenlyk hier
„ op aan kwam, of uit de Berymingen,
„ die voor handen waren, of aan ééne (by
„ voorbeeld aan die van J. E. V O E T) de
„ voorrang moest gegeeven, dan wel uit de
„ verscheide Berymingen eene keuze ge-
„ maakt worden. Dat hun Ed. Groot Mo-
„ genden gemeend hadden, in dit verschil
„ zich voor het laatste te moeten bepaalen:
„ dewyl hier door natuurlyker wyze de
„ beste Beryming zou worden ingevoerd;

XCI.
BOEK.

1773.

„ dewyl onder verscheide Psalm-Dichters
 „ de een deeze, de ander geene Psalm be-
 „ ter zou berymd hebben; te meer ook
 „ daar beide de Kerkvergaderingen in
 „ *Zuid- en Noord-Holland* tot zulk eene
 „ keuze hadden overgehield. Hoe zy
 „ verder oordeelden, dat de keuze moest
 „ gedaan worden, uit de Berymingen van
 „ J. E. VOET, H. GHYZEN en van 't
 „ Kunstgenootschap LAUS DEO SALUS
 „ POPULO; zodanig, egter, dat uit dee-
 „ ze drie Berymingen geheele Psalmen van
 „ een en denzelfden Dichter zouden moe-
 „ ten worden overgenomen, en niet stuks-
 „ wyze uit de eene Beryming een gedeel-
 „ te, en uit de andere Beryming weder
 „ een ander gedeelte. Dat, wyders, een
 „ zeker getal van Predikanten, de ver-
 „ eischte bekwaamheid van Taal- en
 „ Dichtkunde hebbende, tot dit werk be-
 „ hoorden te worden benoemd. Dat, ten
 „ dien opzichte wel in overweging was
 „ genomen, om, volgens de gedagte der
 „ Kerkvergadering van *Gelderland*, daar
 „ toe de gewoone *Cœtus Hagensis* of
 „ *Haagsche Vergadering* tot het naazien
 „ van de *Autographa* of Oorspronglyke
 „ Geschriften, te magtigen; maar, dat be-
 „ halven nog andere zwaarigheden, het ge-
 „ tal der Leden van die Vergadering hun
 „ te groot was voorgekomen. Dat het, ver-
 „ volgens, aanneemelyker hadt toege-
 „ scheenen, dat tot zodanig eene verrig-
 „ ting, door de Heeren Staaten der Pro-
 „ vincien zelve, uit ieder Provincie één,
 „ en

„ en wegens het Landschap *Drente*, ook XCI.
 „ één Kerkenleeraar, de gemelde bekwaam- BOEK.
 „ heid bezittende, werd benoemd, (met ———
 „ dien verstande nothans, dat hun Ed. 1773.
 „ Groot Mogenden aan zich het vermogen
 „ behielden om, wegens hunne Provincie,
 „ naardien in dezelve twee onderscheide
 „ Kerkvergaderingen werden gehouden,
 „ twee Kerkenleeraars te benoemen,) wel-
 „ ke ter bevordering deezer zaake, zo dra
 „ hunne raadsflagen eenen aanvang zouden ge-
 „ nomen hebben, met de aanweezende Leden
 „ zouden moeten voortgaan en beraaden,
 „ zonder naa de afweezigen te wagten.
 „ Dat zodanig een benoemd getal van Ker-
 „ kenleeraaren vastgesteld zynde, dezelve
 „ hunne Vergadering in 's *Gravenhaage* zou-
 „ den behooren te houden, en aan ieder
 „ der Predikanten, tot deeze verrigting be-
 „ stemd, voor tydverzuim en verdere on-
 „ kosten, zou toegelegd worden zo veel daags
 „ als ieder der Provinciën, en 't gemelde
 „ Landschap *Drente*, zou oordeelen te be-
 „ hooren, te betaalen, uit de afzonderly-
 „ ke Kas van ieder der voorz. Provinciën
 „ en 't Landschap, die daar toe eenen Ker-
 „ kenleeraar gemagtigd hadden. — Dat,
 „ door hun Hoog Mogenden twee Heeren
 „ behoorden te worden benoemd om, uit
 „ Hoogstderzelver naam, voorgemelde
 „ Vergadering by te woenen, en te weeg te
 „ brengen, dat aan het oogmerk, zo spoe-
 „ dig mogelyk wierd voldaan, die voor
 „ tydverzuim en moeite daags eene te be-
 „ paalene somme zouden trekken: doch
 „ „ waar

- XCI. „ waar toe, in gevalle de Beraadslaaging in
 BOEK. „ in 's *Gravenhaage* mogt gehouden wor-
 — „ den, zy meest geschikt oordeelden de
 1773. „ Heeren Commisfarissen Politiek, die de
 „ twee Kerkvergaderingen in *Holland* 's
 „ Jaarlyks gehouden wordende van wegen
 „ hun Ed. Groot Mogenden bywoonden.—
 „ Dat, eindelyk de Keuze der Rym-Pfal-
 „ men voltrokken zynde, daar van aan
 „ hun Hoog Mogenden kennis behoorde
 „ gegeven te worden, met inlevering
 „ van die gekoozene Psalmen, om, naa on-
 „ derzoek van dit Werk, een Besluit te
 „ neemen.”

Besluit der
 Algem.
 Staaten,
 en Benoe-
 ming der
 Gelaftig-
 den.

Overeenkomstig met dit gevoelen door
Holland geuit, viel het Besluit ter Alge-
 meene Staatsvergadering; alleen moesten,
 in stede der twee Commisfarissen Politiek,
 door dit Gewest voorgeslaagen, twee Hee-
 ren uit de Vergadering hunner Hoog Mo-
 genden gevolmagtigd worden. Gelyk
 ook daar toe, in Wintermaand des Jaars
 MDCCCLXXII, benoemd werden WIL-
 LEM, Baron van *Lynden tot Hemmen*, Af-
 gezonden wegens *Gelderland* ter Alge-
 meene Staatsvergadering, en THOMAS
 HOOGH, Raadsheer in den Hooge Raade
 over *Holland, Zeeland* en *Friesland*, die
 ieder voor zich eenen Affchryver mogen-
 de kiezen, op de Advocaaten J. VISSER
 en P. L. VAN DE KASTEELE, de
 keuze lieten vallen. De Kerken Leeraars
 tot die Psalmverbetering aangesteld, waren
 AHASUERUS VAN DEN BERG, we-
 gens *Gelderland*; JOANNES VAN SPAAN
 en

EN RUTGERUS SCHUTTE, wegens XCI.
Holland; JOSUA VAN IPEREN wegens BOEK.
Zeeland; JACOBUS HINLOPEN wegens ———
Utrecht; GEORGIUS LEMKE wegens 1773.
Friesland; DIRK SEMEINS VAN BIN-
 NEVEST, wegens *Overysfel*; THEODO-
 RUS LUBBERS, wegens *Stad en Lande*,
 CH HENRICUS JOHANNES FOLMER
 wegens het Landschap *Drente*. De wyze van
 't bestuur deezer Vergaderinge was Heeren
 Commisfarisfen aanbevoolen. Het zog-
 naande *Huis van Prins Maurits* in 's *Gra-*
venhaage zou ter Vergaderplaats dienen, en
 men hier mede een aanvang maaken op
 den twaalfden van Louwmand des Jaars
 MDCCLXXIII.

Ten gestelden tyde lieten zich de be- Het werk
 noemde Heeren in 's *Gravenhaage* vinden. voortge-
 De Vergadering werd, op eene staatlyke zet, en vol-
 wyze geopend, en door Afgezondenen uit trokken.
 de *Zuidhollandfche* Kerkvergadering be-
 groet. Zy bragten, in honderd en een-
 en-twintig zittingen, dit lang gewenschte
 werk, binnen den tyd van zes maanden,
 op den negentienden van Hooimaand, ten
 einde. Minzaame eendragt heerschte,
 staande dien arbeid, onder de Ampt- en
 Kunstgenooten. De Hoofddregels, welke
 zy zich voorstelden, waren om uit die
 drie bepaalde Psalmberymingen, dezodanige
 te kiezen, welke den zin des Heiligen
 Dichters best trof; die der Staaten Over-
 zetting het naast bykwam; die meest vol-
 deedt aan de begrippen van den Gerefor-
 meer-

- XCI. meerden Godsdienst, die de klaarste en
 BOEK. bevatbaarste was voor de Gemeente; die
 ——— meest beantwoordde aan de keurigste wet-
 1773. ten der zuivere Vaderlandsche Taal en
 Dichtkunde; die in de verdeeling der
 Zangverzen met die der oude Psalmbery-
 ming meest overeenkwam; die de minste
 fineltingen en affnydingen in de woorden
 hadt, die het hart en de verbeeldingskracht
 het sterkst aandeedt; die de minste aan-
 vulligen of uitweidingen gebruikte; of,
 daar ze noodig waren, dezelve uit de
 Heilige Schryveren ontleende; die einde-
 lyk in de woordschikkingen minst ge-
 dwongen was en 't gladst vloede.

De nieu-
 we Psalm-
 beryming
 inge-
 voerd.

Naar deeze welbedagte regelen kreeg
 de Kerk van ons Vaderland een Psalm-
 boek, 't welk, schoon niet onverbeterlyk
 te noemen, egter, de goedkeuring van de
 meesten wegdroeg. Dwaas vooroordeel,
 zotte verkleefdheid aan 't oude, mogt
 deeze hoogstnoodige verandering, in een
 zo weezenlyk gedeelte van de openbaare
 Godsdienstoefening wraaken, en op eene
 wyze, dier verkeerdheden eigen, zich daar
 tegen verzetten, het hoog Bevel der In-
 voeringe slopte den mond. En werd met
 den druk en verspreiding zulk een spoed
 gemaakt, dat men, in eenige Gewesten,
 reeds in het volgende Jaar dezelve aan-
 hief, en de laatst gereede, met den aan-
 vang des Jaars MDCCCLXXV, hier mede
 begonnen. Terwyl veele Leeraars, by
 de Invoering in hunne Gemeentens, zich
 be-

bevlytigden , om hunne Toehoorders tot een verftandig en God verheerlykend zingen op te wekken (*).

Een kleine vonk kan eene groote hoop houts aanfteeken; dit zag men bewaarheid door de gevolgen der uitgave van een klein Werkje, in *Frankryk* gevloeid uit de mcefterlyke pen van den fchranderen MARMONTEL, wiens bekwaamheid in 't opftellen van treffende verhaalen, naauwlyks wedergade kent. Een Boekje, *Belifarius* getyteld, verwierf hem grooten roem by veelen in zyn Vaderland, en 't werd voor een puikftaal van vernuft gehouden; fchoon anderen het vernuftige wel preezen, doch eenige daar in ingevlogte ftellingen wraakten, en de *Sorbonne* te *Parys* 't zelve daar om veroordeelde. 't Leedt niet lang of eene *Nederduitfche* Vertaaling zag het licht. Kort daar op reezen 'er in *Holland* hoogloopende gefchillen, die eerft, het Lot der Vroome *Heidenen* naa dit leeven, en vervolgens de Kerklyke Verdraagzaamheid in 't algemeen betroffen. Ten opzigte van het eerfte poogden eenigen den goeden naam der grootfte Mannen, die voor omtrent twee duizend jaaren leefden, te verdonkeren,

XCI.
BOEK.

1773.
Geschillen
ter gele-
genheid
VAN MAR-
MONTELS
Belifarius
ontftaan.

(*) Zie dit alles in 't breede in 't *Kunfteu-
rig Psalmbok* 1776, en J. V. IPEREN *Kerklyke
Hiforie van het Psalmgezag der Chriſtenen* 1778
als mede de *Kerkreden* van J. VAN SPAAN *ter
inwydinge van de nieuwe en verbeterde Psalmbec-
zyning* 1774.

XCI. en hunne naagedagtenis met den vuilften
 BOEK. zwadder te bevelken, terwyl anderen
 — hunne verdediging op zich namen, en
 1773. alles aanwendden, om hun vry te pleiten
 van de fchendigfte misdaden, hun ten
 lafte gelegd. Ten aanzien van het laafte
 ontfak de *Belifarius*, op eene bykans on-
 begrypelyke wyze, een yver in 't betwis-
 ten en voorftaan van de Verdraagzaamheid
 in 't ftuk van den Godsdienst, die vee-
 len, wegens de ontydigheid en ongepast-
 heid, leed deedt. Schoon een en ander
 gefchil, onder eene menigte gansch ver-
 werpelyke ftukken, Schriften ter baane
 bragt, die de merktekens van Geleerd-
 heid, Oordeelkunde, Schrandtheid en
 Vernuft droegen, verloor en veelen daar
 in gemengd de groote hoofdzaaken uit
 het oog, lieten zich in tot andere twist-
 vraagen, gepaard met bittere verwyten en
 perfoonlyke verongelykingen.

Plakaatte- 't Gevolg van dit alles was een Plakaat
 gen Boe- van Staaten van *Holland*, by 't welk men de
 ken, die Schryvers, Drukkers en Verfpreiders van
 denChrifl. zodanige Boeken of Gefchriften, waar in den
 Godsd. of Christlyken Godsdienst in 't algemeen,
 de Kerk- of de Leerftukken van denzelven, welke
 leer dee- in de Openbaare Kerken deezer Landen
 zer Lan- geleerd en beleden worden, in 't byzon-
 den bele- der, op eene veragtlyke wyze tegenge-
 digden sprooken of op eene befpoftende wyze
 werden voorgelteld, aanmerkt als lieden,
 die zich tegen de Hooge Overheid ver-
 greepen en aan floorenis der gemeene rust
 fchuldig gemaakt hebben, die naar be-
 vind

Vind van zaaken, zelfs met Bannissement zouden gestraft worden; terwyl zy een Belooning van duizend Guldens beloofden aan den Ontdekker van een Overtreeder deezzer Afkondiginge, met strafloosheid voor den Aanbrenger, indien hy medepligtig mogt weezen (*).

xcij.
BOEK
1773.

Onder dit woelend twistfchryven, ter gelegenheid van MARMONTELS *Belisarius*, groeide een onweer over 't hoofd van den *Groningschen* Hoogleeraar, FREDERIK ADOLPH VAN DER MARCK, gestadig aan, en borst met een fellen slag, ten deezen Jaare, op zyn hoofd uit. Zints twaalf Jaaren hadt hy aan de Hoogeschool van *Stad en Lande*, door Mevrouw de Gouvernante tot Hoogleeraar in het Regt der Natuur, der Volken en het algemeene Staatsregt aangesteld, die post met veel luisters bekleed, in gemelde Weetenschappen, met grooten toeloop, onderweezen, en een meer dan gewoon aantal Kweekelingen gevormd, wier uitsteekende kundigheden, tot lof van hunnen Leermeester spraaken. Zyne Leertraht, niet alzins op den ouden leest geschoeid, berokkende hem het misnoegen van Regts- en Godgeleerden, daar in beiden overeenstemmende, dat hy van het *Natuur Regt* te grooten ophef maakte, voor 't zelve te sterke pleitte, en op alles invloed liet hebben. De Regtsgeleerden meenden, dat hy te kort

Onlusten
over den
Hoogleeraar
F. A. V.
D. MARCK
ontstaau.

(*) *Resol. van Holl.* 1 Mey 1773.

XXIV. DEEL.

Y

XCI. kort deedt aan het *Romeinsche Regt*, by hun
 BOEK. hoogst bewonderd, geëerbiedigd, en met
 ——— diep ontzag bejegend. De Godgeleerden
 1773. vreesden, dat hy door te veel aan de Rede
 en de Natuurleere toeteschryven, het gewigt en de Noodzaaklykheid der Christlyke Openbaaring verkleinde, en althans ten deezen aanziene uitdrukkingen bezigde, welke zyne aankleeving aan de Leer der Hervormde Kerk in verdenkinge bragt. 't Was reeds in den Jaare MDCCCLXX, dat eenige Kerkenleeraars te *Groningen*, in hunne openbaare Leerredenen, sterk uitvoeren tegen den verbaazenden en buitenspoorigen ophef der Natuurwet, zeer geschikt om den bekenden Voorstander van dezelve, den haat op den halze te schenken. De Hoogleeraar, wel verre van den storm te ontwyken, zeilde 'er op in, en liet openlyk Stellingen verdedigen, die niet misfen konden het ontflooken misnoegen nog meer op te wekken. Die de Heer J. CAMPSTEDÉ onder zyne Voorzitting beweerde, bewoog den Predikant DE BLAU om 'er in de Kerklyke Acten eene aantekening over te doen. Hier by kwam, dat hy byzondere Lesfen gaf over 't Natuurlyk Regt op de Godgeleerdheid toe gepast, bepaald ten dienste der Studenten in de Godgeleerdheid; en in uitgegeeven Stellingen het Algemeen Kerklyk Regt der *Hervormde Christenen*, naar het oordeel der Godgeleerden, binnen te enge perken omschreef, en zich alzins een volyverig voorstand-

ftander betoonde van Godsdienstige Vry- XCI.
heid en Verdraagzaamheid. BOEK.

VAN DER MARCK tradt, in het Jaar 1773.
MDCCLXXI, openlyker te voorschyn, Tot ken-
door de uitgave zyner *Academische Lesfen*, nis des
in welken eenige uitgeleezene hoofdzaaken Stadhouders
van de oefenende Wysbegeerte, het Na- gebragt.
tuurlyk Regt en voornaamlyk de Pligten Diens
omtrent GOD behandeld werden. Vier voorslag.
Kerkenleeraars, leverden, uit naam van de
Clasfis van *Groningen* en het *Gerecht*, een
Geschrift by Curatoren en Hoogleeraaren
der Hoogeschool van *Stad en Lande* in, be-
helzende eenige bezwaaren en bedenkingen
over dit Werk; met de aanhaaling van
Leeringen uit het zelve, die, huns oor-
deels, van de aangenomene Leere der Her-
vormde Kerke, en de Formulieren van
Eenigheid, scheenen af te wyken. — Cu-
ratoren oordeelden, dat deeze zaak ter ken-
nisfe van den Prins Erffstadhouder, als Eer-
ften Curator, moest gebragt en diens ant-
woord afgevraagd worden: waar van zy de
Hooglceraars kennis gaven. In Slacht-
maand kwam het antwoord, behelzende,
aan den eenen kant, „ dat het ingeleverd,
„ Geschrift der Clasfis een gansch vryen
„ en onverhinderden loop behoorde te ge-
„ winnen;” en, aan den anderen kant,
„ dat aan den Hoogleeraar VAN DER
„ MARCK niets behoorde te worden ont-
„ houden, ’t geen tot zyne verdediging,
„ en *plenarie defensie*, zou kunnen verftrek-
„ ken.” Verder „ dat, indien by de
„ eindelyke beoordeeling eenig verschi

- XCI. „ van gevoelens onder de Leden van den
 BOEK. „ *Senatus Amplissimus* mogt op ryzen,
 — „ het als dan volstrekt dienstig en noodig
 1773. „ zou weezen, vóór de eindelyke beslissing,
 „ de Schriftlyke Advisen van de Theologische Faculteiten der vier overige
 „ Academien van deeze Republiek, over
 „ die zaak te verzoeken en in te nemen.”

Regtsvoordering
 door V. D.
 MARCK
 gedaan.

De daar op vergaderde *Senatus Amplissimus*, besloot een behoorelyk Affchrift der Bezwaarenissen en Bedenkingen, en van het Antwoord des Erfstadhouders, aan den Hoogleeraar VAN DER MARCK overteleveren, en hem drie Maanden tyds te gunnen, om 'er by Geschrift het zyne tegen in te brengen. Hy merkte op, dat de woorden *een Vrye en Onverhinderde Loop*, aan de Clasfis door den Vorst toegestaan, geen *Buitenspoorigen Loop*, maar een *Loop met het Regt bestaanbaar* betekende; en dat de *Plenarie Defensie* hem verleend, alle *Exceptive Middelen*, (gelyk men in Regten spreekt,) die tot zyne Verdediging konden strekken, bevatte: waar om hy geene zwaarigheid maakte, by den *Senatus Amplissimus*, in Lentemaand MDCCLXXII, een Schriftlyk *Antwoord Exceptioneel* in te leveren, en teffens eene Verklaaring op en tegen de Bezwaaren in 't licht te geeven. In 't eerstgemelde antwoord merkt hy aan, dat de Bezwaaren der vier Kerkenleeraaren, zo min wat de vorm of wyze van dezelve in te dienen, als wat de stoffe en inhoud aanbelangde, geschikt waren om,

om, daar over, in den *Senatus Amplis-* XCI.
mus, tusfchen Partyen, by een volkomen BOEK.
 befliffend Vonnis, regt te doen. Weshal-
 ven hy eerbiedig verzogt, in de eerfte 1773.
 plaats, van die *Bedenkingen en Bezwaaren*,
 by volkomen vonnis, ontheeven te wor-
 den, en in de tweede plaats, dat de Aca-
 demifche Raad, desgelyks by vonnis gelief-
 de te verftaan, dat de Vier Predikanten
 fchuldig en gehouden waren, binnen zeke-
 ren bepaalden tyd, de *Bedenkingen*, uit
 naam der Claffis van *Groningen* en het *Go-*
recht overgegeeven, in eenige vafte Stellin-
 gen te vervatten, hunne bevoegdheid daar
 by aan te toonen, en dezelve naar genoee-
 gen regtens te bewyzen: vermids het geen-
 zins verantwoordelyk was met *Bloote Be-*
denkingen tegen iemands beledene Regts-
 zinnigheid in regten te verfchynen, en wel
 byzonder tegen iemand door den Souverain
 aangefield om openbaar te leeren, enkel
 om daar door zyn goeden naam en faam te
 bezwalken. Verzoekende, eindelyk, in-
 gevolge der gunftige voorfchryvinge van
 zyne Doorlugtige Hoogheid, hem toe te
 ftaan een gewoon Pleitgeding ter *Plenarie*
Defenfie; of dat anderzins die Hceren, by
 gebrek van de in te leveren *Bezwaaren in*
forma, naa verloop van het te bepaalen
 Tydsbestek, als *Diffamanten* zouden wor-
 den veroordeeld, en vervolgens, wegens de
 ingebragte *Bedenkingen* tegen zyne uitge-
 geevene Lesfen, een eeuwig Stilzwygen op-
 gelegd, met de kosten.

XCI. De *Breede Academieraad* oordeelde, dat
 BOEK. de twee uitzonderingen des Hoogleeraars
 — moesten van de hand geweezen en in de
 1773. gedaane verzoeken niet getreeden worden;
 maar hem gevraagd, of hy zyne gedrukte
 VAN DER Verklaaring begeerde gehouden te hebben,
 MARCK le- voor het gevorderde Berigt, en zyne vol-
 vert eene nalere Verdeediging, in welk geval hy
 nalere Verklaaring zyner 't zelve, binnen den tyd van acht dagen,
 ring zyner hadt in te leveren; of dagt hy deeze te
 Gevoe- moeten vermeerderen, of iets anders, te
 lens in. zynere verdeediging te mogen en te moe-
 ten inbrengen, en daar toe nog eenigen
 tyd noodig te hebben, van hem te ver-
 vorderen, dit binnen den gestelden tyd by
 den *Senatus Amplissimus* te moeten ver-
 zoeken. — Hy gaf te kennen, de Gedrukte
 Verklaaring ter uitrooying van nadeelige
 opgevatte vooroordeelen aan 't gemeen
 medegedeeld en 'er verscheide stukken in
 gemengd te hebben, die niet ter beoor-
 deeling van den *Senatus Amplissimus* ston-
 den; dat hy, zo tot bevordering van den
 luister der Academie, als tot zyne vol-
 komene Verdeediging, meende verplicht te
 zyn tot het inleveren eener nadere Ver-
 klaaringe, waar toe hy tyd verzocht. Drie
 maanden werden hem vergund; dan dee-
 ze ten einde loopende moest hy, wegens
 onpasclykheid, nog vier, drie, of ten
 minsten twee weeken uitstels verzoeken;
 men willigde den tyd van vier weeken in;
 ten einde van welke hy met zyn nader
 Berigt gereed was, 't geen hy schriftlyk
 indiende, en teffens met den druk gemeen
 maak-

maakte; waar in hy de tegen hem inge-
bragte *Bedenkingen* en *Bezwaaren* flap voor
flap naging, en wederfprak, het geftelde
in zyne Lesfen verdedigde, en verzogt
van alle verdenking wegens Onregtzinnig-
heid, vrygefprooken te worden.

Dit Berigt, met veel naauwkeurigheds
gefteld, en vol vuurs, beflooten met een
eisch om de Verklaarder zyner eigene
woorden te weezen, met de betuiging
van nooit den minften toelag gehad te
hebben om iets te leeraaren eenigzins
ftrydig met de aangenomene Hervormde
Kerkleere, en aandringende op het voor-
regt van de Hoogleeraaren der Academie van
Stad en Lande om, in gevalle van afwy-
king, *wettig vermaand*, en buiten zulks niet,
als *hardnekkig* en *onverbeterlyk* veroordeeld
te worden; terwyl hy nog opregt kon ver-
zekeren tot heden niet te weeten, in wel-
ke flukken zyne Lesfen eigenlyk zouden
afwyken van de Kerkleere, door hem, by
't aanvaarden van zyn Ampt, ondertekend,
Dit Berigt, veroorzaakte den Leden der
Vergaderinge geene geringe zwaarigheid.
Zy namen den noodigen tyd om deeze
zaak, van zo veel gewigts, van welker
beflifling de welvaard afhing van een ge-
leerd en eerlyk Man, aan wien de Hoo-
gefchool groote verpligting hadt, en wiens
talryk Huisgezin in zynen ramp ftondt
ingewikkeld te worden, te overweegen; ja
wil men dat zommige Hoogleeraars eenige
dagen hunne Lesfen hebben opgefchort om

XCI.
BOEK.
1773.

XCI. te meer tyds te hebben tot derzelver on-
BOEK. derzoek.

De vast bepaalde tyd, om des te raad-
1773. pleegen, en te stemmen, verscheenen zynde,
Door de werd zulks uitgesteld, om de afwezigheid
Acade- van twee Curatoren; en schoon die zelfde
mieraad Heeren zich afwezig bevonden op een na-
aan eeni- der bestemden tyd, verklaarde de Breede
ge Stelling- Academieraad, by meerderheid van twee
gen schuld- stemmen, naamlyk negen tegen zeven;
klaard. „ dat de Bedenkingen en Bezwaaren der
„ Clasis van *Groningen* en het *Gerecht*
„ tegen de Lessen des Hoogleeraars welge-
„ grond waren, zo veel de drie volgende
„ Stellingen betrof. Dat de wyze op wel-
„ ke hy zich in zyne Schriften uitgelaaten
„ hadt, I. Omtrent het oorspronglyk en
„ algemeen bederf van den gevallen
„ Mensch, deszelfs aangeboorene Blind-
„ heid in Geestlyke en Godlyke zaaken,
„ en doodlyk onvermogen, om door eige-
„ ne natuurkragten, zyn waaragtig en eeu-
„ wig heil te bevorderen; — II. Om-
„ trent de Wedergeboorte en de volstrekte
„ noodzaaklykheid der kragtigwerkende
„ verlichtende en vernieuwende Genade
„ van den Heiligen Geest, om in de ge-
„ nieting van het hoogste goed gesteld te
„ worden; — III. en omtrent de By-
„ zondere Genade en toepassing der Ver-
„ diensten des Middelaars, en den aart der
„ Voldoeninge zelve, onbestaanbaar was
„ met en rechtstreeks aanlopende tegen
„ de Leer der Hervormde Kerke van *Ne-*
„ der-

„derland.” 's Hoogleeraars Berigt hieldt xci.
dezelve onvoldoende, en ontzeide hem al- BOEK,
le eischen in 't zelve gedaan, voor zo verre —
die hem, in voorige Regtshandelingen, niet 1773.
reeds geweigerd waren.

VAN DER MARCK nam geen genoe- Bledt aan
gen in deeze Uitspraak, als geenzins be- eene na-
paald opgeevende in welke gevallen zich dere Ver-
de vermeende srydigheid tusschen de Lee- klaaringte
re der Hervormde Kerke en zyne Stellingen geeven.
op deedt; eene srydigheid van welke hy,
by aanhoudenheid, betuigde onbewust te
zyn. Hierom leverde hy aan Curatoren,
den zesden van Louwmaand deezes Jaars,
een Verzoekschrift in, waar in hy onder
andere verklaarde, „ des vereischt wor-
„ dende, vaardig te zyn om over de drie
„ opgenoemde Stukken, zo verre ze tot
„ zyne gedrukte Lesfen, Verklaaring en
„ Berigt betreklyk mogten weezen, zyne
„ waare meening verder, duidlyker, ja,
„ zo hy hoopte, voldoende, op te gee-
„ ven; zelfs aanbiedende, als men dit
„ vorderde, nooit op de Hoogeschool
„ over deeze drie stukken iets te zullen
„ leeraaren, of door anderen te laten be-
„ weeren.”

Op dit Verzoekschrift besloot men geen Besluit ons
agt te neemen; en verder, dat, indien hem een
hy mogt goedvinden by zyne Gevoelens Opstel ter
te volharden, als mede by het begrip, onderte-
dat hy geene Onregtzinnigheid in zyne kening
Stellingen kon zien; of weigeren mogt voor te
een Opstel, zo als het hem zou worden leggen.
voorgelegd, toe te stemmen, en te onder-

XCI. tekenen, of daar in verandering begeer-
 BOEK. de gemaakt te hebben; het dan daar voor
 — zou gehouden worden, dat zyne Door-
 1773. lugtige Hoogheid en de Heeren Curato-
 ren, aan den Hoogleeraar VAN DER
 MARCK, alles hadden gedaan, wat de
 menschlievenheid vorderde, om hem te
 behouden, dat hy derhalven aan zich zel-
 ven zou te wyten hebben, het geen hem
 verder overkwam. — Te weten dat,
 in zulken geval, hem zou worden aan-
 gezegd, dat zyne Stellingen, by Besluit
 van zynen Bevoegden Regter, onbestaan-
 baar en frydig met de Leer der Her-
 vormde Kerke, verklaard zynde, hy te
 houden was voor iemand, die niet vol-
 daan hadt aan de Voorwaarde van zyne
 Beroeping, en daaren boven geweigerd,
 dat Besluit goed te keuren, en zyn Dwa-
 lingen te herroepen; en, ingevolge daar
 van, ontzet van zyn Hoogleeraarschap.

't Zelve
 niet kun-
 nende on-
 derteken-
 nen, van
 zyn Hoog-
 leeraars-
 amt ver-
 vallen ver-
 klaard.

Het Opstel, den Heer VAN DER
 MARCK ter ondertekening voorgelegd,
 was van dien aart dat hy niet besluiten
 kon, 't zelve, zo als het daar lag, te on-
 derfchryven; echter deedt hy een nade-
 ren stap, en toonde zich daar toe bereid,
 indien men hem slechts in twee Artyke-
 len eene kleine verandering vergunde.
 Om deeze hieldt hy aan by een Verzoek-
 schrift, aan zyne Hoogheid en de Cura-
 toren ingeleverd, gepaard met een Af-
 schrift zyner Geloofsbelydenisse, omtrent
 die drie Stukken, in welke de Breede
 Academieraad hem veroordeeld hadt, om
 dus

dus alle verdenking van Onregtzinnigheid xci.
 te voorkomen. Hoe veel hy zich hier BOEK.
 van ook mogt belooven, 't was vrugt-
 loos. Men liet hem aanzeggen, dat in 1773.

dit verzoek, bestaanbaar met het reeds
 genomen Besluit, niet kon getreeden wor-
 den. — Op den tyd ter Ondertekeninge
 bepaald, verscheen de Heer VAN DER
 MARCK. Op de vraag of hy 'er toe ge-
 reed ware? antwoordde hy zich te hou-
 den aan 't laatst ingediende Verzoek-
 schrift, en als dan bereid te weezen;
 doch dat hy anderzins, behoudens Eer en
 Geweeten, het nooit zou doen: aandrin-
 gende dat Heeren Curatoren Zyne Hoog-
 heid daar van gunstig zouden berigten,
 ten einde deeze daar in genoegen mogt
 neemen, en hy met den voorgigen yver
 zyn post volvoeren; vermeenende dat hy
 door de Gouvernante tot zyn Ampt aan-
 gesteld zynde, daar van, zonder een by-
 zondere toestemming van zyne Hoogheid,
 niet behoorde ontslaagen te worden. —

Naa beraadslaaging vonden zy goed op
 het gedaane Voorstel geen de minste
 agt te slaan; dewyl de Hoogleeraar
 zich juist in het geval bevondt van
 het Besluit met goedvinden van zyne
 Hoogheid onlangs genomen; men las het
 voor en voegde 'er deeze uitspraak by.

„ En alzo wordt, uit naam van zyn Door-
 „ lustigste Hoogheid, en Heeren Curato-
 „ ren, aan U Edele Hooggeleerde Heer
 „ Profesfor F. A. VAN DER MARCK,
 „ de *Professio Juris Publicæ Naturæ &*
 „ Ge-

XCI. „ *Gentium* op de Academie van Stad en
BOEK. „ *Lande* opgezegd, en dezelve Vacant
— „ verklaard.” — De Heer VAN DER

1773. MARCK mogt antwoorden, dat hy op
zyn Verzoek bleef aandringen, en ver-
langde, dat zyn Verzoekschrift mogt ver-
zonden worden, de oudste Curator voerde
hem te gemoet, „ dat hy, een Besluit ge-
„ vallen zynde, wel begreep, dat men
„ geen Verzoek of tegen Verklaaring kon
„ aanneemen, dat zyn Edele afgedaan
„ hadt (*).”

Te *Lingen*
tot Hoog-
leeraar be-
roepen.

De Hoogleeraar VAN DER MARCK,
van zyn Ampt dus ontzet, verliet *Gronin-*
gen, en zette zich neder te *Nymegen*, om
door het beoefenen der Regtsgeleerdheid
zyn bestaan, en 't onderhoud zyns talryken
Gezins te zoeken. Veelen beklaagden zyn
lot, en het gemis, 't geen de Hoogeschoole
by dit vertrek leedt. Doch 't liep niet lang
aan of de Regeering der Stad *Lingen* beriep
hem, onder goedkeuring des Konings van
Pruisfen, tot Hoogleeraar in de Regtsge-
leerdheid op het *Atheneum* daar ter Stede.
Een roepstem die hy bereidvaardig volg-
de.

Tot Ouderling
aange-
feld. Af-
scheid van
den *Gron-*
ingfchen
Kerken-
raad.

Maakte de Kerkenraad te *Groningen*
zwaarigheid hem een Getuigschrift te gee-
ven, om ten Avondmaal toegelaten te
worden, die van *Lingen* liet hem, op
het overleveren van zyn voorheen gedrukt
Ver-

(*) F. A. V. D. MARCK *Waaragtig Verhaak*,
1755. *N. Nederl. Jaarb.* 1773. bl. 965—1086.

Verzoekschrift en Brief aan den *Groninger* XCI.
 Kerkenraad met de Bylage, in stede van BOEK.
 een Kerklyk Getuigschrift, niet alleen ten
 Avondmaal toe; maar verkoos hem, uit 1773.
 eigen beweeging, met eenpaarige stemmen
 tot Ouderling der Gereformeerde Gemeen-
 te. In den styl van een beledigd en zege-
 praalend Man, nam hy daar op openlyk af-
 scheid van den *Groninger* Kerkenraad, de-
 zelve ontslaande van de onaangenaame
 moeite om over zyne Recht- of Onrecht-
 zinnigheid verder te handelen, verklaaren-
 de, „ Geene *Groningsche* Kerklyke Atte-
 „ statie, ten bewyze zyner Regtzinnigheid,
 „ ooit te zullen begeeren; dewyl hy die
 „ te *Lingen* niet noodig hadt, daar hy
 „ geen het minste *Odium Theologicum* te-
 „ gen hem bespeurde; maar in de Kerk
 „ en met de Kerklyken in gewenschte rust
 „ en vrede leefde, zonder dat zyne To-
 „ lerante Grondbeginzelen in het Kerklyk
 „ Regt aan de braave en uitmuntende
 „ Godgeleerden daar ter Stede eenig on-
 „ genoegen gaven, en zonder dat zy
 „ hem vergden, om de *Politia Ecclesiastica*
 „ van den anders voortreffelyken
 „ GYSBERTUS VOET te moeten hel-
 „ pen handhaven (*).”

In Wintermaand deezer Jaars deedt hy Redenen
 te *Lingen* zyne Openbaare Intree-redenen, welke hy
 voering, in welke hy de redenen opgaf, van zyne
 Afzetting
 waar geeft.

(*) *Afscheids Brief* van F. A. V. D. MAXCK
 aan den Kerkenraad te *Groningen*, 1774.

XCI. waar aan hy zyne Afzetting te Groningen
 BOEK. toefchreef. Met dankbaarheid gedenken-
 de aan de weldaaden, hem door het *Huis*
 1773. *van Oranje* gefchonken, en zyn Eerbied
 voor *Neerlands* Erftadhouder WILLEM
 DEN V. betuigende, geeft hy te kennen
 niet te vermoeden, dat eenige Staatkun-
 dige inzigten zynen Val bewerkt hadden.
 „t Is,” zegt hy, „geheel iets anders,
 „dat my den Nyd ten doel gefield heeft.
 „Te weeten, een ligtgeraakt flag van
 „Geestlyken, heeft myne Grondbegin-
 „zels van 't Kerklyk Regt ten kwaade
 „opgenomen: voornaamlyk, om, dat ik
 „het fchoonfchynende blanketzel van de
 „zonderling opgeftelde *Politia Ecclesiastica*
 „van den anders hooggeagten God-
 „gelcerden GYSBERTUS VOET, afge-
 „wischt, en 'er de franje afgetrokken
 „heb. Hier uit is dit ongeval ontftaan!
 „Voor myne Leerftellingen hadden zy
 „niet te vreczen; als die, fchoon nieuw
 „naar 't hun toefcheen, myns oordeels,
 „egter ftrekten, ter bevordering van al
 „wat eerlyk is, ter afwending van Over-
 „heerfching in 't Godsdienftige, en ter
 „aanfpooringe van gewillige Onderwer-
 „pinge aan de Burgerlyke Overheid.
 „Dan de nydige Onderzoekers myner
 „Schriften, zогten, terwyl zy de opge-
 „melde oorzaak verborgen hielden, een
 „voorwendzel van Onregtzinnigheid, op
 „dat zy my mogten doen vallen. Het
 „kwaad my hier door, op de Hooge-
 „fchoole van *Groningen* en *Ommelanden*,
 „toe-

„ toegebracht, schryf ik in geenen deele XCI.
 „ toe aan zyne Doorlugtige Hoogheid, BOEK.
 „ die den grootsten lof waardig is; maar ———
 „ geheel en al aan anderen, van welken, 1773.
 „ ik zulks geenzins verwagtte (*).”

De lang voorbereidde val der *Jesuiten* De *Jesui-*
 was eindelyk in Oogstmaand deezer Jaars *ten Maa-*
 gekomen, als wanneer de Paus die Orde *stricht* ont-
 geheel vernietigde. In geen der *Vereenig-* zegt, en
de Gewesten waren de Leerlingen van hunne
 LOYOLA geduld (†); alleen was te Goederen
Maastricht, in de Generaliteits Landen, die in beslag
 Orde toegelaaten. De Affchaffing deezer genoo-
 Geestlyken allerwegen daar zynde, ver- men.
 klaarden de Algemeene Staaten zich onver-
 mydelyk verplicht om, uit kragte hunner
 Souveraine Magt, zonder eenig agt te slaan
 op Pauslyke Bullen of Bevelen, de noodi-
 ge voorzieninge te doen omtrent allen van
 die Orde, welken zich in *Maastricht* mog-
 ten bevinden, ten einde zy, door het
 voortzetten van hunne Geestlyke Ampts-
 verrigtingen, en het onderwyzen der
 Jeugd, van geen schadelyken invloed zou-
 den weezen. De Leden dier door alle
Roomsche Mogendheden verdreevene, en
 door den Paus vernietigde, Maatschappye,
 moesten die Stad, waar hun dus lang de
 Inwooninge vergund was, verlaaten, en
 wer-

(*) F. A. V. D. MARCK *Oratio Inauguralis*,
de Gloria Dei suprema Naturæ Legē 17 Decemb.
 1773.

(†) MOSHEIM *Kerklyke Geschied.* X; Deel,
 bl. 21. Vergeleeken mer bl. 66.

XCI. werden de onroerende en roerende Goederen dezelve toebehoorende in beslag genomen (*).

1773. Naauwlyks waren de Geschillen, wegens de Vrye Vaard en Handel op *Essequibo*, door tusfschenkomst van zyne Hoogheid, geëindigd (†), of 'er reezen nieuwe tusfschen Bewindliebberen der *West-Indische* Maatschappye te *Amsterdam* en in *Zeeland*, zo over het verleenen van een Octroy tot het graaven van een Kanaal tusfschen de Rivieren *Essequibo* en *Demerary*, en het toestaan van den eigendom van alle de Landen daar aan gelegen, als wegens het vervullen of splitzen eeniger opengevallene Bedieningen in die Volkplanting, en 't verkoopen van de Plantadien der Maatschappye. De Kamer van *Zeeland* hadt zich, met uitsluiting der andere Kameren, het regt tot het doen van dit alles aangemaatigd. Hier in vondt dezelve sterken tegenstand, en ontbrak het nu zo min als in het voorgaande geval, aan voor- en tegenschriften, ter Algemeene Staatsvergadering ingeleverd, die de Kamer van *Zeeland* in 't ongelyk stelden. Waar op Staaten van *Zeeland* zich zeer beklagden over eene zonderlinge en verhaastte handelwyze, en het meerdere gezag, 't geen de andere Gewesten zich over *Zeeland* aanmaatigden, te dier gelegenheid eene menigte van bezwaaren ophaalende, die

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1773, bl. 1227.

(†) Zie hier boven bl. 219.

die hun zouden kunnen dringen om zich xerf
 zelve regt te verschaffen, door zulke BOEK
 middelen, als ieder onafhangelijk Souve-
 rain natuurlyk en geoorlofd waren. Wes- 1773.
 halven zy om opschorting en overneeming
 van dit Staatsbesluit aandrongen. Zulks
 werd geheel van de hand gewezen (*).

Terwyl het voorgaande stuk nog hing
 rees 'er stoffe tot nieuw misnoegen voor
 de Kamer *Zeeland*: dewyl de Vergade-
 ring van Tienen, onaan gezien de Tegen-
 verklaring van derzelver Afgevaardigden;
 met de meerderheid, geoordeeld hadt,
 dat *Demerary* eene Volkplanting was op
 zich zelve, geheel van *Essequibo* afgezon-
 derd, en de Bevelhebber van die Rivier
 niet meer onderhoorig aan den Algemeen-
 nen Bevelhebber over de Volkplanting van
Essequibo; en ook aan *Zeeland* ontnomen
 hadt, het bestuur der verzorginge van *St.*
Eustatius, *St. Martin* en *Saba*. Hun Hoog
 Mogenden hielden, het eerste voor afge-
 daan by het Staatsbesluit op den vyf- en
 twintigsten van Louwmand genomen, en
 het tweede voor eene Huishoudelyke
 schikking der Maatschappye, waar in zy
 zich niet behoorden in te laten. Hoe
 veel beweegings *Zeeland* hier tegen maak-
 te, bragt zulks geene verandering te we-
 ge (†).

Aan

(*) *Resol. Gen.* 25 Jan. en 28 April 1773. *Not.*
van Zeel. 2. 6. 8. 11 en 18 Maart 1773.

(†) *Resol. Gen.* 25 April 1773. *Not. van Zeel.*
 XXIV. DEEL. Z 22

XCI. Aan gestaage verandering is ons Land;
 BOEK. waar 't aan Zee paalt, en door geene de
 — Zee afweerende Zandduinen of zwaare
 1773. Dyken beschut wordt, bloot gesteld. 't
 Groote In- Geen de eene Eeuw neemt geeft de an-
 dyking op der niet zelden weder, bovenal wanneer
 Zuidbeve- de hand der kunst zich uitstrekt om 't
 land. geen zich aanbiedt aan te grypen. Ner-
 gens doet dit verschynzel zich merkbaar-
 der op, dan op het vrugtbaar Eiland van
ter Goes of *Zuidbeveland*. Een gedeelte
 van 't zelve, waar de beroemde Stad
Reimerswaal, met veele schoone Dorpen,
 gelegen was, bleef naa herhaalde
 zwaare Watervloeden, in de Zestiende
 Eeuw, overstroomd (*). Thans werd
 men te raade veele Schorren en ver-
 dronken Landen op die hoogte, onder de
 naamen *Bath*, *Maire* en *Riland* bekend,
 te zamen twee duizend Gemeten of dui-
 zend Morgens groot, te beverschen, en in
 te dyken. By de drie duizend Werklieden
 arbeidden daar aan; het drooge Voor-
 jaar begunstigde deeze Droogmaakerye.
 Doch in Zomermaand werd het ver-
 traagd, door een geweldig oproer onder
 de Werklieden, meest uit *Oost-Friesland*
 derwaards overgekomen; waar toe, zo
 men meent, de onmaatig hoog gesteege
 prys

22 en 29 Maart 8 en 13 April 17 Mey 28 Juny 2
 Aug. 1773.

(*) *Tegemyoord, Staat van Zeeland* bl. 265 en
 269.

prys der Eetwaaren aanleiding gaf. Twaalf XCI.
 Soldaaren, gezonden om 't zelve te stui- BOEK.
 ten, konden, onder zulk een aantal mis-
 noegden, niets uitvoeren, welhaast werden 1773.
 zy overweldigd; sterker arm was daar toe
 noodig. Honderd vyftig Man uit *Bergen*
op Zoom dempten den opstand, die een
 veragtering in 't werk te wege bragt; en
 een geheel staaken dreigde. De Belha-
 mels werden gevangen genomen. De
 Hoog Baljuw en Rentmeester bewesten de
Schelde, met eenige Schepenen van *Mid-*
delburg, spanden 'er als 's Graavenmannen
 de Vierschaar. Op een opgeregt Schavot
 werd, onder een daar op geplaatste galg, een
 der voornaamste Oproermaakeren gegees-
 feld, en een getal van omtrent drie hon-
 derd in Schepen, onder 't geleide van
 Krygsvolk, na *Oost-Friesland* te rug ge-
 zonden. De Krygsbende bleef den gan-
 schen Zomer in die Polder leggen, het
 werk werd hervat, voltooid, en hadt ste-
 vigheids genoeg om de stormen en hoo-
 ge vloedten van het Najaar te kunnen we-
 derstaan (*).

Groot was het gevaar, schroomlyk het
 vooruitzicht van den staat der Zeeweeringen
 aan de *Helder*. De verzakkingen en weg-
 vallingen der benedenste gronden dreigden
 eene Overstroming, die, naar allen schyn,
 nooit zou kunnen hersteld worden, en ten
 ge- Zeeweeringen aan
de Helder
hersteld.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1773. bl. 351. 795.
 Voor 't Jaar 1774. bl. 44.

XCI. gevolg zou hebben niet alleen eene
BOEK. gansch nadeelige verandering in den loop der
Stroomen van het *Texelsche* Zeegat, maar

1773. ook eene groote onveiligheid voor de *Texel-
sche* Reede, aan welke de *Heldersche* Wal
ter beschutting verstrekt. Gecommitteer-
de Raaden in *West-Friesland* en 't *Noor-
derkwartier* bragten dit, by 't afloo-
pen deezes Jaars, hun Ed. Groot Mo-
genden onder 't ooge. Gelastigden daar
toe benoemd trokken, in 't volgend Jaar,
derwaards, en volvoerden met groote
kosten het noodige: teffens opgeevende
hoe zeer veel nog benoodigd bleef om eene
gewenschte vastigheid aan dien Noordlyken
uithoek onzes Lands, van zo veel aanbe-
langs voor de Zeevaart, te geeven (*).

1774. Door de Bekendmaaking, in Herfstmaand
des Jaars MDCCCLXXIII, van zyne Hoog-
heid aan de Hooge Staatsvergaderingen, dat
WILLEM GEORG FREDERIK
gebooren. zyne Gemalinne, zich weder in eenen ge-
zegenden Staat bevondt, in gevolge van
welke aanschryvens gedaan was der ge-
bruiklyke Voorbiddingen, leefde men in
de verwagting van eerlang het Vorstlyk
Huis, op nieuw, met eene Spruite ver-
meerderd te zien. De gelukkige ver-
losfing van een Prins, op den vyftien-
den van Sprokkelmaand, van 't Jaar
MDCCCLXXIV, werd in 's *Gravenhaage*,
op dergelyk eene wyze als wy by voor-
gaan.

(*) *Resol. van Holl.* 10 Dec. 1773. 21 Mey 20
Dec. 1774.

gaande Bevallingen vermeld hebben, bekend gemaakt; gelyk ook de Gewesten, de Steden, en de Afgezanten der Vreemde Mogenheden des kundschap kreegen. Den zeventienden verscheen de Stadhouder in de Hooge Vergaderingen, om daar van mondeling berigt te doen; en ontving de Gelukwenschingen. De Afgezondenen van *Gelderland* begaven zich na het Stadhouderyk Hof, om, van wegen dat Gewest, het Peterfchap over deeze tweede Manlyke Spruite aan te bieden; een aanbod door zyne Hoogheid aanvaard. Met den gewoonen grootschen trein geschiedde de Doopplegtigheid, door den Eerw. p. NIEUWLAND verrigt, en ontving de Prins de naamen van WILLEM GEORG FREDERIK, De Afgezondenen van *Gelderland*, als Gevaders over den Doopling gestaan hebbende, hadden eerlang gehoor by haare Koninglyke Hoogheid, wanneer zy de Pillegift voor den jongen Vorst en de Geschenken voor de Kraamkamer overhandigden.

De thans woedende Kinderziekte deedt de Vorstlyke Ouders beeven voor het drielstal Kinderen, en besluiten om de toevlugt te neemen tot de Inenting der twee Oudsten; dewyl men den jongsten tot het ondergaan daar van nog niet geschikt oordeelde. De Hoogleeraar VAN DOEVEREN, een yverig voorstander en gelukkig toediender van dit Kunstmiddel, verrigtte zulks met eenen gewenschten uitflag, voor welken, in alle Kerken van 's *Gravenhaage*,

Twoe der Vorstlyke Kinderen de Kinderziekte ingeënt. Dit werk krygt hier meer opgangs.

XCI. plechtige dankzeggingen werden uitgeftort.
 BOEK. Dit voorbeeld, gevolgd door verfcheide Per-
 — foonen van den eerften rang, en anderen,
 1774. deedt de Inenting, die langen tyd met veel
 wederfpraaks en hinderniften, hier te Lan-
 de, hadt moeten kampen, algemeener dan
 ooit worden; waar aan niet weinig toe-
 bragt dat veele Kerkleeraars, die Voorbe-
 hoedende Kunstbewerking aanpreezen, en
 de zwaarigheden, uit Godsdienftige begin-
 zelen, daar tegen ingebragt, uit de gemoe-
 deren zogten te dryven. De Inenting, als
 een vry algemeen middel, mag van dit Jaar
 in deeze Gewesten, haar tydftip reke-
 nen (*).

Leyden
 viert het
 Twee-
 honderd
 Jaarig
 Feest van
 't Ontzet.

Hadt *Leyden*, op den derden van Wyn-
 maand, zints twee Eeuwen, beftendig ge-
 dagt aan de gedenkwaardige Verlofing van
 het benaauwend Beleg, met eene bykans gade-
 looze ftandvastigheid verduurd, en der ge-
 trouwe Burgery tot onfterflyken roem
 ftrekkende, toen deeze dag dit Jaar ftondt
 aan te lichten, kon die Stad niet in ge-
 breeke blyven, om het Tweehonderfte
 Verjaaren van denzelven, met meer dan
 gewoone plegtigheid te gedenken, en de
 voetftappen van andere Steden onzes Va-
 derlands, die, in de twee laatst verftree-
 ke Jaaren, elk op haare beurt, Vryheid
 en Verlofing met Tweehonderd Jaarige
 Feesten vereerden (†), te drukken.

't Los-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1774. bl. 83. 189. 401.
 (†) Zie hier boven bl. 83 — 86. 109.

't Losgebrand Geschut van Stads Wal-
len, het Klokkenspel en Trompetgeschal
van de Stadshuis Tooren, onderscheidde de-
zen Gedenkdag. De Heeren van den Ge-
regte, gevolgd door den Krygsraad der
Schutterye, begaven zich, in staatlyke or-
de, van het Stadshuis na de *St. Pieters*
Kerk, waar, gelyk in alle Kerken, ten
tien uren, de openbaare Godsdienstoeffe-
ning eenen aanvang nam, de hartlykste
Dankzeggingen met de vuurigste Gebeden
paarde, en *Leydens* Verlosing vrolyk ver-
meldde. — Het losfen van 't Kanon;
het Klokkenspel en Trompetgeschal werd
ten twee uren voor de tweede en ten vyf
uren voor de laatste keer herhaald. On-
gelooflyk groot was de toevloed niet alleen
van de veelvuldigna by liggende Dorpen en
Steden; maar ook uit wyder afgelegene
Plaatzten onzes Vaderlands. Deeze pröpte
Kerken en Straaten met Menschen op, bo-
ven al in den Avond om 't gezigt te
neemen van de Verlichtingen der hier in
uitsteekende Logementen. Het eene, het
Zwynshoofd geheeten, hadt den in 't Beleg
zo beroemden Burgemeester P. A. VAN
DER WERF ten woonhuis gediend, en
vondt de tegenwoordige Bewoonder het
zeer gepast dit Gebouw, by deeze gele-
genheid, te doen uitblinken, met gepaste
Zinnebeelden en Opschriften te verciere;
het ander de *Burg*, welke van boven tot
beneden met een groot aantal Lampions
verlicht was, en op een doorschynend

XCI.
BOEK.

1774.

XCI. Scherm de *Leydsche Maagd* met Byfchriften
BOEK. vertoonde.

Met deezen Dag was de Herdenking
1774. niet afgeloopen, maar de volgende bestemd
om zulks te hervatten, en door de beto-
verende kragt der Dichtkunst, der harten
die Vereeuwiging in te drukken. J. LE
FRANCO VAN BERKHEY, M. D. en
Lector in de Natuurlyke Historie aan de
Leydsche Hoogeschoolę, bekend door zyne
weelderige dichtader, hadt zich toege-
rust om in *Nederduitsche* Dichtmaat eene
Redenvoering te houden. Na de *St. Ca-
tharina Gasthuis Kerk*, de daar toe be-
noemde plaats, geleidden de Bestuurders
van het *Leydsche* Dichtlievend Genootschap
Kunst wordt door Arbeid verkreegen, als
mede die van het 's *Gravenhaagsche*,
Kunstliefde spaart geen vlyt, den Dichter-
lyken Redenaar. Regeerings- Krygs- en
Kerkenraads-Leden, te gemelder Kerke
gekomen zynde, onthaalde een keurlyk
Muzyk, onder 't geschal van Pauken en
Trompetten, bestuurd door den beroem-
den Muzykmeester C. VERMEULEN,
de zamenvloeiende menigte, die het Ge-
bouw tot verdringens toe vervulde. Hoe
groot de verwagting ware voldeedt de Re-
denaar aan dezelve volkomen, en slaagde
in de uitvoering zo gelukkig, dat hy zich
niet alleen van aller aandacht; maar ook van
aller harten, volkomen meester maakte.
Ieder was, naar 't eenstemmig getuigenis
der oorgetuigen, onder de taal, die van
zyne

zyne lippen rolde, enkel gehoor en gevoel; de hartstochten van Droefheid en Medelyden over den veegen staat der Stad, van Verontwaardiging over de *Spaansche* Dwinglandy en 't onderdrukken der Vryheid, of van Blydschap op het heuchlyk Ontzet van *Leyden*; deeze en dergelyke hartstochten tekenden zich op ieders gelaad, naar maate dat de Redenaar verschillende voorwerpen voordroeg; de aandoeeningen van aller harten volgden op zyne klanken. Men ondervondt toen zo zeer als immer het vermogen eener kunstlooze Welsprekenheid. Op het eindigen was het een verrukkend tooneel te zien, hoe sterken indruk zulks gemaakt hadt, aller monden juichten tot des Redenaars lof, een ieder verspreidde denzelven langs de straaten, gansch *Leyden* weergalmde, toen de Dichter, begeleid door die zelfde Kunstgenooten, na huis tradt. En treffend Muzyk liet zich tusschen de tydperken, in welken de Redenvoering verdeeld was, en by 't eindigen, hooren. De overgifte eener nieuw gegraveerde Afbeelding van den nooit volpreezen Burgemeester VAN DER WERF, aan *Leydens* Magistraat, door den Redenaar, besloot zeer eigenaartig deeze Feestlyke plegtigheid. En hadt het Kunstgenootschap *Kunst wordt door arbeid verkreegen*, den voorgaanden avond, die groote Gebeurtenis vrolyk gedacht, een ander daar ter Stede, bekend onder de Zinspreuk *Veniam pro laude*, vierde dit

XCI. Eeuwgetyde dien avond. Twee Gedenk-
 BOEK. penningen strekten tot bestendige herden-
 ——— kings middelen aan den zegeryken Dag
 1774. van *Leydens* Verlossing. Wat hand dicht-

Nieuwe
 Schouw-
 burg te
Amster-
dam inge-
 wyd.

snaaren roeren kon, spande dezelve ont-
 ze dien ter eere te tokkelen (*).

Wanneer de Brand den *Amsterdamschen*
 Schouwburg in asch en puin verkeerd
 hadt (†) hing het by de Regceering dier
 Stad in beraad of men eene nieuwe zou
 oprigten. Gewigtige redenen bewoogen
 dezelve om weder een Kweekschool van
 schuldloos vermaak, en een Oefenperk
 der dichterlyke bekwaamheden, zo in het
 hooge Treurspel, als in 't vrolyk Bly-
 spel, en de boertende Klugt, te doen
 bouwen. De bekrompe plaats, waar de
 oude gestaan hadt, wilde men gaarne voor
 eene ruimere verwisfelen: beziwaarlyk was
 die in eene zo volkryke en digtbebouw-
 de

(*) *Beschryving der Plegtigheden en Vreugde-
 bedryven, by het tweede Eeuwgetyde van de Staat
 Leyden. Gevierd op 3 en 4 van Wynmaand 1774,*
 by C. V. HOGEVEEN JUNIOR, die mede eene
 keurige Verzameling van Verzen op *Leydens*
 Tweede Jubelfeest in 't licht gebragt heeft.
 Ook ontving men het *Verheerlykt Leyden* van
 den Dichter LE FRANCO VAN BERKHEY, waar
 mede den *Nederlander* niet weinig te vrede en
 ingenomen was, en waar door zy, die geene
 gelegenheid gehad hadden om deeze Redenvoe-
 ring te hooren, hier in eenige schavergoeding ver-
 kreegen.

(†) Zie hier boven bl. 292.

de Stad te vinden , zonder dat 'er zich xcv.
 eenige ongelegenheden opdedden. EIN-BOEK.
 delyk bepaalde men op het *Leydsche Plein* ,
 by de *Leydsche Poort* , naar 't plan van 1774.
 J. E. DE WITTE , Directeur Generaal
 van Stads Werken en Gebouwen , een
 nieuwen Schouwburg van hout te fligten.
 Het werk werd aangevangen in Gras-
 maand des Jaars MDCCCLXXIII. , en was
 in Herfstmaand des volgenden Jaars vol-
 tooid , en de noodigste Schermen waren
 door de bekwaamste meesters geschilderd.
 Op den vyftienden dier maand werd het
 nieuw Tooneel plechtig ingewyd , door
 een klein stukje van BARTHOLOMEUS
 ROELOFS , Capelmeester van het Or-
 chest ; gevolgd van het Treurspel *Jacob*
Simonszoon de Ryk , gevloeid uit de pen
 der beroemde Vaderlandsche Dichteresse
 LUCRETIA WILHELMINA VAN WIN-
 TER , *gebooren* VAN MERKEN. Dit ge-
 schiedde in tegenwoordigheid der Regeeringe
 en van verscheide daar toe genoodigde per-
 soonen. Dit zelfde Treurspel opende , twee
 dagen later , den nieuwen Schouwburg voor
 allen , en werd dezelve , even als de oude ,
 waar men eerst den *Gysbrecht van Amstel* ,
 VAN VONDEL gespeeld hadt , eerst ge-
 opend met een oorspronglyk *Hollandsch*
 Tooneelstuk , uit de Vaderlandsche Ge-
 schiedenis ontleend , en tot *Amsterdam* be-
 trekkelyk. Eene enkele vertooning kon
 den verbaazenden toeloop van nieuwsgie-
 rigen en Tooneelliefhebberen niet vol-
 doen , verscheide keeren herhaalde men
 voor

XCI. voor een opgepropten Schouwburg, die
 BOEK. gevoeglyk plaats verleent aan zestien hon-
 derd Toekykeren, dit Stuk. — Schoon

1774. 'er altoos lieden gevonden worden aan
 het oude dermaate gehegt, en daar mede,
 zo ingenomen, dat zy steeds daar aan de
 voorkeus geeven, voldeedt deeze nieuwe
 Schouwburg, zo in deszelfs aanleg, als in
 de Tooneel-cieraaden, en pragtige Kleede-
 ren aan den sijnak van kundige en onbe-
 vooroordeelde Tooneelminnaaren, die
 zich verheugden over het herbouwen eener
 plaatze, waar zy hun lust konden boe-
 ten (*).

Het Ge-
 nootschap
Servandis
Civibus al-
 daar opge-
 rigt.

Te dier zelfde Stede nam thans een
 nieuw Genootschap, tot opbouw der Ge-
 neeskunde, 't welk ten Zinspreuk voerde
 SERVANDIS CIVIBUS, eenen aanvang,
 en maakte zich bekend, door de uitgave
 van eene openbaare Aankondiging, by welke
 zy verklaarden, dat een klein Gezelschap
 van bekwaame Mannen, overtuigd van het
 nut, 't welk Geneeskundige Genootschap-
 pen, in andere Landen, hadden te wege
 gebragt, zich reeds voor eenigen tyd ver-
 eenigd hadt, om alle de waarneemingen
 van hunne wyduitgestrekte Praktyk met
 elkander te vergelyken, en dikwyls, hoe-
 wél nooit dan met de uiterste voorzorge,
 nieuwe Proeven ter uitbreidinge van de
 Kunst te neemen. De ruime verstandhou-
 ding der Leden van dit Gezelschap, met

(*) *N. Nederl. Faarb.* 1774. bl. 1276.

verscheide Geneesheeren van den eersten xci.
rang, gaf gelegenheid, om nu en dan deszelfs BOEK.

Lichaam met nieuwe en voortreffelyke
Leden te vergrooten. Aan de volkomen- 1774.

heid ontbrak, dat het zich, ten meerderen
nutte, als een Genootschap, wereldkundig
maakte, hoe wel de byzondere Leden,
voor eerst niet konden goedvinden hunne
Naamen te doen kennen, gelyk zulks by
andere Genootschappen gebruyklyk is.
Zy wilden zich eensdeels aan geen afgunst
blootstellen, en dagten anderdeels, dat
het geenzins de Naamen, maar wel dee-
gelyk de Zaaken waren, die het Gemeen
beoordeelen moest. Die geheimhouding
der Naamen beloofden zy, dat een einde
zou neemen, zo ras de meerderheid der
Leden, om gewigtige redenen, zulks
dienstig keurde. Jaarlyks loofde dit Ge-
nootschap een Gouden en Zilveren Pen-
ning uit, aan het beste en daar aan naast-
komende Antwoord, op eene Vraag de Ge-
nees- of Heelkunst betreffende (*).

Ramp en onheil uit de Letteren der Vrees
Lugt te spellen, of uit ongewoone ver- voor den
schynzelen, in den loop en stand der He- ondergang
mellichten, de akeligste gebeurtenissen te der Aarde
voorzeggen, was, van onheuglyke tyden uit den
af, het bedryf des schroomvalligen Byge- Stand der
loofs, dat van eenen besmettenden aart, Planeeten
altoos veele zwakke gemoederen ontrustte, gebooren.

(*) Verhandelingen van het Genootschap *Ser-*
vandis Civibus Deel.

XCI. en om welks aangevangen werk te vol-
BOEK. tooijen eene onkundige, of niet zelden
— bedrieglyke, Priesterschap de hand leende.

1774. Hoe gedugt was altoos in 't oog des By-
geloofs, de verschyning van Staartstarren:
dan, waar de fakkel der Weetenenschappen
ontflooken is, doet dezelve de duisternis-
sen van Waan- en Bygeloof, met de daar
door verwekte vreeze, verdwynen. Kun-
de van den loop der Hemellichten, de
berekening van de verschyning der zel-
zaam zich vertoonende, door de uitkomst
gestaafd, heeft dien ydelen schroom ver-
bannen by elk oplettenden, en zou men
naauwlyks in een Land, waar de kundig-
heden zo algemeen verspreid zyn als in
het onze, verwagten, eene ongerustheid
uit den stand der Hemellichten te zien ge-
booren worden, welke beter voegde aan de
diepe onweetenheid dier Eeuwen, waar in
Onkunde met Bygeloof ten zetel zaten. Dit
was nogthans het geval. De Starrekun-
digen hadden waargenomen, dat de Planee-
ten *Mercurius* en *Mars*, in dit Jaar, zeer na
voorby onzen Aardbol zouden loopen:
zommigen hadden zich uitgelaaten over de
mogelykheid, dat de nabyheid van een
deezes Dwaalsterren aan onze Aarde op de-
zelfde eenigen invloed zou kunnen hebben.
Dit ontruftend gerugt waaide uit *Frankryk*
welhaast in andere Ryken, en ook in ons
Vaderland, over; 'er ontsfond veel bekom-
merings onder 't Gemeen, 't welk den
achtsten van Bloei maand met schrik zag na-
deren, als 's Aardbols jongsten dag. Dan
ner-

nergens in onze Gewesten liep die benardheid tot zulk een uiterste als in *Friesland*, waar een dweepend Schoolmeester den Propheet speelde, en de akeligste Gebeurtenissen voorfpeelde. Zo veel geloofs vondt hy by zommigen, dat zy hunne Broodwinningen liet en stilstaan, in het denkbeeld dat zy, naa den achtften van Bloei maand, des niet zouden behoeven.

De hooge Regeering oordeelde het aldaar noodig, ter bedaringe van de zo zeer ontrustte Gemoederen, en tot voorkoming van meerder verwarringen, een Berigt te doen opstellen en wereldkundig te maaken, 't welk, om der zeldzaamheids wille, verdient afgeschreeven te worden.

— „ Men is van eene kundige hand onderderrigt, dat de beweegingen van *Mercurius* en *Mars* geenen invloed op de *Aarde* hebben; dat de Coniunctie van *Venus* met de *Zon*, reeds den 22 van Maart is geschied (zonder dat men haar, wegens derzelver groote Noorder Breedte, voor de *Zon*, gelyk in de Jaaren MDCCLXI en MDCCLXIX heeft gezien), en dat de Coniunctie van *Mercurius* met de *Zon* den 11 *April* voorgevallen is. Bygevolg dat beide deeze Planeeten, op de gemelde tyden, het allernaast aan de *Aarde* zyn geweest, en zich nu wederom dagelyks van dezelve verwyderen. Voorts dat het zeer klein vermogen van *Jupiter* op de *Aarde*, den 8 May byna op het allerkleinfte is, en op dien Dag niets byzonders staat te gebeuren aan-

XCI.
BOEK.

1774.

In *Friesland* te
keer ge-
gaan door
een Berigt-
schrift van
hooger
hand.

XCI. „ gaande de Planeeten, dan dat men 's
 BOEK. „ morgens vóór den Opgang der Zonne,
 — „ by helder weer, *Jupiter, Mars, Venus,*
 1774. „ *Mercurius* en de *Maan*, in het Zodiaks
 „ Teken van *Aries* zal zien; daar naa, met
 „ het begin van *Juny*, in *Taurus*, en ver-
 „ der in zeer verschillende Tekens van den
 „ Zodiak, volgens den bestendigen loop
 „ der Planeeten, zal waarneemen; en dat
 „ daarom zulken, die vermoeden dat, op
 „ den *achtsten Mey*, waarſchynlyk eenige
 „ veranderinge in de beweeginge der *Aar-*
 „ *de* en Planeeten zou ontſtaan, in de
 „ daad hunne onkunde belyden in de wet-
 „ ten der beweeginge van dezelve: naar-
 „ dien deeze Lichaamen, ieder in 't by-
 „ zonder, hunnen loop, in hunne eigene,
 „ en zeer van elkander verschillende, Krin-
 „ gen, zonder daar uit te wyken, vol-
 „ brengen. Zo dat de Starrekundigen,
 „ vóór honderden van Jaaren, wat het
 „ zaaklyke betreft, indien zy ooit hadden
 „ gedacht, dat eene vertooning aan den
 „ Hemel, als die van den gemelden Dag,
 „ nadeeelige gevolgen in het Zamenſtel
 „ der Planeeten zou maaken, dezelve
 „ hadden kunnen voorzeggen (*). —
 Dusdanig eene verklaring veroorzaakte
 wel eenige gerustheid in de gemoederen;
 doch de vrees verliet de beklemdſte harten
 niet te eenemaal, dan naa dat de angſtig
 te gemoet geziene achtſte van Bloei-
 maand,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1774. bl. 414.

maand, zondet dat 'er op denzelven iet. xci.
zonderlings, door de werking der Dwaal-BOEK.
ftarren veroorzaakt, ten einde gelooopen —
was; wanneer het Bygeloof, naar gewoon- 1774.
te, zweeg, en het gegrond belachen van
kloeker Verftanden, met geduld, moest
verdraagen.

Een ongewoone Voorjaars-ramp, geheel Onge-
geene gemeenschap hebbende met dien meen
ydél gevreesden ftand der Hemellichten, ter in
trof, in 't einde van Bloeimaand, eenige Mey-
plaatzen in onze Gewesten. Na dat de maand.
Lugtsgesteltenis in 't midden dier Maand,
ten aanzien van Hette en Koude, zeer on-
gelyk geweest was, zo dat, op één dag de
Thermometer een onderscheid van twintig
tot acht- en - twintig Graaden tekende (*)
ftak den zeven- en - twintigften een harde
Storm uit het Noord-Westen op, die het
Z-water voor *Spaarendam* tot zulk eene
hoogte deedt ryzen als de oudste Lieden,
in een zo ver gevorderd Voorjaar, nooit
beleefd hadden. De *Slaaperdyk* stroomde
over, op eene wyze in den Winter niet
ongewoon, en deedt de hoop op een gunstigen
Hooibouw, welken het weelig fttaande
Gras in die ftreeken beloofde, in den
vloed verdwynen. De *Zuider-Zee* zwol,
door deezen Storm, op onze kusten der-
maate dat geen menschen geheugen daar
vau

(*) *Weerkund. Waarn.* van A. W. SCHAEFF
in de *Hedend. Vaders. Letteroefeningen* III Deel
II Stuk. bl. 320.

XCI. van kennis droeg. Op het *Koegras* by
 BOEK. *Kalantsaog* verdrunk, door 't opzetten der
 ——— *Noord-Zee*, veel Vees. De Visschers die
 1774. Zee bevaarende leeden niet alleen groote
 schade; maar ook één *Katwyksch* Vis-
 schuitje sloeg, op de hoogte van *Ter Heyde*
 om, geen der Manschap bragt 'er het lee-
 ven af (*).

Middelen Reeds zints den Jaare MDCCLXVIII
 tot verbe- waren 'er in *Friesland*, op voorstel des
 tering van Erftadhouders, door de Staaten van dat
Frieslands Gewest, eenige bekwaame Leden benoemd,
 Inkomsten beraamd. tot het onderzoek van den toestand der
 Lands Inkomsten. Zy leverden, in den
 voorleeden Jaare, berigt in van hunne Be-
 vindinge, als mede van de Middelen, van
 spaarzaamheid en andere, welke zy tot
 herstel der Geldmiddelen bekwaam en noodig
 oordeelden. Staaten van *Friesland* zonden 't
 zelve aan den Stadhouder, die, in Sprok-
 kelmaand deezes Jaars, zyn gevoelen daan
 over bekend maakte, 't welk het beraamen
 en vaststellen van verscheide Plakaaten en
 Publication, des betreffende, ten gevolge
 hadt (†). Of dezelve alle van dien aart
 waren, dat zy het kwaad in de beginzels
 aantasten, en 'er dus geneezing van te ver-
 hoopen was, werd verscheidenlyk beoor-
 deeld.

Al.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1774. bl. 525. 587.

(†) Ze zyn te vinden in de *N. Nederl. Jaarb.*
 1774. bl. 542. 579. 590—616. 853.

Allen, die over de *Albis* of de *Elve*, de Grenscheiding van het, oude *Fransche* Grondgebied, gebooren waren, en van daar *Albani* en *Aubena* genaamd werden, 't welk zo veel zegt als *Vreemdelingen*, mogten, volgens eene Wet van *CAREL DEN GROOTEN*, geene Goederen in *Frankryk* erven: de naalaatenschappen, die anderzins hun zouden hebben moeten aankomen, vervielen aan 's Lands Schatkist. Dit Regt werd *Jus Albinatus*, *Jus Albini-gii*, en *Jus Aubania* geheeten, in 't *Fransch Droit d'Aubaine*, by ons het *Regt van Aubaine*. Andere Volken, door dit Regt, in *Frankryk* slipt uitgeoefend, gedrukt, lieten 't zelve, volgens de Wet van Wedervergelding, tegen de *Franschen* gelden, en was dit vry algemeen onder de Volkeren. Beschaafter tyden en heuscher Zeden deeden 't zelve hier en daar afschaffen. Ook werd het reeds, by den *Kamerykschen Vrede*, in de Jaare *MDXXIX*, voor de *Nederlanders* in *Frankryk*, en voor de *Franschen* in de *Nederlanden*, vernietigd; en deeze vernietiging bekrachtigd door een byzonder Verdrag in den Jaare *MDCXCLVII* (*). — Doch men vondt in *Frankryk* niet goed, omtrent de *Fransche* Vlugtelingen, die den haatlyken Geloofsdwang ontweeken, deeze Godsdienst-vryheid ademende Gewesten ter schuil en verblyfplaats genomen hadden, zich

xcii.
BOEK.

1774.

Het Regt van Aubaine tus-schen deezen Staat en Frankryk, als mede Zweeden, geheel afgeschalt.

(*) *Groot Plakaat Boek* II Deel, bl. 2223, ook nader 1634. *Ald.* II Deel, bl. 2360. En in een *Tractaat van Vriendschap* 1662. *Ald.* bl. 291.

xiel. aan dat Verdrag van Vernietiging te hou-
 BOEK. den, zelfs niet wanneer die Vluchtelingen,
 — in deze Landen als Inboorelingen aange-
 1774. nommen waren, gelyk een Plakaat des Jaars
 MDCCCLIX dit Regt van Inboorlingſchap
 aan die Vluchtelingen verleende (*). Men-
 nigmaalen vielen hier over klagten, welker
 vrugtloosheid de Staaten in 't einde be-
 woog te verklaren, dat men, ter weder-
 vergelding, den *Franschen* ook niet zou
 toe laaten tot de Erfeniſſe der Goederen
 van Vluchtelingen hier ter Lande (†). In
 deezen voor de Menſchlykheid onvoegly-
 ken ſtand bleef dit ſtuk tot dat, in Lente-
 maand deeſes Jaars, de Kroon van *Franryk*
 en deeze Geweſten, ten voordeele der we-
 derzydſche Onderdaanen, een Verdrag
 flooten, by 't welk het *Regt van Aubaine*
 volkomen afgeſchaft en vernietigd werd. —
 Een zelfde Verdrag werd ook tuſſchen het
 Ryk van *Zweeden* en deezen Staat, om
 deezen tyd, aangegaan (§).

Engeland
 verzoekt
 dat de
Noord-
Americaa-
nen, uit
 deeze
 Landen,
 met geen
 Krygsbe-
 hoeften

Schreef men de gemaklykheid, waar me-
 de het Hof van *Frankryk* zich daar toe liet
 beweegen, miſchien niet zonder grond,
 toe aan *Frankryks* oogmerk, om, door dit
 betoon van hoogagting voor 't Gemeene-
 beſt, 't zelve aan zyne belangen te verbind-
 en, 't welk de welwikkende Staatkunde
 van veel gewigts moest oordeelen by het
 toeneemen van den dagelyks aanwakkeren-
 den

(*) *Groot Plakaat Boek V Deel, bl. 73.*

(†) *Groot Plakaat Boek V Deel, bl. 74.*

(§) *N. Nederl. Jaarb. 1774. bl. 527 en 864.*

den twist tusſchen *Engeland* en de *Noord-Americaanſche* Volkplantingen, waar in *Frankryk*, vroeg of laat, ſtondt deel te neemen. Het gedrag des *Engelſchen* Hofs was, by den aanvang dier onluſten, by lange zo vriendlyk niet, en diende, het voorſtel des Afgezants *YORKE* by de Algemeene Staaten geenſins om de gemoederen in een handeldryvend Gemeenebeſt ten zynen voordeele in te neemen. 't Zelve behelsde, dat de Koning zyn Meefter zich vleide, dat hun Hoog Mogenden, uit hoofde van de aanhoudende Oneenigheden tusſchen *Groot-Brittanje* en de *Engelſche* Volkplantingen, in *America*, aan derzelver Ingezetenen wel ernſtig zouden willen verbieden, deeze oproerige Volkplantingen, 't zy middelyk of onmiddelyk, met Geweer of Krygsbehoefkens te onderſteunen; dat zyne *Groot-Brittanniſche* Majesteit, uit aanmerking van de Vriendſchap en goede verſtandhouding, welke zo gelukkig tusſchen *Engeland* en 't Gemeenebeſt plaatze hadt, verwagtte, dat hun Hoog Mogenden de noodige voorzieningen zouden doen tot het beletten van dusdanige verſendingen. — Men wil dat *Engeland* het by dit verzoek, niet liet beruſten; doch dat 'er daadlyk op 't 1te twee *Engelſche* Vaartuigen lagen, om een waakend oog te houden, op 't geen van daar verzonden werd; en welke Schepen, zo ras zy vermoeden kreegen eener verſending van Oorlogsbehoeften na *Boston*, gereed waren onze Koopvaarders in het uit-

XCI.
BOEK.
—
1774.
mogen
voorzien
worden.

XCI. zeilen te volgen, misfchien met oogmerk
 BOEK. om dezelve in Zee te onderzoeken.

De Oorlog tusfchen Frankryk en Engeland dreigt uit te zullen barften,
 1774. De toefland der zaaken in *Noord-Ameri-
 ca*, *Frankryks* blykbaare genegenheid, om
 die Volkplantingen, in het Vryheids-pleit
 te onderfteunen, en *Engelands* bepaald oog-
 merk om alles op te zetten by het onder-
 werpen der Volkplanteren, deedt elk
 eenigzins vooruitzienden, vastftellen, dat
 het Twistvuur, in de *Nieuwe Wereld* eerst
 ontftooken, dat des Oorlogs in de *Oude
 Wereld* zou doen ontvlammen. De be-
 trekking, waar in onze Staat ftondt tot
 de twee Mogenheden, die eerlang tegen
 elkander het harnas zouden aangorden,
 fpeelde ten minften het vertoon derzelfde
 tooneelen, als in den laatstgevoerden Kryg
 tusfchen *Frankryk* en *Engeland*, zich op-
 dedden, en by de meesten nog in verfche
 geheugenisfe lagen. Twyfelingen of de On-
 zydigheid, toen met zo veel Staats beideis
 gehouden, door de *Vereenigde Gewesten* zou
 kunnen bewaard worden, bekroopen veel,
 die den tegen elkander werkenden invloed
 des Hofs van *Versailles* en van *Londen*,
 in den Lande kenden, en berekenden hoe
 hoogst bezwaarlyk het zou vallen, buiten
 eenen Oorlog te blyven, waar in men den
 Staat gaarne zag ingewikkeld; fchoon men
 van den kant dier ten Oorlog gereede
 Mogenheden, niet naliet op Onzydigheid
 van onzen kant aan te dringen.

Staaten van *Hol-*
land drin-
 gen aan op
 Niets kan beter tot opheldering van de
 inwendige Staatsgefteltenisfe, ten deezen
 opzigte, hier te Lande, dienen dan een
 na-

nader verflag van 't geen 'er, omtrent de
versterking der Land- en Zeemagt, ten
deezzen tyde, voorviel. In den Jaare
MDCCLXXII hadden Staaten van *Hol-*
land niet nagelaaten aan te dringen op de
hoogstnoodige Verbetering van 's Lands
Zeemagt, en wel byzonder, dat de over-
ige Gewesten de Aandeelen in de Petiti-
en van de Jaaren MDCCLXX en MDCCLXXI
tot buitengewoone Uitrustingen ter Zee
zouden opbrengen, als mede tot den verzog-
ten aanbouw der vier-en-twintig Schepen
van Linie (*); doch zy vonden de Bondge-
nooten min bereid dan zy verlangden om
de Zeemagt tot die hoogte te brengen.
„Zy waren mischien,” dus drukt zyne
Hoogheid zich over deeze agterlykheid
uit, „niet gezind om *al* hun vermogen aan
„de Zeemagt te besteeden, en wilden, in
„de toestemming tot dezelve, niet *al te*
„*schootig* zyn, uit vreeze dat, wanneer
„die Zeemagt, op de door *Holland* be-
„doelde hoogte, zou gebragt zyn, min-
„der gelegenheds voor hun zou overbly-
„ven, om zich ook van de Landzyde,
„de zo lang gewenschte, en by hun zo
„noodig geoordeelde, zekerheid, te be-
„zorgen (†).

Hier door bleeven de zaaken in den zelf-
den staat tot den Jaare MDCCLXXIII.
Holland, de langs hoe grooter wordende
noodzaaklykheid bezessende om die Verster-
king gedaan.

(*) Zie hier boven bl. 248.

(†) *Memorie van zyn Hoogheid* 6 Oct. 1782
bl. II.

XCI. king ter Zee of stand te brengen, herhaalde
 BOEK. toen den tot nog vrugtloozen aandrang by
 — hunne Hoog Mogenden, die beslooten by alle
 1774. de overige Gewesten, het hunne te zullen
 aanwenden om in de billyke eischen van
Holland te stemmen; en verder goedvonden
 zyne Hoogheid, en den Raad van Staaten,
 te verzoeken om een Plan tot versterking
 der Troepen van den Staat ter Algemeene
 Staatsvergadering te willen openleggen,
 om daar op, overeenkomstig de Orde van den
 Lande, te besluiten.

Overysfels De raadsragen der onderscheidene Gewesten
 raadsrag. konden nu niet wel agterwege blyven;
 zy kwamen in. *Overysfel* zou met genoeg
 een Plan tot eene maatige Vermeerdering
 der Landmagt te gemoet zien. Wat de
 vervallen Staat van 's Lands Zeemagt
 betrof, was het aangemerkt, zo van hun
 Hoog Mogenden, als van Staaten van *Holland*,
 niet ongegrond; doch dat daar omtrent
 geen meerder voorziening hadt plaats
 gegreepen, moest aan Ridderfchap en
 Steeden niet geweeten worden, en mogten
 zy zich op voorgaande toestemmingen in
 die Lasten, bovenal vanden Jaare M D C C L X X I,
 beroepen. Zy wilden niet ontveinzen,
 dat ze nu nog agterlyk waren in zich te
 verklaaren over de Petitie tot den aanbouw
 van Vier- en- twintig Oorlogfchepen;
 doch, behalven dat dit hun geval niet in 't
 byzonder was: dewyl de meeste Gewesten
 'er nog niet in toegestemd hadden, waren
 zy hier in voornaamlyk wederhouden, door
 de Onregelmaatigheid en Onbillykheid, waar
 me-

mede dit gedeelte van het stuk der *Consenten* werd behandeld, op welker verbetering zy aandringerende by deezen betuigden
 „ dat, indien de gezaamlyke Bondgenooten, in de Petitie tot den aanbouw van vier- en- twintig Oorlogschepen een gaaf *Consent* geliefden te draagen, dat *Consent* op zyn tyd met reële prestatie te agtervolgen, en daar van ter Vergaderinge van hun Hoog Mogenden verklaring te doen, zy mogten lyden, dat nimmermeer eenige aandrangen herhaald wierden by de Gewesten, die in de Petitie tot den aanbouw van Schepen van den Jaare MDCCCLXXI, of in 't geheel niet, of maar ten deele toegestemd hadden, maar zy des geheel ongemocid ge-
 „ laaten: zy hoopten dat deeze Verklaring, door de overige Gewesten, mogt worden gevolgd, en de gebrekkige Gewesten aanmoedigen om te besluiten op en toe te stemmen in de Petitie tot de Vier- en- twintig Oorlogschepen.”

XCI.

BOEK,

1774.

Dan konden zy niet voorby aan de Bondgenooten voor te houden, dat, zouden de vervalle zaaken van de Zee zodanig behartigd en verbeterd worden als noodig scheen, zulks voor een groot gedeelte behoorde gezogt te worden in den staat der middelen ten laste van de Collegien ter Admiraliteit.

Utrecht was voor de verbetering van *Utrechts* Zee- en Landmagt, beriep zich, om zyne bereidwilligheid tot het toebrengen van zyn aandeel aan het Zeewezen te toonen,

XCI. op de gedraagene toefstemming in de Peti-
 BOEK. tie van den Jaare MDCCXLI, op de
 — reeds daarvan opgebragte Penningen, ter-
 1774. wyl andere Gewesten of niets, of merke-
 lyk minder, hadden betaald; op de laater
 betooningen van bereidwilligheid om het
 gemeene Vaderland, en deszelfs afgelege-
 ne Bezittingen, zo wel ter Zee als te Lan-
 de, te helpen beschermen. Verklaarden
 Staaten van *Utrecht* zich omtrent eenige
 voorgeslaagene buitengewoone pooging tot
 vermeerdering van de Land- of Zeemagt
 der Republiek niet overeenkomstig den
 wensch van zommige Bondgenooten, dit
 moest aangeengebrek van bereidwilligheid;
 maar aan de bekrompenheid van Geld-
 middelen, worden toegeschreeven, welke,
 zonder het bezwaaren der Ingezetenen,
 die veel eer verligting behoefden, in geen
 beter staat konden geraaken. „ Zy ver-
 „ trouwden dat de Bondgenooten, den toe-
 „ stand van hun Gewest behoorelyk over-
 „ weegende, het verlangen van hun Ed.
 „ Mogenden niet vreemd zouden vinden,
 „ dat eindelyk eens met ernst wierd ge-
 „ dagt, om door eene gelyke en geregelde
 „ heffing van de Middelen te Water, en
 „ door het betragten eener behoorelyke
 „ Oeconomie by de Admiraliteits Colle-
 „ gien, het Fonds, tot de Zeemagt ge-
 „ schikt, zo veel mogelyk te bevoordee-
 „ len, en dat de onderhandelingen daar
 „ over, voormaals begonnen, met ernst
 „ voortgezet en tot een spoedig einde ge-
 „ bragt wierden, bereid zynde om, op
 „ het

„ het bekomen der noodige onderrigtingen XCI.
 „ van het geen tot verbetering der Zee- BOEK.
 „ magt van den Staat, en de bescherming ———
 „ des Handels, zo uit de Inkomsten der 1774.
 „ Admiraliteit, als anders, zou kunnen ge-
 „ vonden worden, op de Petitie van den
 „ Jaare MDCCCLXXI tot den aanbouw
 „ van vier- en- twintig Schepen van Li-
 „ nie, zodanig te besluiten als de omstan-
 „ digheden der Geldmiddelen eenigzins
 „ zouden toelaaten. Gelyk zy ook by
 „ herhaaling betuigden bereid te zyn,
 „ om op gelyke wyze te besluiten, op
 „ eene voeglyke Versterking van de
 „ Landmagt, zo ras zyn Hoogheid en de
 „ Raad van Staaten eene nadere Petitie
 „ en Plan ter overweeginge der Bondge-
 „ nooten, zouden ingeleverd hebben:
 „ voor de Verbetering van de Land- en
 „ Zeemagt, waren huns oordeels dezelf-
 „ de redenen.”

Gelderland, terstond in de Petite tot
 meergemelden aanbouw van Oorlogschepen
 gestemd hebbende (*), herhaalde die toe- *Gelder-*
 stemming, deeze gelegenheid aangrypende *lands*
 om by hunne Bondgenooten, die tot nog *denk-*
 hier in niet bewilligd hadden; aan te *beeld.*
 dringen, dat zy 'er zich toe zouden laa-
 ten bewegen, ten einde men spoedig met
 eenpaarigheid daaromtrent een Besluit mogt
 neemen; dan teffens oordeelden zy het
 tegenwoordig aantal van 's Lands Krygs-
 volk

(*) Zie hier boven bl. 253.

- XCI. volk niet toereikende om tot beveiliging
 BOEK. van den Staat de noodige gerustheid te
 ————— geeven; waarom zy ook bleeven aandrin-
 1774. gen op eene maatige vermeerdering, en
 het Plan daar toe te gemoet zagen.

*Zeelands
 besluit.*

Gemeen anders klonk de taal door *Zee-*
land geuit. Staaten van dat Gewest,
 „ zouden geene zwaarigheid maaken, om,
 „ ten aanzien van de Zee- en Landmagt,
 „ het gevoelen van Staaten van *Holland*
 „ te omhelzen; waare het niet, dat zy daar
 „ in verhinderd wierden, door de bekrom-
 „ pene gesteldheid hunner Provinciaale
 „ Finantien; die niet toereikten, om de
 „ gewoone uitgaven te kunnen draagen,
 „ en veel min instaat waren, om aan
 „ eenige buitengewoone uitgaven te ge-
 „ moet te komen, en wel inzonderheid
 „ aan een zo merklyke somme, als het
 „ aandeel van *Zeeland* in de Petitie tot
 „ den aanbouw van vier- en- twintig Oor-
 „ logschepen; als mede in het geene een
 „ voeglyke vermeerdering der Land-
 „ magt zou belooopen, waar om zy,
 „ hoewel met leedweezen, moesten be-
 „ tuigen, geheel buiten staat te zyn, om
 „ tot zodanig eene Toestemming te ko-
 „ men, welke zy met geen daadlyke
 „ Geldopbrengingen zouden kunnen be-
 „ krachtigen, ten ware de Bondgenooten
 „ konden overgehaald worden, om Staa-
 „ ten van *Zeeland*, daar toe meer instaat
 „ te stellen, dan tot heden was geschied.”—
 Voorts bragten zy een gansche lyst van
 bezwaaren, van verkortingen, en van veron-
 ge-

gelykingen, in 't midden, zich over de ^{XCI.}behandelingen der overige Zes Gewes- ^{BOEK.}ten beklagende.

Staaten van *Friesland*, schoon zy mede ^{1774.}'t bezwaar der Geldmiddelen van hun ^{*Frieslands*}Gewest, in 't breede ophaalden, „ twyfel- ^{raadslag.}

„ den niet, gelyk zy zich uitdrukten,
 „ of hun Hoog Mogenden zouden daar
 „ uit ligtlyk opmaaken, in welk eene ver-
 „ legenheid zy zich thans bevonden; aan
 „ den eenen kant gedrongen wordende
 „ door de nuttigheid, en meerdere of min-
 „ dere noodzaaklykheid, der voorgeslaage-
 „ ne maatregelen, en aan den anderen
 „ kant schroomende, in dezelve te tree-
 „ den, uit hoofde van onmagt en het voor-
 „ uitzigt, dat op zulk eene wyze hun
 „ Gewest nimmer tot verhaal zou komen,
 „ of instaat gesteld worden, om het ge-
 „ meene Bondgenootschap, ingevalle van
 „ nood, met eenige nadruk, ter hulpe te
 „ verstrekken, dat zy dus tusfchen beiden
 „ staande, hun Hoog Mogenden, konden ver-
 „ zekeren van hunne geneigdheid, om met
 „ de overige Bondgenooten zamen te stem-
 „ men, in het beraamen van maatregelen,
 „ die men ter beveiliging van den Staat,
 „ herstelling van de Zeemagt, en bescher-
 „ ming van den Koophandel, noodig zou
 „ oordeelen: hier om zouden zy het Plan
 „ en de Petisie, wegens de vermeerdering
 „ der Landmagt afwagten, en daar over,
 „ zo wel als over den aanbouw der Sche-
 „ pen van Oorlog, raadpleegen en vrugt-
 „ baare Besluiten uitbrengen; zo veel de

„ toe-

XCI. „toestand der Geldmiddelen van het Ge-
 BOEK. „west eenigzins zou toelaaten. Terwyl
 — „zy tevens, met de andere Gewesten,
 1774. „wel wenschten, dat de Onderhandelin-
 „gen, wegens het onderzoeken van de
 „middelen der onderscheide Admiralitei-
 „ten aangevangen, van zulk een goed ge-
 „volg mogten weezen, dat ten minsten
 „een gedeelte van de Buitengewoone
 „Uitrustingen, daar uit konden worden
 „goedgemaakt.”

Gevoelen
 van *Stad*
 en *Lande*

Stad en Lande keurde de redenen voor
 den Aanbouw der Oorlogschepen byge-
 bragt onwederleggelyk; doch kwam het
 Staaten van dit Gewest niet min ontegen-
 spreekelyk voor, dat men even zeer be-
 dacht moest zyn, op de middelen, om
 dien aanbouw te volvoeren. Zy gaven
 hun misnoegen, over het agterblyven van
 herstel by 's Lands Admiraliteiten, op eene
 sterke wyze te kennen. Bleeven de zaa-
 ken in dien stand, dan hadt men grond
 om te dugten, dat de kosten tot dien
 Aanbouw op de schouders der Gewesten
 geschooven, eene voorgewende onmagt
 zommige zou te rug houden van toe te
 stemmen, of aanleiding geeven, om de
 hulp van andere Bondgenooten te ver-
 zoeken, of dat zy, gaaf toegestemd heb-
 bende, de Betaaling zeer traaglyk zouden
 laten volgen. — Het aandeel 't geen
Stad en Lande tot dien aanbouw zou moe-
 ten opbrengen, de kosten van de bedoel-
 de vermeerdering der Landmagt, en het
 in dienst houden der Zes Fregatten, zou-
 de

de Geldmiddelen van hun Gewest ten XCI.
gronde helpen. B.O.E.K.

Naa een beklaglyk tafereel gemaald te hebben van den bezwaarden Staat van 1774.

Stad en Lande, zints het zeventiende jaar deczer Eeuwe, van de Lasten op de Ingezetenen, en de verkoop van Goederen, om schulden aftelosfen, bragt de bedeking, dat hun niets overbleef, dan uit twee kwaaden het minste te kiezen, en het onbetwistbaar veiliger was, zich vroegtydig te wapenen, en daar toe alles op te brengen wat men kon, dan bloot te staan voor de begeerte van ieder, die lust hadt den Lande te bespringen, hun tot de volgende verklaring. — „Dat zy

„ zouden toestemmen in den aanbouw
„ van een zodanig getal Oorlogschepen
„ als, in 't Jaar MDCCLXXI, door den
„ Raad van Staaten hun Hoog Mogenden
„ was overgegeeven, en aan de Gewesten
„ verzonden, of zo veel minder als waar
„ over de Bondgenooten het zouden ééns
„ worden, onverkort de vrye raadpleegingen van *Stad en Lande*, omtrent de Plans, welke men deswegen zou voorstellen. Dat zy, zo ras alle Gewesten zuiver zouden hebben toegestemd, daadlyk daar toe zouden betaalen den eersten Termyn en verder hunne Toestemming, zo veel zy eenigzints vermogten, met de daadlyke voldoeningen zouden bevestigen, zelfs door de Penningen uit de verkoop van hunne laatste *Domeinen* daar toe (des
„ noods)

XCI. „ needs) te besteeden, onder de volgende
 BOEK. „ voorwaarden. ——— Dat alle Bondge-
 „ nooten in gemelde Petitiën gaaf, en zon-
 1774. „ der eenige bedingen, of bepaalingen, toe-
 „ stemden, en zulks daadlyk agtervolg-
 „ den; in voege dat zy zich ontslaagen
 „ hielden van de betaalinge van een twee-
 „ den Termyn, indien alle Bondgenooten
 „ den eersten, op den verschyndag van
 „ den tweeden, nog niet betaald mogten
 „ hebben, en zo vervolgens met de an-
 „ dere Termynen.” ——— Ten anderen,
 „ dat zy inmiddels overtuigd wierden van
 „ de ernstige en daadlyke genegenheid van
 „ hun Hoog Mogenden en de Bondge-
 „ nooten omde Geldmiddelen der Admira-
 „ liteiten te verbeteren.” ——— En einde-
 „ lyk „ dat zy, naa afloop van het beloop
 „ van den toegestaan onderstand, aan
 „ één der Bondgenooten, de volduuring
 „ daar van, of eenig ander middel in diens
 „ plaatze, mits deezen weigerden, en
 „ voor nu en als dan van de hand weezen;
 „ tot zo lange de Staaten van zodanig Ge-
 „ west, niet gekomen waren tot dergelyke
 „ middelen van onderzoek en beschikking
 „ over hunne Financien, als zy zelve, en het
 „ by uitspraak bleek, dat de Ingezetenen
 „ van dat Gewest, naar evenredigheid
 „ zwaarder belast waren dan die van *Stad*
 „ en *Lande*, en de Geldmiddelen in 't
 „ zelve met gelyke naauwkeurigheid be-
 „ stuurd wierden; ten einde daar uit, als
 „ zynde de eenige redelyke oorzaak om
 „ hulp van anderen te verzoeken, de
 „ on-

„ onmogelykheid om zich zelven te kun- xci.
 „ nen redden, openbaar werd. BOEK.
 „ Dat zy, belangende de Vermeerde-
 „ ring der Landmagt zich daar omtrent 1774.
 „ nooit ongenegen betoond hadden, en
 „ nog, niet ongenegen waren. Het Plan
 „ daar toe verwagtede om'er nader op te
 „ besluiten.”

Het leedt niet lang of dit Plan was gevormd, Plan tot
 en in Hooimaand des Jaars MDCCCLXXIII vermeer-
 aan de Gewesten rond gezonden; ten ein- dering van
 de, zo in 't zelve, als in den Aanbouw van de Land-
 vier- en- twintig Linie Schepen, toe te magt.
 stemmen. Volgens 't zelve zou 's Lands
 Krygsmagt met 1368 Paarden, en 8927
 Hoofden, vermeerderd worden. De kosten
 van het Jaarlyks onderhoud hadt men be-
 groot op 1560654 Guldens, en de Recruit
 en Aanritsgelden daar en boven op 653987
 Guldens.

Hoewel, eer Wynmaand ten einde liep, Staatsbe-
 Stad en Lande, Friesland, Overysfel, Gel- sluit van
 derland en Utrecht, in de beide Plans zui- Holland
 verlyk bewilligden, duurde het, tot be- deswe-
 vreemding veeler Bondgenooten, tot Gras- gen,
 maand MDCCCLXXIV. eer *Holland* deswe-
 gen zyn gevoelen te kennen gaf. Dit
 Staatsbesluit, van alle de voorige vershil-
 lende, en de bron van veele andere Raad-
 pleegingen, verdient een breeder verslag.
 Staaten van *Holland* verklaarden, „ dat,
 „ naa lang en kragtig aanhouden by de
 „ Bondgenooten op het geeven van daad-
 „ lyke bewyzen, om de verbetering der
 „ Zeemagt, ten minsten met gelyken
 XXIV, DEEL. Bb „ tred,

XCI. „ tred, met die van de Landmagt te be-
 BOEK. „ hartigen, hun niets aangenaamer zou ge-
 — „ weest hebben, dan de blyken van zoda-
 1774. „ nig een ernstig voorneemen by de Bond-
 „ genooten te ontmoeten, als wanneer
 „ voor hun het tydſtip zou gebooren zyn,
 „ waar in zy niet langer zouden vertraagen
 „ met de verklaaring om hunne bereidwil-
 „ ligheid, tot eene voeglyke vermeerdering
 „ der Landmagt, daadlyk geſtand te doen;
 „ doch 't was verre van daar dat dit ge-
 „ wenschte tydſtip zou genaderd weezen:
 „ want zy moeſten, tot hun leedweezen,
 „ betuigen, in de uitgebragte Beſluiten der
 „ Geweſten, vergeeſch gezogt te heb-
 „ ben, 't geen vereiſcht zou worden om
 „ hun de noodige geruſtheid te geeven,
 „ dat de Bondgenooten de verbetering der
 „ Zeemagt zodanig ter harte namen, als
 „ eenigzins overeenkwam met den aart en
 „ het gewigt der zaake: van welke niets
 „ minder dan de welvaard of het verderf
 „ van *Holland*, en by onvermydelyken
 „ gevolge, het behoud of de ondergang
 „ van 't Gemeenebeſt, moest afhangen.
 „ Wel was waar de meeſte Geweſten had-
 „ den tot den Aanbouw van vier- en-
 „ twintig Oorlogſchepen geſtemd; doch
 „ hoe zeer zulks door hun gaarne werd
 „ aangenomen, als eene waarborge voor
 „ de daadlyke voldoening der aandelen in
 „ gelde, het nogthans zeker ging, dat de
 „ verbetering der Zeemagt door den Aan-
 „ bouw alleen niet kon uitgewerkt wor-
 „ den; maar dat het Jaarlyks in Zee
 „ „ bren-

„ brengen van een bekwaam getal Oorlog- xcl.
 „ schepen het middel was om de zwakke BOEK.
 „ en kwynende Zeemagt te herstellen, het ———
 „ handeldryvend gedeelte der Ingezetenen 1774.
 „ van den Staat, naar behooren, te be-
 „ schermen, en de steeds afneemende
 „ Vaard en Handel voor een geheel verval
 „ te behoeden.

„ Welke begrippen men ook, over de
 „ Gesteldheid en 't Bestuur van de Admi-
 „ raliteits Collegien, veeltyds mogt vor-
 „ men, het was eene bewysbaare waar-
 „ heid, dat die Collegien, buiten behulp
 „ der Bondgenooten, aan den Zeehandel
 „ de noodige bescherming niet konden ver-
 „ leenen; en even onbetwistbaar, dat de
 „ gebrekkige opbrengingen der Gewesten
 „ tot de buitengewoone Uitrustingen,
 „ voor eene der beklaaglyke oorzaaken
 „ gehouden moesten worden, waar aan
 „ men het onvermogen dier Collegien hadt
 „ toe te schryven.

„ Te deezer oorzaake hadden zy, by
 „ voorgaande gelegenheden, aan de Bond-
 „ genooten vertoond, de hooge noodzaak-
 „ lykheid tot het vaststellen van een
 „ Fonds, waar uit de kosten van eene
 „ Jaarlyksche Uitrusting, door de rigti-
 „ ge Onderstandgelden der gezamenlyke
 „ Bondgenooten, konden komen; doch
 „ die vertoogen, hoe billyk ook en regt-
 „ maatig, waren, tot hier toe, van geen de
 „ minste uitwerking geweest.

„ Met het verval der Zeemagt van den
 „ Staat, en het daar uit afneemen des Han-

- XCI. „ dels, was het, ondertusfchen tot dat uiterfte gekomen, dat zy zich zelve, en
 BOEK. „ hunne Bondgenooten zouden misleiden,
 ——— „ wanneer zy het akelig vooruitzigt, in 't
 1774. „ welke de waare gefchapeheid der zaaken zich vertoonde, langer wilden verbergen; daar immers de geringe overblyfzels van eenen voorheen bloeyenden
 „ Koophandel, welke zonder Befcherming, en zonder vertooning van 's Lands Vlag, in die Oorden, waar toe dezelve zich voornaamlyk uitftekte, niet behouden, veel min opgewakkerd en bewaard konden worden, eerlang na elders zouden verhuizen, en geheel tot niet loopen, daar het Lichaam van den Staat, door inwendige kwaalen aangetast, by
 „ verzuim en verwaarloozing der hulpmiddelen, welke daar tegen in tyds hadden kunnen aangewend worden, den oever zyns ondergangs, zelfs zonder den minften aanftoot van buiten, zou zien genaaken; en daar *Holland*, ontzet en beroofd van de medewerking der Bondgenooten, tot bewaaring en befcherming der eenige bronnen van den bloei en welvaart, haast zou ophouden, met die invloeden van zyn finantieel vermogen over het Bondgenootfchap te verfpreiden, welke, in bezwaarende tyden, door de Bondgenooten zo menigmaal, ten hunnen nutte en welzyn, waren onder-vonden.
 „ Nimmer zouden hun Ed. Groot Mogenden, zo lang tegen die gedugte
 „ on-

„ onheilen niet op eene kragtdaadige en XCI.
 „ voldoende wyze, door de verbetering BOEK.
 „ der Zeemagt, zo in den Aanbouw als in —
 „ de jaarlykfche Uitrusting zou voorzien 1774.
 „ weezen, in de tegenwoordige gesteld-
 „ heid der zaaken, van zich kunnen ver-
 „ krygen, om hunne Provinciaale Finan-
 „ tien, door eenigen verderen of meer-
 „ deren last, voor en ter zaake van de
 „ verdediging - te Lande te bezwaaren;
 „ doch veel eer in de onaangenaame,
 „ maar teffens onvermydelyke, verpligting
 „ gebragt worden, om de verklaringen,
 „ by 't flot der laatst gedraagene Toestem-
 „ ming, daadlyk werktellig te maaken.”

„ De Gemeene Verdediging van de
 „ Republiek, zo te Water als te Lande,
 „ kon nimmer op vaste gronden geves-
 „ tigd worden, zo lang de middelen,
 „ daar toe dienende, niet met eenpaarige
 „ fchouderen gedraagen werden; en zo
 „ lang men die zelfde, en vooral geen
 „ minder zekerheid voor de opbrenging
 „ der toegeftaane Lasten tot het werk
 „ van de Zee niet invoerde en vast stel-
 „ de, als omtrent het toegeftaane voor
 „ de Verdediging te Lande.

„ Van ouds waren *Staatē van Oorlog*,
 „ *te Water*, bekend geweest, by welken
 „ het beloop der Penningen, die de Ad-
 „ miraliteiten te kort kwamen, over de
 „ Gewesten geslaagen werden, dit hadt
 „ opgehouden, en waren de Buitengewoo-
 „ ne Petitien in stede gekomen, die veel
 „ tyds geen beter of voordeeliger lot had-

XCI. „ den ondergaan, dan dat het zeer groot
 BOEK. „ en beschreienwaardig verschil tusſchen
 ——— „ de toegeſtaane en de daadlyk opgebrag-
 1774. „ te Laſten te zichtbaar was daargeſteld,
 „ en de zaaken der Zec in een verval
 „ geraakt waren, over 't welk men zich
 „ thans niet genoeg kon beklagen. —
 „ Dat, tot herſtel van dit verval, geen an-
 „ der middel voor handen was, dan de
 „ byzondere Beſtemming van een genoeg-
 „ zaam Fonds voor de koſten van eene
 „ Jaarlykſche Uitrusting, gepaard met dus-
 „ danige Schikkingen, waar door de over-
 „ betaalingen en in gebrekeblyvingen,
 „ die in de toelagen der Geweſten op
 „ het Fonds mogten vallen, met andere
 „ poſten, op den Staat van Oorlog, de
 „ verdediging te Land betreffende, on-
 „ derling vereffend wordende, aan de
 „ Collegien ter Admiraliteit, zo veel ge-
 „ ruſtheids verſchaften, als dezelve noo-
 „ dig hadden, om Schepen uit te ruſten,
 „ zonder aan de nadeelige en verderfelyke
 „ gevolgen van gebrekkige Opbrengingen
 „ blootgeſteld te blyven.”
 „ Zy konden niet nalaaten dit middel
 „ den Bondgenooten ten ſterkſten aan te
 „ pryzen; op dat het eens vaſt geſteld zyn-
 „ de, even daar door de weg mogt gebaad
 „ worden, om de Raadpleegingen, over
 „ het herſtel van de Zeemagt, te gelyk
 „ met eene voeglyke Verſterking van de
 „ Landmagt, tot eene gewenſchte afkomst
 „ te brengen. — Niets liever wensche-
 „ ten hun Ed. Groot Mogenden, dan dat
 „ zy

XCI.

BOEK.

1774.

„ zy hunne eigene Provinciaale Finanti-
 „ en, en die hunner Bondgenooten, in
 „ dien ſtand konden beſchouwen, dat
 „ eene meerdere Jaarlyſche uitgave van
 „ ver over de *Vyftienmaal honderd dui-*
 „ *zend Guldens*, gevoegd by het geen
 „ uit het boven gemeld Fonds voor de
 „ Zeemagt vereiſcht zou worden, een
 „ niet al te bezwaarend aanzien kreeg;
 „ waar door dan ook de raadpleegingen,
 „ omtrent het voorgestelde Plan zich zou-
 „ den bepaalen tot een onderzoek over
 „ de meerdere of mindere noodzaake,
 „ om, in de tegenwoordige tydsomſtan-
 „ digheden, tot eene zo aanzienlyke ver-
 „ meerdering van Troepen te komen;
 „ doch dat, het Finantieweezen zich geen-
 „ zins in eene zo voordeelige gedaante
 „ opdoende, zy het uit dien hoofde ge-
 „ heel ongeraaden zouden vinden, om,
 „ tot de beide voorwerpen, zo van de
 „ begrooting van het voornoemde 's Jaar-
 „ lyks Fonds ten behoeve van de Zee-
 „ magt, als tot de verſterking der Land-
 „ magt, de gemelde ſomme te boven te
 „ gaan.”

„ Niet te hoog zou men het ſtellen als
 „ men de begrooting, van 't geen de Col-
 „ legien ter Admiraliteit in Vredes tyd
 „ noodig zouden hebben, om 's Jaarlyks
 „ een bekwaam getal Schepen, tot dek-
 „ king van den Koophandel en Zeevaard,
 „ in Zee te houden, op *Zeyenhonderd en*
 „ *tachtig duizend Guldens* bepaalde; terwyl
 „ het overige gedeelte der bovengemelde

Bb 4

, meer-

XCI. „ meerde Uitgaave toereikende zou wee-
 BOEK. „ zen , om tot eene maatige Versterking
 — „ der Landmagt aangewend te worden.”

1774. Zy vorderden „ dat hunne Afgevaardig-
 „ den , voor eerst en voor alles , en als
 „ een voorwaarden , zonder welke niet ,
 „ zouden aandringen op de Bestemming
 „ van een Jaarlyks Fonds van *Zevenhonderd tachtig duizend Guldens* tot den Zee-
 „ dienst. — En voorts , om de zo noodige gerustheid wegens de daadlyke opbrengingen daar te stellen , wilden zy tefens bepaald hebben , dat de Gewesten op zich zouden neemen hunne aandeelen vroegtydig te bezorgen aan 't *Comptoir Generaal der Unie* om vervolgens aan de Collegien der Admiraliteit te worden uitgedeeld. — Dat door den Raad van Staaten , uiterlyk voor den eersten van Wynmaand van ieder Jaar aan hun Hoog Mogenden zou over gezonden worden een netten staat zo der gedaane Opbrengingen , als van de gebreken en niet betaalingen daar opgevallen : en dat tot zuivering der laatstgemelden , Staaten van *Holland* zich zouden verbinden om die gebreken te verhelpen ; zodanig nogthans dat , by het opmaaken van den Staat van Oorlog voor 't volgend Jaar , zo veel meer Krygsvolks op den Staat der ingebreke gebleevene Gewesten zou moeten gebragt en met het beloop van de verstrekte Penningen *Hollands* Staat ontlast worden ; als mede dat zyn Hoogheid en de Raad van Staaten , telkens

„ in dat Jaar, waar in die Gebreken en XCI.
 „ Wanbetaalingen zouden vallen, tot het BOEK.
 „ doen dier Gelykmaakinge, op den Staat ———
 „ van Oorlog, zouden worden gelast.” 1774.

Ten laatsten hieldt dit Besluit der Staa-
 ten van *Holland* in, „ dat zy, wanneer
 „ op al 't voorschreevene, in dier voege
 „ volstrekt beslooten zou weezen, als
 „ dan bereid zouden zyn, om toe te
 „ stemmen, dat de overschietende som
 „ tot de Verdediging te Lande en ten be-
 „ hoeve vanden Krygsdienst werd besteed;
 „ als mede, dat men zyne Hoogheid,
 „ met den Raad van Staaten, verzogt
 „ een nader Plan, ten dien einde op te
 „ maaken, en 't zelve derwyze in te rig-
 „ ten, dat de meerdere Jaarlyksche Uit-
 „ gave, het laatstgemelde beloop der
 „ somme niet te boven ging. ——— Zy
 „ vleiden zich met de hoop, dat de Ge-
 „ westen, die reeds, in het volle beloop
 „ van 't Plan der vermeerderinge, toefstem-
 „ ming gedraagen hadden, te minder zwaa-
 „ righeids zouden maaken in eenen voorslag,
 „ welke voor die Gewesten, geen meerder
 „ bezwaar, maar alleen een nuttige en
 „ hoognoodige schikking medebragt, om-
 „ trent het gebruik van de geheele som,
 „ waar in zy bereids voor hun aandeel
 „ toegestemd hadden.”

De Afgevaardigden der andere Gewes- 't Zelve
 ten namen dit Besluit van *Holland*, aan in over-
 gedrongen door de bedenking, dat de ban- weeging
 den, welke de Leden van het Bondge- genomen,
 nootschap onderling vereenigen, nooit

XCI. minder gevaars loopen van gekreukt of
 BOEK. verbroomen te worden, dan wanneer aan
 ————— 't meest opbrengend Lid, het genoeg
 1774. niet werd onthouden van zyne poogingen,
 tot redding en herstel van vervallene zaaken,
 welken op het Lichaam des Bondgenootschaps van eenen algemeenen en zo weezenlyken invloed moesten zyn, door de zamenstemming zyner Bondgenooten, ondersteund te zien, over, om 't zelve hunnen Magtigeren mede te deelen, en zich nader te verklaren. Middelerwyl werden de Gedeputeerden van hun Hoog Mogenden tot de zaaken van den Oorlog verzogt dit Besluit te onderzoeken, het Advis van den Erftadhouder in te neemen, en des de Vergadering te berigten.

Berigt
 daar op
 ingebracht.

Dit Berigt kwam hier op neder, „dat
 „ in de verschillenheid van begrippen,
 „ tusfchen vyf Gewesten en *Holland*,
 „ hun niets wenschlyker was voorgeko-
 „ men, dan dat men een Middel kon uit-
 „ vinden, om dit verfchil uit den weg
 „ te ruimen; dat zyne Hoogheid ook
 „ met dat oog de zaak ingezien hebben-
 „ de, tot een nieuw blyk van Hoogstdes-
 „ zelfs aanhoudende waakzaamheid en
 „ yver voor de belangen van den Staat,
 „ en tot bevording van de noodige eens-
 „ gezindheid, tusfchen de Bondgenooten,
 „ omtrent eene zaak van zo veel aanbe-
 „ langs, als een bekwaam redmiddel tot
 „ vereeniging van de verwyderde Ge-
 „ voelens, wel hadt willen opleveren,
 „ een

een Plan en Confiliatoir, waar by hy XCI.
 gemeend hadt te moeten voorlaan, of BOEK.
 de Heeren Staaten der Vyf Gewesten ———
 niet zouden kunnen besluiten, om der- 1774.
 zelve Toestemmingen in de Vermeer-
 dering der Landmagt en Aanbouw van
 Schepen te vernieuwen; doch teffens
 derzelver Toestemming in de Land-
 magt zo verre te veranderen, dat zy
 verklaarden wel te mogen lyden, dat
 de som daar toe voorgeslaagen, vermin-
 derd werd, op omtrent *Negen Tonnen*
Gouds, en een post gebragt op den Staat
 van Oorlog van *Zes Tonnen Gouds*, om
 te dienen tot Uitrusting van Schepen,
 door zyne Hoogheid en den Raad van
 Staaten te verdeelen, zodanig als zy
 oorbaar zouden agten, om alle vreeze
 van niet betaaling, of immers voor klag-
 ten van niet betaaling, te voorkomen;
 doch in verwagting, dat de eene post
 zonder de andere niet zou verminderd
 worden, en wel naar evenredigheid in dier
 voege, dat, wanneer de beslootene Ver-
 meerdering met *eenhonderd en vyftig dui-*
zend Guldens verminderd wierd, als dan
 de post voor de Zcemagt met *honderd*
duizend Guldens zou moeten worden ver-
 minderd, en zo ook omgekeerd; mitsga-
 ders, dat men alle poogingen zou aan-
 wenden, om door eene behoorelyke
 bezuiniging en afschaffing van alle on-
 noodige Uitgaven by de Admiraliteiten,
 en door een rigtiger invordering van
 Middelen te Water, die Collegien in-
 staat

- XCI. „ staat te stellen, om, boven den gegee-
 BOEK. „ ven onderftand, uit derzelver middelen
 — „ Jaarlyks eenige Fregatten uit te rusten,
 1774. „ tot Befcherming van den Handel dee-
 „ zer Landen.

Alles loopt
 vrugtloos
 af. *Gelderland, Friesland, Overysfel, Stad
 en Lande*, lieten zich door zyne Hoog-
 heid overhaalen, om uit infchikkelykheid,
 dat Plan te omhelzen. *Zeeland en Ut-
 recht* namen het over, *Holland* kon men
 'er geen fmaak in doen vinden. Ingevol-
 ge waar van dit alles bleef haperen; en
 de geringe meerderheid van nog geen
 Twee Tonnen Gouds, waar in *Holland*
 alleen vyf negende deelen moest draa-
 gen, deedt dit Ontwerp in duigen val-
 len (*).

Kommer-
 lyke ge-
 fteeldheid
 van dee-
 zen Staat. De tyd ging zwanger van de grootfte,
 en voor onzen Staat hachlykfte, Gebeur-
 teniffen, wier geboorte alle Liefhebbers
 des Vaderlands met fchroom te gemoete
 zagen. Een fchroom gegrond op de be-
 wustheid van de zwakheid onzes Lands,
 om op eenigerlei wyze deel te neemen in
 een Kryg, die binnen kort, alles ronds-
 om

(*) *Verzameling van Authentyke Stukken, be-
 treffende de Augmentatie der Land- en Zeemagt
 van de Republiek 1782. Memorie van zyne Hoog-
 heid bl. 11. 12. N. Nederl. Jaarb. 1775. bl.
 845—877. 1229—1252. Zeven Jaaren verliepen
 'er eer op de Petitie tot den Aanbouw der vier-
 en- twintig Oorlogfchepen, in den Jaare 1771.
 gedaan, een Besluit viel.*

om ons in rep en roere zou stellen. 't Ge- XCI.
 brek aan Zee- en Landmagt was zigt- BOEK.
 baar; aan de zo dikmaals gebleeke Party-
 fchap, om het verfterken van een en ander 1774.
 te vertragen, of geheel te beletten, ftondt
 het niet te ontbreken; de oude zaaden
 van Tweedragt, die zo vaak een oogst
 van rampen teelden, waren gereed uit te
 botten, en de wrangfte vrugten op te le-
 veren. De Koophandel en Zeevaard za-
 gen dagen van doodlyke kwyning en vol-
 flagen onheil te gemoet. Met één woord
 alles liet zich aanzien, dat wy vast na-
 derden tot een Tydfcip, 't geen in 's
 Lands gefchiedeniften een altoos gedenk-
 waardig Tydperk zou opleveren. —
 De ondervindig heeft hier aan haar zegel
 gehangen, en zullen wy, in een *Nieuw*
Werk, ten Vervolge van het *Tegenwoordige*
 gefchikt, 's Lands Lotgevallen, in dat
 Tydperk, boeken.

Einde van het Vier- en- twintigfte Deel.

B L A D W Y Z E R

D E R

VOORNAAMSTE ZAAKEN

A.
Aalsmeer in hoe groot gevaar
 XXIV. 8, 9. Dankdag in
 het Aalsmeerder Ambagt in-
 gesteld, 91.
Aardbeëving te *Helmond* gevoeld
 XXII. 236. Met eene Wa-
 terberoering in de Neder-
 landen, op den 1 Novemb.
 MDCCCLV. 237. Op Bede-
 dag den 18 van February
 MDCCCLVI. 278.
 — hier in 't Jaar
 MDCCCLX. gevoeld XXIII.
 91. Twee Aardbeëvingen
 in 't Jaar MDCCCLXI, 192.
Aardenburg gedenkt aan de
 vóór Honderd jaaren be-
 toonde Dapperheid XXIV.
 266.
Admiraliteit. De *Hollandfche*
 en *Zeeuwfche* hebben gefchil
 over de Verlofgelden XXII.
 68. Door de Gouvernante
 beflist, 69.

AFFRY (D') ftelt de Staaten
 gerust wegens een Leger op
 de grenzen XXII. 311 Ver-
 klaart zich by den Staat,
 wegens het leggen van *Fran-
 fche* Bezetting in *Oostende* en
Nieuwpoort, 319.

— Levert een Vertoog in
 om den Staat tot Onzydig-
 heid aan te maanen XXIII.
 71. Klaagt over de belet-
 zelen in den uitvoer van
 Krijgsbehoeften, 76. Neemt
 affcheid van den Staat, 206
Africa (De vrye Vaard op)
 verlengd XXII. 167.

ALBINUS (B.S.) diens Ver-
 zameling door de *Leydfche*
 Hoogefchool gekogt XXII.
 243.

Algerynen (Voorzorgen van
 den Staat om den Vrede
 met de) te bewaren XXII.
 180. Vermoorden van den
 Dei, 181. Gerugten en Ty-
 dingen eener Vredebreuke
 met hun, 182. De Dei
 ver-

verklaart den Oorlog, 183. Hoop dat de Porte hun tot den Vrede zou beweegen, 187. Oorlogstoerusting, tegen hun, 189. Verpligtende Convoyverleening der *Spanjaarden* in de *Middellandsche Zee* aan onze Schepen, 191. Ontmoe-ting van *ADRIAAN VAN DER KAM* met de *Algerynen*, 192. Vrede met hun geslooten, 332.

Algerynen ('t Vredesverdrag met de) nader opgehelderd XXIII. 102. Zeven Fregaten tot beteugeling der *Algerynen* bestemd 380.

Alkmaar begroet de Gouvernante XXII. 142.

America (Vyandlykheden in) tusfchen *Frankryk* en *Engeland* XXII. 249.

AMSTEL (C. P. v.) Uitvin- ding zyner Teken prent- kunst XXII. 153.

Amsterdam Oproerige Schriften aldaar verboden en verbrand XXII. 165. De *Fransche* Schouwburg buiten de Stad verbrandt, 175. De Koorn- koopers leveren hunne be- denkingen in op het ont- worpen Plakaat om den Uit- voer der Graanen te verbie- den, 361. Aantekening dee- zer Stad in 't geval der Re- geeringsbestellinge te *Haar- lem*, 352. 't Honderdiaa- rig Feest van het *Diaconie- huis* gevierd, 359. Raadflag dier Stad op het voorstel der vermeerdering van de Landmagt, 376. Tegen aantekening der Ridder-

schappe, 382. De ver- meerdering der Landmagt gaat niet door, 386. Hunne Klagten over *Engelschen* Zee- roveryen, 387. De Koop- lieden leveren een Lyst der schade door de *Engelschen* ge- leeden in, 390.

Amsterdam (Brand in het Stadhuis van) XXIII. 220.

De Tekenfchool aldaar bloeit, Eereprijzen daar eerst uitgedeeld, en verplaatsing van die School in 't Stadhuis XXIV. 44. Viert het honderdjaarg be- trokken *Aalmoesniers Huis*, 48. Maakt toefel om *WIL- LEM DEN V.* met zyne Gemalinne te ontvangen, 125. Inhaaling aldaar 126. Wat 'er ten tyde van diens verblyf voorvalt 129—134. Vertrek uit de Stad, 134. Gedenkenningen den Bur- geren gefchonken, 135. 't Genootfchap *Floraant Liberales Artes* aldaar gevestigd, 173. Grafteken voor *VONDEL* aldaar opgerigt, 291. De *Nederduifche* Schouwburg brandt af, 292. Beleenings kas van Stads wegen opge- rigt, 308. Nieuwe Schouw- burg aldaar opgerigt, 362. Ingewyd en geopend, 363. Het Genootfchap *Servandis Civibus*, aldaar tot ftand gebragt, 364.

ANDRIJSEN (J.) door de Teken School te Amft. met een Prys en Openbrief be- giftigd XXIV. 45.

ANNA neemt, als Gouver- nante, Zitting in de Hooze Ver-

Vergaderingen XXII. 17. Voorstel by Staaten van *Holland* tot vermindering 't Krygsvolk, 18. Waarom zy voor de Landmagt zorgt en het Zeewezen onaangemerkt gelaten wordt, 23. Beslist een Geschil tusfchen de *Hollandsche* en *Zeeuwsche* Admiraliteit over de Verlofgelden, 69. Ondersteunt de Staaten van *Friesland* tegen het Hof Provinciaal, over het te regtstellen van Misdaadige Militairen, 79. Benoemt Perfoonen om dit geschil te onderzoeken, 80. Beslist het zelve, 82. Ontvangt de nieuwe Stedepening van *Friesland*, 85. Stelt der Haagfche Schuttery een Gouden Beker van wylen haaren Egtgenoot ter hand, 92. Begunstigt de Inlandsche Fabrieken, 93. Reist met haar Gezin na *Friesland*, 136. Te *Haarlem* begroet, 140. Onder den weg op de Dorpen vereerd, 141. Te *Alkmaar* ontvangen 142. Eerbetooningen te *Hoorn*, 144. In de *Streek* en te *Enkhuizen*, 145. Steekt na *Friesland* over, Onthaal te *Leeuwaarden*, *Ald.* Neemt op haare te rugreize Zitting by Gecommitteerde Raaden van 't Noorderkwartier, 148. Als mede by de Admiraliteit, 153. Komt in den *Huag* te rug, 154. Bezielt de Kabinetten van de Heeren bisschop te *Rotterdam*, 155. Haar antwoord wegens de verkiezing van Burgemees-

teren te *Haarlem*, 339. Meerderheid der Vroedschappe handhaaft haar Regt, 343. De Meerderheid van de Leden der Vergaderinge vallen haar toe, 351. Steden die met *Haarlem* van haar verschillen, 351. Afloop deezer zaake, 354. Dringt by Staaten van *Holland* op vermeerdering van Landmagt aan, 372. Herhaalt dien aandrang, 375. Raadslag der Regeeringe van *Amsterdam* op dit stuk, strekkende om 't zelve te wraaken, 376. Door de Ridderfchap geholpen, 382. De vermeerdering gaat niet door, 386. Kooplieden vervoegen zich by haar met klagen over de *Engelsche* Zeerooveryen, 388. Die van *Amsterdam* leveren een lyst van schade in, 390. Gaan ter derde maale tot haar, 392. Inhoud van hun Vertoog, 393. Haar antwoord, 395. Zes Kooplieden by haar in in den *Haage* ontboden, verslag hun gegeven, 397. Talryke Bezending aan haar afgevaardigd, 399. Inhoud huns Vertoogs, en 't antwoord op 't zelve, 400. Haar misnoegen over deeze Bezending, 410. Zy dringt op het vermeerderen der Land- en Zeemagt, *Aldaar* veelen tegen haar misnoegd, 425. Haar gehouden gedrag in de verkiezing van s. v. ECHTEN tot Burgemeester te *Haarlem*, 425. Zie verder *Haarlem*.

ANNA Geschild met haar wegens het plaatzen van P. J. v. BORSSSELE onder de Geëli-geerden in 't *Sticht*, 444. Haar ziekte en Dood XXIII. 4. Haar Peerfoon en Karakter, 5. Bekendmaakingen van haar Overlyden, 8. Rouwbeklagen ten Stadhouderlyken Hove, 15. Beschikkingen op haare Begraafenisfe, 17. De Begraafenisfe zelve, 20. Wapenkas te haarer Gedagtenisfe, 23. Lykredenem over haar gehouden, 25. Welke Voogden zy over de Vorstlyke Spruiten benoemd hadt, 26. Haar toestemming in het Huwelyk van CAROLINA met den Prins van NASSAU WEILBURG en verzoek om toestemming van de Staaten, 33.

Aubaine (Het Regt van) tus-schen deezen Staat en Frankryk, als mede Zweden geheel afgeschafft XXIV. 371.

Bankbreuken (Zwaare) in MDCCCLXIII. Waar door veroorzaakt XXIII. 231. In den Jaare MDCCCLXII. XXIV. 303. Ongelegenheden daar door veroorzaakt, 305. Redmiddelen voorgeslaagen en toegebragt, 307. Beleeningsbank te *Amsterdam*, van wegen de Stad, geopend. 308. De Koophandel weder aan den gang geholpen, 309.

Batavia Schouwburg aldaar opgerigt XXII. 358.

Bengale zie *Oost Indien*

BENTINCK by het overlyden van STEYN benoemd om diens Posten, by voorraad, te bekleeden XXIV. 281. Tot Groot Zegelbewaarder, en Stadhouder der Leenen van *Holland en Westfriesland* aangesteld, 282.

Berbice gevaarlyke opstand in die Volkplanting XXIII. 307. Hoe gedempt, 313. Schriklyke Strafoefening aan de Muters, 316. Beraadslaging tot herstel dier Volkplantinge, 317.

Bergen op Zoom (De nieuwe Kerk te) ingewyd XXII. 62. Begroet WILLEM DEN V. naa diens Meerderjaargheid XXIV. 23.

BERKHEY (J. L. F. v.) geddenkt openlyk in Dichtmaat aan *Leydens* Tweehonderd jaar geleden Ontzet XXIV. 360.

Beroeringswerk in de Kerken door een Besluit in de Classis van *Schieland* tegengegaan en gestuit XXII. 99.

BETTING (A. L.) Moedbetoon tegen de *Engelschen* XXIII. 68.

BINKES (J.) redt twee Koopvaarders uit handen der *Engelschen* XXII. 420.

BLEISWYK (P. v.) door zyne Hoogheid uit een Drietal tot Raadpensionaris aangepreezen XXIV. 283. Daar toe verkooren 284. Op wel-

BLADWYZER.

- welke voorwaarden hy het aanneemt. *Ald.*
- BLOM (C.)** Predikant te *Leeuwaarden*, zyn zonderling gedrag in een geschil met de Magistraat XXIII. 252. De zaak loopt ten zynen nadeele af, 258. De Clasfis van *Leeuwaarden* vraakt zyne Stellingen, 259.
- Boeken (Keurmeesters van)* beoogde aanstelling van dezelve gaat niet door XXIII. 356.
- (Twee *Fransche*) verbrand XXIII. 355.
- BOERHAVE** Grafteken voor hem opgeregt XXIII. 218.
- Bommelerwaard* Onheilen derzelve in den Watervloed van MDCCLVII overgekomen XXII. 297.
- Breekt op nieuw door in Jaar MDCCCLXIV. XXIII. 269.
- Bommel* (Geschil tusfchen de Magistraat en de Gilden te) XXIV. 373. Ten voordele der Gilden uitgeweezen, 374.
- BONAC (de)** *Fransche* Afgezant, legt een Bezoek by WILLEMDEN V. af XXII. 40. Ontvangt een tegenbezoek 41. Zyne staatlyke Intrede als Afgezant, 85. Heeft het eerste openbaar Gehoor by hunne Hoog Mogenden, 89. Eindigt zyn Gezantschap en neemt afscheid van hun Hoog Mogenden, 266.
- BORREEL (J.)** tot een Gezantschap na het Hof van Londen benoemd XXIII. 56. Begroet GEORGE den III. 168.
- BORSSELE (J. v.)** Doopplegtigheid van zyn Zoon WILLEM ZEELANDUS XXII. 355. Vreemde Pillegrimage door Staaten van *Zeeland* aan dien Zoon geschonken, 356. Zyne Dogter CAROLINA MEDIOBURGENSIS geheeten, 356.
- (P. J. v.) Geschil met de Gouvernante wegens het plaatze van dien Heer, onder de *Geelingeerden* in 't Sticht XXII. 444.
- Bovenkerker Polder* Bedykt XXIII. 281.
- Breda* Burgerweeshuis aldaar begiftigd XXII. 65. Begroet WILLEM den V. naa diens Meerderjaargheid XXIV. 29.
- Britten (Het Huiste)* vertoont zich by zeer laage Zee XXII. 63.
- Briel* (Het Tweehonderd jaarig Feest der Vryheid in den) XXIV. 258.
- Bronkhorst* Brandt af XXIV. 231.
- BRUNSWYK (LOD. Hertog van)** Legt den Eed af ten opzigte van het Krygsvolk van den Staat gedurende de Minderjaargheid van WILLEM DEN V. XXIII. 10.
- Uit naam der Algemeene Staaten bedankt, en verzogt in dienst van den Staat te blyven XXIV. 17. Erkentenisfen geschonken, door

door de Staaten en door zyne Hoogheid 19. Vergezelt den Prins op zyn Reis door *Noordbolland*, 123 en is nevens hem te *Amsterdam*, 135.

C.
CANDIA (Overwinningen op den Koning van) op *Ceylon* behaald XXIII. 300. *Canunnik* te *Utrecht* te weezen sluit iemand niet uit om Lid ter Vergaderinge van hun Ed. Groot Mogenden te zyn XXIV. 375.

CAROLINA door den Prins van *Nassau Weilburg* ten Huwelyk verzogt XXIII. 32. Zie voorts *Nassau Weilburg*.

CHARDON opent in 's *Gravenhaage* een Militair Kweekschool XXII. 98.

CITTERS (W. V.) tot Plaatsbekleeder van **WILLEM DEN V.** als Eerste Edelen van *Zeeland* aangesteld XXIV. 28.

CLERC (P. LE) geeft aanleiding tot het houden eener Kerkvergadering der *Janse-nisten* te *Utrecht* XXIII. 246. Aldaar veroordeeld, 249. Zyn gedrag in deez-en, 250.

COCK (G. C. DE) van Onrechtzinnigheid verdagt en beschuldigd XXIII. 356. Besluit der Gedeputeerde Staten van *Friesland* ten zynen voordeele, 358. Beklaagschrift tegen hem ingeleverd, 360. Volharding in

dit Staatsbesluit, 361. De Leden van de *Leeuwaardsche* Clasis vinden by zyne Hoogheid geen heul, 362. Beweegnissen over deeze zaak op de Clasis van *Schieland*, 363.

COLLEMA (J. V.) begiftigt het Burgerweeshuis te *Breda* XXII. 65.

COLLEN (F. V.) Geschil wegens zyne Wedde by de *West Ind. Maatschappij* beslist XXIV. 161.

COLETTY (D.) Consul te *Marocco*, met de Keizer in ongenoegen XXIII. 320. Verzoend, 324.

Convoeyen traaglyk verleend XXII. 274. Verzoek om dezelve by den Staat, 275. Verworven, 277.

— beter verleend XXIII. 67.

D.
DAM (JAN V. D.) vervaardigt eene *Sphera Perfecta* XXII. 173.

DEDELL (S.) Capitein weigert den *Engelschen* het doorzoeken zyns Convoys XXIII. 203. Vegt, moet overmand zich overgeeven, 204. Hoe men zyn Gedrag beoordeelde, 205.

DEGERMAN (O. N.) Voorslag om de *Tsdammen* te doen springen XXIV. 247.

DEKKER (J.) een Koopvaardy Schipper, redt zich moedig XXIII. 70.

Delft door **WILLEM DEN V**
Cc 2 124

B L A D W Y Z E R.

naa zyne Meerderjaargheid bezogt XXIV. 26.
Demerary Verdediglooze staat deezer Volkplantinge XXIII. 318.

— Onlusten aldaar gedempt XXIV. 302.

Doorbraaken in de *Rbyn- Waal-* en *Maasdyken* XXII. 296.

— in de *Rbyn-* en *Lingedyken* XXIV. 175. 176. De *Rbyndyk* andermaal doorgebrooken, 177. Bezorging der Noodlydenden, 178.

— in de *Rbyn-* en *Tsjettyken* XXIV. 232. In de *Betuwedynen*, 233.

Dordrecht Geschil over de Regeeringsbestelling XXIII. 169. Door WILLEM DEN V, naa zyne Meerderjaargheid bezogt XXIV. 26. Geschil van deeze Stad met *Gornichem* over het Stapelregt, 139.

Drente zeldzaame oude Grafstede aldaar gevonden XXII. 294.

Drukpersse (Poogingen tot het bepaalen der) XXIV. 225. 't Plan van Keurmeesters der Boeken ter zyde gelegd, 226. Ontworpen Plakaat tegen Godslasteryke Boeken en Geschriften, 227. Daar tegen ingeleverde Verzoekschriften der Boekhandelaaren doen het agter blyven. 229.

Duitschland (Oorlog in) Verwekte hier Staatsbekommernissen XXII. 309. Verzoeken, Klagten en Schadeboetingen, wegens de Oorlog op de grenzen, 371.

Dykwerkers (Bepaaling by *Holland* omtrent de) XXII. 25.

E. ECHTEN (S. VAN) wat 'er wegens diens verkiezing tot Burgemeester te *Haarlem*, te doen viel XXII. 425. Zie verder *Haarlem*.

Eckhart (A. G.) Krygt Octroy voor zyn uitgevonden Waterscheprad XXIV. 246.

ELIZABETH Keizerin van Rusland sterft XXXIII. 195.

Emigranten (Bepaaling omtrent de) XXIII. 336.

Engeland ('t Beginzel des Oorlogs tuschen) en *Frankryk* XXII. 248. Welke goederen dit Ryk, in de Oorlogsverklaring aan *Frankryk*, voor Contrabanden rekent 259. Ongunstig verslag uit dit Ryk wegens de klagten van hier den Koophandel betreffende, 396. Onderhandeling daar over aangevangen, 413. Eischen des Konings, 414.

— (Schepen van *St. Eustatius* en *Curaca* komende en in) opgebragt op 't punt om verbeurd verklaard te worden XXIII. 45. Het vonnis uitgesteld, 47. Verbeurtverklaring der Laadingen, 48. Een Gezandschap des wegen na *Engeland* benoemd, 50. Ontwerp van overeenkomst door *Engeland* voorgeslaagen, 57. — Verklaart den Oorlog aan Spanje, 194.

— verzoekt dat de *Noord-Am-*

Americaanen uit deeze Landen met geene Krygsbehoef-ten mogen ondersteund wor-den XXIV. 372. De Oor-log tusſchen *Engeland* en *Frankryk* dreigt uit te zullen barſten; 374.

Engelſchen hunne Zeerooveryen in den Jaare MDCCLXI XXII. 261. Gaan in MDCCLVII den ouden gang, 321. Verbeurtverklaaring der genomene Schepen, 322. Vertoogen en klagten des wegen ten Hove gedaan, 324. Vrugtloosheid deezer klagten, 331. De Zeeroo-veryen blyven in MDCCLVIII aanhouden, en zyn byzon-der op de *West-Indievaar-ders* gemunt, 387. Gaan in MDCCLIX op den ouden voet voort XXIII. 43. De Beroovingen en verbeurt-verklaaringen onzer Sche-pen houden in MDCCLX aan, 97. Valfche Betich-tingen onzer Zeehandelaar-en, 98. Hun Krygsvolk den Doortocht over't grond-gebied van den Staat toege-ſtaan, 199.

— Gefchillen met de *Nederlanderen* over 't voor-gevallene in *Oost-Indien* XXIII. 285. Zie verder *Oost-Indien*.

Enkhuizen viert het Twee hon-derdjaarg Feest des Vryheid XXIV. 263.

Eſſequibo Verdeediglooze ſtaat deezer Volkplantinge XXII 316. (Gefchil tusſchen de W. I. Kamer te *Amſterdam*

en in *Zeeland* over) XXIV. 200. Staaten van *Holland* dryven dit ſtuk hoog, 203. Staaten van *Zeeland* kanten 'er zich tegen, 207. Ge-voelens der onderscheide Gewesten op dit ſtuk, 209. Men ſtelt voor om den Stadhouder tot Scheidsman te verzoeken, 211. Op welk een voet *Holland* hier in bewilligt, 213. Hoe *Zeeland*, 215. Zyne Hoog-heid neemt op zich Scheids-man te weezen, 216. Nade-re ſchikkingen hier opge-maakt, 218. Onlusten al-daar gedempt, 302. Nieuwe Gefchillen met *Zeeland* over *Eſſequibo*, 352.

F.
Fabrieken (Vrugtlooze poo-ging om de Inlandſche) te begunſtigen XXII, 93.

Franker (De Senaat der Aca-demie te) door WILLEM DE VI. tegen het Hof ge-handhaaft XXIV. 58. Door zyne Hoogheid bezogt, Eer-betooningen hem aange-daen, 314.

Frankryk (Beginzel des Oorlogs tusſchen) en *Engeland* XXII. 248. Vyandlykheden in *America*, 249. Deeze had-den invloed op onzen Staat. 251. Vraagt wat de Staat in dat geval zal doen, 252. Beantwoord, 253. Vordert een nader Antwoord, 254. — Neemt genoeg in der Staa-ten verklaaring van Onzy-digheid, 265.

B L A D W Y Z E R.

Frankryk Verzamelt een Leger aan den *Neder-Rbyn* XXII. 310. Stelt de Staaten wegens dit Leger op de Grenzen gerust, 311. Verzoekt door rocht voor Krygstuig door *Namen* en *Mastricht*, 312. Het eerste toegestaan en 't laatste, naa eenige weder-spraak bewilligd, 313. Klagten, over het schenden des Grondgebieds door *Fransch* Krygsvolk, krygen gehoor, 314. Kaaperyen der *Franschen*, 332. Geeft vier aangehoudene Wagens met geld te rug, 366. Verdeedigt het bezetten van *Oostende* en *Nieuwpoort* 369. Verleent den vryen invoer van gezouten Haring, 456.

— Sluit met *Spanje* eenen allernaauwste Verbinteniss XXIII. 194. Verklaart *Portugal* den Oorlog. *Ald.*

— (Het *Regt van Aubaine* tuschen) en deezen Staat geheel afgeschaft XXIV. 371. Staat gereed om deel te neemen in den twist tuschen *Engeland* en *America*, 373. De Oorlog met *Engeland* gereed om uit te barsten, 374.

FREDERIK DE GROOTE hoe uit den Zevenjaarigen Oorlog gered XXIII. 195.

— Staatsbesluit op zyn Voorstel der Handel betreffende 239.

— Bezoek door hen op 't *Loo* afgelegd, en door eene Bezending van hun Hoog Mogenden verwelkomd XXIV. 136.

FREDERICA LOUIZA WILHELMINA gebooren XXIV. 184. Doopplegtigheid, 187. Pillegiften en Geschenken in de Kraamkamer, 188, 189.

Friesland (Twist tuschen de de Staaten van) en het Ho- Provinciaal, over het te regt stellen van Misdaadige Militairen XXII. 71. De Staaten door de Gouvernante ondersteund, 79. Zy benoemt Persoonen om dit stuk te onderzoeken, 80. Staatsbesluit volgens haar gevoelen genomen, 82. Nieuwe Stedepenning aldaar vervaardigd, 85. De Gouvernante reist na *Friesland*, 139. Onthaal haar te *Leeuwarden* aangedaan, 145. Voorziening op de Voogdyschap, 199.

— (Wat in) gedurende de Minderjaargheid van **WILLE DEN V.** aan **MARIA LOISA** wordt opgedragen XXIII. 26. Den Prins zitting in de Provinciaale Staatsvergaderingen vergund 229. Eenigen willen de Meerderjaarg Verklaring van **WILLEM DEN V.** één Jaar vervroegen, 364. Tegenverklaring der Prinses Douariere van *Orange* en *Nassau*, 365. De yver-aars verzogt dit voorstel in te trekken, 367. 't Wordt als niet gedaan aangemerkt, 368.

— (Eenigen in) willen **WILLEM DEN V.**, by zyne Meerderjaargheid, eene
1p

Instructie geeven XXIV. 4. Geschil tusschen het Hof en de Staaten ten voordeele der Staaten door WILLEM DEN V. beslist, 58. De *Harlinger* Magistraat tegen de Gedeputeerde Staaten gehandhaafd, 63. Zo ook die van *Sneek*, 66. Voorstel des Kwartiers van *Oostergo*, in deeze zaak, 71. Hoe door zyne Hoogheid beantwoord, 73. Handelingen tusschen zyn Hoogheid en *Friesland* wegens het zenden van Grietlieden en Edelen ten Landsdage, 80. De Grietlieden en Magistraaten gemagtigd om hunne Procureur-Fiscaals af te zenden, 224. *Friesland* door zyne Hoogheid bezocht, 311.

Friesland Middelen tot verbetering van de Inkomsten van dat Gewest XXIV. 370.

G.

GEERTZEMA (J.) te *Groningen* in zyne Eer hersteld XXII. 112.

Gelderland (Overstromingen in) in den Jaare MDCCCLIV. XXII. 124. Maakt schikking op de Voogdy in gevalle van het overlyden der Gouvernante, 158. Yzerhutte aldaar aangelegd, 292.

— (Geschiilen in) over de uitvoering van het Reglement van Voogdyschap XXIII. 135. Bedeltonden in den Jaare MDCCCLVI ingesteld in MDCCCLIII gecindigd, 228.

Gelderland Watersnood *Ald.* in 't Jaar MDCCCLXIV, XXIII. 270.

— (WILLEM de V in) als Stadhouder ingehuldigd XXIV. 32. Degrensscheiding tusschen *Gelderland* en *Munster* bepaald, 57. Geschil tusschen den Procureur Generaal van *Gelderland* en de Stad *Nymegen* beslist, 165.

— (Watervloeden in) MDCCCLXXI, XXIV. 235. Onderstand aan de Behoeftigen *Ald.* Ruime Inzamelingen in *Holland*, 239.

GENNETE (L.) Doet zich als een Waterwerktuigkundige kennen XXIII. 180. Overeenkomst met hem aangegaan, 181. Zyn werk verwylt, hy vertrekt en blyft uitlandig, 183. De Proef beantwoordt in geen deele, 185. De gemaakte overeenkomst vernietigd, 186.

GEORGE de II. Koning van *Engeland* sterft XXIII. 96.

GEORGE de III. volgt hem op *Ald.* Met zyn komst op den Throon, van wegen den Staat, gelukgewenscht, 168.

GILLES (P. A.) volgt J. HOF op als Thesaurier Generaal XXIV. 160.

Goes Bepaaling van een Artikel in het Regeerings Reglement te dier Stede XXIII. 135.

Gouda door Prins HENDRIK van *Pruisen* met hunne Hooghed bezocht XXIV. 137.

Graanhandel Optiepartyen in den

B L A D W Y Z E R.

den zelven verboden XXII.
 287. Beraamd Plakaat by de Algemeene Staaten tegen den Uitvoer van Graanen, 301. De Koornkoopers te Amsterdam leveren hunne tegenbedenkingen in, 301. 't Gaat egter door, 306. Weder ingetrokken, 307. Het Plakaat tegen de Optiepartyen opgehelderd, 309.
 *s Gravenhaage (WILLEM DE V voegt zich aan 't hoofd der Schuttery in) XXII. 91. Gouden Beker van wylen WILLEM DE IV aan dezelve geschonken, 92. Militaire Kweekschool aldaar opgericht, 98. De Eed der Schutterye aldaar vermeerderd met dien aan den Stadhouder, 219. Brand op de Kermis, 450.
 — — (Zyne Hoogheid tot Opperbeschermer van *Pictura* in) aangesteld XXIV. 41. Geschil tuschen de Vroedschap, Burgemeesteren en Schepenen door zyne Hoogheid beflist, 146. Het Kunstgenootsch *Kunst-liefde spaart geen vlyt* aldaar opgericht, 290.
 *s Gravesande (Gevegt. van een Engelsch en Fransch Schip by) van eenige aanmerkelyke omstandigheden vergezeld, XXIII. 167.
 GROENEWEGEN (J.) met Octroy voor zyn Waterwerktuig begiftigd XXIII. 188.
 Groenland aldaar gelaatene Schepen door de Staaten in be-

scherminge genomen XXII. 51.
 Groningen (De Hoogeschool te) hersteld XXII. 60.
 — 't Genootschap *Pro excollendo Jure Patrio* aldaar opgericht XXIII. 190.
 — hoe het aan de honderd Jaaren geleden Verlossing gedenkt XXIV. 266. Door zyne Hoogheid bezocht, 317. Zyne Verrigtingen aldaar 316.

H.
 Haarlem begroet de Gouvernante XXII. 140. De Fabryken aldaar aangemoedigd, 292. Geschil over het aanstellen van Burgemeesteren, 335. Gelasigden tot het onderzoek deezer zaake door de Gouvernante benoemd, 336. De meerderheid der Regeeringe besluit dezelve voor Staaten van Holland te brengen, 337. De Meerderheid doet een voorstel ter Staatsvergaderinge, wegens het niet beschryven eener verzogte buitengewoone Vergaderinge, 338. Zy beft by een tweede, de ingebragte zwaarigheden op, 339. Antwoord der Gouvernante, 339. De Meerderheid handhaaft haar Regt, 343. Wat deswegen ter Staatsvergaderinge voorviel, 349. Haarlem wordt, wegens den eisch tot eene buitengewoone Vergadering, in 't gelyk gesteld, 350. Doch de Meerder-

derheid der Vergaderinge is, wat de Verkiezing betrof, op de zyde der Gouvernante, 351. Steden welke met *Haarlem* 'er van verschillen, 351. Aanteekening van *Amsterdam*, 352. Van *Rotterdam* 353. Afloop deezer zaake, 353. De Gouvernante verkiest s. v. ECHTEN, die niet op het achtal stondt, tot Burgemeester aldaar, 425. Bezending aan haar om zich deswegen te beklagen, 427. Zy laat eene Waarschuwing te *Haarlem*, tot bekrachtiging der Verkiezing van VAN ECHTEN, afkondigen 429. De Meerderheid der Vroedschap vervoecht zich by Staaten van *Holland*, 430. Brief der Gouvernante aan Staaten van *Holland* over het gedrag der *Haarlemsche* Vroedschap, 431. Die van *Haarlem* verzoeken Uitsstel van hun gedrag te verdedigen, 436. Hunne Verantwoording, 437. Afloop deeze zaake, 442.

Ontvangt WILLEM DE V met zyne Gemalinne XXIV. 121. Een Academie der Tekenkunst aldaar tot stand gebragt, 290.

Hamburg (Voorflag van) om een voornaam Handelshuis te helpen niet aanvaard XXIII. 233, 235.

MAREN (O. Z. v.) Aanzienlyke Posten door hem bekleed XXIII. 207. Be-

schuldiging tegen hemingebragt, 208. Vertrek uit *Holland*, wederkomst. Uit de Staatsvergadering geweerd, 210. Openbaare Twistschriften, 211. Voortzetting des Geschils en Uitspraak des Hofs van *Friesland*, 215.

HARINGSMA bewaart zyn Convoy voor 't onderzoek der *Engelschen* XXIII. 179.

Haringvischbery (De voordeelen aan de) geschonken, verlengd XXII. 289. Bevoordeeld door het verlof des vryen Invoers in *Frankryk*, 456.

Plakaat wegens het onvermengd houden van den *Haring* na *Frankryk* gevoerd, XXIII. 77.

voorregten van dezelve verlengd XXIV. 81, 288.

Harlingen (De Magistraat van) door zyne Hoogheid gehandhaafd tegen een Besluit van Gedeputeerde Staaten XXIV. 63. 't Admiraliteits-huis brandt af, 441. Door zyne Hoogheid bezogt, 316.

Helder (Zeeweeringen aan de) hersteld XXIV. 355.

's *Hertogenbosch* ontvange WILLEM DEN V. naa diens Meerderjaargheid XXIV. 30. Lastontheffingen eeniger Dorpen in de *Meyerye*. 106.

Hessen-Cassel Geschillen met den Staat, wegens den Afgezant den Graaf van WAR-

B L A D W Y Z E R.

TENSLEEN. Zie WAR-
TENSLEEN.

Heukelum brandt voor geen
gering gedeelte af XXIV.
299.

Hilversum zwaare brand aldaar
XXIV. 49.

HOOGENDYK (S.) de grond-
vester van het *Betaafsch Ge-
nootschap te Rotterdam* XXIV.
170.

Hoorn Ontvangt de Gouvernan-
te, XXII. 144. Zy neemt
'er Zitting by Gecommit-
teerde Raaden van het
Noorderkwartier, 148. By
de Admiraliteit, 153.

Holland (Voorziening by Staa-
ten van) gemaakt, indien
de Gouvernante, staande
de Minderjaarigheid eens
Opvolgers, overleedt XXII.
5. Voorstel van de Gou-
vernante tot vermindering
van 't Krygsvolk by de Staa-
ten van *Holland*, 18. Pla-
kaat tegen Oproerige Schrif-
ten, 165. De zaak der Ver-
kiezing van Burgemeesteren
te *Haarlem* voor dezelve ge-
bragt, 337. De toedragt
hier van: zie *Haarlem*. De
Gouvernante dringt by Staa-
ten van *Holland* op de ver-
meerdering der Landmagt,
372. Herhaalt dien aan-
drang, 375. Raadslag van
Amsterdam op dit Stuk, 376.
Tegen aantekening der
Ridderschappe, 382. De
Vermeerdering gaat niet
door, 386. De Kooplie-
den van *Amsterdam* en *Rot-
terdam* vervoegen zich by

hun, 412. De Gouvernan-
te beklagt zich by hun over
't Gedrag der *Haarlemsche*
Vroedschap, 431. Die zich
by de Staaten verantwoordt,
437. Doen deeze zaak af.
443.

Neemen, by het Over-
lyden der Gouvernante, de
voorheen gemaakte Schik-
kingen aan XXIII. 9. Doen
den Hertog van *Brunswyk*,
ten aanzien van het Krygs-
volk, den Eed afleggen, 10.
Aanschryving aan de Steden
&c wegens de Magistraats-
bestellingen by het overly-
den der Gouvernante, 12.
Aanvaarden met de Bondg-
nooten de gemaakte Voor-
zieningen, 12.

(Geschild van) met die
van *Stad en Lande* over de
Lyfrenten XXIII. 138. Nee-
men de Goederen en Sche-
pen der *Groningeren* in be-
slag, 141. Verdedigen hun
gehouden Gedrag, 144. De
zaak ter bemiddeling aan
hun Hoog Mogenden ge-
steld, 145. De hardighe-
den verzagten, het Geschild
bygelegd, 147. Vraagen
Groot Brittanje Voldoe-
ning wegens de Schennis
van het Grondgebied by 's
Gravesande, 167. Geeven
een Plakaat wegens het uit-
geeven der Godgeleerde
Schriften, 180. Bewilligen
in eene vermeerdering van
Landmagt; doch willen een
vaste post op den Staat
van Oorlog voor den Zee-
dian-

dienste gebragt hebben,
325.

Holland (Commissie door de
Staaten van) aan WILLEM
DEN V. opgedraagen XXIV.
10. Besluiten tot het beteuge-
len van het *Haarlemmer Meer*,
88. Begunstigen verschei-
de Droogmaakeryen, 92.

— (Staaten van) drin-
gen aan op de versterking
der Zeemagt, waar in an-
dere Staaten niet gereed be-
willigen XXIV. 374. Na-
der aandrang, 375. Staats-
besluit van *Holland* wegens
de Plans tot vermeerdering
der Zee- en Landmagt, 385.
Op welke voorwaarden zy
in beide bewilligen, 390,
392. 't Zelve door de An-
dere Bondgenooten in over-
weeginge genomen, 393.
Berigt daar op ingebragt en
Confiliatoir Plan, 394. 't
Zelve smaakt *Holland* niet,
396.

HOLTJUS over zyne Schrif-
ten door den Raadpension-
naris onderhouden, XXIII.
179.

HOP (J.) legt het Thesaurier
Generaalschap, met veel
lofs, neder, en werdt door
P. A. GILLES opgevolgd
XXIV. 159.

HOPE (THOMAS) tot Re-
presentant van zyne Hoog-
heid, by de O. I. Maatsch.
XXIV. 24.

Houtbandelaaren hun Verzoek
vindt ingang by de Staaten
XXIII. 206.

Houtzaagery (De uitvoer van

't geen tot de) behoort
verbooden XXII. 25.

I.

Jaagermeesterschap. Zie Op-
perbouwesterschap.

Janenisten. Hoe zy de Waar-
digheid hunner Kerke hier
te Lande poogen staande te
houden XXIII. 243. By
welk eene Gelegenheid zy
in den Jaare MDCCCLXIII
eene Kerkvergadering te *U-
recht* hielden, 246. Hoe
het op dezelve toeging,
247. Besluiten daar geno-
men, 248.

Jesuiten (Den) wordt *Maa-
stricht* ontzegd, en hunne
Goederen in beslag geno-
men XXIV. 351.

Inenting (Proeve van) op het
Rundvee genoomen XXII,
237.

— der Kinderziekte krygt
hier te Lande meer opgangs
XXIV. 357.

JONGENEEL (J.) krygt een
Octroy op een Watermo-
len van van zyne uitvin-
ding XXIV. 93.

JORIS (Ridder Orde van St.)
WILLEM DE V en veele
andere tot dezelve ingehul-
digd XXII. 136.

Jurisdic tie Militaire (Het Hof
van *Holland* beklagt zich
over de) XXIV. 276. Ant-
woord van zyne Hoogheid,
278.

K.

KAMERLING (JOH. C.)
Schelmstukken, en Straf
D d 2 deen

- deezes Bedriegers XXIII. 348.
- Kampen.* De Meente aldaar verzet zich tegen het Reglement der Voogdyschappe XXII. 210. Het invoeren ontmoet aldaar heftigen wederstand XXIII. 27. Geschil aldaar over de Regeerings bestelling, 122. De Magistraat zegepraalt op de Meente, 132.
- (Inhaaling van WILLEM DEN V te) *Cadet-*ten- en *Fry-Corps* aldaar op nieuw in train gebragt, 35.
- Katoendrukkeryen* Plakaaten ten voordeele van dezelve XXIV. 93.
- Kazilotten* (Groot aantal van) op onze Stranden XXIII. 221.
- Keurneesters* van *Boeken* beoogd aan te stellen, gaat niet door XXIII. 356.
- KNIPHAUSEN* behaalt in de *Oost-Indien* veel Eers en Voordeels XXII. 119.
- Koophandel* kwynt in 't Jaar MDCCCLXIII Oorzaken hier van, 229. Het Handel verloop neemt toe. 235. Middelen van herstel vergeefs voorgeslaagen, 237. Herleest, 238. Staatsbesluit op een voortfel des Konings van *Pruisjen* den Handel betreffende, 239.
- Kooplieden* (De) van *Dordrecht*, *Rotterdam* en *Amsterdam* leveren Klagten in by de Staaten en de Gouvernante, wegens de *Engelsche* Zeerooveryen XXII. 387. Die van *Amsterdam* leveren by den Staat Lysten van de schade in, 390. Schade der *Rotterdamfche*, 391. De *Kooplieden* der drie Steden vervoegen zich ten derde maale by de Gouvernante, 392. Inhoud van hun Vertoog, 393. Antwoord der Gouvernante, 395. Weder in 's *Gravenhaage* ontbouden, 397. Verstaan een ongunstig verslag uit *Engeland*, 398. Beraamen een talryke Bezending uit Veertig Perfoonen bestaande, 400. Inhoud huns Vertoogs by de Gouvernante, *Ald.* Hoe beantwoord, 407. Verder na DE LARREY verzonden, 408. Ontmoeting by deelen Geheime Raad, 409. Misnoegen der Gouvernante over die Be-zending, 410. Vervoegen zich by Staaten van *Holland*, 412. De *Zeeuwfche* storten hunne Klagten uit, 420.
- Kooplieden* Leveren by de Algem. Staaten klagten in wegens de in *Engeland* opgebragte *St. Eustatius* en *Curaçoes* Vaarders XXIII. 47. 't Vonnis uitgeseld, 48. Verbeurtverklaring der Laadingen, 49. Zy klaagen deswegen by den Staat en krygen beloften van Voorziening, 50. Gezantschap na 't Hof van *Londen* over deeze zaak benoemd. *Ald.* Gedagten der *Amsterdammerfche* *Kooplieden*

den over een ingeleverd
Ontwerp van 't *Engelsche*
Hof, 58. Valsche Betich-
tingen in *Engeland*, 98.

Kooplieden te *Dordrecht* en te
Rotterdam beklaagen zich
over den Keurvorst van den
Paltz XXIV. 92.

Kousfeband (Ridder Orde van
de) welke XXII. 28. Pleg-
tigheden by de Inhuldiging,
Ald.

Krygsvolk (Voorstel van de
Gouvernante tot vermin-
dering van 't) XXII. 18.
Besluit daar op genomen
Voordeelen gehegt aan dit
Plan, 19. Schikking op de
Kleeding, 23. Zie verder
Landmagt.

Krygsvoorraad hoe sterk aller-
wegen heen uit deeze Lan-
den gevoerd, XXII. 77.

Kuilenburg Oude Munten al-
daar ontdekt XXII. 230.

L.
Landloopers Plakaaten in ver-
scheide Gewesten tegen de-
zelfde XXIII. 346.

Landmagt voorstel der Gou-
vernante om dezelve te
vermeerderen by *Holland*
XXII. 372. Breedvoerige
Raadslaag van *Amsterdam* op
dit stuk, 376. Tegenaan-
tekening der Ridderchap-
pe, 382. De vermeerde-
ring gaat niet door, 386.

(Staat van *Hol-
land* bewilligen in de ver-
meerdering der) doch wil-
len een vaste post op den
Staat van Oorlog voor den

Zeedienst gebragt hebben
XXIII. 325.

Landmagt (Plan tot vermeer-
dering der) XXIV. 385.
Door *Stad en Lande*, *Fries-
land*, *Overysel*, *Gelderland*
en *Utrecht* aangenomen *Ald.*
Staatsbesluit van *Holland*
deswegen, 385. 't Zelve
in overweeging genomen,
393. Berigt daar op inge-
bragt, met een Plan Consi-
liatoir, 394. Alles loopt
vrugtloos af, 396.

Leenragt (Het Hooge) te
Zutphen onder een Eiken-
boom gehouden XXIII. 337.

Leeuwaarden Onthaal aldaar
de Gouvernante aangedaan
XXII. 145. 't Landschaps
Tugt- en Werkhuis ver-
brandt, 176. Herbouwd,
179.

(Vreugdebeto-
tooningen) by de komst
van zyne Hoogheid en
diens verrigtingen aldaar
XXIV. 312.

LEK (NASSAU LA) Staatly-
ke Doopplegtigheid zyner
Dogter CAROLINA WIL-
HELMINA TRAJECTINA,
XXII. 357.

Leyden door WILLEM DE V
naa zyne Meerderjaargheid
bezogt XXIV. 25. De Maat-
schappij der *Nederlandsche*
Letterkunde aldaar opgerigt,
45. 't Genootschap *Kunst*
wordt door *Arbeid* verkreegen
neemt te *Leyden* een aan-
vang, 48. Zwaare Brand
aldaar, 54. Viert het Twee-
honderdjaarg Feest van het

Ontzet, 358. J. L. F. VAN BERKHEY gedenkt 'er in Dichtmaat openlyk aan, 360.

LIGNIERE (F. X. d'A D.) met Octroy voor zyne uitvindingen begiftigd XXIII. 188.

Luik (De Prins Bischof van) krygt by den Staat den Tytel van Doorlugtige Hoogheid XXII. 96.

M.
Maatschappij (Hollandsche) der Weetenschappen te Haarlem opgericht XXII. 53. Eerste kleine beginzels van dezelve, 56. Hoofdbedoelingen, 58.

Met opene Brieven der Staaten van Holland vereerd XXIII. 188.

tot behoudenis der Drankelingen opgericht XXIV. 101. Door Hoog Gezag ondersteund, en elders gevolgd, 104.

MARCK (F. A. v. d.) Onlusten tegen dien Hoogleeraar ontstaan XXIV. 337. Tot kennis des Stadhouders gebragt en diens Voorslag, 339. Regtsvordering door hem gedaan, 340. Hy levert eene nadere Verklaring zyner gevoelens in, 342. Door den Academieraad aan eenige Stellingen schuldig verklaard, 344. Biedt aan eene nadere Verklaring te geeven, 345. Besluit om hem een Optitel ter

ondertekening voor te leggen, 345. 't Zelve niet kunnende ondertekenen van zyn Hoogleeraarsamt vervallen verklaard, 346. Te Lingen tot Hoogleeraar be-roepen, Tot Ouderling, aldaar aangesteld, 348. Af-scheid van de Groninger Kerkenraad. Ald. Redenen, welke hy van zyne Afzetting geeft. 349.

MARIA LOUISA komt in 's Gravenhage XXIII. 25. Wat haar in Friesland, gedurende WILLEM DEN V. Minderjaargheid, was opgedraagen, 26. Levert eene Tegenverklaring in toen eenigen in Friesland, de Meerderjaargheid van WILLEM DEN V. één jaar wilden vervroegen 365. Sterft, haar Karakter, 369.

Marroccaanen (Vrede met de) geslooten XXII. 51. Dezelve bevestigd, 277. De vrees voor een Vredbreuk met de Marroccaanen verdwint XXII. 320.

(Vrees voor een Oorlog met de) wykt XXIV. 273.

Mastenbroek onderwater gezet, hoe liefddadig geholpen, XXII. 129.

MAURICIUS (J. J.) wat hem in zyne Landvoogdye op Surinaame wedervoer XXII. 114. Keert na 't Vaderland, verdedigt zich, 116. Legt geregtvaardigd zyn Ampt neder, 117.

MEERMAN (G.) tot een Gezant.

B L A D W Y Z E R.

zantschap na *Londen* be-
noemd XXIII. 50.
Meer (Haarlemmer) groote kos-
ten tot beteugeling van het
zelve aangewend XXIV. 88.
MERKES (Het geval der
Broeders) die tot de *Vry-*
metzelaars behoorden XXII.
101.
Middelburg (De Haven te)
verbeterd XXII. 97.
— (Geschil van)
met zyne Hoogheid over de
Plaatsbekleeding van Eersten
Edelen by de Admiraliteit
door den Raadpensionaris
XXIV. 148. Viert het
Teehonderd jaarig Feest
der *Vryheid*, 264.
Monnikendam (Twist te) over
de Magistraats bestelling
XXIV. 141.
Montfoort (De Heerlykheid)
aan **WILLEM DEN V.** af-
gestaan XXIV. 157.
MOSSSEL (J.) word Gouver-
neur Generaal van *Neer-*
landsch Indiën XXII. 16.
Voorspoed der O. I. Zaa-
ken, onder zyn Bewind,
119. De zaaken gaan min
voorspoedig, 168. Pragt
bepaalende Wetten aldaar
gegeeven, 169. Pragtig
Huwelyks-Feest zyner Dog-
ter, 357.
MULLER (P. L. S.) Kerk-
twist met hem te *Leeuwaar-*
den XXII. 225.

N.
NASSAU WEILBURG (De
Prins van) verzoekt *CA-*
ROLINA ten Huwelyk

XXIII. 32. De Gouvernan-
te hadt het toegeftemd, en
de bewilliging der Staaten
verzocht, 33. Zwaarigheid
om daar in te bewilligen, uit
hoofde dat die Prins de
Luthersche Leer omhelsde,
34. Drie Gewesten bewil-
ligen. De Ridderfchap in
Utrecht maakt zwaarigheid,
Ald. In *Holland* is men het
over dit stuk niet eens, en
omhelst het bemiddelend
Plan van *Delft* niet, 39.
Zeeland als mede *Stad en*
Lande draagen toestemming,
40. Het Huwelyk voort-
gezet, 104. Bekendmaaking
daar van in onderscheidene
Gewesten, 105. Hoe *Hol-*
land zich in deeze zaak ge-
droeg, 106. Hoe *Utrecht*.
Holland kant zich ter Alge-
meene Staatsvergadering aan
tegen het doen eener Geluk-
wensching, die egter ge-
schiedt, 107. Zwaarigheid
by *Holland* gemaakt om, we-
gens dit Gewest, een Geluk-
wensching te doen, 103.
Gelukwenschingen, 110. Tot
Generaal der Infantery van
den Staat verheeven, 111.
Huwelyks gaven van *Fries-*
land en *Overysfel* aan *CA-*
ROLINA, 112. Voltrek-
king des Huwelyks, *Ald.*
Vreugdebedryven, 113. Ge-
lukwensching der Staaten
van *Holland*, 114. Begroe-
tingen der Nieuwgetrouw-
den, *Ald.* Twee Maaltyden
door dien Prins gegeeven,
115.

NAS-

NASSAU WEILBURG (De Prinses van) bevalt van WILLEM GEORGE BELGICUS, 121. Pillegift van hun Hoog Mogenden, 121. Diens dood, 223. WILLEM CAREL LODEWYK gebooren, 222. Aanvaart de Magistraats bestelling in de *Friesche* Steden, naa den dood van MARIA LOUISA, 372.

Verlost van FREDRIK WILLEM XXIV. 139.

Naa zyne *Duitsche* Staaten getrokken, 190. CAROLINA LOUIZA WILHELMINA gebooren, en WILLEM LODEWYK CAREL gestorven. *Ald.* Een Zoon dit Huis gebooren en ontforgen, 273.

NOORDKERK (H.) gedagt XXIV. 244.

Noord-plasje by Hazaardswoude drooggemaakt XXIII. 83.

Nyenburg (Het O. I. C. Schip) afgeeloopen XXIII. 302. Straf de Muiltelingen, zo in *Surinaame*, als aan de *Heider*, 304.

Wymwegen (Geschil tusschen de Stad) enden Procureur Generaal van *Gelderland* beflist, XXIV. 165.

O.

Oost-Friesland (De zwaarigheid wegens de Inkomsten van) uit den weg geruimd XXII. 364.

Oostende en Nieuwpoort met *Fransch* Krygsvolk bezet

XXII. 315. Klagten van YORK des wegen *Aldaar*. Verklaringen van het *Wener* en *Fransche* Hof op dit stuk, 319. Verdediging hier van 369.

Oost-Indische Maatschappij deezer Landen in Geschil met de *Engelschen* XXIII. 285. Klagten van YORK over de Handelwyze der *Nederlanderen* in *Bengale*, 286. Verdediging der Bewindhebberen, 287. Verdere klagten van de zyde der *Nederlanderen*, 290. De Bewindhebbers door de Staaten verzogt de bezwaarpunten op te stellen, 292. Antwoord der *Engelschen*. *Ald.* Gelastigden trekken ter Onderhandeling na *Engeland*, 293. Nieuwe verongelykingen der *Engelschen*, 294. De wederkomst der *Nederlandische* Gelastigden vergund, 294. Verslag, 295. Verschil over den zin der uitstaande Verdragen, 265. Nieuwe klagten over de mishandelingen der *Engelschen*, 296. Wegens stoornissen in den Handel, 297. Last aan VAN WELDEREN gegeven om op afdoen van zaaken aan te dringen, 298.

(het Opperbewindhebber-, Gouverneur- en Generaalschap der) Maatschappij aan WILLEM DEN V opgedraagen XXIV. 23.

Ommelanden Ongeregelde heden by het Inwyen van een Roomsche Kerkbuis aldaar gepleegd XXII. 105.

Opperhoutwesterschap en Jaagermeesterschap aan WILLEM DEN V. opgedraagen XXIV. 18. Onder welke bepalingen in het Noorderkwartier, 19.

Oranjewoud (Het Schip) zinkt, XXII. 417.

OURYKS (J. DOL VAN) Moedbetoon tegen de Engelschen XXIII. 68.

Overysfel (Dykbraaken in) in 't Jaar MDCCCLIV XXII. 127. Aangezocht om op de Voorziening der Voogdyschappen bedagt te wezen, 204. Dit werk haapt te Zwaolle, waar de Meente 'er geen genoegen in nam, 285. Te Hasfelt en Steenwyk is de Meente niet te vrede. De Ridderfchap heeft ook eenige bedenke lykheden, 212. De Gouvernante geeft eene verzagting op de Bedenke lykheden der Ridderen. De Voorziening vastgefteld, 214. Een der Ridderen doet een Tegenaan tekening Ald. Volkomen Besluit daar op genomen, 216.

— Watervloed in het Jaar MDCCCLXIV, XXIII. 271.

Paltz (Handel verschil met den Keurvorst van den) XXIV. 190. Staaten van Holland slaan voor den Han-

del op de Landen van dien Keurvorst voor zes weeken op te fchorten, 196. Hun Hoog Mogenden befluiten hier toe, 197. Het gefchil bygelegd, 198.

Patenten Schikking daar op door hun H. Mogenden gemaakt by de Meerderjaargheid van WILLEM DEN V. XXIV. 16.

PERRE (J. A. VAN DER) tot Plaatsbekleeder van Eerften Edelen benoemd XXIV. 151.

Pestziekte (Vrees voor) en voorzorg daar tegen XXIV. 242.

PETER III bekemt de *Rusfifchen Throon* XXIII. 195. Zyne vooringenomenheid met FREDERIK DEN GROOTEN, wordt diens Bondgenoot, 196.

Planeeten (Vrees voor den Ondergang der Aarde uit den stand der) gebooren XXIV. 365. In *Friesland* te keef gegaan door een Berigtschrift van hooger hand, 367.

Poolen (De Koning van) ver voegt zich, by de Ryksver deeling, by de Staat om hulp XXIV. 275.

POL (J. v. d.) tot een Gezantschap na Londen benoemd XXIII. 50.

Portugal, door Frankryk en Spanje, in de Engte gebragt, vraagt Onderstand by deszen Staat XXIII. 194.

R.
REDELYKHEID (C.) Schuif-
 sluizen door hem uitgevon-
 den, en belooning hem daar
 voor toegelegd XXIV. 288.
 Octroy aan hem op eene
 Diepmachine verleend, 289.
Renswoude (Stigting der Vrou-
 we van) XXII. 170.
Rivieren (Handelingen over de)
 tusschen *Gelderland*, *Holland*
 en *Utrecht* XXIII. 272.
 Klagten des Konings van
Pruisen over het plan hier
 tot verbetering der Rivie-
 ren gemaakt XXIV. 377.
 Door *Holland* beantwoord,
 378.
 — (Buitengewoone laag-
 te der) in MDCCCLXVI en
 MDCCCLXVII XXIV. 82.
 Onderhandelingen over de
 Rivieren in 't laatstgemelde
 Jaar 83. Traage voortgang
 van het werk der Rivieren,
 181. Overeenkomst met der
 Koning van *Pruisen* tot
 herstel des Rhyndyks, 182.
ROLDANUS Burgemeester te
Kampen hoe behandeld, 133.
Rotterdam (De Gouvernan-
 te beziet te) de Kabinetten
 van de Heeren **BISSCHOP**
 XXII. 155. Sterke Aante-
 kening dier Stad ten opzigte
 van de Regeeringsbestelling
 van *Haarlem*, 353. Kooplie-
 den van daar leveren klag-
 ten in, wegens de Zeeroo-
 veryen der Engelschen. Zie
Kooplieden. Lyst der *Rot-
 terdamsche* schade 391.
 — (WILLEM DE V.
 komt naa zyne Meerderjaa-

righeid te) XXIV. 26.
*Het Bataafsche Genootschap
 der Proefondervindelyke Wys-
 begeerte* aldaar, ondanks het
 tegenstreeven der *Haarlem-
 sche Maatschappye*, opgericht,
 170.

ROUSSEAU het drukken en
 uitgeeven zynen *Emile* ver-
 booden XXIII. 217.

Rundvee (De Sterfte onder het)
 begint op nieuw te woeden.
 Voorzorgen daar tegen aan-
 gewend XXIV. 173.

Rusland stelt de Staaten gerust
 wegens de Vloot na de
Middellandsche Zee gezonden
 XXIV. 200.

S.
Schieland (De Classis van)
 gaat door een Besluit het
 Beroeringswerk in de Ker-
 ken te keer, en sluit dezelve
 XXII. 99.

Schermerhorn het voorgevallen
 aldaar wegens een Eereboog
 in de *Beemster* XXII. 142.

SCHRYVER (J F.) Oost-Ind-
ische Schipper zyn moedig
 gedrag XXII. 263.

Schouwborg (De *Fransche*)
 buiten *Amsterdam* brandt af.
 XXII. 174. Herbouwd, 176.

— (De *Nederduitsche*
 te) *Amsterdam* brandt af.
 XXIV. 292. Herbouwd, 362.

SELS (J.) moedbetoon tegen
 de *Engelschen* XXIII. 67.

SENSERF (WALTER) zyne
 Instelling te *Rotterdam* ten
 voordeele van den Gods-
 dienst, XXII. 61.

Sicilien (Handelverdrag met den
 Ko-

Koning der beide) XXII. 91.

Sneek (De Magistraat van) door zyne Hoogheid gehandhaafd tegen Gedeputeerde Staaten XXIV. 66.

Smit (L.) krygt Octroy op een Watermolen van zyne vindig XXIV. 93.

Sollenburg (De Kruidmaakery) aan den *Overtoomschen weg* springt XXII. 453.

Spanje (Vryheden aan de Handelaars op) verleend XXII. 26. Schenkt op eene verplichtende wyze Convoy aan onze Schepen in de *Middelandsche Zee*, 191.

Verklaart *Engeland* den den Oorlog XXIII. 193. Sluit met *Frankryk* een naauwe Verbintenis en verklaart den Oorlog aan *Portugal*, 194. Schent ten onzen opzichte het Tractaat van *Marine*, 202.

Speelkaarten en *Dobbelsteenen* Oogmerk om dezelve te belasten niet volvoerd XXII. 98.

SPIEGEL (L.P.v.d.) tot Raad van *Goes* aangesteld, wat des te doen viel XXIII. 135.

Staaten (Algem.) beantwoorden de vraag van *Frankryk*, wat dezelve in den ontstaane Oorlog tusschen *Frankryk* en *Engeland* zouden doen, XXII. 253. Door *Engeland* om Hulpbenden verzogt *Ald.* De *Franschen* zoeken zulks te sluiten, en vorderen een nader antwoord, 254. Verklaren Onzydig te zullen

blyven, 256. *Frankryk* neemt 'er genoeg in, 265. Geeven een Reglement wegens de vreemde Kaapers en Comissievaarders, 271.

ontrust wegens den Oorlog in *Duitschland* ontflooken XXII. 310. Gerustgesteld door *Frankryk* wegens het Leger op de grenzen verzameld, 311. Verleenen doortogt aan *Krygstuig* door *Namen* en *Maastricht*, 312. Krygen gehoor op hunne klagen, wegens het schenden des Grondgebieds door *Franscb* *Krygsvolk*, 314. Laaten klagen ten *Engelschen* Hove doen, wegens de Zeeroveryen en het prysverklaren der Schepen, 324. De Gouvernante dringt by dezelve aan op 't vermeerderen der Land- en Zeemagt, 410. Dit Voorstel by de Gewesten rondgezonden, 412.

verbieden de Wervingen van *Krygs- en Zee-volk* voor vreemde Mogendheden XXIV. 82.

Stad en Lande stelt de Voorziening op de Voogdyschap vast XXII. 217.

(Geschil tusschen) en Staaten van *Holland* over de *Lyfrenten* XXIII. 138. Houden de *Hollandische* Schepen en Goederen aan, 142. Vervoegen zich by de Bondgenooten, 143. Verantwoordden zich. De zaak aan hun Hoog Mogenden ter bemiddeling voorgesteld,

145. 't Geschil bygelegd, 147.
STEFNGRACHT (A.) word Raadpensionaris van Zeeland XXIV. 28.

— Raadpensionaris van Zeeland, geschil, wegens hem, tuschen zyn Hoogheid en de Stad Middelburg zie Zeeland.

Steenen aan de Zeedyken van Wormen doorgeknaagd XXIII. 78. De Vrees des wegen bediard, 79.

STENIS (H C.) Verzeilt zyn Fregat op de *Moorfche Kust* XXII. 46. Ellendige Staat der Schipbreukelingen, 47. Verlost nevens andere Gevangenen, Losprys, 48. Wederkomst in 't Vaderland 50.

STEYN (P.) voor de vyfde keer tot Raadpensionaris aangesteld XXIV. 161. Sterft 281.

STOLP (J.) Instelling van dien Heer, en opgaave van zyn Character XXII. 107.

Stryen (Het Dorp) brandt meerendeels af XXI. 81.

Suriname Verandering der Regeeringe XXIII. 118.

— Men zoekt 'er te vergeefs het getal der *Blanken* te vermeerderen XXII. 318.

— Opftand aldaar, en hulp derwaards gezonden XXIV. 301.

T.
Texel, een *Fransche* Kaaper neemt aldaar een *Engelsch*

Schip XXII. 267. **YORKE** klaagt deswegen 268. De Staaten vorderen dien Prys van *Frankryk* te rugge en verkrygen denzelven *Ald*.

— (aan) agter de *Horst* vinden de Schepen eene veilige Legplaats XXIII. 148. Dezelve wordt verwaarloosd, 151.

— (**WILLEM DE V** met zyne Gemalinne op) begroet XXIV. 125.

Tripoli (Een Gezant van) komt met Geschenken in 's *Gravenhaage* XXII. 333. **MAHMOUD BEGI** als Gezant aan deezen Staat gezonden XXIV. 158.

U.
Utrecht maakt schikking op de Voogdy, ingevallende van het Overlyden der Gouvernante XXII. 157.

— (Geschil tuschen de Staaten van) en Directeuren van de Societeit van *Suriname* XXIII. 240. Kerkvergadering der *Roomfche Geestlykheid* te Utrecht gehouden, 242.

— (**WILLEM DE V** als Stadhouder van) ingehaald XXIV. 30.

V.
Vaals (Opdroerige beweegingen en Godsdienstfloornissen der Protestanten) van Staatswegen tegengegaan en gestuit XXIII. 328.
Veere. Geval aldaar met een *Fran-*

- Fransche Kaaper*, en een *Schotsch Scheepje* XXIII. 270.
- Veere* (WILLEM DE V tot Markgraaf van) ingehuldigd XXIV. 28. Viert het Tweehonderdjaarg Feest der Vryheid, 264.
- Veilgeld* (het buitengewoon) verdubbeld XXII 100. De *Deenen* 'er zich tegen verzettende moeten het egter betaalen, 101.
- VOLTAIRES* Verhandeling over de Verdraagzaamheid in *Eriesland* verboden XXIII. 356.
- Vlissingen* (het Dok te) heriteld XXII. 96. Geval van een *Fransche Kaaper* met een *Engelsch Scheepje* aldaar 269.
- (WILLEM DEN V tot Markgraaf van) ingehuldigd XXIV. 27 en 28. *Zeeuwscb Genootscbap der Weetenschappen* aldaar opgericht, 168. Het Tweehonderdjaarg Feest der Vryheid aldaar gevierd, 261.
- Vluchtelingen* (Liefdaadige Ondersteuning aan de *Fransche*) XXII. 42. Inzamelingen ten hunnen behoefte gedaan, 45.
- VONDEL* (J. v.) Grafteken voor hem te *Amsterdam* opgericht XXIV. 291.
- Vorst* (Sirenge) in het Jaar MDCCCLVII XXII. 96.
- Vrede* (Voorslag van) van de *Engelsche* en *Pruissische* zyde beantwoord, 94. Van geen gevolg, 95.
- (Nieuwe Voorslag van) aan de Hoven van *Londen*

en *Berlyn* XXIII. 156. *Frankryk* wil een byzondere *Vrede* sluiten, 157. *Wederzydsche* Gezanten afgevaardigd, 158. De *Onderhandelingen* begonnen, en voortgezet, 159. Gestremd, 160. *Atgebroomen*, 163. Tusschen de *Oorlogende* *Mogenheden* geslooten, 198.

- W. WARTENSLEBEN (De Graaf van) te *Casfel* verongelykt, XXII. 260. De *Algemeene* *Staaten* trekken zich zyns aan en vorderen voldoening, 261. De *Landgraaf* van *Hersfen* *Casfel* zoekt het te ontduiken, 262. De *Staaten* blijven op voldoening aandringen, 263. De *Landgraaf* geeft dezelve, 265. Nadere bepaaing omtrent de Graaf van WARTENSLEBEN, 265.
- Water* (Ongemeen hoog) in *Meymaand* MDCCCLXXIV XXIV. 369.
- Waterberoering* op den 1 Nov. MDCCCLV. XXII. 237.
- Watervloed* van 't Jaar MDCCCLX. XXIII. 87.
- van 't Jaar MDCCCLXIII. XXIII. 269.
- van het Jaar MDCCCLXX en LXXI in *Gelderland* XXIV. 232. *Holland* daar mede gedreigd, 237.
- West-Indie*. De *Handel* daar op door de *Engelschen* gedrukt XXII. 387. De *Compagnie* beklaagt zich daar
- E e 3 over

over by YORKE, wordt door hem in 't ongelijk geſield, 388.

— Het Octrooy der *West-Indiſche Maatſchappij* verlengd XXII. 191.

— het Opperbewindhebberſchap der *West-Indiſche Maatſchappij* aan WILLEM DEN V. opgedraagen, XXIV. 24.

Weersgeſteltenis in den Jaare MDCCCLV. XXII. 234. Volſtorm en Onweer in den Jaare MDCCCLVI. 285. Zeer natte in den jaar MDCCLVIII. 455.

WILLEM C. H. FRISO Schikking op de Regeering naa diens dood XXII. 4. Beſluit om hem op kosten des Lands te begraven, 9. Begraafenis bepaald; waarom noch de Buitenlandſche Afgezanten, noch de Raad van Staaten, in de Lykſtatie komen, 10. De Begraafenis en kosten van dezelve, 11. Rouw hier, en vervolgens tot op *Batavia* aangenomen, 16.

WILLEM DE V. tot Ridder van den Kousfeband verheeven XXII. 27. Door den *Frantiſchen* Afgezant de *Bonac* bezogt, zyn tegen bezoek, 40, 41. Vervoegt zich aan het hoofd der *Haagſche Schutterij*, 91. Koopt eenige Heerlykheden van den Koning van *Pruiſen*, 131. Derzelver Bezitneeming, 133. Geſchenken te dier gelegenheid, 135. Wordt Ridder

van *St. Joris* 136. De Eed der *Haagſche Schutterij* met dien aan den Stadhouder vermeerderd, 219. Woont de Schutters maaltyd in den *Haag* by, vereert aan dezelve zyn Pourtrait en dat zynen Zuster, 334. Vreugde bedryven toen hy in zyn Elfde jaar tradt, 450. Wordt op zyn Elfden Jaardag ter Vergadering van hun Hoog Mogenden ingeleid XXIII. 41. Viſch en Jagtvermaak hem aangedaan, 42. Deyd dat hy ter Hooge Staatsvergaderingen Zitting zou nemen nadert, 223. Schlikkingen daar toe gemaakt *Ald.* By de Algemeene Staaten ingeleid, 224. In den Raad van Staaten verwelkomd, 225. Maaltyd en Vreugdebetooning te dier gelegenheid, 227. *Frieſland* en *Holland* verleenen den Prins Zitting in de Vergaderingen, 229. Van de Kinderziekte herſteld, 228. Tot Lid der Hervormde Kerk aangenomen, 332. Eenigen in *Frieſland* willen zyne Meerderjaarigverklaaring één jaar vervroegen, 364. Tegenverklaaring van de Prinſes *Douariere* van *Orange* en *Nasau*, 365. De Inleveraars verzogt dit voorſtel in te trekken, 367. 't Wordt als nooit gedaan aangemerkt, 368.

WILLEM DE V. Eenigen in *Frieſland* willen hem eene Inſtructie, by zyne Meer-
ja-
ja-

jaargheid, geeven XXIV. 4. Wensch van den Raad van Staaten by het Tydperk van die Meerderjaargheid, 5. Schikkingen by de Algemeene beraamd tot den Meerderjaaringverklaaring, 6. De Uitschryving van den Algemeenen Dank-Vast- en Bededag maant de Ingezeten en aan om des te gedenken, 7. Bezweert de Commissien van zes Gewesten, 9. Legt den Eed by de Algemeene Staaten af. *Ald.* In den Raad van Staaten ingeleid, 10. Commissie van Staaten van *Holland* aan zyne Hoogheid opgedraagen *Ald.* Hy legt daar den Eed af, 15. Ten Hove van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* ingeleid, *Ald.* Schikking by hun Hoog Mogenden op de Patenten, 16. Staaten van *Holland* draagen hem de Begeevening der Krygsamp-ten, als mede het Opperhoutvester of Jaagermeesterschap op, 18. Vreugde bedryven in den *Haage* by zyne Meerderjaargheid, 20. De *Freuden* naamen 'er byzonder deel in, 21. Gelukwenschingen en bevorderingen in Krygsbedieningen, 22. Het Opperbewindheberschap in de Oosten *West-Indische Maatschappijen* aan hen opgedraagen, 23. Legt een Bezoek te *Leyden*, *Delft*, *Rotterdam* en *Dordrecht* af, 25. 26. Neemt Zitting in de Staatsvergadering in *Zee-*

land, 27. Tot Markgraaf van *Veere* en *Vlissingen* ingehuldigd, 28.

WILLEM DE V. Te *Bergen op Zoom*, *Breda* en 's *Hertogenbosch* verwelkomt XXIV 29. Te *Utrecht* ingehaald, 30. In *Gelderland* ingehuldigd, 32. Pragtig onthaald op *Rosendaal*, 33. Bezoekt *Nymegen* en *Zutphen*, 35. In *Overijssel* ontvangen. Inhaaling te *Kampen*, 35. Te *Zwolle*, 38. Te *Deventer*, 39. Oost- en *West-Indien* viert zyne Meerderjaargheid en Verheffing, 40. Tot Opperbeschermmer en Opperdecken van *Pictura* in den *Haage* aangesteld, 41. Beslist een geschil tuschen 't Hof en den Senaat der Academie in *Friesland* ten voordeele van den laatste, 58. Handhaaft de Mag. van *Harlingen* tegen het besluit van Gedeputeerde Staaten, 63. Zo ook die van *Sneek*, 66. Voorstel der Meerderheid des Kwartiers van *Oostergo*, deswegen, 71. Zyn oordeel hier over ter handhaving zyns Gezags, 73. Handelingen tuschen *Friesland* en hem wegens het zenden van Grietslieden en Edelen ten Landsdage, 80. De zaak der Rivieren aan zyne bemiddeling opgedraagen, 84. Geeft kennis van zyn beoogd Huwelyk met *FREDERICA SOPHIA WILHELMINA*, 112. Goedkeuring van 't zelve, 113.

B L A D W Y Z E R.

Staat van *Holland* bestemmen eene Lyfrente voor haare Koninglyke Hoogheid, 114. Ondertrouw, 115. Voltrekking des Huwelyks, 116. 't Vorstlyk Paar onder den weg begroet, 117. Op de *Oranje Zaal* ingehaald, en geluk gewenscht, 117. Intrede in 's *Gravenhaage*, 118. Openbaare Vreugdebetooningen deswegen gehouden. Gedenkenningen, 120. 't Vorstlyk Paar te *Haarlem* begroet, 121. Reis door *Hollandsch* Noordlyk gedeelte, 122. Watervermak op de Reede van *Texel*, 123. In *Amsterdam* ingehaald, 126. Neemt Zitting in de Admiraliteit, 129. In de *Oost- en West-Indische* Maatschappy 130. Vermaaken het Vorstlyk Paar aangedaan, 131. Vertrek uit *Amsterdam*, 134. Bezogt door *FREDERIK DEN GROOTE*, 137. Met *Prins HENDRIK van Pruissenna Gouda*, 136. Beslist een geschil tuschen de Vroedschap, Burgemeesteren en Schepenen van 's *Gravenhaage*, 146. Geschil tuschen hem en de Stad *Middelburg*, wegens de Plaatsbekleeding van den Raadpensionaris *STEENGRACHT*, 153. Een doode *Prins* hem gebooren, 156. *FREDERICA LOUISA WILHELMINA* gebooren, 184. Hyoordeelde de *Illuminatie* in 's *Gravenhaage* en *Holland* best agter gelaaten, 184. Welk voorbeeld de

meeste Gewesten volgen, 185, 186. Doopplegtigheid, 187. *WILLEM FREDERIK* gebooren, 267. Zie verder *WILLEM FREDERIK*. Doortrekt *Noord-Holland*, 310. Steekt over na *Friesland*, 311. Begroet aan de *Lemmer Ald.* Begroetingen, Vreugdebedryven, en Zittingneemingen in de Hooge Vergaderingen, 313, 314. Bezoekt *Franecker*, 314. Als mede *Harlingen*, 316. Trekt na *Groningen*, 317. Inhaaling aldaar en Zittingneeming in de Vergadering van dat Gewest, 318. Verrigtingen in de Hoogeschool, 319. Vreugdebedryven op den Verjaardag der *Prinsesse*, 310.

WILLEM FREDERIK gebooren XXIV. 267. Doopplegtigheid, Pillegiften en kraamgeschenken, 269. Vreugdebetooningen in *Holland*, 270. Ongeregelde in *Utrecht*, 271. Schikking in *Friesland* daar op gemaakt, *Ald.* *Zeelands* gedrag in deeze, 272.

WILLEM GEORG FREDERIK gebooren XXIV. 357. *Winter* (Streng) des Jaars MDCLXII, 266.

Wyvenplaagers, zonderlinge Voiksstraf oefening in de *Meyery* van 's *Hertogenbosch* denzelve aangedaan XXIII. 345.

Y.
YORKE verzoekt om Hulpbenden XXII. 253. Dringt niet

piet meer op Hulpbenden aan 257. Zyn verzoek om Oorlogschepen afgeilaagen, 273. Stelt de Klaagers, wegens de mishandelingen in de *West-Indien*, in 't ongelijk, 388. Vangt een Onderhandeling aan, 412. Eischen des Konings door hem voorgesteld, 414.

YORKER (Voorslag door) by hun Hoog Mogenden, wegens de Geschillen over de Vaard XXIII. 52. Ontwerp van Overeenkomst door hem ingeleverd, 57. Levert een Vertoog in, wegens de Krygsbehoefkens aan *Frankryk* verschaft, 73. Tot *Buitengewoon* Gezant by deezen Staat benoemd, 169.

Z.
Zaandam door het Vorstlyk Paar bezogt XXIV. 130.
Zeedienst (de vyfde Man der Koopvaarders en de Tiende voor de *Groenlandsch* Vaarders tot den) genomen XXIII. 67. Dit Plakaat weder in getrokken, 102.

Zeeland stelt het Reglement van Voorziening vast XXII. 219. Bestemt eene vreemde Pillegifte voor den Zoon van VAN BORSELE, 355. De *Kooplieden* aldaar klagen by de Staaten over de Rooveryen der *Engelschen*, 420.

— (Kerktwist in) tuschen J. J. BRAHÉ en v. D. SLOOT XXIII. 174. De Staaten treden met hun

gezag tuschen beiden, 178.
Zeeland (Vreugde in) op den 8 Maart MDCCLXVI; WILLEM DE V neemt Zitting in de Hooge Vergaderingen van dat Gewest XXIV. 26, 27, 28. Handelingen in *Zeeland* over de Hoogeschool te *Zierikzee*, 95. Staaten slaan dit verzoek af, 100.

— (Staaten van) oordeelen zich met kleinagting bejegend in de Vergadering van hun Hoog Mogenden XXIV. 137.

— (De Raadpensionaris van) de plaatsbekleeding van Eersten Edelen in de Admiraliteit door *Middelburg* betwist, 148. De aanstelling van v. D. PERRE dempt dit geschil, 151. Vordering van zyne Hoogheid hier opgevolgd, 152. Aanzoek van *Zeeland* om verbetering in het Muntweezen, 166.

Zeeland (Geschil tuschen *Holland* en) over *Essequibo*, Zie *Essequibo*.

— (Bezending na) uit hun Hoog Mogenden en den Raad van Staat over de Quota XXIV. 219. Uitspraak van zyne Hoogheid, 221.

Zeemagt waarom deeze min dan de Landmagt, door de Gouvernante bezorgt XXII. 23. De Gouvernante dringt op 't vermeerderen der Zeeen Landmagt aan en wil dit stuk ten einde gebragt hebben, 411. Traage toerusting, 117.

B L A D W Y Z E R.

Zeemagt ('s Lands) versterkt XXIII. 66. Poogingen van Holland in MDCCCLXII om de Zeemagt te versterken, 200. Hoe andere Gewesten daar op dagten, 201.

— (Vrugtlooze aandrang van Holland op de verbetering der) XXIV. 248.

— (Staaten van Holland dringen aan op versterking der) XXIV. 374. Nadere aandrang van Holland. *Overzysfels* raadslag, 376. *Utrechts* gevoelen, 377. *Gelderlands* denkbeeld, 379. *Zeelands* besluit, 380. *Frieslands* raadslag, 381. Gevoelen van *Stad en Lande*, 382. Op welk eene wyze Holland de Zee- en Landmagt beide wil verbeterd hebben 391. Dit stuk in overweeging genomen door de Bondgenooten, 393. Bericht daar op ingeleverd, en een Plan Consliaitoir voorgesteld, 394. Alles loopt vrugtloos af, 396.

Zeevaard veelen willen dezelve kragdaadiger beschermd hebben XXII. 272.

Zeevonden (Nieuwe schikking op de) in Holland XXIV. 285.

Zierikzee (P. MOGEE maakt een somme om te) eene Hoogeschool op te regten XXIV. 94. Handelingen daar over, 95. *Leyden* kant 'er zich tegen, 98. Onderhandelingen met Staaten van Holland *Ald.* Door Staaten van *Zeeland* afgeslaagen, 100.

Zuidbeveland groote Indykning aldar XXIV. 354.

Zuikerhandel (Bepaalingen den) betreffende XXIV. 247.

Zwolle. De Meente neemt 'er geen genoeg in het Reglement van Voorzieninge XXII. 205. Ernstige betuiging van dezelve, 206. Neemt geen genoeg in het Antwoord der Gouvernante, 211.

D R U K F E I L E N.

D. XXII. Bl. 68. in de kanttekening staat *Verlofgangers* lees *Verlofgelden*.

D. XXIV. Bl. 199. reg. 18. staat VAN DER PARRE lees VAN DER FERRE.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaatn moeten tegen over de volgende Bladzijden ingevoegd worden.

De Overftrooming van den Rhyndyk, over bl. 176

Gehoor van den Maroccaanfchen Gezant by
hun Hoog Mogenden, 190

De Raadpenfionaris VAN BLEISWYK, 284